Hibiscus purpuriu

CHIMAMANDA NGOZI ADICHIE

CHIMAMADA NGOZI ADICHIE

HIBISCUS PURPURIU

Original: *Purple Hibiscus* (2003)

Traducere din limba engleză:
MELANIA MARIA GOJA

virtual-project.eu

RAO International Publishing Company
2011

ZEI SCĂPĂTAȚI

Duminica Floriilor

Totul a început să se destrame când fratele meu, Jaja, nu s-a dus la Sfânta Împărtășanie, iar Papa a azvârlit cu cartea grea de rugăciuni după el în cameră spărgând figurinele de pe etajeră. Tocmai ne întorseserăm de la biserică. Mama a așezat pe masă frunzele proaspete de palmier, stropite cu apă sfințită și apoi s-a dus sus să se schimbe. Mai târziu, avea să împletească frunzele de palmier în formă de cruci încovoiate și să le agațe pe perete lângă fotografia de familie în ramă aurită. Aveau să stea acolo până la următoarea Miercure a Cenușii, când duceam frunzele la biserică, să le ardem pentru cenușă. Papa, purtând un veșmânt lung, gri, ca și restul laicilor, ajuta la împărțirea cenușii în fiecare an. Rândul dinaintea lui avansa cel mai încet, pentru că apăsa tare pe fruntea fiecăruia, cu degetul mare acoperit de cenușă, ca să facă o cruce perfectă, și rostea deslușit fiecare cuvânt din „pământ ești și-n pământ te vei întoarce”.

Papa stătea mereu în strana din față la slujbă, în marginea dinspre culoarul de mijloc, cu mama, Jaja și cu mine alături. Era primul care primea împărtășania. Cei mai mulți nu îngenuncheau să primească Sfânta Împărtășanie în fața altarului de marmură, alături de care se înălța Fecioara Maria, blondă, în mărime naturală, dar Papa, da. Își ținea ochii atât de strâns închiși încât fața i se strângea într-o grimasă și apoi își scotea limba cât putea de tare. După aceea, se așeza înapoi la locul lui și privea cum restul enoriașilor se strângeau la altar, cu palmele împreunate și întinse înainte ca un taler oblic, așa cum îi învățase părintele Benedict. Chiar dacă părintele Benedict era la St. Agnes de șapte ani, oamenii încă făceau referire la el ca la „preotul nostru cel nou”. Poate lucrurile nu ar fi stat astfel dacă el n-ar fi fost alb. Lor încă le părea nou. Fața lui, de culorile laptelui condensat și ale pulpei de copac de *Annona muricata,* nu se bronzase deloc în căldura înfiorătoare a celor șapte harmattane nigeriene[1]. Iar nasul lui britanic era încă la fel de subțire și de ascuțit cum fusese dintotdeauna, același nas pentru care îmi făcusem griji că nu primește suficient aer când venise prima dată la Enugu. Părintele Benedict schimbase lucrurile în parohie, cum ar fi recitarea „Crezului” și a rugăciunii „Împărate Ceresc” numai în latină; în limba igbo nu era acceptabil. Bătutul din palme trebuia și el redus la minimum, ca să nu fie compromisă solemnitatea slujbei. Dar permitea totuși pricesne în igbo; le numea cântece băștinașe, și când spunea „băștinașe” buzele lui drepte se subțiau în jos, formând un „U” întors. În timpul predicilor, părintele Benedict de obicei se referea la papă, Papa și Iisus – în această ordine. Îl folosea pe Papa pentru a-și

ilustra predicile.

— Când lăsăm lumina noastră să strălucească asupra oamenilor, oglindim Intrarea Triumfătoare a lui Hristos, spusese în acea Duminică a Floriilor. Uitați-vă la fratele nostru Eugene. Ar fi putut alege să fie ca toți ceilalți oameni de seamă din această țară; s-ar fi putut decide să stea acasă și să nu facă nimic după lovitura de stat sau să se pună la adăpost, astfel încât guvernul să nu-i amenințe afacerile. Dar nu, el s-a folosit de publicația *Standard* să spună adevărul, chiar dacă aceasta a însemnat ca ziarul să-și piardă publicitatea. Fratele Eugene a vorbit în numele libertății. Câți dintre noi s-au ridicat să apere adevărul? Câți dintre noi au oglindit ei înșiși această Intrare Triumfătoare?

Congregația rostea „Da” sau „Domnul să-l binecuvânteze” sau „Amin”, dar nu prea tare, ca să nu sune ca în bisericile penticostale răsărite precum ciupercile după ploaie; apoi ascultau atent, în liniște. Chiar și bebelușii se opreau din plâns, ca și cum ar fi ascultat și ei. În alte duminici, congregația asculta atent, chiar și atunci când părintele Benedict vorbea despre lucruri pe care le știau deja cu toții, despre Papa, care făcuse cele mai mari donații pentru contribuția anuală către papă și către St. Vincent de Paul. Sau despre Papa care plătise vinul de împărtășanie și noile cuptoare de la mănăstire, unde măicuțele coceau anafura, și aripa nouă a Spitalului St. Agnes căruia părintele Benedict îi acorda o deosebită atenție. Iar eu stăteam cu genunchii strânși, lângă Jaja, încercând din răsputeri să-mi mențin inexpresivitatea, ca să-mi ascund mândria, pentru că Papa spunea că modestia e foarte importantă.

Papa însuși avea o față lipsită de expresie când îl priveam, aceeași atitudine pe care o avea în poza pe care i-o făcuseră pentru reportajul despre viața lui după ce *Amnesty World* îi oferise Premiul pentru drepturile omului. A fost singura dată când se lăsase prezentat în ziar. Editorialistul său, Ade Coker, insistase, spunând că Papa merita acest lucru, că era prea modest. Mi-a spus mama, și apoi Jaja; Papa nu ne spunea asemenea lucruri. Își păstra acea figură inexpresivă până când părintele Benedict încheia predica și venea vremea pentru împărtășanie. După ce lua împărtășania, Papa se așeza înapoi în strană și-i privea pe membrii congregației pășind spre altar, și, după slujbă, îi dădea de știre părintelui Benedict, cu îngrijorare, dacă cineva lipsise de la împărtășanie două duminici la rând. Îl îndemna mereu pe părintele Benedict să viziteze persoana respectivă și s-o aducă înapoi în sânul Bisericii; nimic, în afara păcatului de moarte, nu putea ține pe cineva departe de împărtășanie două duminici la rând.

Așadar, atunci când nu l-a văzut pe Jaja mergând la altar să se împărtășească – în acea Duminică a Floriilor când s-a schimbat totul – când am ajuns acasă, Papa își trânti pe masă cartea de rugăciuni legată în piele, cu panglicile roșii și verzi ieșite în afară. Masa din sufragerie era de sticlă, sticlă groasă. Se zgâlțâi, și

frunzele de palmier de pe ea se scuturară.

— Jaja, nu te-ai dus la împărtășanie, spuse Papa încet, pe un ton aproape întrebător.

Jaja fixă cu privirea cartea de rugăciuni de pe masă, ca și cum i s-ar fi adresat ei:

— Îmi miroase gura urât de la napolitană.

M-am uitat uluită la Jaja. Căzuse în cap? Tata insista să o numim azimă, pentru că „azimă” era un termen care surprindea esența, sfințenia trupului lui Hristos. „Napolitană” era prea secular, napolitanele se făceau în fabricile lui Papa – napolitană cu ciocolată, napolitană cu banane, asta cumpărau oamenii, să le dea copiilor un desert mai gustos decât biscuiții.

— Iar preotul îmi tot atinge gura și mi se face greață, spuse Jaja.

Știa că mă uit la el, că ochii mei șocați îl implorau să-și pună lacăt la gură, dar nu se uită la mine.

— Este trupul Mântuitorului nostru. Vocea lui Papa era gravă, foarte gravă. Fața îi era umflată deja, cu erupții de coșuri cu puroi pe fiecare milimetru, și părea să se umfle și mai tare.

— Nu poți să nu mai primești trupul Domnului. Știi că asta e totuna cu moartea.

— Atunci am să mor.

Frica adâncise culoarea ochilor lui Jaja până spre negru smolit, dar acum îl privea pe Papa drept în față.

— Atunci am să mor, Papa.

Papa își roti rapid privirea prin cameră, ca și cum ar fi căutat dovezi că ceva căzuse din tavan, ceva ce nu-și imaginase niciodată că ar fi putut să cadă de acolo. Luă cartea de rugăciuni și o azvârli spre Jaja. Îl rată de departe, dar lovi etajera de sticlă pe care mama o lustruia tot timpul. Raftul de sus se sparse, figurinele de ceramică bej înfățișând balerine minuscule fură măturate și căzură pe podeaua tare în diverse poziții contorsionate, iar cartea ateriză și ea după ele. Sau, mai bine zis, ateriză peste cioburile rămase din ele. Zăcea acolo, cartea imensă de rugăciuni cu coperte din piele, cu toate rugăciunile din cele trei cicluri ale anului bisericesc.

Jaja nu se mișcă. Papa se legăna de pe un picior pe altul. Eu stăteam în picioare, lângă ușă, privindu-i. Ventilatorul din tavan se învârtea întruna, și becurile prinse de el se ciocneau unul de altul, vibrând sonor. Apoi intră mama, cu papucii ei de gumă plescăindu-i în picioare „fleoșc-fleoșc” pe pardoseala de marmură. Își schimbase fusta tradițională cu paiete, de duminică, și bluza cu mâneci bufante. Acum avea un șal viu colorat, simplu, legat lejer în jurul taliei și același tricou alb pe care îl purta o dată la două zile. Era o amintire dintr-un pelerinaj la care participaseră ea și cu Papa; cuvintele imprimate „DUMNEZEU

ESTE IUBIRE” alunecau peste pieptul ei lăsat. Se uită la figurinele sparte de pe jos, apoi îngenunche și începu să le adune cu mâinile goale.

Liniștea era tulburată doar de hârâitul ritmat al ventilatorului din tavan, ce sfâșia aerul altminteri neclintit. Cu toate că sufrageria noastră spațioasă se deschidea într-o și mai spațioasă cameră de zi, simțeam că mă sufoc. Pereții albi cu fotografiile înrămate ale bunicului se îngustau, năruindu-se peste mine. Chiar și masa de sticlă din sufragerie se mișca înspre mine.

— *Nne*, *ngwa*. Du-te și schimbă-te, îmi spuse mama, speriindu-mă, cu toate că vorbele ei în igbo fuseseră calme și liniștitoare. În aceeași frază, fără să facă pauză, îi spuse lui Papa: Ți se răcește ceaiul, iar lui Jaja: Hai să mă ajuți, *biko*!

Papa se așeză la masă și-și turnă ceai din serviciul de porțelan cu flori rozalii pe margine. Așteptam să ne spună mie și lui Jaja să luăm o înghițitură, așa cum făcea de fiecare dată. O gură de iubire, îi spunea el, pentru că împărțeai micile lucruri pe care le iubeai cu oamenii pe care îi îndrăgeai. „Ia o gură de iubire”, spunea, iar Jaja era primul. Apoi, prindeam ceșcuța cu ambele mâini și o duceam la buze. O înghițitură. Ceaiul era întotdeauna prea fierbinte, îmi ardea limba de fiecare dată, și dacă la prânz aveam ceva piperat, limba arsă mă durea. Dar nu conta, pentru că știam că, atunci când ceaiul mă ardea la limbă, îmi transfera dragostea fierbinte a lui Papa. Dar Papa nu spuse „Ia o gură de iubire”; nu spuse nimic, în timp ce îl priveam ridicându-și ceașca la gură.

Jaja îngenunche lângă mama, netezi revista bisericească, o făcu făraș și puse pe ea bucata de ceramică ciobită.

— Ai grijă, mamă, să nu te tai la mână în cioburile alea, spuse el.

M-am tras de o șuviță de păr de sub eșarfa neagră de biserică, să mă conving că nu visez. De ce se purtau așa de normal, ca și cum nu știau ce tocmai se întâmplase? Și de ce își bea Papa liniștit ceaiul, ca și cum Jaja nu-i întorsese vorbele mai înainte cu câteva clipe? Încet, m-am întors și m-am dus sus să mă schimb de rochia mea roșie de duminică.

Am stat o vreme la fereastra din dormitor după ce m-am schimbat; copacul de acaju era atât de aproape încât puteam ajunge să smulg o frunză dacă n-ar fi fost plasa argintie de țânțari. Fructele galbene în formă de clopoței atârnau leneș, atrăgând albine ce bâzâiau lovindu-se de plasa de la fereastră. L-am auzit pe Papa urcând în camera lui pentru siesta de după-amiază. Mi-am închis ochii și am stat nemișcată, așteptând să-l cheme pe Jaja, să-l aud pe Jaja mergând la el în cameră. Dar, după câteva minute lungi de liniște, mi-am deschis ochii și m-am sprijinit cu fruntea în jaluzelele de la geam ca să mă uit afară. Curtea noastră era destul de largă cât să încapă o sută de oameni care să danseze *atilogu*[2], destul de spațioasă ca fiecare dansator să facă tumbele obișnuite și să aterizeze pe umerii următorului dansator. Zidurile împrejmuitoare, acoperite deasupra de fire electrice încolăcite,

erau atât de înalte încât nu vedeam mașinile trecând pe strada noastră. Era la începutul anotimpului ploios, și arbuștii de frangipan plantați lângă zid deja umpleau curtea cu mireasma dulceagă a florilor. Un rând de flori purpurii de bougainvillea, tăiate fin și drept ca o masă de bufet, despărțea pomii noduroși de șosea. Mai aproape de casă, tufe tremurătoare de hibiscus se întindeau și se atingeau unele de altele ca și cum ar fi făcut schimb de petale. Plantele purpurii începuseră să scoată muguri somnoroși, dar majoritatea florilor erau pe tufele roșii. Hibiscușii aceia roșii păreau să înflorească incredibil de repede, cu toate că mama îi tăia des ca să împodobească altarul bisericii, iar trecătorii care mergeau înspre mașinile lor parcate lângă trotuar le rupeau la fel de frecvent.

Majoritatea celor care rupeau florile erau membri ai grupului de rugăciune al mamei; o femeie își prinsese odată una după ureche – o văzusem clar de la geam. Și chiar și agenţii guvernamentali, doi bărbați în jachete negre, care veniseră mai demult, smulseseră flori din tufa de hibiscus când ieșiseră. Veniseră într-o mașină de teren cu plăcuțe ale Guvernului Federal și parcaseră aproape de tufele de hibiscus. Nu stătuseră mult. Mai târziu, Jaja mi-a spus că veniseră să-l mituiască pe Papa și că îi auzise spunând că mașina lor era plină de dolari. Nu eram sigură dacă Jaja auzise corect. Dar chiar și acum mă mai gândeam la asta din când în când. Îmi imaginam mașina plină de teancuri peste teancuri de bani străini, întrebându-mă dacă puseseră banii în mai multe cutii de carton sau într-o singură cutie uriașă, de mărimea celei în care ne fusese livrat frigiderul.

•

Eram încă la fereastră când mama intră la mine în cameră. În fiecare duminică înainte de prânz, între a-i spune lui Sisi să pună mai mult ulei de palmier în supă și mai puțin curry în orezul de nucă de cocos, și în timp ce Papa își făcea siesta, mama îmi împletea părul în codițe. Se așeza pe un fotoliu lângă ușa de la bucătărie, iar eu stăteam jos, cu capul așezat în poala ei. Cu toate că bucătăria era aerisită, cu geamurile mereu deschise, părul meu reușea totuși să absoarbă toate condimentele, și la sfârșit, când îmi duceam o șuviță împletită la nas, mirosea invariabil a supă de egusi[3] sau a utazi[4], sau a curry. Dar mama nu veni la mine în cameră cu plasa plină de piepteni și uleiuri de păr să mă roage să cobor. În loc de asta, spuse:

— E gata prânzul, *nne*.

Am vrut să-i spun că-mi pare rău că Papa îi spărsese figurinele, dar cuvintele care ieșiră în loc de asta fură:

— Îmi pare rău că s-au spart figurinele tale, mamă.

Încuviință repede, apoi dădu din cap să arate că figurinele nu aveau nicio importanță. Aveau, totuși, importanță. Cu ani în urmă, înainte să înțeleg, mă întrebam mereu de ce le lustruia de fiecare dată după ce auzeam zgomote din

camera lor, ca și cum ceva ar fi fost izbit de ușă. Papucii ei de gumă nu făceau niciun zgomot pe scări, dar știam că s-a dus jos când auzeam ușa de la sufragerie deschizându-se. Mă duceam jos și-o vedeam stând lângă etajeră, cu un șervet de bucătărie înmuiat în apă cu săpun. Stătea cel puțin un sfert de oră la fiecare figurină ce înfățișa câte o balerină. Nu i-am zărit niciodată lacrimi pe față. Ultima dată, abia cu vreo două săptămâni în urmă, când ochiul ei umflat era încă negru-vinețiu ca un avocado copt prea tare, le aranjase altfel după ce le lustruise.

— Îți voi împleti părul după masă, spuse, întorcându-se să iasă.

— Da, mamă.

Am urmat-o jos. Șchiopăta ușor, ca și cum un picior i-ar fi fost mai scurt decât celălalt, mers ce-o făcea să pară chiar mai scundă decât era. Scările noastre se arcuiau elegant în formă de „S" și aproape ajunsesem jos când l-am văzut pe Jaja stând pe coridor. De obicei, mergea în camera lui ca să citească înainte de prânz, dar azi nu urcase; stătuse tot timpul în bucătărie, cu mama și Sisi.

— *Ke kwanu*? am întrebat, cu toate că nu era nevoie să-l întreb cum se simte. Era destul să mă uit la el. Fața lui de adolescent de șaptesprezece ani făcuse cute; i se încrucișau pe frunte și în fiecare linie se cuibărise o încordare întunecată. M-am întins spre el și i-am strâns mâna în treacăt înainte să intrăm în sufragerie. Papa și mama se așezaseră deja, iar Papa se spăla pe mâini în castronul cu apă pe care Sisi i-l ținea în față. Așteptă până când Jaja și cu mine ne așezarăm pe partea cealaltă și începu rugăciunea. Timp de douăzeci de minute, îl rugă pe Domnul să binecuvânteze mâncarea. După aceea, intonă câteva rugăciuni din „Binecuvântată Fecioară" în timp ce noi răspundeam „Roagă-te pentru noi". Rugăciunea lui preferată era „Doamna noastră, scut al poporului nigerian". El singur o inventase.

— Dacă oamenii ar rosti-o în fiecare zi, ne spunea, Nigeria nu s-ar mai clătina ca un om puternic pe picioroangele prea subțiri ale unui copil.

La prânz aveam *fufu*[5] și supă de *onugbu*[6]. *Fufu* era fină și pufoasă. Sisi o gătea bine; pisa cartofii dulci cu putere, adăugând stropi de apă în mojar, iar obrajii i se contractau odată cu *puf-puf-puf*-ul pistilului. Supa era groasă, cu bucăți de carne fiartă de vită și de pește uscat și cu frunze de *onugbu* de un verde-închis. Mâncam în tăcere. Îmi făceam din pasta de *fufu* biluțe cu degetele, le înmuiam în supă, asigurându-mă că prind și bucățele de pește, și apoi le duceam la gură. Eram sigură că supa e bună, dar nu reușeam nicicum să-i simt gustul. Limba îmi era ca de hârtie.

— Dă-mi sarea, te rog, spuse Papa.

Ne-am întins cu toții după sare în același timp. Eu și cu Jaja am atins solnița de cristal, iar degetele mele le-au atins ușor pe ale lui, apoi i-a dat drumul. I-am dat-o lui Papa. Liniștea părea să se întindă la nesfârșit.

— Au adus sucul de acaju azi după-masă. Are gust bun. Sunt sigură că se va

vinde, spuse mama într-un târziu.
— Spune-i fetei să-l aducă, zise Papa.
Mama trase de clopoțelul care atârna de un fir transparent din tavan, deasupra mesei, și Sisi apăru.
— Da, doamnă?
— Adu două sticle din băutura luată de la fabrică.
— Da, doamnă.
Îmi doream ca Sisi să fi spus „Ce sticle, doamnă?” sau „Unde sunt, doamnă?”, orice le-ar fi putut determina pe ea și pe mama să continue discuția, să mascheze mișcările nervoase ale lui Jaja, care își tot frământa pasta de *fufu*. Sisi se înapoie îndată și puse sticlele lângă Papa. Aveau aceleași etichete lipsite de culoare ca toate celelalte lucruri produse în fabricile lui Papa – turtele și biscuiții cu cremă, și sucul la sticlă, și *chips*-urile de banane. Papa turnă tuturor din sucul galben. M-am întins repede după pahar și am sorbit din el. Avea gust apos. Am vrut să par entuziasmată; poate că, dacă aș fi spus cât e de bun, Papa ar fi uitat că nu-l pedepsise încă pe Jaja.
— E foarte bun, Papa, am spus.
Papa îl plimbă prin gură, între obrajii umflați.
— Da, da.
— Are gust de acaju proaspăt, spuse mama.
„Te rog zi ceva”, voiam să-i spun lui Jaja. Ar fi trebuit să zică ceva acum, să participe la conversație, să laude noul produs al lui Papa. Întotdeauna făceam asta, de câte ori vreun angajat de la fabricile lui ne aducea o mostră de produs.
— Seamănă cu vinul alb, adăugă mama. Era agitată, după cum puteam vedea, nu din cauză că un fruct proaspăt de acaju nu semăna deloc la gust cu vinul alb, ci pentru că vocea ei era mai gravă decât de obicei. Vin alb, spuse mama din nou, închizându-și ochii să savureze gustul mai bine. Vin alb fructat.
— Da, am spus eu. O bilă de *fufu* îmi alunecă dintre degete și căzu în supă.
Papa se uita fix la Jaja:
— Jaja, n-ai băut împreună cu noi, *gbo*? Ți-ai înghițit limba? întrebă el numai în igbo. Un semn rău. Abia dacă știa să vorbească igbo, și, cu toate că Jaja și cu mine vorbeam acasă cu mama, lui nu-i plăcea să vorbim igbo în public. Trebuia să vorbim civilizat în public, ne spunea; trebuia să vorbim în engleză. Sora lui Papa, tușica Ifeoma, ne spusese odată că Papa era un produs mult prea colonial. Spusese asta despre Papa într-un fel blând, împăciuitor, ca și cum n-ar fi fost vina lui Papa, ca și cum ai auzi pe cineva vorbind pe limba păsărească și ai spune că i se trage de la o boală gravă de malarie.
— Nu ai nimic de spus, *gbo*, Jaja? întrebă Papa din nou.
— *Mba*, mi-am înghițit limba, răspunse Jaja.

— Poftim? O umbră întunecă privirea lui Papa, o umbră pe care o zărisem în ochii lui Jaja. Frică. Părăsise ochii lui Jaja și intrase în ai lui Papa.

— Nu am nimic de spus, zise Jaja.

— Sucul e bun, începu mama.

Jaja își împinse scaunul îndărăt.

— Mulțumesc, Doamne. Mulțumesc, Papa. Mulțumesc, mama.

M-am întors să-l privesc. Cel puțin mulțumise așa cum se cuvine, așa cum făceam de fiecare dată după masă. Dar în același timp făcea ce nu făcuse niciodată: pleca înainte ca Papa să spună rugăciunea de după masă.

— Jaja! spuse Papa. Umbra creștea, învăluind albul ochilor lui Papa. Jaja ieși din sufragerie cu farfuria în mână. Papa făcu un gest să se ridice, apoi se prăbuși înapoi în scaun. Obrajii îi atârnau, ca ai unui buldog.

M-am întins spre pahar și mi-am fixat privirea pe sucul galben apos, ca urina. L-am turnat pe tot pe gât, dintr-o singură înghițitură. Nu știam ce altceva să fac. Asta nu se mai întâmplase niciodată până acum. Niciodată. Zidurile curții aveau să se prăbușească – eram sigură – și aveau să strivească arbuștii de frangipan. Cerul avea să se năruiască peste noi. Covoarele persane de pe plăcile de marmură lucioasă aveau să intre la apă. Ceva avea să se întâmple. Dar singurul lucru care s-a întâmplat a fost să mă înec. Trupul mi se scutură de la tuse. Papa și mama veniră repede. Papa mă bătea pe spate, în timp ce mama îmi freca umerii, spunându-mi întruna: „*0 zugo,* nu mai tuși".

În seara aceea, am stat în pat și nu am luat cina cu familia. Am căpătat o tuse, și obrajii îmi ardeau palmele. Mii de monștri jucau un joc dureros în capul meu, dar în loc de minge aveau o carte de rugăciuni cu coperte de piele, pe care o aruncau de la unii la alții. Papa a venit la mine în cameră; salteaua s-a lăsat când s-a așezat să mă mângâie pe față și m-a întrebat dacă mai voiam și altceva. Mama îmi făcea deja *ofe nsala*[7]. I-am spus că nu și am stat în liniște, cu mâinile într-ale lui, multă vreme. Respirația lui Papa era întotdeauna zgomotoasă, dar acum sufla greu de parcă rămânea fără aer și mă întrebam la ce se gândește, dacă aleargă cumva în gând, ca să scape de ceva. Nu-l priveam în față, pentru că nu voiam să văd erupția care i se întinsese peste tot, atât de multe puncte și atât de egal întinse, că-i făceau fața să pară umflată.

Mai târziu, mama îmi aduse niște *ofe nsala,* dar supa aromată îmi făcu greață. După ce am vomitat în baie, am întrebat-o pe mama unde e Jaja. Nu venise să mă vadă deloc după prânz.

— La el în cameră. N-a coborât la cină. Îmi mângâia părul împletit în codițe; îi plăcea să facă asta – să urmărească felul în care șuvițele de păr din diferite părți ale scalpului se adunau și stăteau prinse la un loc. Avea să mi-l împletească pe tot până săptămâna viitoare. Părul meu era prea des; se aduna la loc de fiecare dată,

într-o claie ori de câte ori treceai un pieptene prin el. Dacă ar fi încercat să-l pieptene, acum n-ar fi făcut decât să înfurie monștrii deja prezenți în capul meu.

— Ai de gând să înlocuiești figurinele? am întrebat. Simțeam mirosul deodorantului ei cu bilă de la subsuoară. Fața ei cafenie, perfectă, cu excepția cicatricei proaspete de pe frunte, nu spunea nimic.

— *Kpa,* spuse. Nu le voi înlocui.

Poate mama își dăduse seama că nu-i mai trebuie figurinele; că, atunci când Papa aruncase cartea de rugăciuni către Jaja, nu numai figurinele se prăbușiseră, ci totul. Abia acum îmi dădeam seama; abia acum îmi dădeam voie să mă gândesc la asta.

Am stat întinsă în pat după ce mama plecă și mi-am lăsat mintea să scormonească trecutul – anii în care Jaja, mama și cu mine vorbeam mai mult cu sufletul decât cu buzele. Până la Nsukka. Cu Nsukka a început totul. Grădinița tușicăi Ifeoma de lângă veranda apartamentului ei din Nsukka a început să rupă tăcerea. Sfidarea lui Jaja îmi părea acum ca hibiscusul experimental purpuriu al tușicăi Ifeoma: rar, parfumat cu nuanțe de libertate, o altfel de libertate decât cea scandată de mulțimile cu frunze verzi în mâini, în Piața Guvernului, după lovitura de stat. O libertate de a fi, de a face.

Dar amintirile mele nu au început de la Nsukka. Au început înainte de asta, când toți hibiscușii din curtea din față erau de un uluitor roșu aprins.

VORBIND CU SUFLETUL

Înainte de Duminica Floriilor

Eram la masa de studiu când mama veni în cameră cu un teanc de uniforme de școală în brațe. Le puse pe patul meu. Le strânsese de pe sârmele din curtea din spate, unde le pusesem la uscat de dimineață. Jaja și cu mine ne spălam uniformele de școală, iar Sisi spăla restul hainelor. Întotdeauna înmuiam mai întâi părticele mici de material în apa cu spumă, să verificăm dacă se duc culorile, chiar dacă știam că nu se duc. Voiam să petrecem fiecare minut din jumătatea de oră pe care Papa o alocase spălatului uniformelor.

— Mulțumesc, mamă, tocmai voiam să le aduc înăuntru, am spus, ridicându-mă să împachetez hainele. Nu era potrivit să lași pe cineva mai în vârstă să-ți îndeplinească sarcinile, dar pe mama nu o deranja. Erau atâtea lucruri care nu o deranjau.

— Vine o ploaie măruntă și n-am vrut să se ude. Își trecu mâna peste uniforma mea, o fustă gri cu o betelie de nuanță mai închisă, destul de lungă încât să nu mi se vadă gambele când o purtam.

— *Nne*, vei avea un frățior sau o surioară.

M-am holbat la ea. Stătea pe pat, cu genunchii apropiați.

— Vei avea un bebeluș?

— Da, zâmbi ea, încă netezindu-mi fusta cu mâna.

— Când?

— În octombrie. Am fost la Park Lane ieri să mă vadă doctorul.

— Slavă Domnului. Era exact ce spuneam Jaja și cu mine, ceea ce aștepta Papa să spunem, când se întâmplau lucruri bune.

— Da. Mama dădu drumul fustei, fără tragere de inimă. Domnul e drept. Știi că, după ce te-ai născut tu și după ce am pierdut câteva sarcini, oamenii au început să șușotească. Membrii din *umunna*[8] noastră au și trimis oameni la tatăl tău să-l îndemne să facă copii cu altcineva. Atâția oameni aveau fete dispuse și multe dintre ele erau chiar absolvente de facultate. Ar fi putut să nască mulți fii și să pună stăpânire pe casă și să ne alunge, așa cum a făcut cea de-a doua soție a domnului Ezendu. Dar tatăl tău a rămas cu mine, cu noi. De obicei, nu spunea atâtea cuvinte dintr-odată. Vorbea la fel cum mănâncă o rândunică, în porții mici.

— Da, am spus. Papa merita laude, firește, pentru că nu alesese să aibă mai mulți fii cu altă femeie, pentru că nu alese să-și ia încă o nevastă. Dar Papa era diferit. Mi-aș fi dorit ca mama să nu-l compare cu domnul Ezendu și cu nimeni altcineva; îl înjosea, îl întina.

— Au spus chiar și că cineva mi-a legat pântecele cu *ogwu*[9]. Mama dădu din cap și zâmbi, cu zâmbetul indulgent care i se întindea pe față când vorbea despre oameni care credeau în oracole sau când rudele îi sugerau să consulte un vraci, sau când îi spuneau povești despre cum se dezgropaseră smocuri de păr și oase de animale înfășurate în pânză, care fuseseră îngropate în curțile lor din față ca să alunge bunăstarea.

— Ei nu știu că nebănuite sunt căile Domnului.

— Da, am spus. Țineam hainele cu grijă, încredințându-mă că marginile împăturite erau egale. Nebănuite sunt căile Domnului. Nu știam că încercase să mai aibă un copil de la ultima sarcină pierdută, de acum aproape șase ani. Nici măcar nu mă puteam gândi la ea și la Papa împreună, pe patul pe care-l împărțeau, făcut la comandă și mai mare decât un pat matrimonial obișnuit. Când mă gândeam la afecțiune între ei, mă gândeam cum își făceau semnul păcii la slujbă, cum Papa o ținea tandru în brațe după ce se ținuseră de mână.

— A fost bine la școală? întrebă mama ridicându-se. Mă întrebase și mai devreme.

— Da.

— Sisi și cu mine gătim *moi-moi*[10] pentru surori; vor veni în curând, spuse mama, înainte să coboare iar. Am urmat-o și am așezat uniformele împachetate pe masa din hol, de unde Sisi avea să le ia la călcat.

Surorile, membre ale grupului de rugăciune Doamna Miraculoasei Medalii, ajunseră în curând, iar cântecele lor în igbo, acompaniate de bătăi puternice din palme, răsunau până sus. Se rugau și cântau cam jumătate de oră și apoi mama le întrerupea cu vocea ei gravă, care abia răzbea până sus chiar și cu ușa de la cameră deschisă, să le spună că le pregătise „ceva bun”. Când Sisi începea să aducă platourile de *moi-moi* și cu orez *jollof*[11], și pui fript, femeile o mustrau cu blândețe pe mama.

— Soră Beatrice, ce-i asta? De ce te-ai ostenit atât? Ți se pare că nu suntem mulțumite cu *anara* pe care o primim în casa celorlalte surori? Nu trebuia să te deranjezi, serios.

Apoi, o voce ascuțită rostea „Binecuvântat fie Domnul!” lungind primul cuvânt cât putea de mult. Răspunsul „Aleluia” străbătea până în camera mea, prin pereți și prin mobilierul de sticlă din camera de zi. Apoi se rugau, cerându-i Domnului să răsplătească generozitatea surorii Beatrice și să mai adauge câteva binecuvântări la cele pe care le avea deja. Apoi, clinchetul furculițelor și lingurilor în farfurii își răspândea ecoul în toată casa. Mama nu folosea niciodată tacâmuri din plastic, oricât de mare ar fi fost grupul.

Tocmai începuseră să se roage la masă când l-am auzit pe Jaja țopăind pe scări. Știam că vine la mine în cameră mai întâi, pentru că Papa nu era acasă.

Dacă Papa ar fi fost acasă, Jaja s-ar fi dus întâi în camera lui să se schimbe.

— *Ke kwanu*? am întrebat când intră. Uniforma lui de școală, pantaloni scurți albaștri și cămașă albă cu emblema St. Nicholas strălucind în stânga, pe piept, mai avea încă urmele de la călcat imprimate pe față și pe spate. Fusese votat cel mai îngrijit junior anul trecut, iar pentru asta Papa îl strânsese așa de tare în brațe că Jaja crezuse că-i rupe spatele.

— Bine. Stătea lângă biroul meu, răsfoind leneș manualul de *Introducere în tehnologie* deschis în fața mea. Ce-ați mâncat?

— *Garri*[12].

„Mi-ar fi plăcut să mai luăm prânzul împreună", rosti Jaja din priviri.

— Și mie, am spus cu voce tare.

Înainte, șoferul nostru Kevin mă lua prima de la școala Fiicele Inimii Pure, apoi mergea să-l ia pe Jaja de la St. Nicholas. Jaja și cu mine luam prânzul împreună când ajungeam acasă. Acum, pentru că Jaja făcea parte din programul elevilor dotați de la St. Nicholas, mergea la cursuri *after-school*. Papa revizuise orarul lui, dar nu și pe al meu, și nu-l puteam aștepta ca să luăm masa de prânz împreună. Până venea de la școală, eu trebuia să fi mâncat, să mă fi odihnit și să mă fi apucat deja de învățat.

Cu toate acestea, Jaja știa ce mâncasem la prânz în fiecare zi. Aveam un meniu pe peretele din bucătărie, pe care mama îl schimba de două ori pe lună. Dar el mă întreba oricum și pe mine, de fiecare dată. Făceam asta adesea, punându-ne întrebări ale căror răspunsuri le știam deja. Poate pentru că astfel nu puneam celelalte întrebări, ale căror răspunsuri nu voiam să le știm.

— Am trei teme de făcut, spuse Jaja, întorcându-se să plece.

— Mama e însărcinată, am spus.

Jaja se așeză pe marginea patului.

— Ți-a spus ție?

— Da. Trebuie să nască în octombrie.

Jaja își închise ochii o vreme și apoi îi deschise.

— Vom avea grijă de bebeluș. Îl vom proteja.

Știam că Jaja se referea să-l protejăm de Papa, dar n-am făcut nicio remarcă legată de asta. În schimb, am întrebat:

— De unde știi că o să fie băiat?

— Simt. Tu ce crezi?

— Nu știu.

Jaja mai stătu o vreme pe patul meu înainte de a coborî scările să ia prânzul; mi-am dat manualul la o parte, m-am uitat în sus la orarul meu zilnic, lipit pe perete. Deasupra foii albe de hârtie era scris cu litere îngroșate *Kambili*, tot așa cum deasupra orarului din biroul lui Jaja era scris *Jaja*. M-am întrebat când avea

Papa să întocmească un orar pentru bebeluș, noul meu frățior, și dacă va face asta imediat după ce se naște sau va aștepta până mai crește puțin. Lui Papa îi plăcea ordinea. Asta se oglindea în felul în care arătau orarele, în felul în care liniile de cerneală neagră, meticulos desenate, se întretăiau unele cu altele, despărțind studiul de odihnă, odihna de timpul petrecut în familie, timpul în familie, de masă, masa, de rugăciune, rugăciunea, de somn. Când eram la școală, aveam mai puțin timp pentru odihnă și mai mult timp pentru studiu, chiar și la sfârșit de săptămână. Când eram în vacanță, aveam puțin mai mult timp alocat familiei, un pic mai mult timp să citim ziare, să jucăm șah sau Monopoly sau să ascultăm radioul.

În timpul activităților de familie din sâmbăta următoare, atunci s-a produs lovitura de stat. Papa tocmai îi dăduse șah-mat lui Jaja, când am auzit o muzică marțială la radio, acordurile solemne făcându-ne să ne oprim și să ascultăm. Un general cu un puternic accent *Hausa* veni și anunță că avusese loc o lovitură de stat și că avem un nou guvern. Ni se va spune în curând cine este noul șef al statului.

Papa împinse tabla de șah la o parte și se scuză, să dea un telefon din birou. Jaja, mama și cu mine îl așteptarăm în liniște. Știam că-și sună editorialistul, pe Ade Coker, probabil să-i spună ceva despre cum aveau să acopere știrile despre lovitură. Când s-a întors, am băut sucul de mango pe care Sisi ni l-a servit în pahare înalte și ne-a povestit despre lovitura de stat. Părea trist; buzele lui dreptunghiulare păreau lăsate în jos. Loviturile generează alte lovituri, spunea el, povestind despre loviturile de stat sângeroase din anii șaizeci, care se soldaseră cu un război civil, imediat după ce plecase din Nigeria să studieze în Anglia. O lovitură de stat întotdeauna deschidea un cerc vicios. Oamenii de la conducere se alungau mereu unii pe alții, pentru că aveau puterea s-o facă, pentru că erau cu toții îmbătați de ea.

Firește, ne spunea Papa, politicienii erau corupți și *Standard* publicase multe povești despre miniștri care își ascundeau banii în conturi din bănci străine, bani destinați pentru plata salariilor profesorilor și pentru construcții de drumuri. Dar ceea ce ne trebuia nouă, nigerienilor, nu erau soldați care să ne conducă; aveam nevoie de democrație. *Democrație reînnoită.* Suna important, așa cum o spunea el, dar, pe de altă parte, aproape tot ceea ce spunea Papa suna foarte important. Îi plăcea să se lase pe spate și să privească în sus când vorbea, ca și cum ar fi căutat ceva în aer. Eu mă concentram asupra buzelor lui, asupra mișcării lor și uneori uitam de mine, uneori îmi doream să rămân așa pentru totdeauna, ascultându-i vocea, atentă la lucrurile importante pe care le spunea. La fel simțeam când zâmbea, cu fața deschizându-se ca o nucă de cocos cu pulpa albă și strălucitoare înăuntru.

În ziua ce urmă loviturii de stat, înainte să plecăm la rugăciunea de seară de la

St. Agnes, am stat în camera de zi și am citit ziarele; vânzătorul nostru ne aducea ziarele principale în fiecare dimineață, patru exemplare din fiecare, la ordinul lui Papa. Întâi citeam ziarul *Standard*. Numai acesta avea un editorial critic, făcând un apel la noul guvern militar să implementeze rapid un plan de întoarcere la democrație. Papa citi unul dintre articolele din *Nigeria Today* cu voce tare, un articol de fond scris de un redactor care insista că e cu adevărat timpul să avem un președinte militar, din moment ce politicienii scăpaseră de sub control și economia noastră era vraiște.

— *Standard* nu ar scrie niciodată aberațiile astea, spuse Papa, lăsând ziarul jos. Ca să nu mai vorbim de a-l numi pe acest individ „președinte.”

— „Președintele” se presupune că e ales, spuse Jaja. „Șef al statului” este termenul corect.

Papa zâmbi, iar eu îmi doream să fi spus asta înaintea lui Jaja.

— Editorialul din *Standard* e bine scris, zise mama.

— Ade e de departe cel mai bun din branșă, spuse Papa, fără să-și ascundă mândria, în timp ce răsfoia alt ziar. *Schimbare de Gardă*. Ce mai titlu. Sunt cu toții înspăimântați. Scriu despre cât de corupt era guvernul civil, ca și cum ar crede că guvernul militar n-o să fie corupt. Țara asta se duce de râpă, rău de tot.

— Domnul ne va scăpa, am zis, convinsă că Papa va aprecia ce spun.

— Da, da, spuse Papa aprobând din cap. Apoi se întinse și mă luă de mână, iar eu m-am simțit de parcă aveam gura plină de vată de zahăr.

•

În săptămânile ce urmară, ziarele pe care le citeam împreună sunau diferit, mult mai supuse. Și *Standard* era diferit; era mai critic, mai incisiv decât fusese înainte. Chiar și mersul la școală cu mașina era diferit. În prima săptămână după lovitura de stat, Kevin smulgea crengi verzi de copac și le prindea pe mașină, în dreptul numerelor, ca demonstranții din Piața Guvernului să ne lase să trecem. Ramurile verzi simbolizau „Solidaritate”. Totuși, ale noastre nu păreau niciodată atât de luminoase ca ale demonstranților, și uneori, când treceam pe lângă ei, mă întrebam ce-ar fi să ne alăturăm lor, scandând „Libertate” și blocând drumul mașinilor.

În săptămânile ce urmară, când Kevin trecea pe lângă Ogui Road, am văzut soldați la punctul de control de lângă piață, plimbându-se și mângâindu-și armele lungi. Opreau unele mașini și le percheziționau. Odată, am văzut un om îngenunchind pe drum lângă un Peugeot 504, cu mâinile ridicate în aer.

Dar acasă nu se schimbă nimic. Jaja și cu mine ne respectam orarele mai departe, ne puneam unul altuia întrebări ale căror răspunsuri le știam deja. Singura schimbare era pântecele mamei: începu, încet și subtil, să se rotunjească. Mai întâi, arăta ca o minge de fotbal dezumflată, dar până în Duminica Rusaliilor

își ridicase fusta brodată roșie-aurie de biserică suficient cât să n-o confunzi cu alte straturi de îmbrăcăminte de dedesubt sau cu capătul înnodat al fustei tradiționale. Altarul era decorat în aceeași nuanță de roșu ca și fusta mamei. Roșul era culoarea Rusaliilor. Preotul invitat rosti predica în niște veșminte roșii care păreau prea scurte pentru el. Era tânăr și se uita des în sus în timp ce citea Evanghelia, iar ochii lui căprui sfredeleau adunarea. Sărută încet Biblia când termină. Dacă altcineva ar fi făcut asta, ar fi putut părea teatral, dar în cazul lui nu a fost așa. Părea real. Fusese hirotonisit de curând, așteptând să fie numit într-o parohie, după cum ne spusese. El și cu părintele Benedict aveau un prieten comun apropiat și fusese încântat când părintele Benedict îl invitase să slujească. Totuși nu ne-a spus cât de frumos era altarul nostru de la St. Agnes, cu treptele care străluceau ca niște blocuri șlefuite de gheață. Nici că era unul dintre cele mai frumoase altare din Enugu și poate chiar din Nigeria. Nici nu sugerase, cum făcuseră toți ceilalți preoți invitați cu alte ocazii, că prezența lui Dumnezeu stăruia mai mult la St. Agnes și că sfinții irizați de pe vitraliile înalte de jos până sus îl țineau pe Dumnezeu aproape. Și la jumătatea predicii, se întrerupse cântând un cântec igbo: „Bunie ya enu…”

Adunarea trase aer în piept în cor, unii oftară, alții încremeniră cu buzele într-un „O” mare nerostit. Erau obișnuiți cu predicile dezlânate ale părintelui Benedict, cu lectura dumnealui monotonă de aproape adormeai în strană. Încet, i se alăturară. Îl privii pe Papa bosumflându-se. Se uită într-o parte să vadă dacă Jaja și cu mine cântam și aprobă din cap când văzu că buzele ne erau pecetluite.

După slujbă, am stat în fața intrării în biserică, așteptând în timp ce Papa saluta lumea adunată în jurul lui.

— Bună dimineața. Domnul fie lăudat! spunea înainte de a da mâna cu bărbații și de a îmbrățișa femeile, de a mângâia pe cap pruncii mai mari și de a ciupi ușor bebelușii de obraji. Unii dintre bărbați îi șopteau câte ceva la ureche și Papa le răspundea tot în șoaptă, iar bărbații îi mulțumeau, strângându-i mâna cu ambele mâini înainte de plecare. Într-un final, Papa termină de salutat lumea și ne îndreptarăm spre mașină prin curtea largă acum golită de mașinile ce fuseseră îngrămădite acolo ca niște faguri în stup.

— Preotul acela tânăr… să cânte el așa în timpul predicii, ca un conducător lipsit de Dumnezeu de-al bisericilor acelora penticostale ce răsar peste tot ca ciupercile după ploaie! Oamenii ca el aduc numai necazuri bisericii. Nu trebuie să uităm să ne rugăm pentru el, spuse Papa, descuind portiera Mercedesului și așezând cartea de rugăciuni și revista pastorală pe scaun, înainte de a se întoarce spre casa parohială. După slujbă, intram întotdeauna să-l vizităm pe părintele Benedict.

— *Biko*, lasă-mă să stau să vă aștept în mașină, spuse mama, sprijinindu-se de

Mercedes. Îmi vine să vomit.

Papa se întoarse și o străfulgeră cu privirea. Mi-am ținut răsuflarea. Mi s-a părut o veșnicie, dar nu cred că au fost mai mult de câteva secunde.

— Ești sigură că vrei să stai în mașină? întrebă Papa.

Mama privea în jos; avea mâinile pe burtă și-și ținea fusta ca să nu se dezlege sau să nu dea drumul pâinii și ceaiului de la micul dejun.

— Nu mi-e bine, murmură ea.

— Am întrebat dacă ești sigură că vrei să stai în mașină.

Mama se uită în sus.

— Voi veni cu tine. Totuși, nu mi-e chiar așa de rău.

Fața lui Papa nu se schimbă. Așteptă să vină spre el, apoi se întoarse și se îndreptară împreună spre casa preotului. Jaja și cu mine îi urmarăm. O priveam pe mama în timp ce mergeam. Până atunci, nu observasem cât era de trasă la față. Pielea ei de obicei de un brun fin, ca untul de arahide, acum arăta suptă, de un galben-pământiu. Jaja îmi spuse din priviri: „Dacă vomită?” Îmi voi ridica poalele rochiei ca mama să poată vomita pe ea, fără să facă mizerie în casa părintelui Benedict.

Casa arăta de parcă arhitectul își dăduse prea târziu seama că trebuia să proiecteze apartamente de locuit, și nu o biserică. Arcada care ducea în sufragerie arăta ca o intrare de altar; alcovul cu telefonul crem părea gata să primească Sfânta Împărtășanie; micul birou de lângă camera de zi ar fi putut fi o sacristie căptușită de cărți sfinte, veșminte preoțești și potire.

— Frate Eugene! spuse părintele Benedict. Fața lui palidă se deschise într-un zâmbet când îl văzu pe Papa. Stătea la masa din sufragerie și mânca. Avea felii de yam[13] la prânz, dar și o farfurie cu ochiuri, mai degrabă ca mic dejun. Ne-a invitat să stăm cu el la masă. Papa refuză în numele nostru și apoi merse la masă să vorbească pe mutește.

— Cum te simți, Beatrice? întrebă părintele Benedict, ridicând vocea ca mama să-l poată auzi din camera de zi. Nu arăți prea bine.

— Bine, părinte. E doar din cauza alergiei mele la vremea asta – a combinației între harmattan și sezonul ploios.

— Kambili și Jaja, v-a plăcut slujba?

— Da, părinte, am răspuns amândoi în același timp.

La scurt timp plecarăm, puțin mai repede decât de obicei. Papa nu spuse nimic în mașină, dar falca i se mișca de parcă ar fi scrâșnit din dinți. Am stat tăcuți ascultând *Ave Maria* la casetofonul din mașină. Când am ajuns acasă, Sisi îi pregătise ceaiul lui Papa, în ceainicul de porțelan cu o toartă mică, ornamentată. Papa își puse cartea de rugăciuni și revista pastorală pe masa din sufragerie și se așeză. Mama se mișca pe lângă el.

— Hai să-ți torn eu ceaiul, se oferi, cu toate că niciodată nu-i servea ceaiul lui Papa.

Papa o ignoră și-și turnă singur ceai, apoi ne spuse lui Jaja și mie să luăm câte o înghițitură. Jaja luă primul și puse ceașca înapoi pe farfurioară. Papa o luă și mi-o dădu mie. Am prins-o cu ambele mâini, am luat o gură din ceaiul Lipton cu zahăr și lapte și am așezat-o înapoi pe farfurioară.

— Mulțumesc, Papa, am spus, simțind cum iubirea îmi ardea limba.

Ne-am dus sus să ne schimbăm, Jaja, mama și cu mine. Pașii noștri pe scări erau la fel de măsurați și de tăcuți ca și duminicile: liniștea așteptării până când Papa își termina siesta, ca să putem lua prânzul; liniștea clipelor de reflecție, când Papa ne dădea un pasaj din Scriptură sau o carte scrisă de vreunul dintre primii părinți ai Bisericii, pe care s-o citim și asupra căreia să medităm; liniștea rozariului de seară; mai apoi, liniștea din mașină când mergeam la biserică pentru binecuvântare. Chiar și timpul petrecut împreună duminica era liniștit, fără jocuri de șah sau discuții pe marginea ziarelor, în ton cu Ziua de Odihnă.

— Poate azi Sisi se descurcă singură să pregătească prânzul, spuse Jaja, când am ajuns în capul scărilor răsucite. Ar trebui să te odihnești înainte de masă, mamă.

Mama vru să spună ceva, dar apoi se opri, își duse mâna la gură și se repezi în camera ei. Am stat să ascult icnetele în timp ce vomita înainte să mă duc în cameră.

La prânz, am mâncat orez *jollof*, bucăți de carne mari cât pumnul, prăjite până când oasele se făcuseră crocante și *ngwo-ngwo*[14]. Papa mâncă aproape tot *ngwo-ngwo*-ul, plonjând cu lingura prin supa condimentată din bolul de sticlă. Liniștea se lăsa peste masă ca norii negri-albăstrui coborând din cer în mijlocul anotimpului ploios. Era întreruptă numai de ciripitul păsărilor *ochiri* de afară. În fiecare an, soseau înainte de venirea primelor ploi și-și făceau cuib în copacul de avocado din fața sufrageriei. Adesea, Jaja și cu mine găseam pe jos cuiburi căzute, din crenguțe îngemănate și iarbă uscată, și capete de ață cu care mama îmi prindea codițele, pe care păsările le adunau din coșul de gunoi din spatele curții.

Am terminat masa prima.

— Mulțumesc, Doamne. Mulțumesc, Papa. Mulțumesc, mama. Mi-am încrucișat brațele și am așteptat până când au terminat cu toții, ca să ne rugăm. Nu am privit în ochii nimănui; în loc de asta, mi-am fixat privirea pe portretul bunicului atârnat pe peretele din fața mea.

Când Papa începu rugăciunea, vocea lui vibra mai tare ca de obicei. Mai întâi se rugă pentru mâncare, apoi îl rugă pe Dumnezeu să-i ierte pe cei care au încercat să-i încalce vrerea, pe cei care și-au pus propriile dorințe pe primul loc și nu au vrut să-l viziteze pe slujitorul Său după slujbă. „Amin”-ul mamei răsună

în toată încăperea.

După prânz eram în camera mea citind capitolul 5 din Iacob, pentru că vorbea despre rădăcinile biblice ale miruirii bolnavilor în timpul programului de familie, când am auzit zgomotele. Bufnituri surde, rapide, grele, în ușa sculptată de la dormitorul părinților mei. Mi-am imaginat că ușa se blocase și Papa se chinuia să o deschidă. Dacă îmi imaginam cu destulă putere, atunci ar fi putut deveni real. M-am așezat, mi-am închis ochii și am început să număr. Dacă număram, nu mi se mai părea că durează așa de mult, nu mi se mai părea așa de grav. Uneori, se termina înainte să ajungă la douăzeci. Ajunsesem la nouăsprezece când sunetele s-au oprit. Am auzit ușa deschizându-se. Pașii lui Papa pe scări sunau mai greu, mai ciudat ca de obicei.

Am ieșit din camera mea tocmai când Jaja ieșea din a lui. Am stat pe palier și l-am privit pe Papa coborând. Mama atârna pe umărul lui ca sacii de iută cu orez pe care lucrătorii de la fabrică îi cumpărau *angro* la Granița Seme. Deschise ușa de la sufragerie. Apoi, am auzit deschizându-se ușa de la intrare, l-am auzit spunându-i ceva portarului, Adamu.

— E sânge pe podea, spuse Jaja. Aduc peria din baie.

Am curățat dâra de sânge, care se întindea mai departe, ca și cum cineva ar fi dus un urcior găurit cu vopsea roșie până jos. Jaja freca, iar eu ștergeam.

•

Mama nu se întoarse acasă în noaptea aceea, iar eu și Jaja am mâncat singuri. N-am vorbit despre mama. În loc de asta, am vorbit despre cei trei oameni care fuseseră executați public cu două zile în urmă, pentru trafic de droguri. Jaja auzise niște băieți vorbind despre asta la școală. Dăduseră și la televizor. Bărbații fuseseră legați de niște stâlpi, iar trupurile lor continuaseră să se zvârcolească și după ce gloanțele încetaseră să-i mai ciuruiască. I-am spus lui Jaja ce zisese o fată din clasa mea: că mama lor stinsese televizorul, întrebându-se de ce trebuia să-și vadă semenii murind și întrebându-se ce era cu oamenii aceia care se adunaseră la locul execuției.

După cină, Jaja spuse rugăciunea și la sfârșit adăugă o scurtă rugăciune pentru mama. Papa se întoarse acasă când eram în camerele noastre, învățând, după programul pe care îl aveam stabilit. Schițam imagini de femei însărcinate pe coperta interioară a manualului de *Introducere în agricultură pentru gimnaziu*, când intră la mine în cameră. Avea ochii umflați și roșii, și cumva asta îl făcea să pară mai tânăr, mai vulnerabil.

— Mama voastră se va întoarce mâine, cam pe când o să vii tu de la școală. Va fi bine, spuse.

— Da, Papa.

Mi-am luat privirea de la el, revenind la cărțile mele.

Mă prinse de umeri, masându-i ușor cu mișcări circulare.

— Ridică-te, spuse.

M-am ridicat, iar el mă îmbrățișă, strângându-mă atât de tare, că-i simțeam bătaia inimii sub pieptul fin.

•

Mama veni acasă a doua zi, după-amiază. Kevin o aduse cu Peugeotul 505, cu blazonul fabricii pe ușa din spate, aceeași mașină cu care adesea ne ducea și ne aducea de la școală. Jaja și cu mine așteptam la ușa din față, suficient de aproape ca să ni se atingă umerii și am deschis ușa înainte ca mama să ajungă la ea.

— *Umu m,* spuse ea, luându-ne în brațe. Copiii mei. Purta același tricou inscripționat cu „DUMNEZEU ESTE IUBIRE”. Fusta ei verde atârna pe talie mai jos ca de obicei; fusese legată neglijent într-o parte. Ochii îi erau goi, ca ai nebunilor care-și făceau veacul pe lângă mormanele de gunoaie din oraș și-și târau plasele soioase și zdrențăroase după ei, purtându-și în ele fragmentele de existență rămase.

— A fost un accident; bebelușul s-a dus, spuse ea.

M-am dat puțin înapoi și m-am uitat la burta ei. Încă părea mare, arcuindu-i-se ușor pe sub fustă. Era sigură mama că bebelușul nu mai e? Încă mă mai uitam la burta ei când intră Sisi. Pomeții lui Sisi erau atât de înalți, că îi dădeau o expresie ascuțită, straniu amuzată, ca și cum te-ar fi luat în râs sau s-ar fi distrat pe seama ta, fără să știi niciodată de ce.

— Bună ziua, doamnă, *nno,* spuse. Vreți să mâncați acum sau după ce vă îmbăiați?

— Poftim? Preț de o clipă, mama păru să nu fi înțeles ce spusese Sisi. Nu acum, Sisi, nu acum. Adu-mi niște apă și un șervet.

Mama stătu în mijlocul camerei de zi, cu brațele încolăcite în jurul trupului ca-ntr-o îmbrățișare, lângă masa de sticlă, până când Sisi aduse un bol de plastic cu apă și un șervet de bucătărie. Etajera avea trei rafturi delicate de sticlă și pe fiecare dintre ele erau niște figurine bej, înfățișând balerine. Mama începu de la raftul de jos, lustruind și raftul, și figurinele. M-am așezat pe cea mai apropiată canapea de piele, destul de aproape încât să mă întind și să-i netezesc fusta.

— *Nne,* e ora de studiu. Du-te sus, spuse.

— Vreau să stau aici.

Trecu încet cârpa peste o figurină, ale cărei picioare cât un băț de chibrit se înălțau în sus, și apoi îmi spuse:

— *Nne,* du-te.

Atunci, m-am dus sus și m-am așezat pe scaun, fixând cu privirea manualul din care învățam. Scrisul negru se tulbură, literele începură să se contopească una în alta și apoi se schimbară într-un roșu aprins, culoarea sângelui proaspăt. Sângele

era fluid; și curgea din trupul mamei, curgea din ochii mei.

Mai târziu, la cină, Papa spuse că o să recităm șaisprezece novene diferite. Pentru iertarea mamei. Și duminica, în duminica de după Postul Crăciunului, am rămas după slujbă și am început novenele. Părintele Benedict ne stropi cu apă sfințită. Niște apă sfințită îmi ajunse pe buze și i-am simțit gustul sălciu-sărat în timp ce ne rugam. Dacă Papa simțea că eu sau Jaja ne pierdeam atenția pe la a treisprezecea recitare a Rugăciunii către St. Iuda, ne obliga să o luăm de la capăt. Trebuia să înțelegem așa cum se cuvine. Nu mă puteam gândi, nu puteam nici măcar să-mi propun să mă gândesc pentru ce ar fi trebuit mama să fie iertată.

•

Cuvintele din manualele mele continuau să se transforme în sânge de fiecare dată când încercam să citesc. Chiar și când începură să se apropie examenele trimestriale, chiar și când am început să facem recapitulări la școală, cuvintele tot nu căpătau vreun sens.

Cu câteva zile înainte de primul meu examen, eram în cameră, încercând să mă concentrez pe fiecare cuvânt în parte, când sună soneria. Era Yewande Coker, soția editorialistului lui Papa. Plângea. O auzeam, pentru că odaia mea era chiar deasupra camerei de zi și pentru că nu mai auzisem niciodată până atunci un plânset atât de zgomotos.

— L-au luat! L-au luat! spuse, ea, printre suspine guturale.

— Yewande, Yewande! spuse Papa, cu vocea mult mai joasă decât a ei.

— Ce să fac, domnule? Am trei copii! Unul e încă sugar! Cum îi voi crește singură?

Abia îi puteam auzi cuvintele; în loc de asta, auzeam clar un zgomot ca și cum ceva o strângea de gât. Apoi Papa spuse:

— Yewande, nu vorbi așa. Ade va fi bine, îți promit. Ade va fi bine.

L-am auzit pe Jaja ieșind din camera lui. Se duse jos și se făcu că merge la bucătărie să bea apă și stătu o vreme lângă ușa camerei de zi, trăgând cu urechea. Când se întoarse sus, îmi spuse că soldații îl arestaseră pe Ade Coker pe când pleca de la birourile redacției ziarului *Standard*. Mașina lui fusese abandonată pe marginea drumului, cu ușa din față stânga deschisă. Mi-am imaginat cum l-au tras pe Ade Coker afară din mașină, cum l-au îmbrâncit în alt automobil, poate o dubiță neagră plină de soldați, cu puștile scoase pe geamuri. Îmi închipuiam cum îi tremurau mâinile de frică, lăsându-i urme umede pe pantaloni.

Știam că fusese arestat din cauza articolului de fond de săptămâna trecută, din *Standard*, în care relatase cum șeful statului și soția sa plătiseră oameni să transporte heroină peste hotare, articol ce punea în discuție recenta execuție a celor trei bărbați și care scotea la iveală cine erau adevărații baroni ai drogurilor.

Jaja spuse că, atunci când se uitase prin gaura cheii, Papa ținea mâna Yewandei și se ruga, spunându-i să repete după el „Niciunul din cei ce cred în El nu va fi lăsat să piară”.

Mi-am spus aceleași cuvinte când am dat examenele în săptămâna următoare. Și le-am repetat și în mașină pe când Kevin mă aducea acasă în ultima zi de școală, strângând cu putere la piept fișa de evaluare. Măicuțele ne dădeau fișele de evaluare nesigilate. Ieșisem a doua din clasă. Era scris în cifre „2/25”. Diriginta clasei mele, sora Clara, scrisese: „Kambili este inteligentă peste media ei de vârstă, liniștită și responsabilă”. Directoarea, maica Lucy, scria: „O elevă strălucită, ascultătoare și o fiică de care trebuie să fii mândru”. Dar eu știam că Papa nu avea să fie mândru. Ne spusese adesea, mie și lui Jaja, că nu cheltuia atâția bani cu Fiicele Inimii Pure și cu St. Nicholas ca să-i lăsăm pe alți copii pe primul loc. Nimeni nu cheltuise bani cu școala lui, cu atât mai puțin tatăl său cel lipsit de Dumnezeu, Papa-Nnukwu, bunicul nostru, și cu toate acestea fusese mereu primul. Îmi doream să-l fac mândru pe Papa și să mă descurc la fel de bine cum făcuse el. Voiam ca el să mă îmbrățișeze și să-mi spună că-mi împlineam menirea lăsată de Domnul. Voiam să mă strângă tare în brațe și să-mi spună că mult i se cere celui ce mult a primit. Voiam să-mi zâmbească, în felul acela care-i lumina fața, care mă încălzea și pe mine pe dinăuntru. Dar ieșisem a doua. Purtam stigmatul eșecului.

Mama deschise ușa chiar înainte să se oprească mașina în curte. Întotdeauna, aștepta în fața ușii de la intrare în ultima zi de școală, să cânte cântece de mulțumire în igbo, să ne ia în brațe și să se uite cu drag la fișele noastre de evaluare. Era singura dată când cânta cu voce tare acasă.

— *O me mma, Chineke, o me ma*… Mama își începu cântecul și se opri când am salutat-o.

— Bună ziua, mamă.

— *Nne,* a fost bine? Nu ai fața luminoasă. Se dădu la o parte să mă lase să trec.

— Am ieșit a doua.

Mama șovăi puțin.

— Hai și mănâncă. Sisi a pregătit orez de nucă de cocos.

Stăteam la masa de studiu când Papa veni acasă. Urcă agale la etaj și fiecare pas greoi de-al lui îmi provoca amețeală; merse în camera lui Jaja. El ieșise primul, ca de obicei, așa că Papa avea să fie mândru, avea să-l ia în brațe și să-l prindă de umeri. Totuși, Papa stătu o vreme în camera lui Jaja; știam că se uita pe notele de la fiecare materie; verifica să vadă dacă îi scăzuse vreuna cu vreun punct sau două de trimestrul trecut. Cumva, vezica mi se umplu și m-am grăbit să mă duc la toaletă. Papa era în cameră când m-am întors.

— Bună seara, Papa, *nno.*

— A mers bine cu școala?

Am vrut să-i spun că ieșisem a doua, ca să știe imediat, astfel încât să-mi recunosc eșecul din prima, dar în loc de asta am spus „Da” și i-am înmânat fișa de evaluare. Mi s-a părut că durează o veșnicie până o deschide și, chiar mai mult de atât, până o citește. Am încercat să-mi controlez respirația în timp ce așteptam, fiind, în același timp, conștientă că nu reușesc.

— Cine a ieșit pe primul loc? întrebă Papa, într-un târziu.

— Chinwe Jideze.

— Jideze? Fata care a ieșit a doua trimestrul trecut?

— Da, am spus. Stomacul meu scotea sunete bolborositoare, a gol, sunete care păreau să facă zgomot prea mare și care nu se opreau nici măcar atunci când îmi sugeam burta.

Papa se mai uită o vreme la fișa mea, apoi spuse:

— Haide jos la masă.

Am coborât simțindu-mi picioarele înțepenite, ca niște ciotoroage de lemn. Papa venise acasă cu niște mostre noi de biscuit și ne dădu să luăm din pachetul verde înainte de masă. Am mușcat din biscuit.

— Foarte bun, Papa.

Papa mușcă și el și mestecă, apoi se uită la Jaja.

— Are un gust foarte proaspăt, spuse Jaja.

— Foarte gustos, spuse mama.

— Ar trebui să se vândă, cu voia Domnului, spuse Papa. Napolitanele noastre se vând cel mai bine pe piață acum, iar biscuiții ăștia ar trebui să se vândă la fel de bine.

Nu m-am uitat la fața lui Papa în timp ce vorbea, pentru că nu puteam. Cartofii fierți și ardeii verzi nu voiau să se ducă pe gât; rămâneau în gură așa cum rămân copiii agățați de mamele lor la intrarea în grădiniță. Am băut pahar după pahar de apă ca să se ducă și, până când Papa începu rugăciunea de mulțumire, stomacul meu era plin de apă. Când termină, Papa spuse:

— Kambili, vino sus.

L-am urmat. În timp ce urca scările în pijamalele de mătase roșie, fesele i se mișcau și se scuturau ca budinca de porumb, ca gelatina. Decorul crem din dormitorul lui Papa era schimbat în fiecare an, dar întotdeauna într-o nuanță diferită a aceluiași crem. Covorul de pluș în care ți se cufundau picioarele când călcâi pe el era crem simplu; draperiile aveau doar o fină broderie maro pe margine; fotoliile crem de piele erau așezate aproape unul de altul, ca și cum doi oameni ar fi avut acolo o conversație intimă. Tot acel crem se amesteca și făcea camera să pară mai largă, interminabilă, ca și cum nu puteai fugi, chiar dacă ai fi vrut, pentru că nu aveai încotro s-o apuci. Când îmi imaginam raiul, copil fiind,

vedeam camera lui Papa, moliciunea, consistența crem, nesfârșirea ei. Când afară se dezlănțuiau furtunile aduse de harmattan – azvârlind fructe de mango în plasele de la geam și izbind firele electrice unele de altele, făcându-le să scoată scântei portocalii – mă cuibăream în brațele lui Papa. El mă adăpostea sau mă învelea într-o pătură crem cu mireasmă de refugiu.

Acum stăteam pe o pătură asemănătoare, pe marginea patului. Mi-am dat papucii de casă jos, mi-am cufundat picioarele în covor și m-am hotărât să le țin acolo, ca să le simt protejate. Măcar acea părticică din mine să se simtă în siguranță.

— Kambili, îmi spuse Papa, respirând adânc. N-ai dat tot ce ai avut mai bun trimestrul acesta. Faptul că ai ieșit a doua a fost alegerea ta. Ochii îi erau triști. Adânci și triști. Voiam să-i ating fața, să-mi trec mâna peste obrajii lui elastici. Ochii lui spuneau povești pe care nu aveam să le știu niciodată.

Atunci sună telefonul; suna mai des de când fusese arestat Ade Coker. Papa răspunse și vorbi cu o voce joasă. Am așteptat acolo, pe pat, până când se uită la mine și-mi făcu semn să plec. Nu mă mai chemă să vorbim despre fișa de evaluare nici a doua zi, nici în ziua următoare, ca să hotărască în ce fel voi fi pedepsită. Mă întrebam cât putea fi de preocupat de cazul lui Ade Coker, dar nici chiar după ce l-a scos din închisoare, o săptămână mai târziu, n-a vorbit despre fișa mea de evaluare. N-a vorbit nici despre faptul că îl scosese pe Ade Coker din închisoare. Pur și simplu, am văzut din nou editorialul lui din *Standard,* unde scria despre valoarea libertății și despre cum penița lui nu putea și nu voia să scrie decât adevărul. Dar nu spunea unde fusese reținut sau cine îl arestase, sau ce îi făcuseră. Era un *post scriptum,* în italice, în care mulțumea directorului ziarului: „*un om integru, cel mai curajos bărbat pe care-l cunosc*”. Stăteam lângă mama pe canapea, în timpul programului de familie, și, după ce am citit rândul acela de nenumărate ori, am închis ochii și am simțit un fior străbătându-mă, același fior pe care îl simțeam când părintele Benedict vorbea despre Papa la predică, aceeași senzație pe care o aveam după ce strănutam: o senzație clară de gâdilat.

— Slavă Domnului că Ade e în siguranță, spuse mama, netezind ziarul cu mâna.

— Și-au stins țigările pe spatele lui, spuse Papa, clătinând din cap.

— Își vor primi răsplata, dar nu pe lumea asta, *mba,* spuse mama. Cu toate că Papa nu-i zâmbi – părea prea trist ca să zâmbească –, mi-am dorit să fi spus eu asta, înaintea mamei. Știam că lui Papa îi plăcuse ce spusese ea.

— De acum înainte vom publica pe ascuns, spuse Papa. Oamenii mei nu mai sunt în siguranță.

Știam că „pe ascuns” înseamnă că ziarul avea să fie scris într-o locație secretă. Cu toate acestea, mi-l imaginam pe Ade Coker și pe ceilalți angajați într-o

încăpere sub pământ cu o lampă fluorescentă luminând cămăruța igrasioasă și întunecată, aplecați cu toții asupra câte unui birou, scriind adevărul.

În seara aceea, la rugăciune, Papa adăugă niște pasaje mai lungi, implorându-L pe Dumnezeu să aducă mai degrabă sfârșitul acelor oameni lipsiți de credință care ne conduceau țara, și intonă de nenumărate ori „Doamnă a noastră, scut al poporului nigerian, roagă-Te pentru noi".

•

Vacanța era scurtă, de numai două săptămâni, și în sâmbăta de dinaintea începutului școlii, mama ne lua, pe mine și pe Jaja, la piață să ne cumpere sandale și ghiozdane noi. Nu aveam nevoie de ele; ghiozdanele noastre și sandalele maro de piele erau încă noi, de numai un trimestru. Dar acesta era singurul ritual care ne aparținea în întregime: să mergem la piață înainte de începutul fiecărui trimestru, cu geamul de la mașină dat jos, în timp ce Kevin conducea, fără să trebuiască să-i cerem voie lui Papa. La marginea pieței, ochii ni se opreau asupra cerșetorilor aproape goi de lângă mormanele de gunoi, asupra bărbaților care se opreau ici-colo, își desfăceau fermoarul de la pantaloni și urinau pe la colțuri, asupra femeilor care păreau că se tocmesc cu grămezile de legume verzi, până când din spatele lor apărea și capul târgovețului.

În piață, încercam să ne descotorosim de negustorii care trăgeau de noi pe aleile întunecoase, spunând „Am exact ce vă trebuie" sau „Haideți cu mine, e aici" chiar dacă nu aveau nici cea mai vagă idee ce voiam. Strâmbam din nas la mirosurile de carne proaspătă plină de sânge și de pește uscat rânced și ne aplecam capetele să ne ferim de albinele care bâzâiau în roiuri dese deasupra tarabelor vânzătorilor de miere.

Când plecam de la piață cu sandalele și ceva materiale pe care le cumpărase mama, am văzut un grup de oameni adunați lângă tarabele de legume pe lângă care trecuserăm mai devreme, cele care erau înșirate de-a lungul drumului. Niște soldați se învârteau prin jur. Femeile din piață țipau și câteva dintre ele își puseseră mâinile în cap, în semn de disperare sau șoc. O femeie stătea întinsă în tină, bocind și smulgându-și părul afro tuns scurt. I se desfăcuse fusta și i se vedea lenjeria intimă albă.

— Grăbiți-vă, spuse mama, trăgându-ne mai aproape de ea; aveam impresia că vrea să se pună scut, să nu vedem soldații și femeia. În timp ce treceam grăbiți pe lângă ei, am văzut o femeie scuipând un soldat și l-a văzut pe soldat ridicând un bici în aer. Biciul era lung. S-a răsucit în aer înainte de a ateriza pe umărul femeii. Un alt soldat dărâma cu piciorul tăvile de fructe, strivind papaya cu bocancii și râzând. Când am ajuns în mașină, Kevin i-a spus mamei că soldaților li se ordonase să dărâme tarabele de legume pentru că erau construite ilegal. Mama nu spuse nimic; se uita pe geam ca și cum ar fi vrut să mai prindă o ultimă priveliște

cu acele femei.

În timp ce mergeam spre casă, m-am gândit la femeia aceea care stătea întinsă pe jos, în noroi. Nu-i văzusem fața, dar simțeam că o cunosc, că o știusem dintotdeauna. Îmi doream să fi mers s-o ajut să se ridice, să-și curețe lutul roșiatic de pe fustă.

M-am gândit la ea și luni, când Papa m-a dus la școală cu mașina. A încetinit pe Ogui Road să arunce niște bancnote încrețite de naira[15] unui cerșetor tolănit pe marginea drumului, lângă niște copii care vindeau portocale decojite la colțul străzii. Cerșetorul se holbă la bancnotă, apoi se ridică și ne făcu semn cu mâna, bătând din palme și sărind în sus. Crezusem că e schilod. L-am privit în oglinda retrovizoare, cu ochii fixați asupra lui, până când a dispărut din vedere. Îmi amintea de femeia de la piață, întinsă pe jos. În bucuria lui era o neputință, același fel de neputință ca și disperarea femeii.

Zidurile ce înconjurau Școala Gimnazială Fiicele Inimii Pure erau înalte, asemănătoare cu ale noastre de acasă, dar, în loc de fire electrificate, sus, erau acoperite de cioburi de sticlă verde cu creste ascuțite ieșite în afară. Papa mi-a spus că zidurile acestea i-au influențat decizia când am terminat școala elementară. Disciplina e importantă, spunea. Nu riscai să vezi puștoaice escaladând ziduri ca să iasă în oraș și să piardă timpul, așa cum fac la școlile de stat.

— Oamenii aceștia habar n-au să conducă, murmură Papa când am ajuns la porțile școlii, unde mașinile se îngrămădeau una în alta, claxonând. Nu se dă niciun premiu pentru cine ajunge primul în incinta școlii.

Vânzătoarele ambulante, fete mult mai mici decât mine, îi sfidau pe portarii școlii, apropiindu-se tot mai mult de mașini, ca să ofere portocale decojite și banane, și arahide, cu bluzele lor găurite de molii alunecându-le de pe umeri. Papa reuși în cele din urmă să intre cu mașina în curtea școlii și parcă lângă terenul de volei, dincolo de zona verde bine îngrijită.

— Unde e clasa ta? întrebă el.

Am arătat spre clădirea de lângă pâlcul de mangotieri. Papa coborî din mașină cu mine și mă întrebam ce are de gând, ce caută aici, de ce m-a adus el la școală și de ce îl rugase pe Kevin să-l ducă pe Jaja.

Sora Margaret îl văzu când ne îndreptam spre clasă. Ne făcu vesel cu mâna din mijlocul elevilor și părinților și apoi se îndreptă spre noi în pas vioi. Cuvintele i se revărsau cu generozitate: ce face Papa, dacă era mulțumit de progresul meu la Fiicele Inimii Pure, dacă vine la primirea episcopului de săptămâna viitoare.

Papa își schimbă accentul când îi răspunse, ca să sune britanic, așa cum făcea când vorbea cu părintele Benedict. Era îndatoritor, cu atitudinea de om dornic să

placă, pe care și-o lua de fiecare dată când vorbea cu oamenii Bisericii și mai ales cu cei albi. Cu aceeași atitudine cu care le oferise un cec pentru renovarea bibliotecii școlii Fiicelor Inimii Pure. Îi spuse că a venit doar să-mi vadă clasa, iar sora Margaret îl rugă s-o anunțe dacă are nevoie de ceva.

— Unde e Chinwe Jideze? întrebă Papa, când am ajuns în fața clasei.

Un grup de fete stătea în fața ușii, vorbind. M-am uitat în jur, simțind o greutate apăsându-mi tâmplele. Ce voia să facă Papa? Fața deschisă la culoare a lui Chinwe era în centrul grupului, ca de obicei.

— E fata din mijloc, am spus. Voia cumva să vorbească cu ea? S-o tragă de urechi că ieșise prima? Îmi doream să se deschidă pământul și să mă înghită, cu tot cu școală și curte, și restul.

— Uită-te la ea, spuse Papa. Câte capete are?

— Unul. Nu era nevoie să mă uit la ea ca să aflu asta, dar m-am uitat, oricum.

Papa scoase din buzunar o oglindă micuță, de mărimea unei pudriere.

— Uită-te în oglindă.

M-am holbat la el.

— Uită-te în oglindă.

Am luat oglinda și m-am uitat în ea.

— Tu câte capete ai, *gbo*? întrebă Papa, vorbind igbo pentru prima dată.

— Unul.

— Și fata aia are tot unul, n-are două. Deci, de ce ai lăsat-o să iasă prima?

— N-o să se mai întâmple, Papa. Bătea o briză ușoară ridicând în aer praful, în spirale ca niște arcuri desfăcute, și simțeam gustul nisipului așezându-mi-se pe buze.

— De ce crezi că muncesc din greu să vă dau ție și lui Jaja ce e mai bun? Ai obligația să faci ceva cu toate aceste privilegii. Pentru că Domnul ți-a dat atât de multe, așteaptă multe de la tine. Așteaptă perfecțiune. Eu n-am avut un tată care să mă trimită la cele mai bune școli. Tatăl meu și-a pierdut vremea închinându-se zeilor lui din lemn și piatră. Nu aș fi nimic astăzi, dacă n-ar fi fost preoții și măicuțele de la misiune. Am fost servitor la părintele din parohie timp de doi ani. Da! Servitor! Nimeni nu mă ducea cu mașina la școală. Mergeam pe jos treisprezece kilometri în fiecare zi până la Nimo până când am terminat școala elementară. Iar cât am mers la Școala gimnazială St. Gregory am fost grădinarul părintelui.

Auzisem asta de nenumărate ori; cât de mult muncise, câte îl învățaseră preoții misionari și măicuțele, lucruri pe care nu le-ar fi învățat niciodată de la păgânul său tată, care venera idolii, bunicul Papa-Nnukwu. Dar am dat din cap și am încercat să par atentă. Speram din suflet că fetele din clasă nu se vor întreba de ce eu și cu tata aleseserăm să venim la școală și să avem o lungă conversație în fața

clasei. În cele din urmă, Papa se opri și luă oglinda înapoi.

— Va veni Kevin să te ia, spuse.

— Bine, Papa.

— La revedere! Să citești bine. Mă îmbrățișă, o îmbrățișare scurtă, dintr-o parte.

— La revedere, Papa! Îl priveam coborând pe poteca încadrată de tufe verzi fără flori, când sună clopoțelul pentru adunare.

Fetele erau gălăgioase, și maica Lucy trebui să spună de câteva ori „Fetelor, putem face puțină liniște!?” Stăteam în rândul din față, ca întotdeauna, întrucât cele din spate erau pentru fetele care făceau parte din bisericuțe, care chicoteau și își șopteau una alteia, ascunse de profesoare. Profesoarele stăteau pe un podium ridicat, siluete înalte în veșmintele lor alb cu albastru. După ce am cântat un cântec religios de întâmpinare, maica Lucy a citit din Matei, Capitolul 5, până la versetul 11, și apoi am cântat imnul național. Cântarea imnului național era un obicei relativ nou la Fiicele Inimii Pure. Începuserăm cu un an în urmă, pentru că unii părinți erau îngrijorați că odraslele lor nu știau imnul național și nici legământul. Le priveam pe surori în timp ce cântam. Numai surorile nigeriene cântau, cu dinții albi strălucind în contrast cu pielea închisă la culoare. Surorile albe stăteau cu mâinile împreunate sau atingeau ușor mărgelele de sticlă ale rozariilor care le atârnau la mijloc, privind cu atenție să vadă dacă se mișcau buzele fiecărui elev în parte. După aceea, maica Lucy își miji ochii din spatele lentilelor groase și se uită printre rânduri. Întotdeauna alegea un elev ca să înceapă să recite legământul înainte ca restul să i se alăture.

— Kambili Achike, te rog începe tu legământul, spuse.

Maica Lucy nu mă mai alesese niciodată până atunci. Am deschis gura, dar cuvintele nu voiau să iasă.

— Kambili Achike? Maica Lucy și restul școlii se întorseseră să mă privească.

Mi-am dres vocea, poruncind cuvintelor să iasă. Le știam, le gândeam. Dar nu le puteam rosti. Îmi simțeam transpirația de sub brațe, caldă și umedă.

— Kambili?

În sfârșit, am început să bâigui:

— Jur Nigeriei, țara mea, să-i fiu credincios, loial și cinstit…

Restul școlii se alătură, și în timp ce declamam mai departe, încercam să-mi încetinesc respirația. După adunare, clasele s-au umplut. Clasa mea trecu prin rutina de potolire, hârșâit de scaune, curățat de bănci, copierea noului orar de pe tablă.

— Cum a fost în vacanță, Kambili? mă întrebă Ezinne aplecându-se spre mine.

— Bine.

— Ai fost în străinătate?

— Nu, am spus. Nu știam ce altceva să spun, dar voiam ca ea să știe că apreciam faptul că era mereu drăguță cu mine în ciuda faptului că eu eram mereu stângace și tăcută. Voiam să-i mulțumesc pentru că nu râdea de mine și nu mă făcea „snoabă sălbatică” așa cum făceau celelalte fete, dar cuvintele care ieșiră au fost:

— Tu ai fost?

Ezinne râse.

— Eu? *O di egwu.* Numai oamenii ca tine, Gabriella și Chinwe pleacă în străinătate în vacanțe, cei cu părinți bogați. Eu am fost doar la țară, s-o vizitez pe bunica.

— Aha, am spus.

— De ce a venit tatăl tău de dimineață?

— Eu… eu… M-am oprit să-mi trag răsuflarea, pentru că știam că altfel o să mă și bâlbâi mai tare. Voia să vadă clasa.

— Semeni foarte tare cu el. Adică, nu ești la fel de mare, dar trăsăturile și culoarea pielii sunt identice, spuse Ezinne.

— Da.

— Am auzit că Chinwe ți-a luat locul întâi de trimestrul trecut. *Abi*?

— Da.

— Sunt sigură că părinții tăi nu s-au supărat. Ah! Ah! Ai fost prima în clasă de când am început clasa întâi. Chinwe a spus că tatăl ei a dus-o la Londra.

— Aha.

— Eu am ieșit a cincea și ăsta fost un progres, pentru că trimestrul trecut am ieșit a opta. Știi, în clasa noastră e concurență mare. La școala primară ieșeam mereu prima.

Atunci, Chinwe Jideze veni la banca Ezinnei. Avea o voce ascuțită, de pasăre.

— Vreau să rămân șefa clasei și trimestrul ăsta, dragă Ezi-Fluturaș, așa că vreau să știu că pot conta pe votul tău, spuse Chinwe. Fusta de la uniformă îi stătea strânsă pe talie, împărțindu-i corpul în două jumătăți rotunjite, ca cifra 8.

— Firește, spuse Ezinne.

Nu am fost surprinsă când Chinwe trecu pe lângă mine spre fata din banca următoare și repetă același lucru, schimbând doar porecla pe care o găsise. Chinwe nu vorbise niciodată cu mine, nici măcar când fuseserăm selectate în aceeași grupă agricolă să adunăm plante pentru un ierbar. Fetele se adunară în jurul băncii ei în timpul scurtei pauze, iar râsetul lor răsuna zgomotos din când în când. Frizurile lor erau copii identice ale coafurii ei, șuvițe prinse cu fir negru ca niște bețe, dacă Chinwe purta *isi owu* sau codițe împletite în zigzag și prinse într-o coadă în vârful capului, dacă Chinwe purta *shuku* în săptămâna aceea. Chinwe mergea de parcă avea jar sub tălpi, ridicând un picior aproape imediat când

celălalt atingea pământul. În pauza mare, țopăia înaintea grupului de fete în timp ce mergeau să-și cumpere biscuiți și cola de la patiserie. După cum spunea Ezinne, Chinwe plătea sucurile tuturor. De obicei, eu îmi petreceam pauza mare citind în bibliotecă.

— Chinwe vrea doar ca tu să vorbești prima cu ea, îmi șopti Ezinne. Știi, a început să-ți spună „snoabă sălbatică” pentru că nu vorbești cu nimeni. A zis că chiar dacă tatăl tău are un ziar și toate fabricile acelea, asta nu înseamnă că trebuie să te simți prea importantă, pentru că și tatăl ei e bogat.

— Nu mă simt importantă.

— Ca azi, la adunare, de exemplu; a zis că te simțeai prea importantă și de-aia n-ai început să reciți legământul de prima dată când te-a strigat maica Lucy.

— N-am auzit prima dată când m-a strigat maica Lucy.

— Eu nu zic că tu te crezi prea importantă. Eu îți spun numai că asta cred Chinwe și majoritatea fetelor. Poate ar fi bine să încerci să vorbești cu ea. Poate după ore ai putea să nu mai fugi înainte și să te plimbi cu noi până la poartă. Chiar așa, de ce fugi întotdeauna?

— Îmi place să fug, pur și simplu, am spus, întrebându-mă dacă trebuie să socotesc și asta drept minciună la spovedania de sâmbăta viitoare, pe lângă minciuna despre faptul că n-am auzit-o pe maica Lucy de prima dată. Kevin parca mereu Peugeotul 505 la porțile școlii imediat după ce suna de ieșire. Kevin mai avea o grămadă de alte drumuri de făcut pentru Papa și nu aveam voie să-l las să aștepte, așa că mă grăbeam de fiecare dată după ultima oră. Mă grăbeam, de parcă alergam la cursa de 200 de metri la concursul intrașcolar de sport. Odată, Kevin i-a spus lui Papa că-mi luase puțin mai mult să ajung la mașină, și Papa mă plesnise pe obrazul stâng și drept în același timp, că palmele lui uriașe îmi lăsaseră urme paralele pe față și-mi țiuiseră urechile zile întregi.

— De ce? întrebă Ezinne. Dacă stai să vorbești cu oamenii poate își vor da seama că nu ești o snoabă.

— Pur și simplu îmi place să alerg, am spus din nou.

•

Am rămas o snoabă sălbatică pentru majoritatea colegelor de clasă până la sfârșitul trimestrului. Dar nu-mi băteam capul prea mult cu asta, pentru că aveam o grijă mai mare – grija de a fi sigură că trimestrul acesta ies prima. Fiecare zi de școală era ca o încercare de a balansa un sac de pietriș pe cap, fără a avea voie să-l echilibrez cu mâna. Încă mai vedeam rândurile tipărite din manual într-o ceață roșie, încă mai vedeam sufletul frățiorului meu legat cu firicele de sânge. Memoram ceea ce spuneau profesorii, pentru că știam că manualele mele nu aveau niciun înțeles dacă încercam să le studiez acasă. După fiecare test, mi se punea un nod mare în gât și rămânea acolo până când ni se aduceau înapoi caietele de

exerciții.

Școala se închise pentru vacanța de Crăciun la începutul lui decembrie. M-am uitat în fișa de evaluare în timp ce Kevin mă ducea acasă și am văzut 1/25, scris de mână, atât de aplecat, că a trebuit să studiez cu atenție, să fiu sigură că nu e 7/25. În noaptea aceea, am adormit legănată de imaginea feței luminate a lui Papa, de sunetul vocii lui Papa spunându-mi cât de mândru era de mine și cum reușisem să-mi împlinesc menirea lăsată de Domnul.

•

Vânturile prăfoase ale harmattanului veniră odată cu luna decembrie. Aduseră miros de Sahara și de Crăciun și scuturară frunzele subțiri și ovale ale pomilor de frangipan și acele pinilor șuierători, acoperind totul cu o peliculă maronie. De fiecare dată petreceam Crăciunul în orășelul nostru natal. Sora Veronica numea asta migrația anuală a poporului igbo. Nu înțelegea, spunea cu accentul ei irlandez care îi rostogolea cuvintele pe limbă, de ce mulți dintre membrii poporului igbo își clădesc case imense în orășelele lor natale, unde petrec numai o săptămână-două în decembrie, și cu toate acestea se mulțumesc să trăiască înghesuiți în cartierele din oraș în tot restul anului. Mă întrebam adeseori de ce se străduiește sora Veronica să înțeleagă, când pur și simplu așa stau lucrurile.

Vânturile dimineții erau iuți în ziua în care am plecat, trăgând încoace și încolo pinii șuierători, ce se aplecau și se răsuceau de parcă s-ar fi închinat în fața unui zeu prăfuit, cu frunzele și crengile scoțând sunete ca fluierul unui arbitru de fotbal. Mașinile erau parcate la intrare, cu ușile și portbagajele deschise, așteptând să fie încărcate. Papa conducea Mercedesul, cu mama în dreapta, iar eu și Jaja în spate. Kevin conducea mașina firmei, în spate, cu Sisi, iar șoferul fabricii, Sunday, care de obicei îi ținea locul lui Kevin când își lua concediul anual de o săptămână, conducea Volvoul.

Papa stătea lângă hibiscuși, dând instrucțiuni, cu o mână în buzunarul tunicii lui albe, iar cu cealaltă arătând de la obiect la mașină.

— Valizele acestea merg în Mercedes, la fel și legumele acelea. Cartofii dulci merg în Peugeot împreună cu lăzile de Remy Martin și cutiile de suc. Vezi dacă încap acolo și pachetele de batog uscat. Pungile de orez și de tapioc, și fasolea, și bananele merg în Volvo.

Erau multe de împachetat, și Adamu veni de la poartă să îi ajute pe Sunday și pe Kevin. Numai cartofii dulci, tuberculi mari, de mărimea unor cățeluși nou-născuți, umpleau portbagajul Peugeotului, iar pe scaunul din față al Volvoului era așezat un sac de fasole înclinat, ca un pasager adormit. Kevin și Sunday plecară primii, iar noi îi urmarăm, ca să vedem în cazul în care ar fi fost opriți de soldați la puncte de control și să putem opri și noi.

Papa începu să spună rozariul înainte să ieșim cu mașina în strada principală.

Se opri după primele zece cânturi ca mama să poată continua cu setul următor de zece *Ave Marii*. Jaja le citi pe următoarele zece, apoi îmi veni rândul mie. În timpul acesta, Papa conducea. Autostrada avea o singură bandă pe sens, și când am ajuns în spatele unui camion, a rămas după el, mormăind că drumurile nu sunt sigure și că cei din Abuja furaseră toți banii pentru construirea unei autostrăzi cu două benzi pe sens. Multe mașini claxonau și ne depășeau; unele erau încărcate cu cartofi dulci pentru Crăciun și pungi de orez, cu baxuri de băuturi răcoritoare, astfel încât portbagajele lor aproape atingeau șoseaua.

La Ninth Mile, Papa se opri să cumpere pâine și *okpa*[16]. Vânzătorii ambulanți înconjurară mașina, oferindu-ne ouă fierte, nuci acaju prăjite, pâine, apă îmbuteliată, *okpa*, *agidi*[17], prin fiecare geam al mașinii, incantând: „Cumpără de la mine, oh, eu o să-ți vând bine” sau „Uită-te la mine, pe mine mă căutai”.

Cu toate că Papa cumpără numai pâine și *okpa* învelită în frunze calde de banan, oferi câte o bancnotă de douăzeci de naira fiecărui vânzător ambulant, iar incantațiile lor cu „Mulțumesc, domnule, Dumnezeu să vă dea sănătate” îmi răsunară în ureche în timp ce plecam de acolo îndreptându-ne spre Abba.

Semnul verde cu „BINE AȚI VENIT ÎN ORAȘUL ABBA”, care te scotea de pe autostradă, era ușor de scăpat din vedere, pentru că era foarte mic. Papa viră spre șoseaua murdară și în curând auzirăm *scârț-scârț-scârț* pe sub burta Mercedesului ce se freca de drumul de țară, plin de hârtoape și copt de soare. Când treceam pe drum, oamenii ne făceau cu mâna și-l strigau pe Papa: „Omelora!” Colibe de pământ acoperite cu stuf stăteau așezate lângă case cu trei etaje adăpostite în spatele gardurilor de fier forjat. Copii complet sau pe jumătate goi se jucau cu mingi de fotbal dezumflate. Bărbații stăteau pe bănci sub copaci și beau vin de palmier din coarne de vacă și din căni de sticlă tulbure. Mașina era învăluită în praf când ajunserăm la porțile largi, negre ale casei noastre de țară. Trei bărbați mai în vârstă stăteau sub un arbore african de pâine străjuind singuratic porțile noastre și strigară: „Nno nu! Nno nu! V-ați întors? Vom veni în curând să vă spunem bun-venit!” Portarul nostru deschise larg porțile.

— Mulțumim, Doamne, pentru grija Ta din timpul călătoriei, spuse Papa închinându-se, în timp ce conducea mașina în curte.

— Amin! am spus noi.

Casa noastră încă îmi mai tăia răsuflarea, maiestuozitatea dată de înălțimea celor patru etaje ale ei, cu fântâna arteziană din față, cocotierii ce o flancau de ambele părți și portocalii presărați în curtea din față. Trei băieței intrară fugind în curte să-l salute pe Papa. Alergaseră după mașină prin drumul prăfos, până aici.

— *Omelora*! *Good afun, sah*[18]! spuseră în cor. Purtau numai pantaloni scurți, și buricul fiecăruia era cât un balonaș mic.

— *Kedu nu*? Papa le dădu câte o hârtie de zece naira dintr-un teanc mare de

bancnote pe care-l scosese din sacul lui de voiaj. Salutați-i pe părinții voștri din partea mea și arătați-le negreșit banii, ați înțeles?

— Da, domnule. Mulțumim, domnule! Se repeziră afară din curte, râzând zgomotos.

Kevin și Sunday despachetară alimentele, în timp ce Jaja și cu mine despachetam valizele din Mercedes. Mama merse în curtea din spate cu Sisi să pună deoparte trepiedele din fier, pentru gătit. Mâncarea noastră avea să fie gătită pe aragazul din bucătărie, dar trepiedele din fier aveau să susțină oalele mari în care se făcea orez și tocană, și ciorbe pentru musafirii noștri. Unele oale erau suficient de mari încât să încapă în ele o capră întreagă. Mama și Sisi nu prea făceau ele mâncarea asta; stăteau doar prin preajmă și mai puneau sare sau cuburi Maggi, sau puneau la îndemână ustensile, pentru că nevestele membrilor comunității noastre veneau ele să gătească. Voiau ca mama să se odihnească, ziceau ele, după stresul de la oraș. Și de fiecare dată luau acasă resturile de mâncare, bucățile de carne grasă, orezul, fasolea, sticlele de băuturi răcoritoare și de malț și berea, la sfârșit. Eram mereu pregătiți să hrănim satul întreg de Crăciun, mereu pregătiți ca niciunul dintre cei care veneau la noi să nu plece fără mâncare și băutură, până la ceea ce Papa numea un grad rezonabil de mulțumire. Până la urmă, titulatura lui Papa era *omelora* – „Binefăcătorul Comunității”. Dar nu numai Papa primea musafiri. Sătenii se adunau la fiecare casă mare cu porți mari și câteodată luau cu ei boluri de plastic cu capace solide. Era Crăciunul.

Jaja și cu mine eram sus, despachetam, când veni mama și ne spuse:

— Ade Coker a venit cu familia sa să ne ureze Crăciun fericit. Sunt în drum spre Lagos. Haideți jos să-i salutați.

Ade Coker era un bărbat mic de statură, rotofei și jovial. De câte ori îl vedeam, încercam să mi-l imaginez scriind editorialele acelea din *Standard*; încercam să mi-l imaginez sfidându-i pe soldați. Și nu reușeam. Arăta ca o păpușă de cârpă și, pentru că zâmbea întotdeauna, gropițele adânci din obrajii lui moi păreau niște accesorii permanente, ca și cum cineva i-ar fi înțepat cu un băț. Chiar și ochelarii lui păreau de păpușă: erau mai groși decât sticla de geam, bătând într-o nuanță albăstruie ciudată și cu rama albă din plastic. Își arunca în aer bebelușul, copia sa fidelă perfect rotundă, atunci când intrarăm. Fetița lui stătea aproape de el, rugându-l s-o arunce și pe ea în sus.

— Jaja, Kambili, ce mai faceți? spuse el și, înainte să-i putem răspunde, râse cu poftă și, scălâmbăindu-se la bebeluș, spuse:

— Știi, se spune că, cu cât îi arunci mai sus când sunt mici, cu atât au mai multe șanse să învețe să zboare!

Bebelușul gânguri, arătându-și gingiile rozalii și se întinse spre ochelarii tatălui său. Ade Coker își lăsă capul pe spate și aruncă iar copilul în sus.

Soția lui, Yewande, ne îmbrățișă, ne întrebă ce mai facem, apoi îl bătu pe spate în joacă pe Ade Coker și luă ea bebelușul. Am privit-o și mi-am amintit hohotele ei înecate și răsunătoare către Papa.

— Vă place să veniți la țară? ne întrebă Ade Coker.

Ne-am uitat spre Papa în același timp; stătea pe canapea și citea o felicitare de Crăciun, zâmbind.

— Da, am spus.

— Ei, chiar vă place să veniți în locul acesta plin de tufișuri? Ochii i se măriră teatral. Aveți prieteni aici?

— Nu, am spus.

— Și atunci ce faceți aici, în locul ăsta uitat de lume? ne necăji el.

Jaja și cu mine zâmbirăm, fără să spunem nimic.

— Sunt întotdeauna atât de tăcuți, spuse el, întorcându-se spre Papa. Atât de tăcuți.

— Nu sunt ca acei copii gălăgioși din zilele noastre, cu niciun fel de educație acasă și fără teamă de Dumnezeu, spuse Papa, și eram sigură că sentimentul de mândrie era acela care îi întinse buzele și îi lumină privirea.

— Imaginează-ți ce ar fi *Standard* dacă am fi cu toții tăcuți.

Era o glumă. Ade Coker râdea; la fel și soția lui, Yewande. Dar Papa nu râse. Jaja și cu mine ne întoarserăm sus, în liniște.

Freamătul frunzelor de cocotier mă trezi. Dincolo de porțile noastre înalte auzeam capre behăind, cocoși cântând și oameni strigând unii la alții salutându-se peste zidurile de chirpici ce le înconjurau casele.

— Bună dimineața[19]! Te-ai trezit, ai? Dormiși bine?

— Bună dimineața. Da' oamenii din casa ta dormiră bine, ai?

M-am întins să deschid geamul de la dormitor, ca să aud mai bine sunetele și să las aerul curat, impregnat de miros de capră și de portocale coapte să intre în cameră. Jaja bătu la ușă înainte să vină înăuntru. Camerele noastre erau alăturate; acasă în Enugu, erau departe una de alta.

— Te-ai trezit? întrebă el. Hai să mergem jos la rugăciune înainte să ne cheme Papa.

Mi-am legat fusta, pe care o folosisem ca învelitoare ușoară în timpul nopții calde, peste cămașa de noapte, i-am făcut un nod într-o parte și l-am urmat pe Jaja jos.

Coridoarele largi făceau casa noastră să pară un hotel, ca și mirosul impersonal al ușilor ținute încuiate majoritatea timpului, al băilor și bucătăriilor și toaletelor nefolosite, al camerelor nelocuite. Foloseam numai parterul și etajul întâi; celelalte două etaje fuseseră ultima dată folosite cu ani în urmă, când Papa a fost făcut șef și fusese învestit cu titulatura de *omelora*. Membrii comunității noastre îi

ceruseră de multă vreme să accepte titlul, încă de pe când era doar manager la Leventis și nu cumpărase prima fabrică. Era destul de bogat, insistau ei; și, în afară de asta, nimeni din comunitatea noastră nu mai obținuse vreun titlu. Așa că, atunci când Papa s-a decis să accepte, în cele din urmă, după îndelungate discuții cu preotul paroh, stăruind ca orice influență păgână să fie eliminată din ceremonia de învestire, a fost ca un mic festival al Cartofului Dulce. Mașinile ocupaseră fiecare milimetru de pe drumul murdar ce trecea prin Abba. Al treilea și al patrulea etaj mișunau de oameni. Acum urcam acolo numai când voiam să văd mai mult decât drumul din fața zidurilor curții noastre.

— Papa găzduiește o ședință a consiliului parohial azi, spuse Jaja. L-am auzit când i-a spus mamei.

— La ce oră e ședința?

— Înainte de prânz. Și, din priviri, îmi spuse: *Putem să petrecem timp împreună atunci*.

În Abba, Jaja și cu mine nu aveam program. Vorbeam mult și stăteam mai puțin în camerele noastre, pentru că Papa era prea ocupat să întrețină nesfârșita suită de vizitatori și să participe la ședințe ale consiliului parohial la ora cinci dimineața și la ședințe ale consiliului orășenesc până la miezul nopții. Sau poate la Abba viața era diferită, pentru că oamenii se plimbau prin curtea noastră în voie și pentru că inclusiv aerul pe care-l respiram se mișca mai încet.

Papa și mama erau într-una dintre micile camere de zi care duceau în camera de zi principală, la parter.

— Bună dimineața, Papa. Bună dimineața, mama! am spus eu și Jaja.

— Ce faceți? întrebă Papa.

— Bine, am zis noi.

Papa părea treaz demult; probabil că se sculase de câteva ore bune. Își răsfoia Biblia, cea în versiunea catolică, cu cărțile deuterocanonice, legată în piele neagră lucioasă. Mama părea somnoroasă. Își freca încă ochii adormiți când ne întrebă dacă am dormit bine. Am auzit voci în camera de zi principală. Aici, oaspeții ajungeau cu noaptea-n cap. Ne făcuserăm semnul crucii și ne așezaserăm în genunchi în jurul mesei, când cineva bătu la ușă. Un bărbat de vârstă mijlocie, într-un tricou jerpelit, își băgă capul pe ușă.

— *Omelora*! spuse bărbatul pe un ton viguros, așa cum făceau atunci când se chemau unul pe celălalt după titluri. Plec acum. Vreau să văd dacă pot să cumpăr pentru copiii mei câte ceva de Crăciun, de la Oye Abagana. Vorbea engleza cu un accent igbo atât de puternic că decora chiar și cele mai scurte cuvinte cu vocale în plus. Lui Papa îi plăcea când sătenii făceau un efort să vorbească engleza în jurul lui. Spunea că asta demonstrează că au bun-simt.

— *Ogbunambala*! spuse Papa. Așteaptă, mă rog împreună cu familia mea.

Vreau să-ți dau câte ceva pentru copii. Vei împărți și ceaiul, și pâinea cu mine la micul dejun.

— Hei! *Omelora*! Mulțumesc, domnule. Nu am băut lapte anul acesta. Omul încă șovăia la ușă. Poate își imagina că, dacă pleacă, oferta de ceai cu lapte a lui Papa dispare.

— *Ogbunambala*! Du-te și stai jos și așteaptă-mă.

Omul se retrase. Papa citi din Psalmi înainte de *Tatăl nostru, Ave Maria* și *Mărire Ție* și de *Crezul Apostolilor.* Cu toate că vorbeam cu voce tare, după ce Papa rosti primele câteva cuvinte singur, o liniște exterioară plutea în jurul nostru, învăluindu-ne. Dar când spuse „ne vom ruga acum Sfântului Duh cu cuvintele noastre, pentru că Sfântul Duh mijlocește pentru noi după voia Lui”, liniștea fu tulburată. Vocile noastre păreau stridente, discordante. Mama începu cu o rugăciune pentru pace și pentru conducătorii țării. Jaja se rugă pentru preoți și pentru oamenii credincioși. Eu m-am rugat pentru papă. În sfârșit, timp de douăzeci de minute, Papa se rugă pentru protecția noastră de forțe și oameni lipsiți de Dumnezeu, pentru Nigeria și pentru conducătorii ei fără evlavie și pentru ca noi să continuăm să trăim în dreptate. În sfârșit, se rugă pentru convertirea lui Papa-Nnukwu, ca să fie izbăvit de iad. Papa mai petrecu ceva timp descriindu-ne iadul, ca și cum Dumnezeu nu știa că flăcările sunt veșnice și turbate, și groaznice. La sfârșit, ne-am ridicat glasurile și am zis „Amin!”

Papa închise Biblia.

— Kambili și Jaja, după-amiază veți merge acasă la bunicul vostru să-l salutați. Kevin vă va duce. Nu uitați, nu vă atingeți de nicio mâncare, nu beți nimic. Și, ca de obicei, nu stați mai mult de cincisprezece minute. Cincisprezece minute.

— Da, Papa. Auzeam asta de fiecare Crăciun în ultimii câțiva ani, de când începuserăm să-l vizităm pe Papa-Nnukwu. Papa-Nnukwu convocase o ședință în *umunna* să se plângă familiei lărgite de faptul că nu-și cunoaște nepoții și că noi nu-l cunoaștem pe el. Papa-Nnukwu ne spusese asta lui Jaja și mie, pentru că Papa nu ne spunea nouă lucruri din acestea. Papa-Nnukwu spusese în *umunna* că Papa se oferise să-i construiască o casă, să-i cumpere o mașină și să-i angajeze un șofer, dacă se convertea și-și arunca *chi*-ul din altarul de stuf din curte. Papa-Nnukwu râsese și spusese că voia doar să-și vadă nepoții când se putea. Nu-și va arunca *chi*-ul; îi spusese asta de nenumărate ori lui Papa. Membrii comunității noastre îi țineau partea lui Papa, așa era mereu, dar îl îndemnaseră să ne lase să-l vizităm pe Papa-Nnukwu, să-l salutăm, pentru că oricare om destul de bătrân să fie bunic merita să fie salutat de nepoții săi. Papa însuși nu-l saluta niciodată pe Papa-Nnukwu, nu-l vizita niciodată, dar îi trimitea mici sume de bani prin Kevin sau prin vreunul din membrii comunității, mai mici decât îi dădea lui Kevin drept

bonus de Crăciun.

— Nu-mi place să vă trimit în casă de păgâni, dar Domnul vă va păzi, spuse Papa. Puse Biblia într-un sertar și apoi ne trase pe mine și pe Jaja de-o parte și de alta a lui și ne mângâie ușor pe umeri.

— Da, Papa.

Merse în camera de zi. Am auzit și alte voci de oameni care veneau să spună „Nno nu” și să se plângă cât de grea e viața și că nu-și permit să le cumpere copiilor haine noi de Crăciun.

— Tu și cu Jaja puteți lua micul dejun sus. Vă voi aduce mâncarea sus. Tatăl vostru va mânca împreună cu oaspeții, spuse mama.

— Lasă-mă să te ajut, m-am oferit.

— Nu, *nne,* du-te sus. Stai cu fratele tău.

Am privit-o pe mama mergând la bucătărie, cu mersul ei șchiopătat. Părul ei împletit era prins într-o plasă care se strângea la capăt ca o minge de golf, ca o căciulă de Moș Crăciun. Părea ostenită.

— Papa-Nnukwu locuiește în apropiere, putem ajunge pe jos în cinci minute, nu trebuie să ne ducă Kevin, spuse Jaja când urcarăm înapoi la etaj. Spunea asta în fiecare an, dar ne urcam în mașină de fiecare dată, să ne ducă Kevin, ca să poată sta cu ochii pe noi.

Când, mai târziu în dimineața aceea, Kevin ne scoase cu mașina din curte, m-am întors să mângâi cu privirea, din nou, zidurile albe scânteietoare și stâlpii casei noastre, arcada perfect argintie din apă pe care o făcea fântâna noastră arteziană. Papa-Nnukwu nu pusese niciodată piciorul în ea, pentru că atunci când Papa decretase că păgânii nu au ce căuta în curtea lui nu făcuse o excepție pentru tatăl lui.

— Tatăl vostru a spus că aveți cincisprezece minute, spuse Kevin, în timp ce parca mașina pe marginea drumului, lângă curtea lui Papa-Nnukwu, îngrădită cu stuf. M-am uitat la cicatricea de pe gâtul lui Kevin înainte să mă dau jos din mașină. Căzuse dintr-un palmier în orașul lui natal din Delta Nigerului, cu câțiva ani înainte, când era în vacanță. Cicatricea mergea din mijlocul capului până la ceafă. Avea formă de pumnal.

— Știm, spuse Jaja.

Jaja deschise poarta din lemn, care scârțâia, a lui Papa-Nnukwu, atât de îngustă că Papa ar fi fost poate nevoit să intre pe o parte, dacă ar fi venit vreodată în vizită aici. Curtea abia era cât un sfert din curtea noastră din spate, din Enugu. Două capre și câțiva pui umblau de colo-colo, ciugulind și ciocănind prin firele de iarbă uscată. Casa, așezată în mijlocul curții, era micuță, compactă ca un zar și era greu de imaginat că Papa și tușica Ifeoma crescuseră aici. Arăta exact ca în desenele cu case pe care le făceam la grădiniță: o casă pătrată, cu o ușă pătrată în

mijloc și două geamuri pătrate de fiecare parte. Singura diferență era că aici casa mai avea și o verandă, prinsă în bare de metal ruginite. Prima dată când Jaja și cu mine merseserăm în vizită, intraserăm și ne uitaserăm după baie, iar Papa-Nnukwu râsese și ne arătase latrina, cât un dulap, din calupuri de ciment nevopsit, cu o rogojină din frunze împletite de palmier, trasă peste intrarea deschisă. Îl examinasem și pe el, în ziua aceea, întorcându-mi privirea când ochii lui îi întâlneau pe ai mei, căutând semne care să arate diferența, lipsa de Dumnezeu. N-am văzut niciunul, dar eram sigură că erau pe undeva. Trebuiau să fie.

Papa-Nnukwu stătea pe un scăunel scund pe verandă, cu boluri de mâncare pe rogojina de rafie din fața lui. Se ridică atunci când intrarăm. Avea un șal înfășurat în jurul corpului și legat la spate, la gât, peste flanela care fusese albă odată, acum cenușie de veche ce era și îngălbenită la subsuoară.

— *Neke*! *Neke*! *Neke*! Kambili și Jaja au venit să-și salute bunicul! spuse el. Cu toate că era gârbovit de ani, era ușor să-ți dai seama cât de înalt fusese odată. Îi strânse mâna lui Jaja, iar pe mine mă îmbrățișă. L-am strâns și eu în brațe încă o clipă, ușor, ținându-mi răsuflarea din cauza mirosului puternic, neplăcut de manioc care-l înconjura.

— Haideți să mâncați, spuse el, făcându-ne semn spre rogojina de rafie. Bolurile smălțuite conțineau *fufu* pufoasă și o supă lungă fără bucăți de pește sau de carne. Avea obiceiul să ne întrebe, dar Papa-Nnukwu se aștepta să refuzăm – ochii îi luciră a necaz.

— Nu, mulțumim, domnule, am spus. Ne-am așezat pe banca de lemn lângă el. M-am lăsat pe spate și m-am sprijinit de obloanele de lemn, care aveau deschizături orizontale paralele.

— Am auzit că ați venit ieri, spuse el. Buza de jos îi tremura, la fel și vocea, și uneori, înțelegeam ce spune abia o secundă-două după ce vorbea, pentru că dialectul lui era vechi, iar vorbirea lui nu avea nicio inflexiune anglicizată ca a noastră.

— Da, spuse Jaja.

— Kambili, ai crescut așa de mare acum, o *agbogho* coaptă. În curând, vor începe să vină pețitorii, spuse el, necăjindu-mă. Ochiul stâng îi orbea și era acoperit de o peliculă de culoarea și consistența laptelui diluat. Am zâmbit când s-a întins să mă bată ușor pe umăr; petele de bătrânețe care-i pigmentau mâinile ieșeau în evidență pentru că erau mult mai deschise decât tenul lui de culoarea pământului.

— Papa-Nnukwu, ești bine? Cum stai cu sănătatea? întrebă Jaja.

Papa-Nnukwu ridică din umeri, ca și cum ar fi spus că multe erau rele, dar nu avea de ales.

— Sunt bine, fiule. Ce poate face un om bătrân decât să fie bine, până când li se

alătură strămoșilor săi? Se opri să modeleze o bucată de *fufu* cu degetele.

L-am privit, zâmbetul de pe fața lui, simplitatea cu care aruncă bucățica de mâncare în grădină, unde plante uscate se legănau în briza ușoară, rugându-l pe Ani, zeul pământului, să mănânce cu el.

— Mă dor picioarele des. Mătușica voastră Ifeoma îmi aduce medicamente când poate să strângă bănuți. Dar sunt om bătrân; dacă nu mă dor picioarele, mă doare altceva.

— Va veni tușica Ifeoma cu copiii anul acesta? am întrebat.

Papa-Nnukwu își scărpină capul chel, pe care mai avea smocuri încăpățânate de păr alb.

— *Ehye*, îi aștept să vină mâine.

— N-au venit anul trecut, spuse Jaja.

— Ifeoma nu și-a putut permite. Papa-Nnukwu dădu din cap. De când a murit tatăl copiilor ei, a avut parte de zile grele. Dar îi aduce anul acesta. Îi veți vedea. Nu se cade să nu vă cunoașteți verișorii foarte bine. Nu se cade.

Jaja și cu mine tăcurăm. N-o cunoșteam foarte bine pe tușica Ifeoma sau pe verii noștri, pentru că ea și Papa se certaseră pe seama lui Papa-Nnukwu. Mama ne spusese. Tușica Ifeoma n-a mai vorbit cu Papa după ce i-a interzis lui Papa-Nnukwu să intre în casa lui și au mai trecut câțiva ani până când au început, în sfârșit, să-și vorbească.

— Dacă aș avea carne în supă, spuse Papa-Nnukwu, v-aș oferi-o vouă.

— Nu-i nimic, Papa-Nnukwu, spuse Jaja.

Papa-Nnukwu își înghiți mâncarea în liniște. Urmăream cum îi aluneca pe gât, străduindu-se să treacă de mărul lui Adam, care ieșea pregnant ca o nucă zbârcită. Nu era niciun fel de băutură lângă el, nici măcar apă.

— Copila aceea care mă ajută, Chinyelu, o să vină imediat. O voi trimite să cumpere băuturi răcoritoare pentru voi, de la magazinul lui Ichie.

— Nu, Papa-Nnukwu. Mulțumim, spuse Jaja.

— *Ezi okwu*? Știu că tatăl vostru nu vă lasă să mâncați aici, pentru că ofer mâncarea strămoșilor noștri, dar nici băuturi răcoritoare? Pe astea nu le cumpăr și eu de la magazin ca restul lumii?

— Papa-Nnukwu, am mâncat chiar înainte să venim aici, spuse Jaja. Dacă ne e sete, vom bea acasă la tine.

Papa-Nnukwu zâmbi. Avea dinții galbeni și cu spații mari între ei, din cauză că pierduse mulți.

— Ai zis bine, fiule. Tu ești tatăl meu, Ogbuefi Olioke, întoarce-te. Ai vorbit cu înțelepciune.

M-am uitat la *fufu* de pe farfuria smălțuită, de un verde-crud, care era ciobită pe margine. Mi-am imaginat *fufu* cu coaja uscată de vânturile harmattanului

zgâriind interiorul gâtului lui Papa-Nnukwu în timp ce înghițea. Jaja îmi dădu un ghiont. Dar eu nu voiam să plec; voiam să stau ca să fug repede să-i aduc apă lui Papa-Nnukwu dacă *fufu* i-ar fi stat în gât și s-ar fi înecat. Nu știam unde e apa, cu toate acestea. Jaja mă înghionti din nou, dar încă tot nu mă puteam ridica. Banca mă ținea, mă trăgea înăuntru. Am urmărit un cocoș sur intrând în altarul din colțul curții, unde era dumnezeul lui Papa-Nnukwu, și de care Papa ne spusese că nu avem voie să ne apropiem niciodată. Altarul era un adăpost scund, deschis, iar pereții și acoperișul de chirpici erau acoperite de frunze uscate de palmier. Arăta ca peștera din spatele Sfintei Agnes, cea dedicată Maicii Noastre din Lourdes.

— Dă-ne voie să plecăm, Papa-Nnukwu, spuse Jaja într-un sfârșit, ridicându-se.

— Bine, fiule, spuse Papa-Nnukwu. Nu spuse „Cum, așa de repede?” sau „Nu vă place casa mea?” Era obișnuit să plecăm la câteva minute după ce ajungeam. Când ne conduse la mașină, legănându-se în bastonul lui încovoiat, făcut dintr-o creangă de copac, Kevin ieși din mașină și-l salută, apoi îi înmână un teanc subțire de bani.

— Oh? Mulțumește-i lui Eugene din partea mea, spuse Papa-Nnukwu, zâmbind. Mulțumește-i.

Ne făcu cu mâna în timp ce ne îndepărtam cu mașina. I-am făcut și eu și nu mi-am luat ochii de la el până intră târâș înapoi în curte. Dacă pe Papa-Nnukwu îl deranja că fiul său îi trimitea sume neînsemnate de bani, impersonal, printr-un șofer, n-o arăta. Nu arătase asta nici anul trecut de Crăciun, nici acum doi ani. N-o arătase niciodată. Era atât de diferit de felul în care Papa îl tratase pe bunicul meu matern până când murise, cu cinci ani în urmă. Când ajungeam la Abba, în fiecare an de Crăciun, Papa se oprea la casa bunicului, la *ikwu nne,* casa unde mama își petrecuse copilăria, chiar înainte să ajungem la casa noastră. Bunicul avea tenul foarte deschis, era aproape albinos și se spunea că acesta a fost unul dintre motivele pentru care îl plăcuseră misionarii. Vorbea engleza hotărât, tot timpul, cu un puternic accent igbo. Știa și latină și adesea cita din paragrafele de la Vatican I și-și petrecea majoritatea timpului la biserica St. Paul, unde fusese primul catihet. Insistase să-i spunem „bunicule” în engleză, și nu Papa-Nnukwu sau Nna-Ochie. Papa încă vorbea adesea despre el, cu ochii plini de mândrie, ca și cum bunicul era propriul lui tată. Și-a deschis ochii cu mult înaintea multor alți oameni din sat. Papa spunea că a fost unul dintre puținii care i-au primit pe misionari. Știi cât de repede a învățat engleză? Când a devenit interpret, știți la convertirea câtor oameni a contribuit? Păi aproape că a convertit tot satul Abba singur! Făcea lucrurile ca la carte, așa cum le făceau albii, nu așa cum fac ai noștri acum! Papa avea o fotografie a bunicului cu toate insignele Cavalerilor St. Ioan, înrămată într-o ramă groasă de mahon și agățată pe perete, acasă, la Enugu. Nu aveam totuși

nevoie de fotografia aceea ca să mi-l amintesc pe bunicul. Aveam doar zece ani când a murit, dar îmi amintesc ochii lui aproape verzi-albinoși și felul în care obișnuia să folosească termenul de „păcătos” în fiecare propoziție.

— Papa-Nnukwu nu arată la fel de sănătos ca anul trecut, i-am șoptit lui Jaja la ureche pe când plecam. Nu voiam să ne audă Kevin.

— E bătrân, spuse Jaja.

Când am ajuns acasă, Sisi ne aduse prânzul sus – orez și friptură de vită – pe farfurii maronii elegante, și Jaja și cu mine mâncarăm singuri. Începuse ședința consiliului parohial și uneori auzeam vocile bărbaților ridicându-se când se contraziceau, și la fel, auzeam cadența sus-jos a vocilor feminine în curtea din spate, soțiile din comunitatea noastră, care ungeau oalele ca să fie mai ușor de spălat mai târziu, măcinau condimente în mojare de lemn și făceau focul sub trepiede.

— Vei mărturisi? l-am întrebat pe Jaja la masă.

— Ce?

— Ce ai spus astăzi, că, dacă ne e sete, putem bea acasă la Papa-Nnukwu. Știi că nu putem să bem acasă la Papa-Nnukwu, am zis.

— Am vrut doar să spun ceva să-l fac să se simtă mai bine.

— Suportă bine.

— Se ascunde bine, spuse Jaja.

Atunci, Papa deschise ușa și intră. Nu-l auzisem urcând și, pe lângă asta, nu credeam că va urca, pentru că ședința consiliului parohial încă era în desfășurare la parter.

— Bună ziua, Papa, am spus Jaja și cu mine.

— Kevin a spus că ați stat aproape douăzeci și cinci de minute cu bunicul vostru. Asta v-am spus eu? Vocea lui Papa era joasă.

— Am pierdut vremea. A fost vina mea, spuse Jaja.

— Ce-ați făcut acolo? Ați consumat mâncare sacrificată idolilor? V-ați pângărit limba creștină?

Am rămas încremenită; nu știam că și limbile pot fi creștine.

— Nu, spuse Jaja.

Papa se îndreptă spre Jaja. Acum vorbea numai în igbo. Credeam că îl va trage de urechi, că îl va trage și îl va scutura în același ritm în care vorbea, că îl va plesni peste față, și palma lui va scoate același sunet ca o carte grea căzând din rafturile bibliotecii de la școală. Și apoi se va întinde și mă va plesni și pe mine peste față, cu nepăsarea cu care te întinzi după solniță la masă. Dar spuse:

— Vreau să vă terminați mâncarea, să mergeți în camerele voastre și să vă rugați pentru iertare, zise înainte să se întoarcă și să coboare la parter. Liniștea pe care o lăsă în urmă era grea, dar confortabilă, ca un pulover tocit și aspru într-o

dimineață amară.

— Mai ai orez în farfurie, spuse Jaja într-un târziu.

Am dat din cap și mi-am luat furculița. Apoi l-am auzit pe Papa ridicând vocea afară, chiar în fața geamului, și am pus furculița jos.

— Ce caută în casa mea? Ce caută Anikwenwa în casa mea?

Timbrul furios din vocea lui Papa îmi îngheță vârfurile degetelor. Jaja și cu mine ne-am repezit la fereastră și, pentru că nu vedeam nimic, am ieșit pe verandă și ne-am oprit lângă stâlpi.

Papa stătea în curtea din față, lângă un portocal, urlând la un om cu fața brăzdată de ani, îmbrăcat într-o flanea zdrențuită și cu un șal legat în jurul taliei. Alți câțiva oameni stăteau în jurul lui Papa.

— Ce caută Anikwenwa în casa mea? Ce caută un adorator al idolilor în casa mea? Pleacă din casa mea!

— Știi că sunt de-o vârstă cu tatăl tău, *gbo*? întrebă bătrânul. Degetul pe care-l flutura în aer era îndreptat spre fața lui Papa, dar zăbovea doar în dreptul pieptului său. Știi că am supt la sânul mamei mele când tatăl tău sugea la al mamei lui?

— Ieși din casa mea! Papa arătă spre poartă.

Doi bărbați îl conduseră încet pe Anikwenwa afară din curte. Nu se opuse. Era prea bătrân, oricum. Dar continua să privească înapoi și să-i arunce vorbe grele lui Papa.

— *Ifukwa gi*! Ești ca o muscă ce urmează orbește un cadavru către groapă!

Am urmărit pasul nesigur al bătrânului până când trecu de porți.

•

Tușica Ifeoma veni a doua zi, spre seară, când portocalii începuseră să-și lase umbre lungi, unduitoare, peste fântâna de apă din curtea din față. Râsul ei pluti sus, spre camera de zi, unde eu citeam. Nu-l mai auzisem de doi ani, dar aș fi recunoscut acel chicotit sănătos oriunde. Tușica Ifeoma era la fel de înaltă ca Papa, cu un corp bine proporționat. Mergea repede, ca o persoană care știa unde se îndreaptă și ce are de făcut. Și vorbea la fel cum mergea, ca și cum voia să scoată cât mai multe cuvinte putea, în cel mai scurt timp.

— Bine ai venit, tușico, *nno*, am spus, ridicându-mă s-o îmbrățișez.

Nu-mi dădu ca de obicei o îmbrățișare scurtă, dintr-o parte. Mă prinse în brațe și mă strânse tare, lipindu-mă de trupul ei moale. Reverele largi ale rochiei în formă de A miroseau a levănțică.

— Kambili, *kedu*? Un zâmbet larg îi întinse fața cu un ten închis, scoțând la iveală o strungăreață între dinții din față.

— Sunt bine, tușico.

— Ai crescut atât de mult. Uită-te la tine. Se întinse și îmi prinse sânul stâng.

Uite ce repede cresc ăștia.

M-am uitat în altă parte și am inspirat adânc, ca să nu încep să mă bâlbâi. Nu știam cum să reacționez la genul ăsta de joacă.

— Unde e Jaja? întrebă ea.

— Doarme. Îl doare capul.

— Îl doare capul cu trei zile înainte de Crăciun? Nu se poate. Îl voi trezi și îi voi vindeca eu durerea de cap. Tușica Ifeoma râse. Am ajuns aici înainte de prânz; am plecat din Nsukka foarte devreme și am fi ajuns mai repede aici dacă nu ni se strica mașina pe drum, dar Slavă Domnului, s-a întâmplat aproape de Ninth Mile, așa că a fost ușor să găsim un mecanic.

— Slavă Domnului, am spus. Apoi, după o pauză, am întrebat:

— Ce fac verișorii mei?

Voiam să fiu politicoasă, dar mi se părea totuși ciudat să întreb despre verii pe care abia îi cunoșteam.

— Vor veni și ei în curând. Sunt cu Papa-Nnukwu și el tocmai începuse să le spună o poveste. Știi cum îi place să povestească întruna.

— Aa, am spus. Nu știam că lui Papa-Nnukwu îi place să povestească întruna. Nu știam nici măcar că știe povești.

Mama intră aducând o tavă plină cu sticle de băuturi răcoritoare și de malț, așezate pe o parte. O farfurie de *chin-chin*[20] *era* așezată deasupra băuturilor.

— *Nwunye m,* pentru cine sunt toate astea? întrebă tușica Ifeoma.

— Pentru tine și pentru copii, spuse mama. N-ai spus că vin și copiii în curând, *okwia*?

— Nu trebuia să te deranjezi, serios. Am cumpărat *okpa* pe drum și tocmai am mâncat.

— Atunci îți pun *chin-chin* într-o plasă, spuse mama. Se întoarse să iasă din cameră. Șalul ei era dichisit, cu model galben imprimat, și bluza ei asortată avea dantelă galbenă cusută pe mânecile scurte, bufante.

— *Nwunye m,* o strigă tușica Ifeoma și mama se întoarse. Prima dată când o auzisem pe tușica Ifeoma spunându-i mamei „nwunye m”, cu ani în urmă, am fost șocată să aud o femeie spunând altei femei „soția mea”. Când am întrebat, Papa îmi spuse că era o rămășiță din tradițiile păgâne, ideea că întreaga familie, și nu numai bărbatul, se căsătorea cu soția; și mai târziu, mama îmi șoptise, cu toate că eram singure în cameră: „Sunt și soția ei, pentru că sunt soția tatălui tău. Asta arată că mă acceptă”.

— *Nwunye m,* vino și stai și tu jos. Pari obosită. Ești bine? întrebă tușica Ifeoma.

Un zâmbet discret apăru pe fața mamei.

— Sunt bine, foarte bine. Le ajut pe soțiile comunității noastre la gătit.

— Hai și stai jos, spuse din nou tușica Ifeoma. Haide, stai jos și odihnește-te. Soțiile din comunitate pot să-și caute singure sarea s-o pună în mâncare. Până la urmă, sunt toate aici ca să ia de la voi, să împacheteze carnea în frunze de banan când nu se uită nimeni și apoi s-o ducă acasă pe ascuns. Tușica Ifeoma râse.

Mama se așeză lângă mine.

— Eugene se ocupă să mai aducă scaune afară, în special pentru ziua de Crăciun. Așa că au venit deja mulți oameni.

— Știi că oamenii de aici nu au altceva de făcut de Crăciun decât să colinde din casă în casă, spuse tușica Ifeoma. Dar nu poți sta aici să-i servești toată ziua. Ar trebui să luăm copiii la Abagana la festivalul Aro de mâine, să se uite la *mmuo*.

— Eugene nu îi va lăsa pe copii să meargă la un festival păgân, spuse Mama.

— Festival păgân, *kwa*? Toată lumea se duce la Aro ca să se uite la *mmuo*.

— Știu, dar îl cunoști pe Eugene.

Tușica Ifeoma dădu ușor din cap.

— Îi voi spune eu că mergem la plimbare cu mașina, ca să petrecem împreună, mai ales copiii.

Mama se jucă cu degetele și nu spuse nimic o bucată de vreme. Apoi întrebă:

— Când îi duci pe copii în orașul natal al tatălui lor?

— Poate că azi, cu toate că nu am putere să întâlnesc familia lui Ifediora acum. Mănâncă din ce în ce mai mult rahat în fiecare an. Oamenii din *umunna* lui au spus că a lăsat bani pe undeva și că eu i-am ascuns. Crăciunul trecut, o femeie de acolo din curte mi-a spus că eu l-am omorât. Aș fi vrut să-i umplu gura cu nisip. Apoi m-am gândit că ar trebui să stau jos și să-i explic că nu omori un soț pe care-l iubești, că nu regizezi un accident de mașină în care o remorcă de camion se ciocnește de mașina soțului tău, dar până la urmă, de ce mi-aș pierde timpul? Au cu toții creier de bibilică. Tușica Ifeoma scoase un sunet șuierat. Nu știu cât îi mai duc pe copii acolo.

Mama o aprobă, cu compătimire.

— Oamenii nu vorbesc întotdeauna conduși de rațiune. Dar e bine să meargă, mai ales băieții. Trebuie să cunoască locul unde a crescut tatăl lor și pe membrii *umunnei* tatălui lor.

— Chiar nu-mi imaginez cum a crescut Ifediora într-o *umunna* ca asta.

Le-am privit buzele mișcându-se în timp ce vorbeau. Buzele mamei erau palide, spre deosebire de cele ale tușicăi Ifeoma, acoperite cu un ruj lucios, arămiu.

— *Umunna* va spune mereu lucruri dureroase, zise mama. Nu i-au spus și lui Eugene cei din *umunna* noastră să-și ia altă soție pentru că un om cu statutul lui nu poate avea doar doi copii? Dacă oameni ca tine nu mi-ar fi ținut partea atunci…

— Încetează, încetează să mai fii așa recunoscătoare. Dacă Eugene ar fi făcut

asta, el ar fi avut de pierdut, nu tu.
— Asta spui tu. O femeie cu doi copii și fără soț, ce e aia?
— Eu.
Mama își clătină capul.
— Spui același lucru din nou, Ifeoma. Știi ce vreau să spun. Cum poate trăi o femeie astfel?
Ochii mamei se măriseră, ocupând o porțiune mai mare pe fața ei.
— *Nwunye m,* uneori viața începe atunci când se termină căsnicia.
— Tu și discursul tău de universitate. Asta le spui tu studenților tăi? Mama zâmbea.
— Serios, da! Dar în zilele noastre se căsătoresc din ce în ce mai devreme. La ce ne folosește diploma, mă întreabă ei, dacă nu ne putem găsi o slujbă după facultate?
— Cel puțin cineva are grijă de ele când se căsătoresc.
— Nu știu cine are grijă de cine. Șase fete din grupa mea de seminar din anul întâi sunt căsătorite, soții lor le vizitează în Mercedesuri și Lexusuri în fiecare week-end, soții le cumpără combine stereo și cărți, și frigidere, și când termină, soții sunt proprietarii lor și ai diplomelor lor. Nu-ți dai seama?
Mama clătină din cap.
— Iar vorbești ca la universitate. Un soț încununează viața unei femei, Ifeoma. Asta e ceea ce vor ele.
— Asta e ce ele cred că vor. Dar cum să le poți învinovăți? Uite ce face tiranul ăsta militar în țara noastră. Tușica Ifeoma închise ochii, așa cum faci când încerci să-ți amintești ceva neplăcut. Nu avem de trei luni combustibil în Nsukka. Am stat o noapte la benzinărie, așteptând combustibil. Și, până la urmă, n-au adus nimic. Câțiva oameni și-au lăsat mașinile la benzinărie, pentru că n-au avut destul combustibil să se întoarcă acasă. Dacă ai fi văzut țânțarii care m-au înțepat în noaptea aia, ei, mi-au făcut blânde cât niște alune acaju.
— Of! Mama dădu din cap cu înțelegere. Chiar, cum mai merg lucrurile la universitate în general?
— Tocmai am anulat o nouă grevă, chiar dacă niciun lector n-a fost plătit în ultimele două luni. Ne-au spus că Guvernul Federal nu are bani. Tușica Ifeoma chicoti fără prea mult haz. *Ifukwa,* oamenii pleacă din țară. Phillipa a plecat acum două luni. O mai știi pe prietena mea Phillipa?
— A venit cu tine de Crăciun acum câțiva ani. Cu tenul închis la culoare și plinuță?
— Da. Acum predă în America. Împarte un birou înghesuit cu un alt profesor asistent, dar spune că măcar profesorii sunt plătiți acolo. Tușica Ifeoma se opri și se întinse să scuture ceva de pe bluza mamei. Urmăream orice mișcare făcea; nu

puteam să-mi iau ochii și urechile de la ea. Era ceva special în îndrăzneala ei, în felul în care gesticula în timp ce vorbea, în modul cum zâmbea și-și arăta strungăreață aceea mare dintre dinți.

— Mi-am scos soba veche pe gaz, continuă. Asta folosim; acum nici măcar nu mai simțim mirosul de gaz în bucătărie. Știi cât costă o butelie? E strigător la cer!

Mama se mișcă pe canapea.

— De ce nu-i spui lui Eugene? Există butelii de gaz la fabrică…

Tușica Ifeoma râse și o bătu pe mama cu drag pe umăr.

— *Nwunye m,* viața e grea, dar încă nu murim. Îți spun toate lucrurile astea pentru că e vorba de tine. Cu altcineva, mi-aș lustrui fața flămândă cu vaselină până ar străluci.

Apoi intră Papa, în drum spre dormitorul lui. Eram sigură că se ducea să mai aducă teancuri de naira ca să le dea vizitatorilor de *igba krismas* și să le spună „Nu e de la mine, e de la Domnul" atunci când începeau să-și exprime mulțumirile.

— Eugene, îl chemă tușica Ifeoma. Tocmai spuneam că Jaja și Kambili ar trebui să petreacă mai mult timp cu mine și cu copiii mâine.

Papa mormăi ceva și își continuă drumul spre ușă.

— Eugene!

De fiecare dată când tușica Ifeoma vorbea cu Papa mi se oprea inima și apoi o lua iar la goană. Din cauza tonului ei lipsit de respect. Nu părea să realizeze că vorbește cu Papa, că el e diferit, e special. Am vrut să mă întind și să-i astup buzele cu mâna, să iau puțin din rujul acela lucios arămiu pe degete.

— Unde vrei să-i duci? întrebă Papa, stând în fața ușii.

— Ne plimbăm și noi prin zonă.

— Să vadă împrejurimile? întrebă Papa. Vorbea în engleză, în timp ce tușica Ifeoma vorbea igbo.

— Eugene, lasă-i pe copii să vină cu noi! Tușica Ifeoma părea iritată; își ridicase puțin vocea. Nu sărbătorim Crăciunul acum, hmm? Copiii nu și-au petrecut niciodată timpul împreună. *Imakwa,* cel mic, Chima, nici măcar nu știe cum o cheamă pe Kambili.

Papa se uită la mine, apoi la mama, ne cercetă fețele de parcă ar fi căutat litere dincolo de nasurile noastre, pe frunte, pe buze, care să-i spună ceva ce n-o să-i placă.

— Bine, pot merge cu voi, dar știi că nu vreau să se apropie de nimic păgân. Dacă treceți cu mașina pe lângă *mmuo,* țineți geamurile închise.

— Te-am auzit, Eugene, spuse tușica Ifeoma pe un ton exagerat de formal.

— De ce nu luăm cu toții prânzul în ziua de Crăciun? întrebă Papa. Copiii pot petrece timpul împreună atunci.

— Știi că eu și cu copiii petrecem ziua de Crăciun cu Papa-Nnukwu.

— Ce știu adoratorii idolilor despre Crăciun?

— Eugene… Tușica Ifeoma trase adânc aer în piept. Bine, fie, venim la voi în ziua de Crăciun.

Papa se dusese la parter, iar eu încă mai stăteam pe canapea, privindu-le vorbind pe tușica Ifeoma și pe mama, când au ajuns verișorii mei. Amaka era o copie mai subțire și adolescentă a mamei sale. Pășea și vorbea chiar mai repede și cu mai multă hotărâre decât mama ei. Numai ochii îi erau diferiți; nu aveau căldura necondiționată a tușicăi. Erau ochi incisivi; ochi care puneau multe întrebări și nu acceptau multe răspunsuri. Obiora era cu un an mai mic, cu tenul foarte deschis și ochi de culoarea mierii, în spatele unor ochelari cu lentila foarte groasă și cu gura curbată la colțuri, într-un zâmbet perpetuu. Chima avea pielea neagră ca tuciul și era înalt pentru un băiat de șapte ani. Toți râdeau la fel: gutural, cu sunete chicotite scoase cu entuziasm.

Îl salutară pe Papa, și când le dădu bani de *igba krismas*, Amaka și Obiora îi mulțumiră, ținând teancurile groase de bancnote naira. Privirea lor reflecta o surpriză politicoasă, ca să arate că nu sunt îngâmfați și că nu se așteptaseră la bani.

— Aveți antenă parabolică aici, nu-i așa? mă întrebă Amaka. A fost primul lucru pe care mi l-a spus după ce ne-am salutat. Avea părul tuns scurt, mai lung în față, și descrescând treptat, până ajungea foarte scurt la spate.

— Da.

— Ne putem uita la CNN?

Am tușit forțat; speram să nu mă bâlbâi.

— Poate mâine, continuă Amaka, pentru că acum cred că mergem să vizităm familia tatălui meu în Ukpo.

— Noi nu ne prea uităm la televizor, am spus.

— De ce? întrebă Amaka. Era atât de greu de crezut că suntem de-o seamă, cincisprezece ani. Părea mult mai matură sau poate era doar asemănarea izbitoare cu tușica Ifeoma, sau felul în care mă privea direct în ochi. Pentru că v-ați plictisit de el? Ce bine ar fi să avem cu toții parabolică, să se plictisească toată lumea de ea.

Am vrut să-i spun că-mi pare rău, că nu voiam să nu-i mai placă de noi pentru că nu ne uitam la televizor. Voiam să-i spun că, chiar dacă pe acoperișul caselor noastre din Enugu și de aici erau fixate antene parabolice imense, noi nu ne uitam la televizor. Papa nu trecuse timp de televizor în programul nostru.

Dar Amaka se întorsese spre mama ei, care stătea lipită de mama.

— Mamă, dacă mergem la Ukpo ar trebui să plecăm în curând, ca să ne putem întoarce înainte să se culce Papa-Nnukwu.

Tușica Ifeoma se ridică.

— Da, *nne,* ar trebui să plecăm.

Îl prinse pe Chima de mână și coborâră cu toții. Amaka spuse ceva arătând spre balustrada noastră, cu basoreliefurile ei sculptate manual, și Obiora râse. Nu se întoarse să-mi spună la revedere, cu toate că băieții făcură asta, iar tușica Ifeoma ne făcu cu mâna și spuse:

— Ne vedem mâine, cu tine și cu Jaja.

Tușica Ifeoma intră cu mașina în curte la scurt timp după ce terminarăm micul dejun. Când dădu buzna în sufragerie, mi-am imaginat că e o înaintașă antică și mândră, care străbate kilometri întregi să aducă apă în vase de lut, îngrijește copiii până când aceștia învață să meargă și să vorbească, luptându-se în războaie cu macete ascuțite pe pietre încălzite de soare. Camera se umplu de prezența ei.

— Sunteți gata, Jaja și Kambili? întrebă. *Nwunye m,* nu vii și tu cu noi?

Mama clătină din cap.

— Știi că lui Eugene îi place să fiu în preajmă.

— Kambili, cred că ți-ar fi mai comod în pantaloni, spuse tușica Ifeoma în timp ce ne îndreptam spre mașină.

— Mi-e bine așa, tușico, am spus. Mă întreb de ce nu i-am spus că toate fustele mele erau peste genunchi, că nu aveam nicio pereche de pantaloni, pentru că o femeie nu se cade să poarte pantaloni.

Peugeotul ei 504 break era alb și ruginit spre un maroniu dezagreabil pe aripi. Amaka stătea în față. Obiora și Chima stăteau pe locurile din spate. Jaja și cu mine ne-am așezat pe locurile de la mijloc. Mama ne urmări cu privirea până când mașina dispăru din vedere. Știam, pentru că-i simțeam privirea, îi simțeam prezența. Mașina huruia din toate încheieturile ca și cum i se slăbiseră șuruburile și trepida la fiecare ridicătură sau groapă de pe drumul plin de hârtoape. Pe bord, unde trebuiau să fie clapetele de aer condiționat, erau spații dreptunghiulare goale, așa că geamurile erau lăsate în jos. Praful îți intra peste tot, în gură, în ochi, în nări.

— Mergem să-l luăm și pe Papa-Nnukwu, vine și el cu noi, spuse tușica Ifeoma.

Am simțit un ghiont în stomac și m-am uitat la Jaja. Ochii lui îi întâlniră pe ai mei. Ce îi vom spune lui Papa? Jaja își întoarse privirea; nu avea un răspuns.

Înainte ca tușica Ifeoma să oprească motorul în fața curții împrejmuite cu gard de chirpici și stuf, Amaka deschisese deja ușa și sărise afară.

— Îl aduc eu pe Papa-Nnukwu!

Băieții coborâră din mașină și o urmară pe Amaka pe portița de lemn.

— Nu vreți să vă dați jos? întrebă tușica Ifeoma întorcându-se spre mine și Jaja.

M-am uitat în altă parte. Jaja stătea la fel de nemișcat ca și mine.

— Nu vreți să intrați în curtea bunicului vostru Papa-Nnukwu? Dar n-ați venit să-l salutați acum două zile? Tușica Ifeoma își mări ochii să se uite la noi.

— Nu avem voie să venim aici după ce îl salutăm, spuse Jaja.

— Ce fel de prostie mai e și asta, ei? Apoi, tușica Ifeoma se opri, probabil amintindu-și că nu noi făceam regulile. Spune-mi de ce credeți voi că tatăl vostru nu vrea să veniți aici.

— Nu știu, spuse Jaja.

Mi-am supt limba ca s-o dezmorțesc, simțind gustul prăfos al aerului.

— Pentru că Papa-Nnukwu e păgân. Papa ar fi fost foarte mândru de ceea ce spusesem.

— Papa-Nnukwu al vostru nu e păgân, Kambili, e tradiționalist, spuse tușica Ifeoma.

M-am holbat la ea. Păgân, tradiționalist, ce conta? Nu era catolic, atâta tot; nu era creștin. Era unul dintre oamenii pentru a căror convertire ne rugam, ca să nu sfârșească în chinurile veșnice ale flăcărilor iadului.

Am stat în liniște până când poarta se deschise și Amaka ieși, destul de aproape de Papa-Nnukwu ca să-l sprijine dacă avea nevoie. Băieții veneau în spatele lor. Papa-Nnukwu purta o cămașă largă cu imprimeuri și niște pantaloni kaki, până la genunchi. Nu-l văzusem niciodată purtând altceva decât șalurile vechi pe care le avea înfășurate în jurul trupului de câte ori îl vizitasem.

— Eu i-am luat pantalonii aceștia, spuse tușica Ifeoma râzând. Vezi ce tânăr arată, cine ar zice că are optzeci de ani?

Amaka îl ajută pe Papa-Nnukwu să urce pe scaunul din față, apoi se urcă la mijloc, cu noi.

— Papa-Nnukwu, bună ziua, domnule, l-am salutat eu și cu Jaja.

— Kambili, Jaja, ne vedem din nou înainte să vă întoarceți la oraș? Ei, ăsta e un semn că mă duc să mă întâlnesc cu străbunii în curând.

— *Nna anyi*, n-ai obosit încă să-ți tot prezici moartea? spuse tușica Ifeoma, pornind motorul. Mai dă-ne și noutăți! Îi spunea *nna anyi*, tatăl nostru. M-am întrebat dacă Papa îi spusese și el așa și cum i-ar spune acum, dacă ar vorbi unul cu altul.

— Îi place să vorbească despre faptul că va muri în curând, spuse Amaka într-o engleză amuzată. Crede că așa ne va convinge să facem lucruri pentru el.

— Da, sigur, va muri în curând. Va fi aici și când vom fi la fel de bătrâni ca el acum, spuse Obiora, în aceeași engleză amuzată.

— Ce tot spun copiii ăștia, *gbo*, Ifeoma? întrebă Papa-Nnukwu. Conspiră cumva să-și împartă aurul meu și numeroasele pământuri? N-au de gând s-aștepte să mă duc pe lumea cealaltă?

— Dacă ai fi avut aur și pământuri, te omoram noi demult, spuse tușica Ifeoma.

Verii mei râseră, și Amaka se uită la mine și la Jaja, întrebându-se noi de ce nu râdem. Am vrut să zâmbesc, dar tocmai atunci treceam prin fața casei noastre și vederea porților negre și a pereților albi ivindu-se înainte îmi încremeni buzele.

— Asta spune poporul nostru către Marele Zeu, *Chukwu*, zise Papa-Nnukwu. „Dă-mi și bogăție, și un copil, dar, dacă trebuie să aleg, dă-mi un copil, pentru că, atunci când el crește, va crește și bogăția mea odată cu el.” Papa-Nnukwu se opri și se întoarse să privească înapoi înspre casa noastră. *Nekemen,* uită-te la mine. Fiul meu are casa aceea în care încap toți bărbații din Abba și, cu toate acestea, de multe ori eu nu am ce pune pe masă. N-ar fi trebuit să-l las să-i urmeze pe misionarii ăia.

— *Nna anyi*, spuse tușica Ifeoma. Nu misionarii sunt de vină. N-am fost și eu la școala misionară?

— Dar tu ești femeie. Tu nu contezi.

— Nu contez, așa-i? Te-a întrebat Eugene vreodată despre piciorul acela care te doare? Dacă eu nu contez, atunci nu te voi mai întreba dacă te-ai trezit sănătos dimineața.

Papa-Nnukwu chicoti.

— Atunci sufletul meu te va bântui, după ce mă voi alătura străbunilor.

— Întâi îl va bântui pe Eugene.

— Eu glumesc cu tine, *nwa m*. Unde aș fi astăzi, dacă *chi*-ul meu nu mi-ar fi dăruit o fiică? Papa-Nnukwu făcu o pauză. Sufletul meu va mijloci pentru tine, ca *Chukwu* să-ți trimită un om bun care să aibă grijă de tine și de copii.

— Mai bine lasă-ți sufletul să-l roage pe *Chukwu* să grăbească promovarea mea în funcția de lector principal, asta e tot ce vreau, spuse tușica Ifeoma.

Papa-Nnukwu nu răspunse o vreme și mă întrebam dacă nu cumva amestecul de muzică *high life* de la radioul din mașină și zăngănitul șuruburilor slăbite, și briza harmattanului îl ajutaseră să ațipească.

— Totuși, cred că misionarii ăia mi-au zăpăcit fiul, spuse el, făcându-mă să tresar.

— Am auzit asta de nenumărate ori. Spune-ne altceva, zise tușica Ifeoma. Dar Papa-Nnukwu continuă să vorbească de parcă n-o auzise.

— Mi-l amintesc pe primul care a venit la Abba, cel căruia îi spuneau Fada John. Avea fața roșie ca uleiul de palmier; se spune că soarele nu arde ca la noi în țara albilor. Avea un ajutor, un bărbat din Nimo, numit Jude. După-amiaza, adunau copiii sub arborele de pâine de la misiune și îi învățau religie. Nu m-am alăturat lor, *kpa*, dar mă duceam uneori să văd ce fac. Într-o zi, le-am spus: Unde e dumnezeul acesta pe care-l slăviți? Au spus că e ca *Chukwu*, în cer. Apoi am întrebat „Cine e omul care a fost omorât, care stă atârnat pe lemnul din fața

misiunii?” Ei au spus că acela era fiul lui, dar că fiul și tatăl sunt egali. Atunci am știut că albii sunt duși cu pluta. Tatăl și fiul sunt egali? *Trufia*! Nu vedeți? De aceea mă poate desconsidera Eugene, pentru că are impresia că suntem egali.

Verișorii mei chicotiră. La fel și tușica Ifeoma, care opri la scurt timp și-i spuse lui Papa-Nnukwu:

— Destul, taci din gură și odihnește-te. Aproape că am ajuns și vei avea nevoie de putere să le povestești nepoților tăi despre *mmuo*.

— Papa-Nnukwu, stai bine? întrebă Amaka, aplecându-se înainte spre scaunul din față. Vrei să-ți fixez scaunul ca să ai mai mult loc?

— Nu, mi-e bine. Acum sunt om bătrân și statura mea s-a dus. În prima tinerețe, n-aș fi încăput în scaunul ăsta. În vremurile acelea, adunam *icheku* din copaci doar întinzându-mă. Nu era nevoie să mă urc în copac.

— Bineînțeles, spuse tușica Ifeoma, râzând din nou. Și nu-i așa că te puteai întinde să ajungi și până la cer?

Râdea cu atâta ușurință, atât de des. Toți făceau așa, chiar și micul Chima.

Când am ajuns la Ezi Icheke, mașinile erau aliniate pe drum aproape bară la bară. Mulțimea de oameni care se înghesuiau în jurul mașinilor era atât de densă, că nu era loc să arunci un ac, oamenii se contopeau unii cu alții, șalurile se contopeau cu tricourile, pantalonii cu fustele, rochiile cu șorturile. Tușica Ifeoma găsi un loc în cele din urmă și parcă mașina. *Mmuo* începuseră să se plimbe, și de multe ori, un șir întreg de mașini aștepta să treacă *mmuo,* ca să poată merge mai departe. Erau vânzători ambulanți la toate colțurile, cu casete de sticlă cu *akara* și *suya* și copane de pui rumenite, cu tăvi cu portocale decojite, cu răcitoare cât căzile de baie pline cu înghețată de alune și de banane. Era ca într-un tablou palpitând, ce prinsese viață. Nu fusesem niciodată să văd *mmuo,* să stau într-o mașină parcată împreună cu alte mii de oameni care veniseră cu toții să privească. Trecusem cu tata în mașină, o dată, cu câțiva ani în urmă, pe lângă mulțimi din acestea de Ezi Icheke, iar el tot murmura despre cât de ignoranți sunt oamenii care participă la ritualuri de mascaradă păgână. Spunea că poveștile despre *mmuo* că erau spirite care urcaseră prin mușuroaiele de furnici, că pot face scaunele să o ia la fugă și coșurile de nuiele să țină apă, erau toate folclor diavolesc. *Folclor diavolesc.* Suna primejdios, în felul în care o spunea Papa.

— Uitați-vă la asta, spuse Papa-Nnukwu. Acesta e un spirit de femeie, și *mmuo* – femeile sunt inofensive. Nici măcar nu se apropie de cele mari la festival. *Mmuo* pe care ne-o arătase era mică; figura ei angulară sculptată în lemn, trăsături frumoase și buze roșii. Se oprea adesea să danseze, legănându-se într-o parte și-n alta, iar șirul de mărgele îi sălta și-i fremăta în jurul taliei. Mulțimea din jur aclama, și câțiva oameni aruncară bani spre ea. Băiețeii – însoțitorii *mmuo,* ținând ritmul cu clopoței de metal și *ichaka*[21] de lemn – au ridicat bancnotele mototolite.

Abia trecuseră de noi, când Papa-Nnukwu strigă:

— Nu vă uitați! Femeile nu au voie să se uite la asta!

Mmuo care își făcea drum prin mulțime era înconjurată de câțiva oameni mai în vârstă, care sunau dintr-un clopoțel strident în timp ce *mmuo* înainta. Masca ei era un craniu uman adevărat cu o figură schimonosită și orbite afundate. O țestoasă i se zvârcolea lipită de frunte. Un șarpe și trei găini moarte îi atârnau pe trupul acoperit cu iarbă, bălăbănindu-se în timp ce *mmuo* pășea. Mulțimea de pe marginea drumului dădu înapoi, înspăimântată. Câteva femei se întoarseră și se năpustiră în curțile din apropiere.

Tușica Ifeoma părea amuzată, dar își întoarse capul.

— Nu vă uitați, fetelor, să-i facem pe plac bunicului vostru, spuse ea în engleză. Amaka își întorsese deja privirea în altă parte. M-am întors și eu, spre mulțimea de oameni care se înghesuiau în mașina noastră. Era un păcat să zăbovești la o mascaradă păgână. Dar cel puțin privisem foarte puțin, așa că, practic, poate nu era întru totul zăbovire la o mascaradă păgână.

— Aceasta este *agwonatumbe* a noastră, spuse Papa-Nnukwu, cu mândrie, după ce *mmuo* trecu de noi. E cea mai puternică *mmuo* de prin părțile noastre și tuturor satelor le e frică de Abba din cauza ei. La festivalul Aro de anul trecut, *agwonatumbe* a ridicat un băț și toate celelalte *mmuo* s-au întors și au luat-o la fugă. Nici măcar n-au stat să vadă ce se întâmplă!

— Uite! Obiora arătă spre o altă *mmuo* care mergea pe drum în jos. Arăta ca o pânză albă plutitoare, dreaptă, mai înaltă decât uriașul copac de avocado din curtea noastră din Enugu. Papa-Nnukwu mormăi când *mmuo* trecu pe lângă noi. Era straniu s-o privești, și atunci m-am gândit la scaune luând-o la fugă, cu cele patru picioare ale lor lovindu-se unele de altele, la apa care nu curge din coș, la forme omenești ieșind din mușuroaie de furnici.

— Cum fac asta, Papa-Nnukwu? Cum intră oamenii în asta? întrebă Jaja.

— Șșșșșt! Astea sunt *mmuo,* spirite! Nu vorbi ca o femeie! sări Papa-Nnukwu, întorcându-se să-l privească pe Jaja.

Tușica Ifeoma râse și vorbi în engleză.

— Jaja, nu se cade să spui că sunt oameni înăuntru. Nu știai?

— Nu, spuse Jaja.

Îl privea pe Jaja.

— N-ai făcut *ima mmuo,* nu-i așa? Obiora a făcut-o acum doi ani în satul natal al tatălui său.

— Nu, n-am făcut-o, murmură Jaja.

M-am uitat la Jaja și m-am întrebat dacă întunecimea de pe figura lui reflecta rușine. Dintr-odată, mi-am dorit, de dragul lui, să fi făcut *ima mmuo,* inițierea în lumea spiritelor. Știam foarte puțin despre asta; femeile nu trebuiau să știe nimic,

din moment ce era primul pas spre inițierea ca bărbat. Dar Jaja îmi spusese odată că băieții erau biciuiți și obligați să facă baie în prezența unei mulțimi care-i lua în batjocură. Singura dată când Papa vorbise despre *ima mmuo* ne-a spus că bărbații creștini care-și lăsau fiii s-o facă erau derutați și că aveau să ajungă în focul iadului.

Nu mult după asta, am plecat din Ezi Icheke. Mai întâi, tușica Ifeoma îl lăsă acasă pe Papa-Nnukwu, care era obosit, ochiul lui sănătos era pe jumătate închis, în timp ce ochiul lui care orbea rămânea deschis, iar pelicula ce-l acoperea acum părea mai groasă, ca laptele condensat. Când tușica Ifeoma opri în curtea noastră, își întrebă copiii dacă vor să intre, și Amaka spuse că nu, cu voce tare, care părea să le sugereze fraților ei să spună același lucru. Tușica Ifeoma ne duse înăuntru, îi făcu semn cu mâna lui Papa, care era într-o ședință, și ne îmbrățișă pe mine și pe Jaja în felul ei călduros, înainte de plecare.

În noaptea aceea, am visat că râdeam, dar nu părea să fie râsul meu, cu toate că nu eram sigură cum sună râsul meu în realitate. Chicoteam gutural și entuziast, ca tușica Ifeoma.

•

Papa ne duse la slujba de Crăciun la Biserica St. Paul. Tușica Ifeoma și copiii ei se urcau în break când intram cu mașina în curtea întinsă a bisericii. Așteptară ca Papa să oprească Mercedesul și veniră să ne salute. Tușica Ifeoma spuse că veniseră la slujba de dimineață și că urmau să vină la masa de prânz. Părea mai înaltă, chiar mai neînfricată, într-un șal roșu și cu tocuri înalte. Amaka purta același ruj roșu aprins ca și mama sa; dinții îi părură mai albi când zâmbi și spuse „Crăciun fericit”.

Cu toate că am încercat să mă concentrez la liturghie, nu-mi puteam lua gândul de la rujul Amakăi, întrebându-mă cum e să-ți dai cu culoare pe buze. Era cu atât mai greu să mă concentrez la slujbă, pentru că preotul, care vorbi în igbo de la început la sfârșit, nu vorbi despre evanghelie în timpul slujbei. În loc de asta, vorbi despre zinc și ciment.

— Oameni, voi credeți că am mâncat banii pentru zinc, *okwia*? strigă, gesticulând, și arătând acuzator spre congregație. Până la urmă, câți dintre voi contribuiți la biserica asta, *gbo*? Cum să construim casa dacă voi nu dați? Credeți că zincul și cimentul costă vreo zece *kobo*?

Papa își dori ca preotul să fi vorbit despre altceva, ceva despre nașterea în peștera cea săracă, despre păstori și despre steaua călăuzitoare; știam după felul în care Papa își strângea cartea de rugăciuni în mâini, după felul în care se foia întruna în strană. Stăteam în primul rând. O plasatoare, purtând o medalie cu Maica Domnului pe rochia albă de bumbac, se grăbise înainte să ne conducă la locurile noastre, șoptindu-i zgomotos lui Papa că stranele din față erau destinate

oamenilor importanți; șeful Umeadi, singurul om din Abba a cărui casă era mai mare decât a noastră, stătea în stânga noastră, și Alteța Sa regală, Igwe-ul, era în dreapta. Igwe-ul veni să dea mâna cu Papa în timpul Păcii și Iubirii și spuse:

— *Nno nu*, voi trece mai târziu, ca să ne salutăm cum se cuvine.

După slujbă, îl însoțirăm pe Papa la o colectare de fonduri în sala multifuncțională de lângă clădirea bisericii. Era pentru casa nouă a preotului. O plasatoare cu o eșarfă legată strâns pe frunte ne dădu broșurile cu poze ale casei vechi a preotului, cu săgeți neclare arătând spre locul unde era găurit acoperișul și tocurile ușilor roase de termite. Papa scrise un cec și-l înmână plasatoarei, spunându-i că nu vrea să țină un discurs. Când maestrul de ceremonii anunță suma, preotul se ridică și începu să danseze, dând din fund încolo și încoace, iar mulțimea se ridică și aclamă atât de zgomotos, de parcă tuna și fulgera într-o furtună la sfârșitul sezonului ploios.

— Să mergem, spuse Papa, când maestrul de ceremonii trecu, în sfârșit, la anunțarea următoarei donații. O luă înainte până ieșirăm din sală, zâmbind și făcând cu mâna drept răspuns mulțimii de mâini întinse care se întindeau să-l prindă de tunica albă ca și cum atingerea lui le aducea vindecarea de vreo boală.

Când am ajuns acasă, toate canapelele și sofalele din camera de zi erau pline; câțiva oameni se cocoțaseră pe măsuțele laterale. Bărbații și femeile se ridicară cu toții când intră Papa, și lozinci cu *Omelora*! umplură încăperea. Papa merse de jur împrejur să dea mâna, să îmbrățișeze și să spună „Crăciun fericit!” și „Dumnezeu să vă binecuvânteze!” Cineva lăsase deschisă ușa care dădea spre curtea din spate, și fumul gri-albăstrui de la focul de lemne care atârna greu în camera de zi estompa trăsăturile fețelor oaspeților. Auzeam soțiile din comunitate, trăncănind în curtea din spate, punând în boluri supa și tocănița din oalele imense de pe foc, ca să fie duse să servească oamenii.

— Veniți să le salutați pe soțiile din comunitatea noastră, ne spuse mama, mie și lui Jaja. O urmarăm în curtea din spate. Femeile bătură din palme și chiuiră când eu și Jaja le spuserăm *Nno nu*! Bine ați venit.

Toate arătau la fel, cu bluze care nu le erau pe măsură, șaluri zdrențuite și eșarfe legate în jurul capului. Aveau toate același zâmbet larg, aceiași dinți albi ca laptele, același ten uscat de soare, de culoarea și textura cojilor de arahide.

— *Nekene*, uitați-l pe băiatul care va moșteni bogățiile tatălui său! spuse o femeie, chiuind și mai tare, cu o gură în formă de tunel strâmt.

— Dacă nu am avea același sânge în vene, ți-aș vinde-o pe fata mea, îi spuse alta lui Jaja. Stătea ghemuită lângă foc, aranjând lemnele sub trepied. Celelalte râseră.

— Fata e o *agbogho* coaptă! În curând, un bărbat tânăr și puternic ne va aduce vin de palmier! spuse alta. Șalul ei murdar nu era legat cum trebuie și un capăt i

se târa pe jos când mergea, ducând o tavă ticsită cu bucăți de friptură de vită.

— Mergeți sus să vă schimbați, spuse mama, ținându-ne pe amândoi de după umeri. Mătușica și verișorii voștri ajung imediat.

Sus, Sisi pregătise opt locuri la masa din sufragerie, cu farfurii întinse de culoare caramel și șervete asortate, apretate și călcate în formă de triunghi. Tușica Ifeoma și copiii ei ajunseră în timp ce eu încă mă schimbam de hainele de biserică. I-am auzit râsul zgomotos, al cărui ecou stărui o vreme. Nu mi-am dat seama că era râsul verișorilor mei, cu sunetul ce-l reflecta pe al mamei lor, până când am intrat în camera de zi. Mama, care era încă în șalul roz, cu multe paiete, pe care îl purtase la biserică, se așeză lângă tușica Ifeoma pe canapea. Jaja vorbea cu Amaka și Obiora lângă etajeră. M-am dus să mă alătur lor, încercând să-mi controlez respirația, ca să nu mă bâlbâi.

— Aveți combină stereo, nu-i așa? De ce nu puneți niște muzică? Sau v-ați plictisit și de combină? întrebă Amaka, trecându-și privirea calmă de la Jaja la mine.

— Da, e o combină stereo, zise Jaja. Nu i-a spus că nu ascultam niciodată muzică la ea, că nici măcar nu ne trecuse asta prin cap, că tot ce ascultam erau știrile de la radioul lui Papa, în timpul programului în familie. Amaka merse și scoase sertarul cu LP-uri. Obiora se duse și el.

— Nu-i de mirare că nu ascultați muzică la combină, tot ce aveți aici e așa de plictisitor! spuse ea.

— Nu-s chiar așa de plictisitoare, spuse Obiora, uitându-se prin LP-uri. Avea un tic să-și tot împingă ochelarii lui groși în sus pe nas. În cele din urmă, puse o corală religioasă irlandeză, ce cânta „Veniți azi toți credincioșii”. Părea fascinat de combina muzicală și, în timp ce cânta melodia, stătu s-o privească, de parcă ar fi învățat secretele măruntaielor ei de crom, uitându-se insistent la ea.

Chima intră în cameră.

— Baia de aici e atât de frumoasă, mami. Are oglinzi mari și creme în flacoane de sticlă.

— Sper că n-ai spart nimic, spuse tușica Ifeoma.

— Nu, spuse Chima. Putem să pornim televizorul?

— Nu, spuse tușica Ifeoma. Unchiul Eugene urcă imediat să luăm masa împreună.

Sisi intră în cameră, mirosind a mâncare și a condimente, să-i spună mamei că sosise *Igwe*-ul și că Papa voia să coborâm cu toții și să-l salutăm. Mama se ridică, își strânse șalul și apoi așteptă ca tușica Ifeoma s-o ia înainte.

— Credeam că *Igwe*-ul trebuie să stea la palatul lui și să primească oaspeți. Nu știam că vizitează casele oamenilor, spuse Amaka, când coboram scările. Bănuiesc că asta arată că tatăl tău e un om de seamă.

Mi-aș fi dorit să spună „unchiul Eugene” în loc de „tatăl tău”. Nici măcar nu se uita la mine în timp ce vorbea. Privind-o, am simțit că neajutorată mi se scurge printre degete un nisip fin, auriu.

Palatul *Igwe*-ului era la câteva minute de casa noastră. Îl vizitasem odată, cu câțiva ani în urmă. Nu-l mai vizitasem niciodată de atunci, totuși, pentru că Papa spunea că, deși *Igwe*-ul se convertise, încă își mai lăsa rudele păgâne să facă sacrificii la palatul lui. Mama îl salutase în felul tradițional, așa cum făceau femeile, aplecându-se până la pământ și oferindu-i spatele, ca s-o atingă cu evantaiul său, făcut dintr-o coadă fină de animal, de culoare pai. Seara, când am ajuns acasă, Papa îi spusese mamei că făcuse un păcat. Nu te pleci în fața altei ființe umane. Era o tradiție păgână, să te pleci în fața unui *Igwe*. Așa că, peste câteva zile, când ne-am dus să-l vizităm pe episcop în Akwa, nu am îngenuncheat să-i sărut inelul. Am vrut ca Papa să fie mândru de mine. Dar Papa mă trase de urechi în mașină și-mi spuse că nu am spirit de discernământ: episcopul era omul lui Dumnezeu; *Igwe*-ul era un simplu conducător tradițional.

— Bună ziua, domnule, *nno*, i-am spus *Igwe*-ului când am ajuns la parter.

Firele de păr ce-i ieșeau din nările largi tremurară când îmi zâmbi și-mi spuse:

— Fiica noastră, *kedu*?

Unul dintre salonașele de la parter fusese eliberat pentru el, soția lui și patru asistenți, dintre care unul îi făcea vânt cu un evantai aurit, chiar dacă aerul condiționat era pornit. Un altul îi făcea vânt soției, o femeie cu un ten galben și cu multe șiraguri de bijuterii atârnate la gât, pandantive de aur și mărgele, și corale. Eșarfa legată în jurul capului se lățea în față, cât o frunză de banan, și era atât de înaltă, încât mi-am imaginat că persoana care stătea în spatele ei în biserică trebuia să se ridice în picioare ca să vadă la altar.

Am urmărit-o pe tușica Ifeoma lăsându-se într-un genunchi și spunând *Igwe*!, cu vocea ridicată într-un salut respectuos, l-am urmărit pe el cum a atins-o pe spate. Paietele aurii care-i acopereau tunica străluceau în lumina după-amiezii. Amaka se înclină adânc în fața lui. Mama, Jaja și Obiora dădură mâna cu el, prinzându-i, plini de respect, mâna în ambele mâini. Eu am stat puțin mai mult la ușă, ca să mă încredințez că Papa vede că nu mă apropii suficient de tare de *Igwe* ca să mă aplec în fața lui.

Sus, mama și tușica Ifeoma s-au dus în camera mamei. Chima și Obiora s-au întins pe covor, să se joace cu cărțile de *whot*[22] pe care și le descoperise Obiora într-un buzunar. Amaka voia să vadă o carte pe care o adusese Jaja și s-au dus în camera lui Jaja. M-am așezat pe canapea, privindu-mi verișorii jucând cărți. Nu înțelegeam jocul, nici de ce, din când în când, unul dintre ei striga „Măgarule!” printre hohote de râs. Combina muzicală se oprise. M-am ridicat și m-am dus pe hol, oprindu-mă în fața ușii de la dormitorul mamei. Voiam să intru și să stau cu

mama și cu tușica, dar în loc de asta am rămas nemișcată, ascultând. Mama șoptea; abia am putut distinge cuvintele „sunt multe butelii la fabrică”. Încerca s-o convingă pe tușica Ifeoma să-i ceară lui Papa.

Și tușica Ifeoma șoptea, dar pe ea o auzeam bine. Șoapta ei era ca ea – înaltă, exuberantă, netemătoare, puternică, mai plină decât viața.

— Ai uitat că Eugene s-a oferit să-mi cumpere o mașină, chiar înainte de a muri Ifediora? Dar mai întâi voia să ne alăturăm Cavalerilor St. Ioan. Voia s-o trimitem pe Amaka la școala mănăstirii. Voia chiar să renunț la machiaj! Vreau o mașină nouă, *nwunye m,* și vreau să-mi pot folosi aragazul din nou și-mi trebuie un frigider nou și am nevoie de bani să nu fiu nevoită să desfac manșetele pantalonilor lui Chima când îi rămân mici. Dar n-am de gând să-l rog pe fratele meu să se aplece ca să-l ling în fund pentru a obține toate aceste lucruri.

— Ifeoma, dacă tu… vocea blândă a mamei se pierdu din nou.

— Știi de ce Eugene nu se înțelegea cu Ifediora? Șoapta mătușii Ifeoma se auzi din nou, mai gravă, mai tare. Pentru că Ifediora i-a spus în față ce simte. Lui nu îi era frică să spună adevărul. Dar știi că Eugene se ceartă cu adevărurile care nu-i plac. Tatăl nostru moare, înțelegi? Moare. E om bătrân, cât timp mai are, *gbo*? Și totuși Eugene nu vrea să-l lase în casa lui, nu vrea nici măcar să-l salute. *O joka*! Eugene trebuie să înceteze să-I mai facă treaba lui Dumnezeu. Dumnezeu e îndeajuns de mare să-și facă treaba singur. Dacă Dumnezeu îl va judeca pe tatăl nostru că a ales să urmeze calea strămoșilor noștri, atunci lasă-l pe Dumnezeu să judece, nu pe Eugene.

Am auzit cuvântul *umunna*. Tușica Ifeoma râse cu râsul ei gutural înainte să răspundă.

— Știi că membrii *umunnei* noastre și de fapt toți din Abba îi spun lui Eugene numai ceea ce vrea să audă. Sigur că oamenii de aici au un pic de minte! Ar mușca ei oare mâna care îi hrănește?

N-am auzit-o pe Amaka ieșind din camera lui Jaja și venind spre mine, poate pentru că holul e atât de mare, până când spuse, atât de aproape că i-am simțit răsuflarea pe gât:

— Ce faci aici?

Am tresărit.

— Nimic.

Se uită la mine straniu, drept în ochi.

— Tatăl tău a urcat la masă, spuse în cele din urmă.

Papa ne privi pe toți în timp ce ne așezam la masă și apoi începu rugăciunea. Dură puțin mai mult decât de obicei, mai bine de douăzeci de minute, și când, în cele din urmă, spuse „Prin Hristos, Domnul nostru”, tușica Ifeoma își ridică vocea și rosti „Amin” cu o voce care se auzi mai tare decât ale noastre.

— Vrei să se răcească orezul, Eugene? murmură ea. Papa continuă să-și despacheteze șervetul, ca și cum n-o auzise.

Sunetul furculițelor lovindu-se de farfurii, al polonicelor lovindu-se de castroane umplu încăperea. Sisi trăsese draperiile și aprinsese candelabrul, cu toate că era după-amiază. Lumina galbenă făcea ochii lui Obiora să pară de un auriu mai adânc, ca mierea foarte dulce. Mergea aerul condiționat, dar mie îmi era cald.

Amaka își umplu farfuria cu aproape tot ce se putea – orez *jollof, fufu* și două feluri de supă, friptură de pui și de vită, salată și smântână – ca o persoană care nu va mai avea curând ocazia să mănânce. Fâșii de salată verde dădeau pe afară din farfuria ei, atingând masa.

— Întotdeauna mâncați orezul cu furculița și cuțitul și cu șervețele? întrebă ea, întorcându-se spre mine.

Am dat din cap, ținându-mi ochii ațintiți la orezul *jollof* de la mine din farfurie. Aş fi vrut ca Amaka să vorbească mai încet. Nu eram obișnuită cu acest fel de conversație la masă.

— Eugene, trebuie să-i lași pe copii să vină să ne viziteze la Nsukka, spuse tușica Ifeoma. Nu avem o casă mare, dar cel puțin ar avea ocazia să-și cunoască verii mai bine.

— Copiilor nu le place să stea departe de casă, spuse Papa.

— Asta pentru că n-au stat niciodată departe de casă. Sunt sigură că le-ar plăcea să vadă Nsukka. Nu-i așa, Jaja… Kambili?

Am mormăit în farfuria mea, apoi am început să tușesc de parcă, dacă n-ar fi fost tusea, din gura mea ar fi ieșit cuvinte pline de deșteptăciune.

— Dacă Papa spune că avem voie, rosti Jaja. Papa îi zâmbi lui Jaja și mi-am dorit să fi spus eu asta.

— Poate data viitoare când aveți vacanță, spuse Papa ferm. Se aștepta ca tușica Ifeoma s-o lase baltă.

— Eugene, *biko,* lasă copiii să vină și să petreacă o săptămână la noi. Școala începe abia la sfârșitul lui ianuarie. Lasă-l pe șoferul tău să-i aducă la Nsukka.

— *Ngwanu,* vom vedea, spuse Papa. Vorbi igbo pentru prima dată, iar sprâncenele aproape i se întâlniră într-o încruntătură scurtă.

— Ifeoma spunea că tocmai au anulat o grevă, zise mama.

— Merg mai bine lucrurile în Nsukka acum? întrebă Papa, trecând la engleză din nou. Universitatea trăiește din gloria ei trecută în zilele noastre.

Tușica Ifeoma își strânse ochii.

— Ai ridicat vreodată telefonul să mă suni și să-mi pui întrebarea asta, Eugene? Ți se usucă mâinile dacă pui într-o zi mâna pe telefon și-ți suni sora, *gbo*? Cuvintele ei din igbo aveau o nuanță de tachinare, dar răceala tonului ei mi-

a pus un nod în gât.

— Te-am sunat, Ifeoma.

— Acum cât timp? Te întreb – acum cât timp m-ai sunat? Tușica Ifeoma își puse furculița jos. Stătu nemișcată un timp îndelungat și încordat, la fel de nemișcată ca Papa și noi toți ceilalți. În sfârșit, mama tuși și-l întrebă pe Papa dacă sticla de suc e goală.

— Da, spuse Papa. Spune-i fetei aceleia să mai aducă suc la sticlă.

Mama se ridică s-o cheme pe Sisi. Sticlele alungite pe care le aduse Sisi arătau de parcă ar fi conținut un lichid elegant, după felul în care se subțiau, ca trupul armonios al unei femei zvelte. Papa turnă tuturor și rosti un toast:

— Pentru spiritul Crăciunului și pentru slava Domnului nostru!

Am repetat după el, în cor. Propoziția lui Obiora se termină într-un ton înalt la sfârșit și ieși ca o întrebare: „Pentru slava Domnului nostru?”

— Și pentru noi, și pentru spiritul familiei! adăugă tușica Ifeoma, înainte să bea.

— Unchiule Eugene, sucul acesta îl faci la tine la fabrică? întrebă Amaka, mijindu-și ochii să vadă ce scrie pe etichetă.

— Da, răspunse Papa.

— E un pic prea dulce. Ar fi mai bun dacă ați pune mai puțin zahăr în el. Tonul Amakăi era politicos și normal, ca orice conversație obișnuită cu o persoană adultă. Nu sunt sigură dacă Papa a încuviințat din cap sau pur și simplu și-a mișcat capul în timp ce mestecа. Mi s-a pus alt nod în gât și n-am putut înghiți un dumicat de orez. Mi-am răsturnat paharul când m-am întins spre el și sucul de culoare sângerie se prelinse pe fața de masă de dantelă albă. Mama puse repede un șervet pe pată și, când ridică șervetul înroșit, mi-am amintit de sângele ei de pe scări.

— Ai auzit despre Aokpe, unchiule Eugene? întrebă Amaka. E un sătuc mic în Benue. Se arată Sfânta Fecioară acolo.

Mă întrebam cum reușește Amaka să facă asta, deschide pur și simplu gura și cuvintele îi ies cu cea mai mare ușurință.

O bucată de timp Papa mai mestecă și mai înghiți înainte să-i răspundă.

— Da, am auzit.

— Vreau să merg cu copiii în pelerinaj acolo, spuse tușica Ifeoma. Poate vin și Kambili și Jaja cu noi.

Amaka se uită repede în sus, uimită. Vru să spună ceva, apoi se opri.

— Păi, Biserica nu a verificat autenticitatea epifaniilor, spuse Papa, uitându-se în farfurie cu un aer gânditor.

— Știi că o să fim cu toții morți și îngropați până când Biserica va vorbi oficial despre Aokpe, spuse tușica Ifeoma. Chiar dacă Biserica spune că nu e

autentic, e important ceea ce ne duce acolo, și răspunsul e credința.

Papa păru neașteptat de încântat de ce spusese tușica Ifeoma. Aprobă ușor din cap.

— Când aveți de gând să mergeți?

— Prin ianuarie, înainte să înceapă copiii școala.

— Bine. Vă voi suna când ne întoarcem la Enugu, să aranjăm în așa fel încât Jaja și Kambili să vină o zi-două la voi.

— O săptămână, Eugene, vor sta o săptămână. N-am monștri care se hrănesc cu capete de oameni în casă! Tușica Ifeoma râse, și copiii îi reproduseră sunetele guturale, cu dinții strălucindu-le ca miezul unei nuci de cocos. Numai Amaka nu râse.

•

Ziua următoare era duminică. Nu mi se părea că e duminică, poate pentru că tocmai fusesem la biserică în ziua de Crăciun. Mama veni la mine în cameră și mă scutură ușor și i-am simțit parfumul cu iz de mentă când m-a luat în brațe.

— Ai dormit bine? Astăzi, mergem la slujba de dimineață pentru că tatăl vostru are o ședință imediat după aceea. *Kunie,* du-te la baie, e trecut de șapte.

Am căscat și m-am ridicat. Era o pată roșie pe cearșaf, întinsă cât un caiet deschis.

— Ți-a venit ciclul, spuse mama. Ți-ai adus tampoane?

— Da.

Abia de am lăsat apa să curgă pe mine, înainte să ies de sub duș, ca să nu întârzii. Mi-am luat o rochie alb cu albastru și mi-am legat o eșarfă albastră pe cap. Am înnodat-o de două ori la spate și am băgat capetele cozilor împletite dedesubt. Odată, Papa mă îmbrățișase cu mândrie și mă sărutase pe frunte, pentru că părintele Benedict îi spusese că părul meu e întotdeauna acoperit cuviincios la slujbă și că nu sunt precum celelalte fete tinere care își mai lăsau părul la vedere, ca și cum n-ar fi știut că să-ți arăți părul în biserică era necuviincios.

Jaja și mama erau îmbrăcați și mă așteptau în camera de zi de la etaj când am ieșit de la mine din cameră. Crampele îmi chinuiau burta. Îmi imaginam cum cineva cu colții ieșiți în afară mă apuca ritmic de pereții stomacului și apoi îmi dădea drumul.

— Mamă, ai cumva Panadol?

— Crampe, *abia*?

— Da. Și am și stomacul gol.

Mama se uită la ceasul de perete – un cadou de la un eveniment caritabil unde Papa făcuse o donație –, în formă ovală și gravat cu numele lui în litere aurite. Era 7:37. Ajunarea euharistică dispunea ca dreptcredincioșii să nu mănânce mâncare solidă cu o oră înainte de liturghie. Niciodată nu încălcăm ajunarea

euharistică; masa era pregătită pentru micul dejun cu cești de ceai și boluri de cereale unul lângă altul, dar nu mâncam decât când veneam acasă după slujbă.

— Mănâncă niște fulgi de porumb, repede, spuse mama, aproape în șoaptă. Trebuie să ai ceva în stomac ca să iei Panadol.

Jaja turnă cereale din cutia de pe masă, puse lapte praf și zahăr cu o linguriță și adăugă apă. Bolul de sticlă era transparent și vedeam cocoloașele cretoase pe care laptele praf le făcea în apă, pe fundul castronului.

— Papa e cu musafirii, îl vom auzi când urcă, spuse el.

Am început să înfulec cerealele, în picioare. Mama îmi dădu tabletele de Panadol, încă în folia argintie, care pocni când am scos pastilele. Jaja nu-mi pusese multe cereale în castron și aproape terminasem de mâncat, când se deschise ușa și intră Papa.

Cămașa lui albă, cu liniile perfect croite, nu reușea să micșoreze mormanul de carne pe care-l forma burta lui. În timp ce se uita fix la bolul de sticlă cu fulgi de porumb din mâna mea, m-am uitat în jos la fulgii de porumb înmuiați rămași în lapte și m-am întrebat cum reușise să urce scările atât de încet.

— Ce faci, Kambili?

Am înghițit cu greutate.

— Eu… eu…

— Mănânci cu zece minute înainte de slujbă? Zece minute înainte de slujbă?

— I-a venit ciclul și are crampe, spuse mama.

Jaja o întrerupse.

— Eu i-am spus să mănânce fulgi de porumb înainte să ia Panadol, Papa. Eu i le-am pregătit.

— V-a cerut diavolul să vă puneți cu toții în slujba lui? Cuvintele în igbo izbucniră din gura lui Papa. Și-a făcut cumva diavolul cort în casa mea? Se întoarse spre mama. Stai acolo și o privești pângărind ajunarea euharistică, *maka nnidi*?

Își desfăcu încet cureaua. Era o curea grea, făcută din straturi de piele maronie și cu o cataramă îmbrăcată în piele. Prima dată ateriză pe Jaja, peste umărul lui. Apoi mama își ridică brațele și o nimeri în partea de sus a brațului, acoperit de mâneca bufantă paietată a bluzei de biserică. Am pus bolul jos tocmai când cureaua îmi cădea pe spate. Câteodată, îi priveam pe nomazii Fulani, cu cămășile lor lungi și albe lipite de corp în bătaia vântului, scoțând sunete cloncănitoare în timp ce își mânau cirezile de vaci pe drumurile din Enugu cu un bici, și fiecare șfichiuit al biciului era iute și precis. Papa era ca un nomad Fulani – chiar dacă nu avea trupul lor zvelt și înalt – în timp ce-și rotea cureaua spre mama, spre Jaja și spre mine, murmurând că diavolul nu avea să câștige. Nu ne-am dat mai mult de doi pași în spate ca să ne ferim de cureaua de piele care șfichiuia aerul.

Apoi, se opri și Papa se uită la cureaua din mâna lui. Fața i se schimonosi, genele i se lăsară.

— De ce vreți să păcătuiți? întrebă el. De ce vă place păcatul?

Mama îi luă cureaua și o așeză pe masă. Papa ne strivi pe mine și pe Jaja în brațele lui.

— V-a rănit cureaua? V-a sfâșiat pielea? întrebă, examinându-ne fețele. Îmi pulsa spatele, dar am spus că nu, nu mă rănise. Felul în care Papa dădea din cap când vorbea despre plăcerea păcatului era ca și cum ceva îl trăgea în jos, ceva de care nu putea scăpa.

Ne-am dus la slujba de mai târziu. Dar mai întâi ne-am schimbat hainele, chiar și Papa, și ne-am spălat pe față.

•

Am plecat din Abba imediat după Anul Nou. Nevestele din *umunna* luară toată mâncarea rămasă, chiar și orezul și fasolea gătite despre care mama zicea că erau stricate și au îngenuncheat în praful din curtea din spate să le mulțumească lui Papa și mamei. Portarul ne salută fluturând ambele mâini deasupra capului până când ieșirăm din curte. Îl chema Haruna, după cum ne spusese mie și lui Jaja cu câteva zile în urmă, și în engleza lui cu accent Hausa, în care confunda P și F, ne spuse că fărintele nostru era cel mai bun Om Mare pe care-l cunoaște, cel mai bun șep pe care-l avusese vreodată. Știam că fărintele nostru flătise faxele școlare ale copiilor săi? Știam că fărintele nostru o sfrijinise pe pemeia lui să obțină slujba de curier la biroul local al Guvernului? Aveam noroc cu un asemenea fărinte.

Papa începu rozariul când ieșirăm în șoseaua principală. Mergeam de aproape o jumătate de oră când am dat de un punct de control; era blocaj în trafic, și polițiștii, mult mai mulți ca de obicei, își fluturau armele și dirijau traficul. N-am văzut mașinile implicate în accident până să ajungem în față. O mașină se oprise la punctul de control și alta o lovise din spate. A doua mașină era strivită până la jumătate. Un trup neînsuflețit plin de sânge, un bărbat în blugi, era întins pe marginea drumului.

— Odihnească-se în pace! spuse Papa, închinându-se.

— Nu vă uitați, spuse mama, întorcându-se spre noi, în spate.

Dar eu și Jaja ne uitam deja la mort. Papa vorbea de polițiști, despre cum puseseră barierele în zone împădurite, chiar dacă era periculos pentru șoferi, numai ca să poată folosi tufișurile pentru a ascunde banii pe care îi storceau de la călători. Dar nu prea îl ascultam pe Papa, mă gândeam la bărbatul în blugi, la bărbatul care murise. Mă întrebam unde se ducea și ce avusese de gând să facă acolo.

•

Papa o sună pe tușica Ifeoma două zile mai târziu. Poate n-ar fi sunat-o dacă nu

ne-am fi dus la spovedanie în ziua aceea. Și poate, atunci, nu ne-am fi dus niciodată la Nsukka și totul ar fi rămas la fel ca înainte.

Era sărbătoarea Bobotezei, sărbătoare sfințită, așa că Papa nu s-a dus la serviciu. Ne-am dus la slujba de dimineață și, cu toate că de obicei nu-l vizitam pe părintele Benedict în zile de sărbători sfințite, după aceea ne-am dus la el acasă. Papa voia ca părintele Benedict să ne spovedească. Nu ne spovediserăm în Abba, pentru că lui Papa nu-i plăcea să se spovedească în igbo, și, în afară de asta, credea că părintele paroh din Abba nu are destul har. Asta e problema cu poporul nostru, spunea Papa, prioritățile noastre sunt greșite; ne pasă prea mult de biserici uriașe și statui impunătoare. N-ai să-i vezi pe albi făcând asta niciodată.

În casa părintelui Benedict, mama, Jaja și cu mine am stat în camera de zi, citind ziarele și revistele care erau împrăștiate pe măsuța joasă, ca un scrin, ca și cum ar fi fost de vânzare, în timp ce Papa vorbi cu părintele Benedict în biroul alăturat. Papa ieși și ne ceru să ne pregătim de spovedanie; el era primul. Chiar dacă Papa închise ușa cu putere, îi auzeam vocea, cuvintele curgându-i unul dintr-altul într-o huruială nesfârșită ca un motor de mașină turat progresiv. După el merse mama și ușa rămase puțin întredeschisă, dar nu puteai s-o auzi. Spovedania lui Jaja fu cea mai scurtă. Când ieși, încă închinându-se, ca și cum se grăbise să iasă mai repede din cameră, l-am întrebat din priviri dacă-și amintise minciuna spusă lui Papa-Nnukwu, și făcu semn că da. Am intrat în încăperea în care abia intrau un birou și două scaune și am împins ușa să mă asigur că e închisă bine.

— Binecuvântați-mă, părinte, căci am păcătuit, am spus, așezându-mă chiar pe muchia scaunului. Mi-aș fi dorit să fie un confesional, pentru siguranța pe care ți-o dădea cubicului de lemn și draperia verde care-l separa pe preot de credincios. Aș fi vrut să pot îngenunchea și apoi aș fi vrut să-mi acopăr fața cu un dosar de pe biroul părintelui Benedict. Spovedaniile față în față mă duceau cu gândul la Ziua Judecății de Apoi care vine mai repede, mă făceau să mă simt nepregătită.

— Da, Kambili, spuse părintele Benedict. Stătea drept, pe scaunul său, trecându-și degetele peste patrafirul purpuriu dimprejurul umerilor.

— Au trecut trei săptămâni de la ultima mea spovedanie, am spus. Mă uitam fix la perete, chiar sub fotografia înrămată a papei, care avea o semnătură scrijelită dedesubt. Acestea sunt păcatele mele: am mințit de două ori, n-am respectat ajunarea euharistică o dată, mi-a fugit atenția de la rozariu de trei ori. Pentru tot ce am spus și pentru tot ce am uitat să spun vă cer iertare dumneavoastră și, prin mâinile dumneavoastră, Domnului.

Părintele Benedict se foi pe scaun.

— Bine, du-te. Știi că e păcat împotriva Sfântului Duh să ascunzi ceva intenționat la spovedanie.

— Da, părinte.

— Bine, atunci du-te.

Mi-am luat ochii de la perete ca să mă uit la el. Ochii lui aveau aceeași nuanță de verde pe care o văzusem odată la un șarpe, care se târa prin curte, pe lângă tufele de hibiscus. Grădinarul spusese că e un șarpe de grădină inofensiv.

— Kambili, trebuie să-ți mărturisești toate păcatele.

— Da, părinte, așa am făcut.

— Nu e bine să te ascunzi de Domnul. Îți mai dau timp să te gândești.

Am dat aprobator din cap și mi-am fixat iar privirea pe perete. Făcusem oare ceva despre care părintele Benedict știa și eu nu știam? Oare îi spusese Papa ceva?

— Am stat mai mult de cincisprezece minute acasă la bunicul meu, am spus în cele din urmă. Bunicul e păgân.

— Ai mâncat cumva din mâncarea locală, închinată idolilor?

— Nu, părinte.

— Ai luat parte la vreun ritual păgân?

— Nu, părinte. Am făcut o pauză. Dar ne-am uitat la *mmuo*. La mascaradă.

— Ți-a plăcut?

M-am uitat în sus la fotografia de pe perete și m-am întrebat dacă o semnase papa însuși.

— Da, părinte.

— Înțelegi că e păcat să te bucuri de ritualuri păgâne, pentru că încalci prima poruncă. Ritualurile păgâne sunt superstiții care te induc în eroare și sunt calea spre Iad. Înțelegi asta?

— Da, părinte.

— Pentru ispășirea ta, spune *Tatăl Nostru* de zece ori, *Ave Maria* de șase ori și *Crezul Apostolilor* o dată. Și trebuie să faci un efort susținut să convertești pe oricine urmează căile păgânilor.

— Da, părinte.

— Bine, atunci, fă Actul de Pocăință.

În timp ce recitam Actul de Pocăință, părintele Benedict murmură binecuvântări și făcu semnul crucii.

Papa și mama încă mai stăteau pe canapea, cu capetele plecate, când am ieșit. M-am așezat lângă Jaja, mi-am plecat capul și mi-am făcut penitența.

Pe când mergeam acasă, Papa vorbea tare, peste *Ave Maria*.

— Sunt fără pată acum; suntem cu toții fără pată. Dacă ne cheamă Domnul chiar în clipa asta, mergem drept în Rai. Drept în Rai. Nu trebuie să trecem prin curățirea din Purgatoriu. Zâmbea, cu ochii luminați și bătea ușor cu degetele în volan. Și încă mai zâmbea când o sună pe tușica Ifeoma imediat ce ajunserăm acasă, înainte de ceai.

— Am discutat cu părintele Benedict și el spune că-i putem lăsa pe copii să meargă în pelerinaj la Aokpe, dar trebuie să înțelegi că ce se întâmplă acolo nu a fost verificat de Biserică. O pauză. Șoferul meu, Kevin, îi va aduce. O pauză. Mâine e prea devreme. Poimâine. O pauză lungă. Bine, fie. Domnul să te binecuvânteze, pe tine și pe copii. La revedere!

Papa puse telefonul jos și se întoarse spre noi.

— Plecați mâine, așa că duceți-vă sus și faceți-vă bagajele. Pentru cinci zile.

— Da, Papa, am spus eu și Jaja deodată.

— Poate, *anam asi,* spuse mama, n-ar trebui să meargă în vizită la mătușa lor cu mâna goală.

Papa se holbă la ea de parcă era surprins că deschisese gura.

— Vom pune niște mâncare în mașină, desigur, cartofi dulci și orez, spuse el.

— Ifeoma mi-a spus că nu se prea găsesc butelii de gaz în Nsukka.

— Butelii de gaz?

— Da, pentru bucătărie. Mi-a spus că acum folosește vechea ei sobă pe petrol. Îți amintești poveștile despre petrolul contrafăcut, din cauza căruia au explodat sobe și au murit oameni? Mă gândeam că poate ai putea să îi trimiți o butelie sau două de la fabrică.

— Asta ați plănuit tu și cu Ifeoma?

— *Kpa,* eu ți-am făcut doar o sugestie. Tu hotărăști.

Papa se uită atent la fața mamei o vreme.

— Bine, spuse și se întoarse din nou la mine și la Jaja. Mergeți sus și împachetați-vă lucrurile. Puteți să vă luați douăzeci de minute din timpul de studiu.

Am urcat încet pe scările arcuite. Mă întrebam dacă stomacul lui Jaja fremăta ca și al meu. Era prima dată în viață când aveam să dormim în altă casă fără Papa.

— Vrei să mergi la Nsukka? am întrebat când am ajuns pe palier.

— Da, spuse el, și ochii lui spuneau că știe că și eu vreau. Și nu puteam găsi cuvinte în limbajul nostru din priviri, să-i spun cum mi se încorda gâtul gândindu-mă că vom petrece cinci zile fără vocea lui Papa, fără pașii lui pe scări.

•

A doua zi de dimineață, Kevin aduse două butelii pline de la fabrica lui Papa și le puse în portbagajul automobilului Volvo, lângă saci cu fasole și orez, niște cartofi dulci, mănunchiuri de banane verzi Plantain și ananas. Eu și Jaja așteptam lângă tufele de hibiscus. Grădinarul curăța tufele de bougainvillea, îmblânzind florile care ieșeau sfidător în afară. Greblase pe sub copacii de frangipan și frunze moarte și flori rozalii erau adunate în grămezi, gata de pus în roabă.

— Aveți aici programul pentru zilele în care veți sta în Nsukka, spuse Papa.

Foaia de hârtie pe care mi-o vârî în mână arăta la fel ca programul lipit deasupra mesei de birou de la etaj, doar că trecuse acolo „două ore împreună cu verișorii” în fiecare zi.

— Singura zi în care sunteți scutiți de acest program e când mergeți la Aokpe cu mătușa voastră, spuse Papa. Când ne îmbrățișă, mâinile îi tremurau. N-am mai stat fără voi mai mult de o zi.

Nu știam ce să spun, dar Jaja dădu din cap și spuse:

— Ne vedem într-o săptămână.

— Kevin, să conduci cu grijă. Ai înțeles? spuse Papa când ne urcarăm în mașină.

— Da, domnule.

— Cumpără benzină când te întorci, la Ninth Mile, și nu uita să-mi aduci bonul.

— Da, domnule.

Papa ne rugă să ne dăm amândoi jos din mașină. Ne mai îmbrățișă o dată, ne netezi părul și ne rugă să nu uităm să spunem rozariul de la cap la coadă în timpul călătoriei. Mama ne mai îmbrățișă încă o dată înainte să ne urcăm înapoi în mașină.

— Papa încă ne mai face cu mâna, spuse Jaja, pe când Kevin scotea mașina în stradă. Se uita în oglinda de deasupra capului său.

— Plânge, am spus.

— Și grădinarul ne face cu mâna, spuse Jaja, și mă întrebam dacă nu cumva nu mă auzise. Am scos rozariul din buzunar, am sărutat crucifixul și am început rugăciunea.

•

Mă uitam pe geam, în timp ce mergea mașina, la automobilele stricate înnegrite, abandonate pe marginea drumului, unele atât de demult că erau acoperite cu rugină roșie. Mă gândeam la oamenii care fuseseră înăuntru, la ce simțiseră chiar înainte de accident, înainte de sticla spartă și de metalul scrâșnind, de flăcările mistuitoare. Nu m-am concentrat pe niciuna din rugăciunile rozariului și știam că nici Jaja nu face asta, pentru că uita mereu când e rândul lui s-o înceapă pe următoarea. După vreo patruzeci de minute de mers, am văzut un semn pe marginea drumului pe care scria UNIVERSITATEA NIGERIA, NSUKKA, și l-am întrebat pe Kevin dacă aproape am ajuns.

— Nu, spuse el. Mai e un pic.

Lângă orașul Opi – pe semnele de la biserica prăfuită și de la școală scria OPI – am ajuns la un punct de control al poliției. Cauciucuri vechi și bușteni bătuți în cuie erau așezați de-a curmezișul șoselei, lăsând doar un spațiu îngust de trecere. Un polițist ne făcu semn să oprim, în timp ce ne apropiam. Kevin oftă. Apoi, în timp ce încetinea, se întinse la torpedo, scoase o bancnotă de zece naira și o dădu

polițistului. Polițistul ne salută în glumă, zâmbi și ne făcu semn să trecem. Kevin n-ar fi făcut asta dacă Papa ar fi fost în mașină. Când îl opreau polițiștii sau soldații pe Papa, el stătea o grămadă de timp să le arate toate actele mașinii, îi lăsa să-i percheziționeze mașina, făcea orice numai să nu-i mituiască pentru a-l lăsa să treacă. Nu putem să le facem jocul celor împotriva cărora luptăm, ne spunea el adesea.

— Intrăm în orașul Nsukka, spuse Kevin, câteva minute mai târziu. Treceam cu mașina pe lângă piață. Magazinele înghesuite de pe marginea drumului, cu rafturile lor aproape goale, amenințau să se răstoarne în stradă, o fâșie îngustă de drum deja ticsită de mașini parcate pe două rânduri, vânzători ambulanți purtând tăvi pe cap, motocicliști, băieți împingând cărucioare cu cartofi dulci, femei cu coșuri în brațe, cerșetori privind în sus de pe rogojinile pe care stăteau și făcând cu mâna. Kevin conducea încet acum; apăreau hârtoape în mijlocul drumului, unde nu te așteptai, și urmărea virajele mașinii din față. Când am ajuns la un punct, imediat după ieșirea din piață, unde drumul se îngusta, erodat pe margini, Kevin opri o vreme, să lase alte mașini să treacă.

— Am ajuns la universitate, spuse el, în sfârșit.

Un arc de o înălțime apreciabilă se întindea deasupra noastră, purtând inscripția UNIVERSITATEA NIGERIA, NSUKKA, scrisă cu litere negre de metal. Porțile de sub arc erau larg deschise și flancate de gărzi îmbrăcate în uniforme maronii, cu berete asortate. Kevin opri și deschise geamul.

— Bună ziua. Vă rog frumos, cum putem ajunge pe Bulevardul Marguerite Cartwright? întrebă el.

Gardianul care era cel mai aproape, cu pielea de pe față încrețită ca o rochie șifonată, întrebă „Ce mai faceți?” înainte să-i spună lui Kevin că Bulevardul Marguerite Cartwright e foarte aproape. Trebuia doar să mergem drept înainte, apoi la dreapta la prima intersecție și apoi imediat la stânga. Kevin îi mulțumi și porni mai departe. O peluză de culoarea spanacului se întindea pe marginea drumului. M-am întors să mă uit la statuia din mijlocul peluzei, un leu negru, stând pe picioarele din spate, cu coada răsucită în față și pieptul scos înainte. Nu mi-am dat seama că și Jaja se uită, până când nu a citit cu voce tare cuvintele inscripționate pe piedestal: *Pentru a reda demnitatea omului*. Apoi, ca și cum eu nu mi-aș fi putut da seama singură, adăugă:

— Acesta e mottoul universității.

Bulevardul Marguerite Cartwright era mărginit de copaci înalți, de gmelina. Îmi imaginam copacii aplecându-se în față și atingându-se unul pe altul în timpul furtunilor din anotimpul ploios, transformând strada într-un tunel întunecos. Duplexurile cu alei pentru mașini, acoperite de pietriș și semne cu „Atenție, câine rău” în curtea din față lăsară în curând loc caselor mai mici cu alei de intrare cât

pentru două mașini, și apoi blocurilor de apartamente cu spații largi între ele în loc de căi de acces. Kevin conducea încet, murmurând numărul apartamentului tușicăi Ifeoma, ca și cum asta l-ar fi ajutat să-l găsească mai repede. Era în al patrulea bloc la care am ajuns, o clădire înaltă, searbădă, cu zugrăveală albastră decojită și cu antene TV scoase de pe balcoane. Avea trei apartamente pe fiecare scară, iar cel al mătușii Ifeoma era la parter, pe stânga. În față era o explozie de culori în cerc, o grădină, îngrădită de sârmă ghimpată. Trandafiri și hibiscuși, și crini, și ixora, și croton creșteau unele lângă altele, ca într-o ghirlandă pictată de mână. Tușica Ifeoma ieși din apartament într-o pereche de pantaloni scurți, ștergându-și mâinile de tricou. Avea pielea de pe genunchi foarte închisă la culoare.

— Jaja! Kambili! Abia avu răbdare să coborâm din mașină ca să ne îmbrățișeze, strângându-ne tare pe amândoi, ca să-i încăpem în brațe.

— Bună ziua, Mah[23], salută Kevin înainte să meargă să deschidă portbagajul.

— Ah! Ah! spuse tușica Ifeoma. Eugene crede că noi murim de foame? Chiar și un săculeț de orez?

Kevin zâmbi.

— *Oga* a spus că e în loc de salut, Mah.

— Hei! icni tușica Ifeoma, uitându-se în portbagaj. Butelii de gaz? Of, *nwunye m* nu trebuia să se deranjeze așa de mult. Apoi tușica Ifeoma făcu un mic dans, rotindu-și brațele, aruncând fiecare picior în fața celuilalt și bătând din picioare tare.

Kevin stătea în apropiere și își freca mâinile de plăcere, ca și cum el ar fi orchestrat această mare surpriză. Săltă o butelie din portbagaj, iar Jaja îl ajută s-o care în apartament.

— Verișorii voștri se întorc imediat, s-au dus să-i spună „La mulți ani!” părintelui Amadi, e prietenul nostru și lucrează la capela noastră. Eu am gătit, am tăiat chiar și un pui pentru voi doi. Tușica Ifeoma râse și mă trase înspre ea. Mirosea a nucșoară.

— Unde să punem astea, Mah? întrebă Kevin.

— Lasă-le numa’ pe verandă. Amaka și Obiora le vor pune la locul lor mai târziu.

Tușica Ifeoma încă mă ținea lângă ea când am intrat în camera de zi. Prima dată, am observat tavanul, care era foarte jos. Simțeam că mă pot întinde să-l ating; era atât de diferit față de casa noastră, unde tavanele înalte dădeau camerelor un aer de tăcere suspendată. Fumul înțepător de petrol se amesteca fin cu aroma de curry și de nucșoară din bucătărie.

— Mă duc să văd dacă nu se arde orezul *jollof*! Tușica Ifeoma se repezi în bucătărie.

M-am așezat pe canapeaua maro. Cusăturile pernelor erau uzate și se desfăceau. Era singura canapea în camera de zi. Lângă ea erau scaune de trestie, cu perne moi maro. Masa din mijloc era tot de trestie, iar pe ea era așezată o vază orientală cu desene care înfățișau femei înveșmântate în chimono, dansând. Trei trandafiri cu firul lung, de un roșu atât de aprins, încât m-am întrebat dacă nu cumva sunt de plastic, erau așezați în vază.

— *Nne,* nu te purta ca un musafir. Intră, intră, spuse tușica Ifeoma ieșind din bucătărie.

Am urmat-o pe un hol scurt ai cărui pereți erau ticsiți de rafturi de cărți. Plăcile din lemn gri arătau de parcă stăteau să cedeze dacă mai puneai o singură carte deasupra. Toate cărțile erau curate; fie erau citite des, fie erau șterse de praf cu regularitate.

— Asta e camera mea. Aici dorm cu Chima, spuse tușica Ifeoma deschizând prima ușă.

Cutii și pungi de orez erau depozitate pe peretele de lângă ușă. Pe o tavă erau așezate cutii uriașe de lapte praf și Bournvita, lângă masa de birou cu o veioză pentru citit, sticle de doctorii, cărți. Într-un alt colț, cufere puse unul peste altul. Tușica Ifeoma mă conduse în altă cameră, cu două paturi. Erau lipite unul de altul, să facă loc pentru mai mult de două persoane. Două dulapuri, o oglindă, o masă de studiu și un scaun încăpeau cu greutate înăuntru. Mă întrebam unde urma să dormim eu și Jaja și, ca și cum tușica mi-ar fi ghicit gândurile, spuse:

— Tu și Amaka veți dormi aici, *nne.* Obiora doarme în camera de zi, așa că Jaja va sta cu el.

I-am auzit pe Kevin și pe Jaja intrând în apartament.

— Am terminat de adus toate lucrurile înăuntru, Mah. Voi pleca acum, spuse Kevin. Vorbea din camera de zi, dar apartamentul era atât de mic că nu era nevoie să ridice vocea.

— Spune-i lui Eugene că-i mulțumesc. Spune-i că suntem bine. Ai grijă cum conduci.

— Da, Mah.

L-am privit pe Kevin plecând și dintr-odată am simțit cum mă strânge pieptul. Voiam să fug după el, să-i spun să aștepte până îmi iau geanta și mă urc înapoi în mașină.

— *Nne,* Jaja, haideți, stați cu mine în bucătărie până se întorc verii voștri. Tușica Ifeoma vorbea așa de familiar, de parcă era perfect normal să ne aibă în vizită, ca și cum mai fuseserăm acolo de multe ori înainte. Jaja o luă înainte spre bucătărie și se așeză pe un scaun mic de lemn. Eu am rămas în ușă, pentru că abia era loc în bucătărie și i-aș fi stat în drum, în timp ce ea scurgea orezul în chiuvetă, verifica dacă e gata carnea, zdrobea roșii în mojar. Plăcile de faianță albastru-

deschis erau tocite și ciobite pe margine, dar străluceau de curățenie, la fel ca și oalele, care nu aveau capace pe măsură și se lăsau pe o parte în oală. Soba pe gaz era așezată pe o masă de lemn la geam. Pereții din jurul ferestrei și perdelele uzate se înnegriseră de la fumul de gaz. Tușica Ifeoma sporovăia întruna în timp ce puse orezul înapoi pe sobă și tocă două cepe roșii, iar șirul frazelor ei era punctat de râsul ei chicotit. Părea să râdă și să plângă în același timp, pentru că se întindea adesea să-și șteargă lacrimile de la ceapă cu dosul mâinii.

Copiii ei veniră câteva minute mai târziu. Arătau altfel, poate pentru că îi vedeam pentru prima dată în propria lor casă, și nu în Abba, unde erau musafiri în casa lui Papa. Obiora își scoase ochelarii de soare negri și îi strecură în buzunarele pantalonilor lui scurți când intrară. Râse când mă văzu.

— Jaja și Kambili sunt aici! spuse Chima.

Ne-am îmbrățișat unii cu alții drept salut, strângându-ne scurt în brațe. Amaka abia mă atinse înainte să se tragă înapoi. Purta ruj, o altă nuanță, care era mai mult roșie decât maro, și rochia îi stătea mulată pe trupul subțire.

— Cum ați călătorit până aici? întrebă ea, uitându-se la Jaja.

— Bine, spuse Jaja. Credeam că va dura mai mult.

— Oh, Enugu chiar nu e așa departe de aici, spuse Amaka.

— Mami, încă n-am cumpărat băuturile răcoritoare, spuse Obiora.

— Nu ți-am spus să le cumperi înainte să pleci, *gbo*? Tușica Ifeoma lăsă ceapa tăiată să alunece în uleiul încins și se dădu un pas înapoi.

— Mă duc acum. Jaja, vrei să vii cu mine? Mergem doar la un chioșc din clădirea alăturată.

— Nu uitați să luați sticle goale, spuse tușica Ifeoma.

L-am urmărit pe Jaja plecând cu Obiora. Nu puteam să-i văd fața, nu aveam cum să-mi dau seama dacă e la fel de uluit ca și mine.

— Lasă-mă să mă schimb, mami, și vin eu să prăjesc bananele plantain, spuse Amaka, întorcându-se să plece.

— *Nne,* du-te cu verișoara ta, îmi spuse tușica Ifeoma.

Am urmat-o pe Amaka la ea în cameră, punând un picior speriat înaintea celuilalt. Dușumeaua de ciment era aspră, nu puteam să-mi las picioarele să alunece ca pe marmura lucioasă de acasă. Amaka își scoase cerceii, îi puse pe măsuța de toaletă și se uită în oglinda înaltă. M-am așezat pe marginea patului, urmărind-o, întrebându-mă dacă știa că venisem după ea în cameră.

— Sunt sigură că Nsukka nu ți se pare la fel de civilizat în comparație cu Enugu, spuse ea, încă uitându-se în oglindă. I-am spus mamei să nu vă oblige să veniți.

— Eu… noi… am vrut să venim.

Amaka zâmbi în oglindă, un zâmbet subțire, superior, care părea să spună că nu

e nevoie să mă prefac.

— Nu există niciun loc interesant în Nsukka, în caz că n-ai observat deja. În Nsukka nu există niciun Genesis și nici Nike Lake.

— Ce să fie?

— Genesis și Nike Lake, locurile de distracție din Enugu. Mergi acolo tot timpul, nu-i așa?

— Nu.

Amaka îmi aruncă o privire curioasă.

— Dar mergi din când în când?

— Eu… da. Nu fusesem niciodată la restaurantul Genesis și fusesem o singură dată la hotelul Nike Lake, când partenerul de afaceri al lui Papa avusese recepția de nuntă acolo. Stătusem doar atât cât să facă Papa poze cu cuplul și să le dea un cadou.

Amaka luă un pieptene și-l trecu prin părul ei scurt. Apoi se întoarse spre mine și mă întrebă:

— De ce vorbești încet?

— Poftim?

— Îți cobori vocea când vorbești. Vorbești în șoaptă.

— Aaa, am spus, concentrându-mă asupra biroului, care era plin de diferite lucruri: cărți, o oglindă ciobită, carioci.

Amaka puse pieptenele jos și își trase rochia peste cap. În sutienul ei alb dantelat și în chiloții albastru-deschis arăta ca o căprioară Hausa: cafenie, lungă și subțire. Mi-am ferit repede privirea. Nu văzusem niciodată pe nimeni dezbrăcându-se; era un păcat să privești goliciunea altcuiva.

— Sunt sigură că asta nu se compară nici pe departe cu sistemul audio din camera ta din Enugu, spuse Amaka. Arătă înspre micul casetofon de la piciorul dulapului de haine. Am vrut să-i spun că nu am niciun fel de sistem audio în camera mea acasă, dar nu eram sigură că va fi încântată să audă asta, la fel cum n-ar fi fost încântată să audă că am un asemenea sistem.

Porni casetofonul, dând din cap pe ritmul polifonic al tobelor.

— Ascult mai mult muzicieni indigeni. Au intuiție culturală; au cu adevărat ceva de spus. Fela și Osadebe, și Onyeka sunt preferații mei. Oh, sunt sigură că probabil nu știi cine sunt, sunt sigură că preferi pop-ul american ca toți adolescenții. A spus „adolescenții" ca și cum ea n-ar fi fost unul, ca și cum adolescenții ar fi fost o clasă de oameni care, neascultând muzică inspirată din cultură, erau cu o treaptă mai jos decât ea. Și spuse „intuiție culturală" cu mândria oamenilor care rostesc un cuvânt pe care n-au știut niciodată că-l vor învăța, înainte să o facă.

Am stat nemișcată pe marginea patului, cu mâinile împreunate, așteptând să-i

spun Amakăi că nu am casetofon și că nu prea fac diferența între diferitele feluri de muzică pop.

— Tu ai pictat asta? am întrebat. Pictura în acuarelă a unei femei cu un copil părea mai degrabă o copie a Fecioarei cu Pruncul, tabloul în ulei agățat în dormitorul lui Papa, cu excepția faptului că femeia și copilul din pictura ei erau de culoare.

— Da, mai pictez uneori.

— E drăguț. Mi-aș fi dorit să știu că verișoara mea pictează în acuarelă. Aș fi vrut să nu se mai uite la mine ca la un animal straniu de laborator care trebuie înțeles și catalogat.

— Fetelor, v-a reținut ceva? strigă tușica Ifeoma din bucătărie.

Am urmat-o pe Amaka înapoi în bucătărie și am urmărit-o cum taie și prăjește bananele plantain. În curând, se întoarse și Jaja cu băieții, cu sticlele de băuturi răcoritoare în pungi negre de plastic. Tușica Ifeoma îl rugă pe Obiora să așeze masa.

— Astăzi, îi tratăm pe Kambili și pe Jaja ca pe niște musafiri, dar de mâine sunt membri ai familiei și trebuie să ne ajute la treabă, spuse ea.

Masa din sufragerie era din lemn care se crăpase de la vremea uscată. Stratul de deasupra se decojea și fâșii maronii se încrețeau desprinzându-se de la suprafață. Scaunele nu erau toate la fel. Patru erau din lemn simplu, cum erau scaunele de la mine de la școală, iar două erau negre și tapițate. Eu și Jaja stăteam alături. Tușica Ifeoma spuse rugăciunea dinainte de masă și, după ce verișorii mei spuseră „Amin”, eu încă mai aveam ochii închiși.

— *Nne*, am terminat rugăciunea. Noi nu spunem toată liturghia la rugăciunea înainte de masă, așa cum face tatăl vostru, spuse tușica Ifeoma cu un chicotit.

Mi-am deschis ochii, la timp s-o surprind pe Amaka privindu-mă.

— Sper ca Jaja și Kambili să vină în fiecare zi ca să putem mânca așa. Pui și băuturi răcoritoare! Obiora își împinse ochelarii pe nas în timp ce vorbea.

— Mami! Eu vreau pulpa, spuse Chima.

— Cred că ăștia au început să pună mai puțină cola în sticle, spuse Amaka ținând sticla ei de cola la depărtare, s-o examineze.

M-am uitat în jos la orezul *jollof*, la bananele plantain prăjite și la jumătatea de copan din farfuria mea și am încercat să mă concentrez, să mănânc. Nici farfuriile nu erau la fel. Chima și Obiora aveau farfurii de plastic, în timp ce noi, ceilalți, aveam farfurii simple de sticlă, fără flori gingașe sau dungi argintii. Râsete ne pluteau deasupra capului. Cuvinte izbucneau din toate părțile, adesea fără să caute sau să primească răspuns. Acasă vorbeam mereu cu un scop, mai ales la masă, dar verișorii mei păreau să vorbească pur și simplu întruna.

— Mamă, *biko*, dă-mi gâtul, spuse Amaka.

— Nu m-ai bătut la cap să nu-ți mai dau gâtul data trecută, *gbo*? întrebă tușica Ifeoma și apoi luă gâtul de pui de pe farfuria ei și se întinse să-l pună în farfuria Amakăi.

— Când am mâncat pui ultima dată? întrebă Obiora.

— Nu mai mesteca precum o capră, Obiora! spuse tușica Ifeoma.

— Caprele mestecă diferit când rumegă și când mănâncă, mamă. La care te referi?

Am ridicat capul să-l văd pe Obiora mestecând.

— Kambili, e ceva în neregulă cu mâncarea? întrebă tușica Ifeoma speriindu-mă. Mă simțisem de parcă nu eram acolo, că doar observam masa unde puteai să spui orice, oricând, oricui, unde aerul era liber și puteai respira cum pofteai.

— Îmi place orezul, tușico, mulțumesc.

— Dacă îți place orezul, mănâncă orezul, spuse tușica Ifeoma.

— Poate nu e așa de bun ca orezul de calitate superioară pe care-l mănâncă acasă, spuse Amaka.

— Amaka, las-o în pace pe verișoara ta, spuse tușica Ifeoma.

N-am mai spus altceva până la sfârșitul mesei, dar am ascultat fiecare cuvânt rostit, am urmărit fiecare chicotit de râs și fiecare glumă făcută pe seama cuiva. În general, verii mei vorbeau, iar mătușa stătea și-i privea, mâncând încet. Arăta ca un antrenor de fotbal care făcuse o treabă bună cu echipa lui și se mulțumea să stea lângă boxa de optsprezece metri și să privească.

După prânz, am întrebat-o pe Amaka unde e toaleta, cu toate că știam că era la ușa din fața dormitorului. Păru iritată de întrebarea mea și făcu un gest vag înspre hol, întrebând:

— Unde altundeva, crezi?

Încăperea era atât de îngustă că puteam atinge ambii pereți dacă întindeam mâinile. Nu erau covoare moi, nici învelitoare pufoasă pe capacul vasului de toaletă ca acasă. O găleată de plastic goală era așezată lângă toaletă. După ce am făcut pipi, am vrut să trag apa, dar rezervorul era gol; clapeta se mișca în gol în sus și în jos. Am mai stat câteva minute în încăperea îngustă, înainte să mă duc s-o caut pe tușica Ifeoma. Era în bucătărie, frecând marginile sobei de gaz cu un burete plin de spumă.

— Voi fi foarte zgârcită cu buteliile mele noi, spuse tușica Ifeoma zâmbind când mă văzu. Le voi folosi numai pentru mese speciale, ca să țină mult. Încă nu renunț la soba cu gaz.

Am făcut o pauză, întrucât ce aveam de spus era atât de departe de buteliile pe gaz și de sobe pe gaz. Se auzea râsul lui Obiora de pe verandă.

— Tușico, nu e apă la vasul de toaletă.

— Ai făcut pișu’?

— Da.

— Apa la noi curge numai dimineața, *o di egwu*. Așa că nu tragem apa doar pentru pipi, numai când există ceva după care să tragi apa. Sau, câteodată, când apa nu curge câteva zile, închidem doar capacul, până când merge toată lumea și apoi folosim o găleată. Așa economisim apa. Tușica Ifeoma zâmbea stânjenită.

— Aa, am spus.

Amaka intrase în bucătărie în timp ce tușica Ifeoma vorbea.

— Sunt sigură că acasă la voi trageți apa din oră în oră, numai ca să mențineți apa proaspătă, dar aici nu facem asta.

— Amaka, *o gini*? Nu-mi place tonul ăsta! spuse tușica Ifeoma.

— Iartă-mă, murmură Amaka, turnându-și apă rece dintr-un flacon de plastic în pahar.

M-am dus mai aproape de peretele afumat de la gaz, dorindu-mi să mă fac totuna cu el și să dispar. Voiam să-i cer iertare Amakăi, dar nu eram sigură pentru ce.

— Mâine îi ducem pe Kambili și pe Jaja prin oraș să le arătăm campusul, spuse tușica Ifeoma, vorbind pe un ton atât de normal încât m-am întrebat dacă nu cumva îmi imaginasem că ridicase vocea mai devreme.

— Nu e nimic de văzut. Se vor plictisi.

Atunci sună telefonul, tare și sonor, nu ca ale noastre de acasă, care vibrau mut. Tușica Ifeoma se grăbi la ea în dormitor să-l ridice.

— Kambili! Jaja! strigă o clipă mai târziu.

Știam că e Papa. L-am așteptat pe Jaja să vină de pe verandă, ca să mergem împreună. Când am ajuns la telefon, Jaja se dădu înapoi și-mi făcu semn să vorbesc prima.

— Alo, Papa. Bună seara, am spus și apoi m-am întrebat dacă își va da seama că luasem masa după ce spusesem doar o rugăciune scurtă.

— Ce faci?

— Bine, Papa.

— Casa e goală fără voi.

— Oh!

— Aveți nevoie de ceva?

— Nu, Papa.

— Sunați imediat dacă aveți nevoie de ceva și îl voi trimite pe Kevin. Voi suna în fiecare zi. Nu uita să înveți și să te rogi.

— Da, Papa.

Când veni mama la telefon, vocea ei părea mai puternică decât șoptitul obișnuit sau poate era doar telefonul de vină. Îmi spuse că Sisi uitase că eram plecați și gătise prânzul pentru patru persoane.

Când eu și Jaja ne-am așezat să luăm cina în seara aceea, m-am gândit la Papa și mama, stând singuri la masa noastră mare de sufragerie. Am mâncat orezul și puiul rămase de la prânz. Am băut apă pentru că băuturile răcoritoare cumpărate la prânz se terminaseră. M-am gândit la lăzile mereu pline de Coca-cola și Fanta, și Sprite din cămara de acasă și apoi am înghițit repede apa ca să-mi șterg gândurile din minte. Știam că, dacă Amaka ar fi putut citi gândurile, ale mele nu i-ar fi făcut plăcere. La cină, s-a vorbit și s-a râs mai puțin, pentru că era pornit televizorul și verișorii mei își luaseră farfuriile în camera de zi. Cei doi mai mari ignorară canapeaua și se așezară pe jos, iar Chima se ghemui pe canapea, balansându-și farfuria de plastic pe genunchi. Tușica Ifeoma ne-a spus mie și lui Jaja să mergem în camera de zi să ne uităm la televizor. Am așteptat până când Jaja a spus că nu, nu ne deranja să stăm la masa din sufragerie, înainte să dau aprobator din cap.

Tușica Ifeoma stătu cu noi, uitându-se des spre televizor în timp ce mâncam.

— Nu înțeleg de ce umplu canalele de televiziune cu emisiuni mexicane de mâna a doua și ignoră întreg potențialul pe care-l are poporul nostru, murmură ea.

— Mamă, te rog, nu ne ține predici acum, spuse Amaka.

— E mai ieftin să cumpere telenovele din Mexic, spuse Obiora, cu ochii lipiți de televizor.

Tușica Ifeoma se ridică.

— Jaja și Kambili, noi de obicei spunem rozariul în fiecare seară înainte de culcare. Firește, puteți să stați până la cât vreți după aceea, să vă uitați la televizor sau să faceți ce doriți.

Jaja se foi pe scaun înainte să-ți scoată programul din buzunar.

— Tușico, programul lui Papa spune că trebuie să studiem seara; ne-am adus cărțile.

Tușica Ifeoma se holbă la hârtia din mâna lui Jaja, apoi începu să râdă atât de tare că i se clătina trupul ei înalt, aplecându-se ca un pin fluierător într-o zi vântoasă.

— Eugene v-a dat un program pe care să-l urmați cât sunteți aici?!? *Nekwanu anya*, ce înseamnă asta? Tușica mai râse o vreme și apoi întinse mâna să ne ceară foile scrise. Când se întoarse spre mine, am scos-o pe a mea, împachetată în patru, din buzunarul de la fustă.

— Le voi păstra eu pentru voi până când plecați.

— Tușico…, începu Jaja.

— Dacă nu-i spuneți lui Eugene, ei, atunci cum are să știe că n-ați respectat programul, *gbo*? Sunteți în vacanță aici, și asta e casa mea, așa că veți respecta regulile mele.

Am privit-o pe tușica Ifeoma ducându-se la ea în cameră cu programele

noastre. Îmi simțeam gura uscată, cu limba lipită pe cerul gurii.

— Aveți și acasă un program pe care îl urmați în fiecare zi? întrebă Amaka. Stătea întinsă pe spate, cu capul așezat pe o pernă de pe un scaun.

— Da, spuse Jaja.

— Interesant. Deci acum oamenii bogați nu se mai pot hotărî ce au de făcut în fiecare zi; au nevoie de un program să-i informeze.

— Amaka! strigă Obiora.

Tușica Ifeoma ieși ținând un rozariu imens cu mărgele albastre și un crucifix de metal. Obiora stinse televizorul când genericul de final începu să se deruleze pe ecran. Obiora și Amaka merseră să-și ia și ei rozariile din dormitor, iar eu și Jaja le scoaserăm pe ale noastre din buzunare. Îngenunchearăm lângă scaunele de trestie, și tușica Ifeoma începu primul șir de zece rugăciuni. După ce am rostit ultimul *Ave Maria*, mai că nu mi-a plesnit capul când am auzit vocea înaltă, melodioasă. Amaka cânta!

— *Ka m bunie afa gi enu…*

Tușica Ifeoma și Obiora i se alăturară și vocile li se împletiră. I-am întâlnit privirea lui Jaja. Avea ochii umezi, plini de aluzii. *Nu*! i-am spus clipind strâns din ochi. Nu era bine. Nu te apuci să cânți așa chiar la mijlocul rozariului. Nu am cântat cu ei, nici eu, nici Jaja. Amaka începea să cânte la sfârșitul fiecărui set de zece rugăciuni, înălțând cântece în igbo, care o făceau pe tușica Ifeoma să cânte în ecouri, ca o cântăreață de operă, scoțând cuvintele din adâncul bazinului.

După rozariu, tușica ne întrebă dacă știm vreunul dintre cântece.

— Noi nu cântăm acasă, răspunse Jaja.

— Aici se cântă, spuse tușica Ifeoma, și m-am întrebat dacă nu cumva se încruntă din cauza iritării.

Obiora porni televizorul după ce tușica Ifeoma ne spuse noapte bună și se duse în dormitor. M-am așezat pe canapea, lângă Jaja, privind imaginile de la televizor, dar nu făceam nicio diferență între personajele măslinii de acolo. M-am simțit de parcă umbra mea era în vizită la tușica Ifeoma și la familia ei, în timp ce persoana mea adevărată studia în camera ei din Enugu, cu programul lipit pe perete, deasupra. În scurt timp, m-am ridicat și m-am dus în dormitor să mă pregătesc de culcare. Cu toate că nu mai aveam programul, știam ce oră însemnase Papa pentru culcare. Am adormit întrebându-mă când avea să intre Amaka și dacă are să surâdă disprețuitor când mă va vedea dormind.

•

Am visat că Amaka mă scufunda într-un vas de toaletă plin de fragmente verzui-maronii. Mai întâi, îmi intră capul, apoi vasul se mări ca să-mi înghită tot corpul. Amaka incanta „Trage apa, trage apa, trage apa”, în timp ce eu mă chinuiam să scap. Încă mă chinuiam, când m-am trezit. Amaka se dăduse jos din pat și își

înnoda șalul peste cămașa de noapte.

— Mergem să aducem apă de la robinet, spuse. Nu m-a rugat să vin, dar m-am ridicat, mi-am pus șalul și am urmat-o.

Jaja și Obiora erau deja la robinet în grădinița din spate; cauciucuri vechi de mașină, piese de bicicletă și cufere stricate erau puse grămadă într-un colț. Obiora puse recipientele sub robinet, așezându-le gurile sub apa care curgea. Jaja se oferi să ducă primul vas umplut în bucătărie, dar Obiora îi spuse să nu-și facă griji și îl duse el. În timp ce Amaka îl ducea pe următorul, Jaja puse un vas mai mic sub robinet și îl umplu. Dormise în camera de zi, îmi spuse, pe o saltea pe care Obiora o desfăcuse de după ușa de la dormitor și acoperit cu un șal. Îl ascultam și mă minunam la uimirea din vocea lui, la cât de luminoase îi erau pupilele cafenii. M-am oferit să car următorul vas, dar Amaka a râs și mi-a spus că am oasele prea fine și că n-am să pot duce recipientul.

Când am terminat, ne-am spus rugăciunile de dimineață în camera de zi, un șir de rugăciuni scurte, punctate de cântece. Tușica Ifeoma se rugă pentru universitate, pentru lectori și pentru personalul administrativ, pentru Nigeria și, la sfârșit, se rugă să ne găsim pacea și zâmbetul astăzi. În timp ce ne închinam, m-am uitat în sus să-i văd fața lui Jaja, să văd dacă și el era uluit de faptul că tușica Ifeoma și familia ei se rugaseră, dintre toate lucrurile, pentru *zâmbet*.

Ne-am spălat pe rând în baia îngustă, cu găleți umplute pe jumătate cu apă, încălzită cu termoplonjorul. Cada strălucitor de curată avea un orificiu triunghiular la un capăt și apa gemea ca un om în dureri când se scurgea. M-am săpunit cu propriul meu săpun și burete – mama ne împachetase cu grijă obiectele de toaletă – și, cu toate că am luat apa cu o ceașcă și mi-am turnat-o încet pe corp, când am ieșit din cadă și pe prosopul vechi pus pe gresie încă îmi mai simțeam pielea alunecoasă.

Tușica Ifeoma era la masa din sufragerie când am ieșit, dizolvând niște linguri de lapte praf într-un vas cu apă rece.

— Dacă i-aș lăsa pe copiii ăștia să pună ei, laptele n-ar ține o săptămână, spuse, înainte de a duce cutia de lapte praf *Carnation* la adăpostul camerei ei. Speram ca Amaka să nu mă întrebe dacă mama făcea la fel, pentru că m-aș fi bâlbâit dacă i-aș fi spus că acasă luam oricât lapte praf *Peak* doream. La micul dejun am avut *okpa*, pe care Obiora se repezise s-o cumpere de undeva din apropiere. Niciodată nu mâncasem *okpa* la micul dejun, numai ca gustare, câteodată, când cumpăram bulgări de fasole ochi-negri și ulei de palmier gătită la aburi în drum spre Abba. Le-am urmărit pe tușica Ifeoma și pe Amaka tăind bulgărele gălbui și moale și am făcut și eu la fel. Tușica Ifeoma ne rugă să ne grăbim. Voia să ne arate mie și lui Jaja campusul și să ne întoarcem la timp, să poată găti. Îl invitase pe părintele Amadi la masă.

— Ești sigură că mașina are destul combustibil, mamă? întrebă Obiora.

— E destul cât să ne plimbăm prin campus, cel puțin. Sper că aduc ăștia combustibil săptămâna viitoare, dacă nu, când începe școala, trebuie să merg pe jos la cursuri.

— Sau să iei *okada*, spuse Amaka, râzând.

— În ritmul acesta, o voi încerca și pe asta în curând.

— Ce sunt *okada*? întrebă Jaja.

M-am întors să mă uit la el, uimită. Nu m-aș fi gândit că va pune această întrebare și orice alt fel de întrebare, de fapt.

— Motociclete, spuse Obiora. Au devenit mai populare decât taxiurile.

Tușica Ifeoma se opri să smulgă niște frunze uscate din grădină, în timp ce mergeam spre mașină, protestând că harmattanul îi distrugea plantele.

Amaka și Obiora gemură și spuseră: „Lasă grădina acum, mamă."

— Acesta e hibiscus, nu-i așa tușico? întrebă Jaja, uitându-se la o plantă din apropierea gardului-viu tuns. Nu știam că există hibiscuși purpurii.

Tușica Ifeoma râse și atinse floarea, de o nuanță închisă de purpuriu, care aproape bătea în albastru.

— Toată lumea are reacția asta prima dată. Buna mea prietenă Phillipa e lector în botanică. A făcut multă muncă experimentală cât a stat aici. Uite, aici e ixora albă, dar nu înflorește așa de plin precum cea roșie.

Jaja i se alătură tușicăi Ifeoma, în timp ce noi stăteam și-i priveam.

— *O maka,* e frumos, spuse Jaja. Își trecu un deget peste o petală de floare. Râsul tușicăi Ifeoma se mai lungi cu câteva silabe.

— Da, așa e. A trebuit să-mi împrejmuiesc grădina, deoarece copiii din vecini veneau și smulgeau multe dintre florile mai neobișnuite. Acum le las numai pe fetele noastre de altar, sau pe fetele de la biserica protestantă.

— Mamă, *o zugo*. Hai să mergem, spuse Amaka.

Dar tușica Ifeoma mai stătu puțin să-i arate lui Jaja florile înainte să ne îngrămădim în mașina break și să plecăm. Strada pe care viră era abruptă și opri motorul, lăsând mașina să meargă singură, trosnind din toate încheieturile.

— Ca să economisim combustibil, spuse ea, întorcându-se spre mine și Jaja.

Casele pe lângă care treceam aveau gard-viu de floarea-soarelui și florile cât palma înveseleau peisajul într-un dans de picățele mari și galbene. Gardurile aveau multe goluri, așa că puteam vedea în curțile caselor: cisterne metalice de apă fixate pe blocuri de ciment nezugrăvite, leagăne din cauciucuri vechi atârnând din copaci de guava, hainele întinse la uscat pe frânghii legate între copaci. La capătul străzii, tușica Ifeoma porni motorul, pentru că șoseaua se îndreptase.

— Asta e școala primară a universității, spuse ea. Aici merge Chima. Arăta mult mai bine, dar acum uitați-vă la obloanele lipsă de la geamuri și la clădirile

murdare.

Curtea școlii, largă, îngrădită de un gard din bușteni de pini șuierători, era îngrămădită de clădiri lungi, ca și cum răsăriseră la întâmplare, neorganizat. Tușica Ifeoma arătă spre clădirea de lângă școală, Institutul de Studii Africane, unde era biroul ei și unde ținea majoritatea cursurilor. Clădirea era veche; se vedea după culoare și după ferestre, acoperite de praful atâtor harmattanuri că nu aveau să mai strălucească în veci. Tușica Ifeoma o luă printr-un sens giratoriu, în mijlocul căruia erau straturi cu flori roz de sachiu, delimitate de cărămizi vopsite alternativ în alb și negru. Pe marginea drumului, se întindea un câmp ca o lenjerie de pat verde, presărat cu mangotieri cu frunze palide, ce încercau să-și păstreze culoarea în ciuda vântului uscat.

— Pe câmpul acesta se organizează bazarurile noastre, spuse tușica Ifeoma. Iar acolo sunt căminele de fete. Acolo e Căminul Mary Slessor. Dincolo e Căminul Okpara, iar acesta e Căminul Bello, cel mai cunoscut cămin studențesc, unde Amaka a jurat că va sta când intră la facultate și unde își va lansa mișcările activiste.

Amaka râse, dar nu o contrazise pe tușica Ifeoma.

— Poate că voi două veți sta împreună, Kambili.

Am dat din cap rigid, cu toate că tușica Ifeoma nu mă putea vedea. Nu mă gândisem niciodată la facultate, unde aș merge, ce aș studia. Când venea vremea, Papa avea să decidă.

Tușica Ifeoma claxonă și făcu semn cu mâna spre doi bărbați cu chelie în cămăși colorate, care stăteau la colțul străzii, când viră. Stinse iar motorul și mașina o luă la vale pe stradă. Copaci de gmelina și de margosa străjuiau de fiecare parte a străzii. Parfumul înțepător, astringent al frunzelor de margosa umplu mașina, iar Amaka inspiră adânc și spuse că vindecă malaria. Eram într-o zonă rezidențială și treceam pe lângă case cu verande, în curți spațioase cu tufe de trandafiri și peluze decolorate și pomi fructiferi. Strada asfaltată își pierdea treptat netezimea și gardurile-vii îngrijite făcură loc caselor joase și strâmte, cu ușile de la intrare atât de apropiate unele de altele că puteai să stai în fața uneia, să te întinzi și să atingi ușa alăturată. Nu existau garduri-vii aici, nu puteai pretinde separare și intimitate, doar clădiri joase, una lângă alta, și, ici-colo, câte un tufiș pipernicit și arbori de acaju. Aici erau locuințele personalului secundar, unde locuiau secretarele și șoferii, explică tușica Ifeoma, iar Amaka adăugă: „Dacă sunt destul de norocoși să obțină una”.

Tocmai trecuserăm de clădiri când tușica Ifeoma arătă spre dreapta și spuse:

— Acolo e dealul Odim. Priveliștea de acolo îți taie răsuflarea; când stai acolo, sus, poți vedea cum a așternut Dumnezeu dealurile și văile, *ezi okwu*.

Când o luă înapoi spre direcția din care veniserăm, mi-am lăsat mintea să

alerge și mi-am imaginat cum Dumnezeu așezase dealurile din Nsukka, cu mâinile lui largi, albe, cu umbre sub unghii, ca ale părintelui Benedict. Am trecut pe lângă copacii pipernicigi de lângă Facultatea de Inginerie, pe lângă câmpurile întinse cu mangotieri de lângă căminele studențești de fete. Tușica Ifeoma viră în sensul opus când am ajuns aproape de strada ei. Voia să ne arate capătul opus al Bulevardului Marguerite Cartwright, unde locuiau profesorii temporari, cu duplexurile delimitate de căi de acces pietruite.

— Am auzit că, atunci când s-au construit prima dată casele astea, unii dintre profesorii albi – toți profesorii erau albi pe atunci – voiau șemineuri și hornuri, spuse tușica Ifeoma, cu același zâmbet indulgent pe care-l avea și mama când vorbea despre oameni care mergeau la vraci să se vindece. Apoi arătă înspre locuința vicecancelarului, la zidurile înalte care o înconjurau, și spuse că înainte fusese împrejmuită cu gard-viu bine îngrijit de mălin și ixora, până când studenți revoltați săriseră gardul și dăduseră foc unei mașini în curte.

— De ce s-au revoltat? întrebă Jaja.

— Apă și lumină, spuse Obiora, iar eu m-am uitat la el.

— N-au avut apă și lumină o lună de zile, adăugă tușica Ifeoma. Studenții au spus că nu au cum să învețe și au cerut ca examenele să fie reprogramate, dar au fost refuzați.

— Zidurile sunt oribile, spuse Amaka în engleză, și m-am întrebat ce ar crede despre zidurile care împrejmuiau curtea noastră de acasă, dacă ne-ar vizita vreodată.

Zidurile vicecancelarului nu erau atât de înalte. Puteai vedea duplexul mare care era cuibărit sub o boltă de arbori cu frunze verzi-gălbui.

— Oricum, zidurile astea sunt o soluție superficială, continuă ea. Dacă eu aș fi vicecancelarul, studenții nu s-ar mai răscula. Ar avea destulă apă și lumină.

— Dacă vreun ștab din Abuja a furat banii, ar trebui să-i scoată vicecancelarul de la el din burtă pentru Nsukka? întrebă Obiora. M-am întors să-l privesc, imaginându-mă la paisprezece ani, imaginându-mă la vârsta de acum.

— Nu m-aș supăra dacă cineva ar scoate niște bani din burtă pentru mine acum, spuse tușica Ifeoma râzând, cu atitudinea aceea de antrenor care-și urmărește echipa. Vom merge în oraș să vedem dacă găsim yam de apă la un preț decent. Știu că părintelui Amadi îi place yam-ul de apă și avem și ceva porumb care merge cu el.

— Ne ajunge combustibilul, mamă? întrebă Obiora.

— *Amarom,* putem încerca.

Tușica Ifeoma o luă pe drumul care ducea spre porțile universității. Jaja se întoarse spre statuia leului fălos când trecurăm cu mașina pe lângă el, iar buzele i se mișcau fără să scoată niciun sunet. *Pentru a reda demnitatea omului*. Și

Obiora citea placa. Scoase un chicotit scurt și întrebă:

— Dar când și-a pierdut omul demnitatea?

Dincolo de porți, tușica Ifeoma porni iar motorul. Când mașina se scutură fără să pornească, murmură:

— Maică Preaslăvită, te implor, nu acum, și încercă din nou. Mașina cârâi și atât. Cineva claxonă în spatele nostru și m-am întors să mă uit la femeia din Peugeotul 504 galben. Coborî și veni spre noi; purta o fustă-pantalon în jurul gambelor butucănoase care semănau cu cartofii dulci.

— Și mie mi s-a oprit mașina ieri, lângă Magazinul Răsăritul. Femeia se opri în fața geamului tușicăi Ifeoma, cu părul permanent dezordonat fluturându-i în vânt. Fiul meu a tras un litru din mașina soțului meu în această dimineață, ca să mă pot duce la piață. *O di egwu.* Sper că aduc combustibil în curând.

— Așteptăm și vedem, soră dragă. Ce-ți face familia? întrebă tușica Ifeoma.

— Suntem bine. Ne merge bine.

— Hai s-o împingem, propuse Obiora, deschizând deja portiera.

— Așteaptă. Tușica Ifeoma răsuci încă o dată cheia în contact, mașina se scutură, apoi porni. O luă din loc repede, cu scârțâit de roți, ca și cum nu voia să încetinească și să-i dea mașinii o ocazie să se oprească iar.

Ne-am oprit lângă o vânzătoare ambulantă de yam de apă de pe marginea drumului, cu fructele albăstrui așezate în formă de piramidă pe o tavă de email. Tușica Ifeoma îi dădu Amakăi niște bancnote șifonate din poșetă. Amaka se târgui o vreme cu vânzătoarea, apoi zâmbi și-i arătă femeii grămada pe care o voia. M-am întrebat cum e să faci asta.

•

Înapoi acasă, m-am dus cu tușica Ifeoma și cu Amaka în bucătărie, iar Jaja plecă împreună cu Obiora să joace fotbal cu copiii din apartamentele de deasupra. Tușica Ifeoma luă unul dintre yam-ii uriași pe care îi aduseserăm acasă. Amaka întinse ziare pe jos să taie tuberculul; asta s-a dovedit o operațiune mai ușoară decât să adune bucățile și să le pună pe masă. Când Amaka puse feliile de yam într-un castron de plastic, m-am oferit s-o ajut să le curețe și mi-a dat un cuțit, în tăcere.

— Îți va plăcea părintele Amadi, Kambili, spuse tușica Ifeoma. E nou la capela noastră, dar deja toată lumea din campus îl cunoaște. Toți îl invită la ei acasă la masă.

— Cred că e cel mai legat de familia noastră, spuse Amaka.

Tușica Ifeoma râse.

— Amaka e foarte protectoare cu el.

— Iroseşti bunătate de yam, Kambili, se răsti Amaka. Off! Off! Așa cureți yam și la tine acasă?

Am sărit în sus și am scăpat cuțitul. Căzu la un centimetru de piciorul meu.

— Îmi pare rău, am spus, și nu eram sigură dacă-mi cerusem scuze pentru că scăpasem cuțitul sau pentru că lăsasem prea multă pulpă cremoasă lipită de coaja maronie.

Tușica Ifeoma ne privea.

— Amaka, *ngwa,* arată-i lui Kambili cum să curețe.

Amaka se uită la mama ei cu buzele lăsate în jos și cu sprâncenele ridicate, ca și cum nu-i venea să creadă că o persoană trebuia învățată cum să curețe ca lumea feliile de yam. Luă cuțitul și începu să decojească o felie, înlăturând numai coaja maro. I-am urmărit mișcările măsurate ale mâinii și lungimea crescândă a cojii, dorindu-mi să-mi pot cere iertare, dorindu-mi să știu să curăț cum trebuie. Se descurca atât de bine încât coaja nu se rupse, o panglică plină de pământ, răsucindu-se încontinuu.

— Poate ar trebui să-ți trec în program cum să cureți un yam, murmură Amaka.

— Amaka! strigă tușica Ifeoma. Kambili, adu-mi, te rog, niște apă din rezervorul de afară.

Am luat găleata, recunoscătoare mătușii Ifeoma, pentru că îmi dăduse ocazia să ies din bucătărie și de sub privirea mânioasă a Amakăi. Amaka nu prea mai vorbi restul după-amiezii, până când sosi părintele Amadi, într-o adiere de colonie pur pământeană. Chima sări pe el și rămase în brațele lui. Dădu mâna cu Obiora. Tușica Ifeoma și Amaka îl îmbrățișară scurt și apoi tușica Ifeoma ne făcu cunoștință.

— Bună seara, am spus, și apoi am adăugat, părinte. Mi s-a părut aproape un sacrilegiu să-l numesc pe acest bărbat cu aer copilăros – într-un tricou cu gulerul desfăcut și blugi atât de decolorați că nu-ți dădeai seama dacă fuseseră negri sau albastru-închis – părinte.

— Kambili și Jaja, spuse el, ca și cum ne-am mai fi văzut înainte. Cum vi se pare prima voastră vizită la Nsukka?

— Îngrozitoare, spuse Amaka și aș fi vrut ca ea să nu fi spus asta.

— Nsukka are farmecul ei, spuse părintele Amadi, zâmbind. Avea voce de cântăreț, o voce care avea același efect asupra urechilor mele ca și uleiul pentru bebeluși cu care-mi masa mama pielea capului. La masă, n-am reușit să înțeleg în totalitate propozițiile lui în engleză împletită cu igbo, pentru că urechile mele urmăreau sunetul, și nu sensul cuvintelor lui. Dădu din cap în timp ce-și mestecă yam-ul și legumele și nu vorbi până când nu înghiți o îmbucătură și bău niște apă. Se simțea ca acasă în casa mătușii Ifeoma; știa care scaun avea un cui ieșit și putea să-ți agațe hainele.

— M-am gândit că ar trebui să bat cuiul ăsta la loc, spuse el, și apoi vorbi despre fotbal cu Obiora, despre jurnalistul arestat recent de guvern cu Amaka,

despre Organizația Femeilor Catolice cu tușica Ifeoma și despre jocul video din vecini, cu Chima.

Verișorii mei sporovăiau la fel de mult ca mai devreme, dar mai întâi așteptau până când părintele Amadi spunea ceva și apoi se legau de asta ca să-i răspundă. Mă gândeam la puii îngrășați pe care Papa îi aducea uneori pentru colecta bisericească, pe care-i duceam la altar (pe lângă vinul de împărtășanie și yami și uneori iezi), care se plimbau prin curtea din spate, până duminică dimineața. Puii se repezeau la firimiturile de pâine pe care le arunca Sisi, în dezordine și plini de entuziasm. La fel se repezeau și verii mei la cuvintele părintelui Amadi.

Părintele Amadi ne incluse pe mine și pe Jaja în conversație, punându-ne întrebări. Știam că întrebările sunt pentru amândoi, pentru că folosea pluralul „voi”, *unu,* și nu singularul „tu”, *gi,* dar, cu toate acestea, am rămas tăcută, recunoscătoare pentru răspunsurile lui Jaja. Ne întrebă unde mergem la școală, ce materii ne plac, dacă făceam vreun sport. Când întrebă la ce biserică mergem în Enugu, Jaja îi spuse.

— St. Agnes? Am fost acolo în vizită la o liturghie, odată, spuse părintele Amadi.

Atunci mi-am amintit, preotul tânăr care venise în vizită și începuse să cânte în mijlocul predicii, despre care Papa spusese că are nevoie să ne rugăm pentru el și că oamenii ca el sunt o pacoste pentru Biserică. Mai fuseseră mulți alți preoți în vizită la biserica noastră în ultimele luni, dar știam că el era. Știam pur și simplu. Și îmi aminteam și cântecul pe care-l cântase.

— Serios? întrebă tușica Ifeoma. Fratele meu Eugene finanțează biserica aceea aproape de unul singur. O biserică minunată.

— *Chelukwa.* Stai puțin. Fratele tău e Eugene Achike? Directorul ziarului *Standard*?

— Da, Eugene este fratele meu mai mare. Mă gândeam că am mai vorbit despre asta. Zâmbetul tușicăi Ifeoma nu-i lumină fața chiar așa tare.

— *Ezi okwu.* N-am știut. Părintele Amadi dădu din cap. Am auzit că e foarte implicat în deciziile editoriale. *Standard* e singurul ziar care mai îndrăznește să spună adevărul în ziua de azi.

— Da, spuse tușica Ifeoma. Și are un redactor-șef strălucit, Ade Coker, deși mă întreb cât mai durează până îl bagă de tot la pușcărie. Nici măcar banii lui Eugene nu pot cumpăra totul.

— Am citit pe undeva că *Amnesty World* îi acordă fratelui tău un premiu, spuse părintele Amadi. Dădea ușor din cap, admirativ, și m-am simțit cuprinsă de un val de căldură, din mândrie, din dorința de a fi asociată cu Papa. Voiam să spun ceva, să-i amintesc acestui preot chipeș că Papa nu era doar fratele tușicăi Ifeoma sau directorul ziarului *Standard,* ci era și tatăl meu. Îmi doream ca o parte din căldura

din ochii părintelui Amadi să se oprească la mine, să mă învăluie.

— Un premiu? întrebă Amaka, cu ochii luminați. Mamă, ar trebui să cumpărăm ziarul *Standard* măcar din când în când, ca să aflăm ce se întâmplă.

— Sau am putea cere să ni se trimită exemplare gratuite, dacă ne-am înghiți mândria, spuse Obiora.

— N-am știut nimic despre premiu, spuse tușica Ifeoma. Nu că mi-ar spune Eugene ceva vreodată, *igasikwa*. Nu suntem în stare să avem o conversație normală. În fond, a trebuit să mă folosesc de un pelerinaj la Aokpe să-l determin să-i lase pe copii să ne viziteze.

— Deci plănuiți să mergeți la Aokpe? întrebă părintele Amadi.

— Nu prea aveam de gând să mă duc. Dar presupun că acum va trebui să mergem, mă voi interesa de data următoarei epifanii a Fecioarei.

— Oamenii inventează toată povestea asta cu epifania. N-au spus data trecută că Fecioara se arată la spitalul episcopului Shanahan? Și apoi că se arată în Transekulu? întrebă Obiora.

— La Aokpe e altceva. Are toate semnele de la Lourdes, spuse Amaka. Și, în afară de asta, e timpul ca Doamna Noastră să se arate și în Africa. Nu vă întrebați cum se face de Se arată mereu în Europa? Până la urmă, vine din Orientul Mijlociu.

— Ce e acum? Fecioara Politică? întrebă Obiora, și m-am uitat din nou la el. Era o versiune masculină plină de îndrăzneală a ceea ce eu însămi n-aș fi putut fi niciodată la paisprezece ani și nici acum nu eram.

Părintele Amadi râse.

— Dar S-a arătat în Egipt, Amaka. Măcar oamenii s-au adunat acolo, așa cum se adună la Aokpe acum. *O bugodi*, ca lăcustele migratoare.

— Nu pari să crezi, părinte. Amaka îl privea.

— Nu cred că e nevoie să mergem la Aokpe sau oriunde în altă parte ca s-O găsim. Ea e aici, în fiecare dintre noi, arătându-ne calea către Fiul Ei. Vorbea atât de ușor, ca și cum gura i-ar fi fost un instrument muzical, care lăsa sunetul să curgă dacă era atins.

— Dar ce facem cu Toma din fiecare dintre noi, părinte? Partea care are nevoie să vadă ca să creadă, întrebă Amaka. Avea acea expresie ce mă făcea să mă întreb dacă vorbește serios sau nu.

Părintele Amadi nu răspunse; în loc de asta, se strâmbă, și Amaka râse, cu strungăreața dintre dinți mai largă și mai ascuțită decât a tușicăi Ifeoma, ca și cum cineva i-ar fi despărțit dinții frontali cu o pârghie de metal.

După cină, ne-am dus cu toții în camera de zi și tușica îl rugă pe Obiora să stingă televizorul ca să ne rugăm cât mai era părintele Amadi cu noi. Chima adormise pe canapea și Obiora se sprijini de el în timpul rugăciunii. Părintele

Amadi rosti primele zece rugăciuni, și la sfârșit începu un cântec de laudă în igbo. În timp ce cântau, mi-am deschis ochii și m-am uitat pe pereți, la fotografia de familie de la botezul lui Chima. Lângă ea era o copie a tabloului Pietà, cu rama de lemn crăpată la colțuri. Mi-am strâns buzele, mușcându-mi buza inferioară, ca să nu mă trădeze gura și să înceapă să cânte de capul ei.

Ne-am pus rozariile la loc și am stat în camera de zi, mâncând porumb și yam de apă și uitându-ne la televizor, la știri. Mi-am ridicat privirea și l-am surprins pe părintele Amadi privindu-mă și dintr-odată n-am mai putut linge pulpa de yam, de pe sâmbure. Nu-mi puteam mișca limba, nu puteam înghiți. Eram prea conștientă de privirea lui, prea conștientă de faptul că se uită la mine, că mă urmărește.

— Nu te-am văzut râzând sau zâmbind azi, Kambili, spuse el, într-un târziu.

M-am uitat în jos la porumbul din mână. Am vrut să spun că-mi pare rău că n-am râs și n-am zâmbit, dar cuvintele nu voiau să iasă, și o vreme, și urechile mi s-au astupat, încât nu mai auzeam nimic.

— E timidă, spuse tușica Ifeoma.

Am murmurat ceva, clar o prostie, m-am ridicat și m-am dus în dormitor, închizând cu grijă ușa de pe hol. Vocea muzicală a părintelui Amadi îmi răsună în urechi până când am adormit.

•

În casa tușicăi răsunau mereu râsete, și indiferent de unde veneau se loveau în pereți și reverberau în toate camerele. Certurile se iscau rapid și se stingeau la fel de iute. Rugăciunile de dimineață și de seară erau mereu condimentate cu cântece, cântece de rugăciune în igbo, care de obicei cereau bătăi din palme. Mâncarea conținea puțină carne, bucăți late cât două degete lipite unul de altul și lungi cât jumătate de deget. Apartamentul lucea întotdeauna de curățenie – Amaka freca dușumelele cu o perie dură, Obiora mătura, Chima umfla pernele de pe scaune. Toată lumea spăla vasele, pe rând. Tușica Ifeoma ne incluse pe mine și pe Jaja în programul de spălat vase, și, după ce am spălat farfuriile de tapioc uscat de la masa de prânz, Amaka le luă de pe tava unde le pusesem la uscat și le înmuie în apă.

— Așa speli tu farfuriile acasă la tine? întrebă. Sau spălatul farfuriilor nu e inclus în programul tău sofisticat?

Am stat acolo holbându-mă la ea, dorindu-mi ca tușica Ifeoma să fie acolo, să vorbească în locul meu. Amaka mă mai privi preț de o clipă și apoi ieși. Nu-mi mai adresă niciun cuvânt până după-amiază când veniră prietenele ei, iar tușica Ifeoma era în grădină cu Jaja și băieții jucau fotbal în fața blocului.

— Kambili, acestea sunt prietenele mele de la școală, spuse ea neprotocolar.

Cele două fete m-au salutat, iar eu le-am zâmbit, la rândul meu. Aveau părul la

fel de scurt ca al Amakăi, aveau ruj lucios pe buze și purtau pantaloni atât de strâmți încât eram sigură că merg diferit atunci când poartă ceva mai confortabil. Le-am urmărit privindu-se în oglindă, studiind cu atenție o revistă americană cu o femeie mulatră pe copertă, cu părul ca mierea și vorbind despre profesorul de matematică și care nu știa rezultatele la propriile lui teste, despre o fată care venea la cursurile de seară într-o fustă mini, cu toate că avea picioarele cât butucii și despre un băiat care era de treabă.

— De treabă, *sha,* nu atrăgător, sublinie una dintre ele. Dintr-o ureche îi atârna un cercel lung, iar în cealaltă avea un cercel cu șurub, aurit.

— Acesta e părul tău, tot? întrebă cealaltă, și nu mi-am dat seama că se referă la mine, până când Amaka strigă: „Kambili!”

Voiam să-i spun fetei că era tot părul meu, că nu aveam nicio extensie, dar cuvintele nu-mi ieșeau pur și simplu. Știam că încă mai vorbesc despre păr, despre cât de lung și des e părul meu. Voiam să vorbesc cu ele, să râd cu ele, atât de mult încât să sar într-un loc, în sus și în jos, așa cum făceau ele, dar buzele se încăpățânau să stea lipite. Nu voiam să mă bâlbâi, așa că am început să tușesc și apoi am fugit pe hol, și de acolo, în baie.

În seara aceea, în timp ce așezam masa pentru cină, am auzit-o pe Amaka spunând:

— Mamă, ești sigură că nu sunt anormali? Kambili s-a purtat ca o *atulu* când au venit prietenele mele. Amaka nu-și ridicase, nici nu-și coborâse vocea și se auzea clar din bucătărie.

— Amaka, ești liberă să ai propriile tale păreri, dar trebuie s-o tratezi cu respect pe verișoara ta. Ai înțeles? răspunse tușica Ifeoma în engleză, cu o voce fermă.

— Am pus o simplă întrebare, atât.

— A trata cu respect nu înseamnă s-o faci pe verișoara ta „oaie”.

— Se poartă ciudat. Chiar și Jaja e ciudat. Ceva nu e în regulă cu ei.

Mâna cu care încercam să netezesc o porțiune din masă care se crăpase și se cojise începu să-mi tremure. Un șir de furnicuțe de culoarea ghimbirului mărșăluia prin zonă. Tușica Ifeoma îmi spusese să nu le bag în seamă, pentru că nu făceau rău nimănui și oricum nu puteau scăpa de ele; erau acolo de când exista și clădirea.

M-am uitat spre Jaja, care era în partea opusă a camerei, să văd dacă o auzise și el pe Amaka, deși mergea televizorul. Dar era prins de imaginile de pe ecran, întins pe jos, lângă Obiora. Arăta de parcă stătuse acolo, întins la televizor, toată viața. La fel și când se duse în grădina tușicăi Ifeoma a doua zi dimineața, de parcă făcuse asta demult, și nu doar de câteva zile, de când veniserăm acolo.

Tușica Ifeoma mă rugă să merg cu ei în grădină, să culegem frunzele care

începuseră să se veștejească pe plantele de croton.

— Nu-i așa că sunt frumoase? întrebă tușica Ifeoma. Privește, verde, roz și galben pe aceeași frunză. De parcă Dumnezeu s-ar fi jucat cu pensula.

— Da, am spus. Tușica Ifeoma se uita la mine și mă întrebam dacă se gândea că în vocea mea nu se regăsește entuziasmul pe care-l avea Jaja când îi vorbea despre grădina ei.

Câțiva copii din apartamentele de sus coborâră și se opriră să se uite la noi. Erau vreo cinci, toți cu hainele pătate de mâncare și cu chef de vorbă. Vorbeau unul cu celălalt și cu tușica Ifeoma, și apoi unul dintre ei se întoarse către mine și mă întrebă la ce școală merg în Enugu. Am început să mă bâlbâi și mi-am încleștat mâinile pe niște frunze proaspete de croton, până când le-am smuls, iar lichidul vâscos a început să se prelingă din tije. După asta, tușica Ifeoma îmi spuse că mă pot duce înăuntru, dacă vreau. Îmi spuse despre o carte pe care tocmai o terminase de citit. Era pe masă în camera ei și era sigură că o să-mi placă. Așa că m-am dus în camera ei și am luat o carte cu o copertă albastră decolorată, *Călătoriile lui Equiano sau viața lui Gustavus Vassa Africanul*.

M-am așezat pe verandă, cu cartea în brațe, privind o fetiță alergând după un fluture în curtea din față. Fluturele zbura în sus și în jos și aripile lui galbene cu pete negre băteau încet, ca și cum îi făcea în ciudă fetiței. Părul ei, prins deasupra capului ca o minge de lână, îi sălta când fugea. Și Obiora stătea pe verandă, dar în afara umbrei, așa că-și mijea ochii în spatele ochelarilor lui groși, să-și ferească ochii de soare. O privea pe fetița cu fluturașul în timp ce repeta încet numele Jaja, punând accentul pe ambele silabe și apoi numai pe prima și ulterior pe a doua.

— *Aja* înseamnă nisip sau oracol, dar *Jaja*? Ce nume e ăsta, Jaja? Nu e igbo, dădu el verdictul, într-un final.

— De fapt, numele meu adevărat e Chukwuka. Jaja e o poreclă din copilărie cu care am rămas. Jaja era în genunchi. Purta numai o pereche de pantaloni scurți din denim și mușchii spatelui i se încordau, fini și lungi ca straturile de flori pe care le curăța de buruieni.

— Când era bebeluș, tot ce știa să spună era *ja-ja*. Așa că toată lumea i-a spus Jaja, zise tușica Ifeoma. Se întoarse spre Jaja și adăugă: I-am spus mamei tale că e o poreclă potrivită, că vei semăna cu Jaja din Opobo.

— Jaja din Opobo? Regele încăpățânat? întrebă Obiora.

— Sfidător, spuse mătușa Ifeoma. A fost un rege sfidător.

— Ce înseamnă sfidător, mami? Ce a făcut regele? întrebă Chima. Era și el în grădină, tot zgândărindu-și ceva la un genunchi, cu toate că tușica Ifeoma îi spunea întruna: „*Kwusia*, nu mai face asta” sau „Dacă mai faci asta o dată, îți voi da un ghiont”.

— Era regele poporului Opobo, spuse tușica Ifeoma, și când au venit britanicii,

a refuzat să le cedeze controlul întregului comerț. Nu și-a vândut sufletul pentru un pumn de praf de pușcă, așa cum făcuseră ceilalți regi, așa că britanicii l-au exilat în Indiile de Vest. Nu s-a mai întors niciodată la Opobo. Tușica Ifeoma continuă să ude rândul de flori mărunte, de culoarea bananei, care creșteau în mănunchiuri. Ținea o stropitoare de metal în mână, înclinând-o ca să lase apa să curgă prin duză. Deja golise cea mai mare cisternă de apă pe care o umplusem de dimineață.

— Ce trist. Poate că n-ar fi trebuit să fie sfidător, spuse Chima. Se duse mai aproape și se ghemui lângă Jaja. Eram curioasă să știu dacă înțelege ce înseamnă „exilat" și „și-a vândut sufletul pentru un pumn de praf de pușcă". Tușica Ifeoma vorbea de parcă se aștepta să știe.

— Uneori, sfidarea poate fi un lucru bun, spuse tușica Ifeoma. Sfidarea e ca marijuana – nu este un lucru rău când e folosit cum trebuie.

Tonul solemn, mai mult decât sacrilegiul spuselor sale, mă făcu să-mi ridic privirea. Vorbea cu Chima și cu Obiora, dar se uita la Jaja.

Obiora zâmbi și-și împinse ochelarii pe nas.

— Jaja din Opobo n-a fost, oricum, un sfânt. Și-a vândut poporul ca sclav și, de fapt, britanicii au câștigat în cele din urmă. Mare brânză a făcut cu sfidarea lui!

— Britanicii au câștigat războiul, dar au pierdut multe bătălii, spuse Jaja, și ochii îmi săriră peste rândurile din carte. Cum reușise Jaja? Cum reușea să vorbească de fiecare dată cu atâta ușurință? Nu avea aceleași goluri de aer în gât, care-i țineau cuvintele pe loc, lăsând să iasă cel mult o bâlbâială? M-am uitat în sus să-l privesc, să-i văd pielea închisă acoperită de stropi de sudoare care străluceau în soare. Nu-i văzusem niciodată brațele mișcându-se în felul acesta, nu mai văzusem niciodată lumina pătrunzătoare care-i apărea în ochi când era în grădină la tușica Ifeoma.

— Ce-ai pățit la degetul mic? întrebă Chima. Jaja se uită și el în jos, de parcă ar fi văzut degetul strâmb pentru prima dată, deformat ca un băț uscat.

— Jaja a avut un accident, spuse tușica Ifeoma repede. Chima, du-te și adu-mi butoiul cu apă. E aproape gol, așa că poți să-l cari singur.

M-am uitat mirată la tușica Ifeoma, și când ochii ei îi întâlniră pe ai mei, mi-am ferit privirea. Știa. Știa ce pățise Jaja la degetul cel mic.

Când avea zece ani, a sărit două întrebări din testul de catehism și n-a fost numit cel mai bun la ora de Primă Sfântă Împărtășanie. Papa l-a luat cu el sus și a încuiat ușa. În lacrimi, Jaja ieșise ținându-și mâna stângă cu dreapta, și Papa îl dusese cu mașina la spitalul St. Agnes. Și Papa plângea, în timp ce-l ducea în brațe, ca pe un bebeluș, la mașină. Mai târziu, Jaja mi-a spus că Papa evitase să-i atingă mâna dreaptă, pentru că e mâna cu care scrie.

— Floarea asta stă să înflorească, îi spuse tușica Ifeoma lui Jaja, arătând spre un boboc de ixora. Încă două zile, și-și va deschide fața către soare.

— Probabil eu nu voi apuca s-o mai văd, spuse Jaja. Vom fi deja plecați până atunci.

Tușica Ifeoma zâmbi.

— Timpul zboară repede când ești fericit, nu așa se spune?

Atunci sună telefonul și tușica Ifeoma mă rugă să răspund, pentru că eram cel mai aproape de ușa din față. Era mama. Am știut din prima clipă că se întâmplase ceva, pentru că Papa era cel care dădea telefoanele întotdeauna. În afară de asta, de obicei nu sunau după-amiaza.

— Tatăl vostru nu e aici, spuse mama. Vocea ei suna nazal, ca și cum avea nevoie să-și sufle nasul. A trebuit să plece azi-dimineață.

— E bine? am întrebat.

— E bine. Făcu o pauză și am auzit-o vorbind cu Sisi. Apoi a revenit la telefon și mi-a spus că ieri soldații se duseseră la încăperile mici, care serveau drept birouri pentru *Standard.* Nimeni nu știa cum aflaseră unde sunt birourile. Fuseseră atâția soldați că oamenii de pe stradă îi spuseseră lui Papa că și-au amintit imagini de pe front din timpul războiul civil. Soldații luaseră toate exemplarele tipărite, sfărâmaseră mobilierul și presele, încuiaseră birourile, luaseră cheile și acoperiseră ușile și geamurile cu scânduri. Ade Coker era iar în arest.

— Îmi fac griji pentru tatăl vostru, spuse mama, înainte să-i dau telefonul lui Jaja. Îmi fac griji pentru tatăl vostru.

Și tușica Ifeoma era îngrijorată, pentru că, după telefon, a ieșit să cumpere un exemplar din *Guardian,* cu toate că nu cumpăra ziare niciodată. Erau prea scumpe; le citea la standurile de ziare când avea timp. Știrea despre soldații care închiseseră ziarul *Standard* era pe pagina din mijloc, lângă reclamele pentru pantofi de damă importați din Italia.

— Unchiul Eugene l-ar fi scris pe prima pagină în ziarul lui, spuse Amaka, și aș fi vrut să știu dacă inflexiunea din vocea ei era mândrie.

Când sună Papa, mai târziu, a vrut să vorbească mai întâi cu tușica Ifeoma. După aceea, a vorbit cu Jaja și apoi cu mine. Ne spuse că e bine, toate sunt în regulă, că îi e dor de noi și că ne iubește foarte mult. Nu a amintit nimic de *Standard* și nici despre ce se întâmplase la birourile editoriale. După ce am închis, tușica Ifeoma spuse:

— Tatăl vostru vrea să mai stați aici câteva zile, și Jaja zâmbi atât de larg că i-am văzut gropițe în obraji, nu știam că le are.

•

Telefonul sună devreme, înainte ca vreunul dintre noi să apuce să-și facă baia de dimineață. Mi s-a uscat gura, pentru că eram sigură că e vorba de Papa, că ceva i se întâmplase. Soldații se duseseră acasă; îl împușcaseră ca să fie siguri că nu va mai publica nimic, niciodată. Am așteptat ca tușica Ifeoma să ne cheme pe

mine și pe Jaja, deși îmi încleștasem pumnii și-mi doream să n-o facă. Stătu câteva clipe la telefon și când ieși părea abătută. Râsetele ei nu mai răsunară atât de des restul zilei și se răsti la Chima când vru să stea lângă ea, spunându-i „Lasă-mă-n pace! *Nekwa anya,* nu mai ești bebeluș.” Jumătate din buza de jos îi dispăru în gură și maxilarul îi tremura în timp ce mesteca.

Părintele Amadi trecu pe la noi în timpul cinei. Își trase un scaun din camera de zi și se așeză, sorbind apă dintr-un pahar pe care i-l adusese Amaka.

— Am jucat fotbal la stadion și după aceea i-am dus pe câțiva dintre băieți în oraș, la *akara* și yami prăjiți, răspunse, când Amaka îl întrebă ce făcuse azi.

— De ce nu mi-ați spus că jucați azi, părinte? întrebă Obiora.

— Am uitat, iartă-mă, dar la sfârșitul săptămânii vin să vă iau pe tine și pe Jaja, să jucăm o partidă. Muzica din vocea lui coborî când își ceru iertare. Nu mă puteam abține să nu mă uit la el întruna, pentru că mă atrăgea vocea lui și pentru că nu știam că un preot poate să joace fotbal. Părea atât de lipsit de evlavie, atât de comun. Ochii părintelui Amadi îi întâlniră pe ai mei peste masă și m-am uitat repede în altă parte.

— Poate vine și Kambili să joace cu noi, spuse el.

Auzindu-mi numele rostit atât de muzical de vocea lui m-a încercat o senzație de încordare. Mi-am umplut gura, ca și cum aș fi spus ceva dacă nu aș fi fost nevoită să mestec.

— Juca și Amaka cu noi la început când am venit aici, dar acum își petrece timpul ascultând muzică africană și visând la lucruri nerealiste.

Verii mei râseră, Amaka cel mai zgomotos, iar Jaja zâmbi. Dar tușica Ifeoma nu râse. Își mesteca mâncarea cu înghițituri mici; avea privirea distantă.

— Ifeoma, s-a întâmplat ceva? întrebă părintele Amadi.

Dădu din cap și oftă, de parcă tocmai realizase că nu e singură în încăpere.

— Am primit un mesaj de acasă azi. Tatăl nostru e bolnav. Mi-au spus că nu s-a ridicat din pat trei dimineți la rând. Vreau să-l aduc aici.

— *Ezi okwu*? Fruntea părintelui Amadi se încruntă. Da, ar trebui să-l aduci aici.

— Papa-Nnukwu e bolnav? întrebă Amaka cu o voce stridentă. Mamă, când ai aflat?

— Azi-dimineață, a sunat vecina lui. E o femeie de treabă, Nwamgba, s-a dus până la Ukpo să găsească un telefon.

— Trebuia să ne spui! strigă Amaka.

— *O gini*? Păi nu v-am spus acum? se răsti tușica Ifeoma.

— Când putem pleca la Abba, mamă? întrebă Obiora calm și, în clipa aceea, ca și în multe alte ocazii în care îl observasem de când venisem, îmi păru mult mai matur decât Jaja.

— Nu am destul combustibil în mașină nici măcar să ajung la Ninth Mile și nici nu știu când vine combustibilul. Nu-mi permit să iau un taxi. Dacă iau un autobuz, atunci cum pot să aduc un om bolnav, când autobuzele alea sunt atât de ticsite că stai cu fața în subsuoara transpirată a omului de lângă tine? Tușica Ifeoma dădu din cap. Sunt obosită. Sunt atât de obosită…

— Avem ceva rezerve de combustibil la capelă pentru urgențe, spuse părintele Amadi încet. Sunt sigur că pot să-ți fac rost de vreo cinci litri. *Ekwuzina,* nu vorbi așa!

Tușica Ifeoma dădu din cap și-i mulțumi părintelui Amadi. Dar fața nu i se lumină, și mai târziu, când am spus rozariul, vocea nu i se înălță în cântec. M-am străduit să mă concentrez asupra bucuriei Tainelor, gândindu-mă, în tot acest timp, unde va dormi Papa-Nnukwu când vine. Nu prea aveai de ales în micul apartament – camera de zi era deja plină, că băieții dormeau acolo, și camera tușicăi Ifeoma era atât de aglomerată, servind drept magazie, și bibliotecă, și dormitor pentru ea și Chima. Trebuia să fie în celălalt dormitor, al Amakăi și al meu. Mă întrebam dacă eram obligată să mărturisesc că împărțisem camera cu un păgân. Atunci m-am oprit din meditație, să mă rog ca Papa să nu afle niciodată că Papa-Nnukwu venise în vizită și că împărțisem camera cu el.

La sfârșitul primelor cinci decade, înainte să spunem *Ave Maria,* Împărăteasă Sfântă, tușica Ifeoma se rugă pentru Papa-Nnukwu. Îl rugă pe Dumnezeu să întindă asupra lui o mână tămăduitoare, așa cum întinsese asupra soacrei apostolului Petru. O rugă pe Fecioara Binecuvântată să se roage pentru el. Îi rugă pe îngeri să-l aibă în pază.

„Amin-ul” meu veni cu puțină întârziere, puțin surprins. Când Papa se ruga pentru Papa-Nnukwu, cerea doar ca Domnul să-l convertească și să-l scape din flăcările mistuitoare ale iadului.

•

Părintele Amadi veni devreme în dimineața următoare, arătând chiar și mai puțin cucernic decât înainte, în pantaloni scurți kaki, care se opreau chiar mai jos de genunchi. Nu se bărbierise, și în lumina limpede a dimineții, firele de barbă nerasă arătau ca niște puncte minuscule desenate pe obrazul lui. Își parcă mașina lângă break-ul tușicăi Ifeoma și scoase o canistră de benzină și un furtun de grădină tăiat un sfert din lungimea lui.

— Lasă-mă pe mine să trag, părinte, spuse Obiora.

— Ai grijă să nu înghiți, spuse părintele Amadi. Obiora băgă un capăt de furtun în canistră și pe celălalt în gură. I-am privit obrajii umflându-se ca un balon și apoi dezumflându-se. Scoase repede furtunul din gură și îl introduse în rezervorul de benzină al break-ului. Scuipă și tuși.

— Ai înghițit prea mult? întrebă părintele Amadi, bătându-l pe Obiora pe spate.

— Nu, spuse Obiora, între două accese de tuse. Părea foarte mândru.

— Bravo. *Imana,* să știi că trasul benzinei pe gât e un lucru foarte util în zilele noastre, spuse părintele Amadi. Zâmbetul său mânzesc nu reuși să-i tulbure finețea perfectă a trăsăturilor. Tușica Ifeoma ieși îmbrăcată într-o rochie *boubou* simplă, neagră. Nu se dăduse cu niciun ruj lucios, iar buzele îi păreau crăpate. Îl îmbrățișă pe părintele Amadi.

— Pot să te duc eu la Abba mai târziu, după programul de la birou.

— Nu, părinte. Mulțumesc. Voi merge cu Obiora.

Tușica Ifeoma plecă împreună cu Obiora așezat pe scaunul din dreapta, iar părintele Amadi plecă la scurt timp după aceea. Chima se duse sus, la vecini. Amaka merse la ea în cameră și dădu drumul la muzică, suficient de tare încât s-o aud din verandă. Acum reușeam să fac diferența între muzicienii ei sensibili la cultură. Făceam distincție între tonalitățile pure ale lui Onyeka Onwenu, energia lui Fela, înțelepciunea mângâietoare a lui Osadebe. Jaja era în grădină, cu foarfecele mătușii Ifeoma și eu stăteam pe balcon, cu cartea pe care aproape o terminasem de citit, și-l priveam. Ținea foarfecele cu ambele mâini, deasupra capului și tăia frunze.

— Crezi că suntem anormali? am întrebat în șoaptă.

— *Gini*?

— Amaka a spus că suntem anormali.

Jaja se uită la mine, apoi în altă parte, spre șirul de garaje din curtea din față.

— Ce înseamnă anormal? întrebă el – o întrebare care nu avea nevoie și nu cerea vreun răspuns – și se întoarse la tunsul plantelor.

Tușica Ifeoma se întoarse după-amiaza, când aproape că mă adormise bâzâitul unei albine prin grădină. Obiora îl ajută pe Papa-Nnukwu să coboare din mașină și îl sprijini până când intrară în casă. Amaka ieși repede din cameră și îl luă ușor în brațe pe Papa-Nnukwu. Ochii îi cădeau, iar pleoapele arătau de parcă atârnau greutăți pe ele, dar zâmbi și spuse ceva ce o făcu să râdă pe Amaka.

— Papa-Nnukwu, *nno,* am spus.

— Kambili, spuse cu voce pierită.

Tușica Ifeoma vru să-l culce pe Papa-Nnukwu în patul Amakăi, dar el spuse că preferă să se întindă pe jos. Patul era prea moale. Obiora și Jaja îmbrăcară salteaua de rezervă și o așezară pe jos, iar tușica Ifeoma îl ajută pe Papa-Nnukwu să se întindă pe ea. Ochii i se închiseră aproape imediat, cu toate că geana de pe ochiul aproape orb rămase întredeschisă, ca și cum ar fi tras cu ochiul din tărâmul somnului obosit și greu. Părea mai înalt așa întins, acoperind salteaua în lungime și mi-am amintit ce spusese despre ușurința cu care se întindea să smulgă icheku din copac, în tinerețe. Singurul arbore icheku pe care-l văzusem era uriaș, cu crengile atingând acoperișul unui duplex. Cu toate acestea, îl credeam pe Papa-Nnukwu că își ridica brațele să culeagă păstăile negre de icheku de pe crengi.

— Voi face *ofe nsala* la cină. Lui Papa-Nnukwu îi place, spuse Amaka.

— Sper să mănânce. Chinyelu mi-a spus că i-a fost greu să bea și apă în ultimele două zile, spuse tușica Ifeoma, privindu-l pe Papa-Nnukwu. Se aplecă și lovi ușor bătăturile albe de pe tălpile sale. Linii înguste îi brăzdau tălpile, ca niște crăpături pe un perete.

— Îl duci la centrul medical azi sau mâine, mamă? întrebă Amaka.

— Ai uitat, *imarozi,* că medicii au intrat în grevă chiar înainte de Crăciun? L-am sunat totuși pe doctorul Nduoma înainte să plec și a spus că trece pe aici diseară.

Și doctorul Nduoma locuia tot pe Bulevardul Marguerite Cartwright, mai jos, într-unul din duplexurile cu semn de „Atenție, câine rău” și cu peluză întinsă. Era directorul centrului medical, ne spuse Amaka, mie și lui Jaja, în timp ce-l urmăream coborând din Peugeotul lui 504, câteva ore mai târziu. Dar, de când începuse greva doctorilor, avea o mică clinică în oraș. Clinica era înghesuită, spuse Amaka. Îi făcuseră acolo injecțiile cu clorochină când se îmbolnăvise de malarie ultima dată și asistenta fiersese apă pe o sobă pe petrol fumegândă. Amaka era încântată că doctorul Nduoma venise acasă; și numai fumul din clinica aia îngrămădită l-ar fi putut sufoca pe Papa-Nnukwu.

Doctorul Nduoma avea un zâmbet perpetuu încremenit pe chip, de parcă avea să dea și vești proaste pacienților cu același zâmbet. O îmbrățișă pe Amaka și apoi dădu mâna cu Jaja și cu mine. Amaka îl urmă în dormitor, să-l vadă pe Papa-Nnukwu.

— Ce slab e acum Papa-Nnukwu, spuse Jaja.

Stăteam unul lângă altul pe verandă. Soarele coborâse și bătea o briză ușoară. Mulți dintre copiii de la celelalte apartamente jucau fotbal în curte.

Dintr-un apartament de la etaj, un adult strigă: „*Nee anya*, măi copii, dacă faceți urme pe pereții garajului cu mingea aia, vă rup urechile!”

Copiii râseră când mingea de fotbal lovi pereții garajului; mingea plină de praf lăsa pete cafenii pe zid.

— Crezi că Papa va afla? am întrebat.

— Ce?

Mi-am încrucișat degetele. Cum de Jaja nu înțelegea ce vreau să spun?

— Că Papa-Nnukwu e aici cu noi. În aceeași casă.

— Nu știu.

Tonul lui Jaja mă făcu să mă întorc și să mă holbez la el. Fruntea lui nu era încruntată de îngrijorare, cum eram sigură că e a mea.

— I-ai spus tușicăi Ifeoma despre deget? am întrebat. Nu ar fi trebuit să întreb. Trebuia s-o las baltă. Dar iată că îmi scăpase. Numai când eram singură cu Jaja golurile de aer din gât îmi lăsau cuvintele să iasă.

— M-a întrebat și i-am spus. Bătea ritmat cu piciorul în podea.

M-am uitat la mâinile mele, la unghiile tăiate scurt, pe care Papa mi le tăia până în carne când stăteam între genunchii lui, iar obrazul lui îl atingea ușor pe al meu, până când am fost destul de mare ca să mi le tai singură – și mi le tăiam și eu întotdeauna până în carne. Jaja uitase oare că nu spuneam niciodată, că erau atâtea lucruri pe care nu le spuneam niciodată? Când era întrebat, spunea mereu că la

deget i se întâmplase „ceva” acasă. În felul acesta, nu spunea o minciună și îi lăsa să-și imagineze vreun accident, datorat, poate, unei uși grele. Am vrut să-l întreb pe Jaja de ce îi spusese tușicăi Ifeoma, dar știam că nu e nevoie, pentru că nu știa nici el răspunsul la întrebarea asta.

— Mă duc să curăț mașina tușicăi Ifeoma, spuse Jaja, ridicându-se. Ce bine era dacă aveam apă ca s-o pot spăla. E atât de prăfuită.

L-am privit mergând spre casă. Acasă nu spălase niciodată o mașină. Umerii lui păreau mai lați și m-am întrebat dacă umerii unui adolescent se pot lăți într-o săptămână. Adierea ușoară de vânt purta un miros de praf și de frunze proaspăt tăiate de Jaja. Din bucătărie, mirodeniile din *ofe nsala* pe care o gătea tușa Ifeoma îmi gâdilară nările. Atunci mi-am dat seama că Jaja bătuse din picioare pe ritmul unui cântec igbo pe care tușica Ifeoma și verii mei îl cântau la rozariul de seară.

Încă mai stăteam pe verandă, citind, când plecă doctorul Nduoma. Vorbi și râse în timp ce tușa Ifeoma îl conduse la mașină, spunându-i cât era de tentat să-și lase pacienții să aștepte la ușa clinicii și să-i accepte invitația la masă.

— Mirosul ăsta grozav de supă arată că Amaka a spălat multe blide până acum, spuse el.

Tușica Ifeoma veni în verandă și-l urmări cu privirea până plecă.

— Mulțumesc, *nna m*, îi strigă lui Jaja, care îi curăța mașina parcată în fața apartamentului. N-o mai auzisem niciodată spunându-i lui Jaja „*nna m*”, „tată” – așa le spunea câteodată băieților ei.

Jaja veni până în fața verandei.

— N-ai pentru ce, tușico. Ridică din umeri stând așa acolo, ca o persoană care poartă cu mândrie niște haine care nu-i sunt pe măsură. Ce-a spus doctorul?

— Vrea să-i facem niște analize. Mâine îl voi duce pe Papa-Nnukwu la centrul medical; cel puțin acolo sunt deschise laboratoarele.

•

Dimineața, tușica Ifeoma îl duse pe Papa-Nnukwu la Centrul Medical Universitar, și, în scurt timp, se întoarse îmbufnată de acolo. Și personalul de la laborator era în grevă, așa că nu puteau să-i facă testele lui Papa-Nnukwu. Tușica Ifeoma își fixă privirea într-un punct nevăzut, se gândi puțin și spuse că va fi nevoită se găsească un laborator privat în oraș, și cu o voce joasă, spuse că laboratoarele private aveau prețuri atât de ridicate, că un simplu test de febră tifoidă costa mai mult decât medicamentul pentru febră. Avea să-l întrebe pe doctorul Nduoma dacă erau chiar toate testele necesare. La centrul medical n-ar fi trebuit să plătească niciun sfanț; cel puțin acesta era unul dintre avantajele faptului că era lector. Îl lăsă pe Papa-Nnukwu să se odihnească și merse să cumpere medicamentul prescris de doctorul Nduoma; fruntea îi era brăzdată de

cute de îngrijorare.

Totuși, în seara aceea, Papa-Nnukwu se simți suficient de bine încât să ia masa cu noi și urmele de îngrijorare de pe fața tușicăi Ifeoma se mai șterseră puțin. Am mâncat *ofe nsala* de la prânz și *garri,* bătut bine de Obiora, până se făcuse foarte fin.

— Nu e bine să mănânci *garri* seara, spuse Amaka. Dar nu se încruntă cum făcea de obicei când era nemulțumită; în loc de asta, avea zâmbetul acela proaspăt care-i descoperea strungăreață, zâmbetul pe care părea să-l aibă de fiecare dată când Papa-Nnukwu era în apropiere. Cade greu la stomac dacă-l mănânci seara.

Papa-Nnukwu o aprobă.

— Ce mâncau strămoșii noștri pe vremuri, la masa de seară, *gbo*? Mâncau manioc simplu. *Garri* e pentru voi, cei moderni. Nici măcar nu are același gust ca maniocul simplu.

— Dar trebuie să ți-l mănânci pe tot, oricum, *nna anyi*. Tușica Ifeoma se întinse și-i luă o bucățică de mâncare din farfurie, făcu o gaură cu degetul și puse o tabletă albă înăuntru și apoi modelă pasta într-o bilă fină. O puse pe farfuria lui Papa-Nnukwu. Făcu același lucru cu încă patru tablete.

— Nu vrea să-și ia medicamentele dacă nu fac asta, spuse ea în engleză. Spune că tabletele sunt amare, dar ar trebui să gustați semințele de cola pe care le mestecă bucuros; sunt amare ca fierea.

Verișorii mei râseră.

— Moralitatea, la fel ca și simțul gustativ, e relativă, spuse Obiora.

— Eh? Ce tot spui despre mine, *gbo*? întrebă Papa-Nnukwu.

— *Nna anyi,* vreau să văd că le înghiți, spuse tușica Ifeoma.

Papa-Nnukwu luă conștiincios fiecare bilă modelată de tușa, o înmuie în supă și o înghiți. După ce le luă pe toate cinci, tușica Ifeoma îi spuse să bea niște apă, ca să se dizolve tabletele și să-l ajute să se vindece. Luă o gură de apă și apoi puse paharul jos.

— Când îmbătrânești, se poartă cu tine ca și cu un copil, murmură el.

În aceeași clipă, televizorul scoase un sunet scrâșnit, ca de nisip uscat frecat pe hârtie, și se stinse lumina. Întunericul se așternu în încăpere.

— Hei, oftă Amaka. Ăsta nu e un moment prea nimerit să ne ia NEPA curentul. Voiam să văd ceva la televizor.

Obiora se duse pe întuneric să aducă cele două lămpi pe gaz din colțul celălalt al camerei și le aprinse. Am simțit aproape imediat fumul de gaz; îmi curgeau ochii și mă ustura gâtul de la el.

— Papa-Nnukwu, atunci spune-ne o poveste din popor, așa cum facem în Abba, spuse Obiora. Oricum, e mai bună decât televizorul.

— *O di mma.* Dar întâi trebuie să-mi spuneți cum au intrat oamenii ăia în televizor.

Verii mei râseră. Papa-Nnukwu spunea asta adesea, ca să-i facă să râdă. Mi-am dat seama din felul în care începuseră să râdă înainte ca el să termine de vorbit.

— Spune-ne povestea despre țestoasa cu carapacea crăpată, sări Chima.

— Eu aș vrea să știu de ce apare atât de des țestoasa în poveștile noastre populare.

— Spune-ne povestea despre țestoasa cu carapacea crăpată, repetă Chima.

Papa-Nnukwu își drese glasul.

— Cu mult timp în urmă, pe când animalele vorbeau și pe pământ trăiau puține șopârle, a fost o foamete mare pe tărâmul animalelor. Câmpurile se veștejiră și pământul crăpă. Multe animale muriră de foame și cele rămase nu aveau nici măcar puterea să mai danseze dansul de jale la îngropăciune. Într-o zi, toate animalele de parte bărbătească se adunară la sfat, să hotărască ce au de făcut, înainte ca foametea să șteargă întregul sat de pe fața pământului. Veniră cu toții la sfat clătinându-se pe picioare, numai piele și os și lipsiți de vlagă. Țestoasa abia de-și mai putea purta carapacea. Numai Câinele arăta bine. Blana îi strălucea de sănătate și nu i se vedeau oasele prin piele, pentru că erau căptușite cu carne. Toate animalele îl întrebară pe Câine cum de se menținuse așa de bine pe timp de foamete.

— Am mâncat fecale, așa cum am făcut dintotdeauna, răspunse Câinele. Celelalte animale râdeau mereu de Câine și de familia lui pentru că mâncau fecale. Leul luă cuvântul în fruntea adunării și spuse:

— Din moment ce nu putem mânca fecale, așa cum face Câinele, trebuie să găsim o altă cale ca să ne hrănim.

Animalele se gândiră îndelung, până când Iepurele propuse ca toate animalele să-și omoare mamele și să le mănânce. Multe nu fură de acord, căci își mai aminteau încă dulceața laptelui de la sânul mamelor lor. Dar, în cele din urmă, se învoiră cu toatele că aceasta e cea mai bună soluție, căci aveau oricum să moară, dacă nu făceau nimic.

— N-aș putea s-o mănânc niciodată pe mami, spuse Chima chicotind.

— S-ar putea să nu fie o idee prea bună, cu pielea aceasta tare, spuse Obiora.

— Mamele acceptară să fie sacrificate, continuă Papa-Nnukwu. Și așa, în fiecare săptămână, câte o mamă era omorâtă, iar animalele împărțeau carnea. În curând, arătau cu toții bine, din nou. Apoi, cu câteva zile înainte să-i vină rândul mamei Câinelui, acesta o luă la fugă cântând cântecul de jale pentru moartea mamei sale. Murise de o boală. Celorlalte animale le fu milă de Câine și se oferiră s-o îngroape. Pentru că murise de o boală, nu puteau s-o mănânce. Câinele refuză orice ajutor și spuse că își îngroapă mama singur. Era extrem de mâhnit că

nu avusese onoarea de a muri ca celelalte mame care fuseseră sacrificate pentru binele obștesc.

După câteva zile, Țestoasa se duse la ferma ei arsă de soare să vadă dacă mai găsește ceva legume uscate de adunat. Pe drum, se opri să se ușureze la o tufă, dar pentru că tufa era ofilită, aceasta nu-i oferi prea mult adăpost. Prin tufa rară, văzu Câinele pe partea cealaltă a drumului, uitându-se în sus și cântând. Țestoasa se întrebă dacă nu cumva durerea îl adusese pe Câine pe culmile nebuniei. De ce cânta el spre cer? Țestoasa ascultă și auzi ce cânta Câinele:

— *Nne*, *Nne*, mamă, mamă.

— *Njemanze*! strigară verii mei în cor.

— *Nne, Nne,* am venit.

— *Njemanze*!

— *Nne*, *Nne*, lasă frânghia în jos. Am venit.

— *Njemanze*!

Țestoasa ieși de după tufă și-l înfruntă pe Câine. Câinele recunoscu, în cele din urmă, că mama lui nu murise de-adevăratelea, ci se dusese în cer, unde locuia cu prietenii ei înstăriți. Arăta atât de bine pentru că ea îl hrănea zilnic.

— Mârșăvie! zbieră Țestoasa. Ce să spun! Auzi! Mănâncă fecale! Stai să vezi când o să afle și restul satului ce-ai făcut!

Firește, Țestoasa era șireată nevoie mare. Nu avea nici cea mai mică intenție să-l pârască satului. Știa că acesta se va oferi s-o ia și pe ea în cer. Iar când Câinele chiar îi propuse, Țestoasa se prefăcu a se codi. Dar deja îi lăsa gura apă. Câinele cântă iar cântecul și o frânghie coborî din cer și cele două animale urcară.

Mama Câinelui nu fu foarte încântată că fiul ei îi adusese un prieten la masă, dar, cu toate acestea, le dădu de mâncare. Țestoasa mâncă precum un animal prost crescut. Mâncă aproape tot *fufu* și supa de *onugbu* și-și turnă pe gât un pocal plin de vin de palmier, când încă avea gura plină de mâncare. După masă, coborâră înapoi pe frânghie. Țestoasa îi spuse Câinelui că nu va spune nimănui dacă o ia cu el în cer în fiecare zi, până veneau ploile și se termina foametea. Câinele se învoi – ce altceva putea să facă? Cu cât mânca mai mult în cer, cu atât Țestoasa voia mai mult de mâncare, până când, într-o zi, se hotărî să meargă singură în cer ca să mănânce și porția Câinelui, nu numai pe a sa. Merse la locul de lângă tufa uscată și începu să cânte, imitând vocea Câinelui. Frânghia începu să coboare. Tocmai atunci veni și Câinele și văzu ce se întâmplă. Furios, Câinele începu să cânte mai tare.

— *Nne*, *Nne*, mamă, mamă.

— *Njemanze*! strigară verii mei în cor.

— *Nne*, *Nne*, vezi că nu fiul tău e cel care urcă.

— *Njemanze*!

— *Nne, Nne*, taie frânghia. Nu fiul tău e cel care urcă. E Țestoasa cea șireată.

— *Njemanze*!

Mama Câinelui tăie frânghia îndată și Țestoasa, care era deja la jumătatea drumului spre cer, se prăvăli în jos. Căzu pe un morman de pietre și-și sparse carapacea. Până în ziua de azi, Țestoasa are carapacea crăpată.

Chima chicoti.

— Țestoasa are carapacea crăpată!

— Nu te miră cum de numai mama Câinelui a ajuns în cer de la bun început? întrebă Obiora în engleză.

— Sau cine erau prietenii ei înstăriți din cer, spuse Amaka.

— Probabil că erau strămoșii Câinelui, spuse Obiora.

Verii mei și Jaja râseră, râse și Papa-Nnukwu, cu un chicotit fin, ca și cum înțelegea engleza, apoi se lăsă pe spate și închise ochii. Îi priveam și îmi doream să fi rostit și eu cu ei răspunsul *Njemanze*!

•

Papa-Nnukwu se trezise înaintea tuturor. Voia să-și ia micul dejun pe verandă, ca să poată contempla răsăritul soarelui. Așa că tușica Ifeoma îl rugă pe Obiora să întindă o rogojină pe verandă și am stat cu toții acolo și am luat micul dejun cu Papa-Nnukwu, ascultându-i poveștile despre bărbații care băteau vinul de palmier în sat și se trezeau în zori să se cațere în copaci pentru că palmierii dădeau vin acru după răsăritul soarelui. Nu era greu să-ți dai seama că îi e dor de satul lui, că-i e dor să vadă palmierii aceia în care se urcau oamenii, cu o curea de rafie legată de ei și de trunchiul de copac.

Cu toate că la micul dejun am mâncat pâine și *okpa*, și Bournvita, tușica Ifeoma făcu puțin *fufu* ca să îngroape tabletele în el, sicriașe fine și sferice, și-l privi pe Papa-Nnukwu înghițindu-le cu grijă. Înnegurarea i se ștersese de pe față.

— Va fi bine, spuse ea în engleză. În curând, va începe să mă bată la cap că vrea înapoi acasă.

— Trebuie să mai stea cu noi o vreme, spuse Amaka. Poate ar trebui să locuiască aici, mamă. Nu cred că fata aceea Chinyelu are grijă de el cum se cade.

— *Igasikwa*! Nu va vrea niciodată să se mute aici.

— Când îl duci să-și facă analizele?

— Mâine. Doctorul Nduoma a spus că pot să-i fac numai două teste din cele patru. Laboratoarele particulare din oraș vor plata întreagă, așa că trebuie să merg mai întâi la bancă. Nu cred că termin la timp ca să-l duc azi la analize, cu toate cozile alea de la bancă.

Atunci intră o mașină în curte, și chiar înainte ca Amaka să întrebe „Acesta e părintele Amadi?”, am știut că e el. Îi mai văzusem micul automobil Toyota

hatchback doar de două ori, dar l-aș fi recunoscut oriunde. Au început să-mi tremure mâinile.

— A spus că va trece pe aici să-l vadă pe Papa-Nnukwu, spuse tușica Ifeoma.

Părintele Amadi purta sutană, cu mâneci lungi și largă, cu un șnur negru legat în jurul taliei. Chiar și în veșmântul preoțesc, mersul lui lejer și ușor săltat îmi fură atenția și am rămas cu ochii fixați pe el. M-am sucit și m-am repezit înăuntru. Vedeam curtea din față foarte clar de la geamul din dormitor, căruia îi lipseau câteva șipci de la oblon. Mi-am lipit fața de geam, aproape de mica ruptură din plasa de țânțari, pe care Amaka dădea vina pentru fiecare molie care zbura în jurul becului seara. Părintele Amadi stătea lângă fereastră, suficient de aproape ca să văd felul în care i se așeza părul, în cârlionți, ca valurile unui pârâiaș.

— Și-a revenit așa de repede, părinte, *Chukwu aluka*, spuse tușica Ifeoma.

— Domnul nostru e milostiv, Ifeoma, spuse el bucuros, de parcă Papa-Nnukwu era rudă și cu el. Apoi îi spuse că merge spre Isienu, să-și viziteze un prieten care tocmai se întorsese din misionariat din Papua Noua Guinee. Se întoarse spre Jaja și Obiora și spuse:

— Voi trece diseară să vă iau. Vom juca pe stadion, cu niște băieți de la seminar.

— Bine, părinte. Vocea lui Jaja era puternică.

— Unde e Kambili? întrebă.

M-am uitat în jos, spre piept, care mi se înălța și cobora cu repeziciune. Nu știam de ce, dar eram recunoscătoare că-mi rostise numele, că-și amintise cum mă cheamă.

— Cred că e în casă, spuse tușica Ifeoma.

— Jaja, spune-i că poate veni și ea cu noi dacă dorește.

Când se întoarse, seara, m-am prefăcut că-mi fac siesta. Am așteptat să aud mașina plecând, cu Jaja și cu Obiora, înainte să mă întorc în camera de zi. Nu dorisem să merg cu ei, și totuși, când n-am mai auzit mașina, îmi venea să alerg după ea.

Amaka era în camera de zi cu Papa-Nnukwu, ungându-i ușor cu vaselină cele câteva șuvițe de păr rămase. După aceea, îl dădu cu pudră de talc pe față și pe piept.

— Kambili, spuse Papa-Nnukwu când mă văzu. Verișoara ta pictează frumos. În vremuri străvechi, ar fi fost aleasă să picteze altarele zeilor noștri. Părea visător. Probabil că unele medicamente îl moleșeau. Amaka nu se uită la mine; îl mai atinse o dată pe cap, de fapt, îl mângâie, și apoi se așeză pe jos în fața lui. Îi urmăream mișcările iuți ale mâinii când ducea pensula de la paletă la foaie și înapoi. Picta atât de repede că mă gândeam că o să fie o mâzgăleală pe foaia aceea, până când m-am uitat și am văzut forma căpătând limpede contur – o formă

fină, mlădioasă. Auzeam ticăitul ceasului de perete, acela cu poza papei sprijinindu-se în toiagul său. Era o liniște gingașă. Tușica Ifeoma râcâia o oală arsă în bucătărie, și scrâșnetul lingurii de metal pe oală părea strident. Amaka și Papa-Nnukwu vorbeau din când în când, folosind foarte puține cuvinte, vocile lor îngemănându-se. Privindu-i, am simțit că tânjesc după ceva ce știam că nu voi avea niciodată. Am vrut să mă ridic și să plec, dar picioarele nu erau ale mele și nu făcură ce le cerusem să facă. În cele din urmă, m-am forțat să mă ridic și m-am dus în bucătărie; nici Amaka, nici Papa-Nnukwu n-au observat când am plecat.

Tușica Ifeoma stătea pe un scaun mic, curățând coaja maro de pe niște cocoyami, aruncând tuberculii rotunzi, lipicioși într-un mojar de lemn și oprindu-se să-și răcească mâinile într-un bol cu apă rece.

— De ce arăți așa, *o gini*? întrebă ea.

— Cum, tușico?

— Ai lacrimi în ochi.

Mi-am simțit ochii umezi.

— Mi-o fi intrat ceva în ochi.

Tușica Ifeoma nu prea părea să mă creadă.

— Hai, ajută-mă cu cocoyamii, spuse într-un târziu.

Mi-am tras și eu un scăunel lângă ea și m-am așezat. Coaja părea să se curețe destul de ușor la tușica Ifeoma, dar când am apucat capătul unui tubercul, coaja tare și maro rămase fixată și căldura îmi înțepă palmele.

— Mai întâi înmoaie-ți mâinile în apă. Îmi arătă unde și cum să apăs, ca să se ia coaja ușor. Am urmărit-o cum pasează cocoyamii, înmuind din când în când pisălogul în apă ca să nu se lipească pasta de cocoyam prea tare pe el. Totuși, piureul alb și lipicios se prindea de pisălog, de mojar, de mâna tușicăi Ifeoma. Cu toate acestea, era mulțumită, pentru că pasta avea să îngroașe supa de *onugbu* cum trebuie.

— Vezi ce bine se simte Papa-Nnukwu? întrebă. A stat treaz așa de mult ca să-l poată picta Amaka… E un miracol. Doamna Noastră e milostivă.

— Cum poate Doamna Noastră să mijlocească pentru păgâni, tușico?

Tușica Ifeoma nu spuse nimic în timp ce turnă pasta groasă de cocoyam în oala de supă; apoi se uită în sus și spuse că Papa-Nnukwu nu e păgân, ci tradiționalist; că uneori, ce e diferit poate fi la fel de bun precum ce e familiar; că atunci când Papa-Nnukwu își făcea *itu-nzu,* mărturisirea inocenței, dimineața, pentru el era la fel ca rostirea rozariului pentru noi. A mai spus și alte lucruri, dar, de fapt, n-o prea ascultam, pentru că o auzeam pe Amaka râzând în camera de zi cu Papa-Nnukwu, și mă întrebam de ce râd, și dacă s-ar opri din râs dacă m-aș duce acolo.

•

Când tușica Ifeoma mă trezi, camera era întunecată și trilurile greierilor de

noapte se stingeau încet. Cântatul unui cocoș pătrunse prin fereastra de deasupra patului meu.

— *Nne*. Tușica Ifeoma mă mângâie pe umăr. Papa-Nnukwu e pe verandă. Du-te și privește-l.

Mă simțeam foarte trează, cu toate că a trebuit să-mi deschid ochii cu degetele. Mi-am amintit cuvintele tușicăi Ifeoma din seara de dinainte, despre Papa-Nnukwu care e tradiționalist, și nu păgân. Totuși, nu eram sigură de ce vrea să mă duc să-l privesc pe verandă.

— *Nne*, nu uita să faci liniște. Privește-l doar, îmi șopti tușica Ifeoma, ca să n-o trezească pe Amaka.

Mi-am legat șalul în jurul pieptului, peste cămașa mea de noapte cu flori alb și roz și am ieșit din cameră. Ușa care dădea în verandă era pe jumătate deschisă și lumina purpurie a zorilor se strecura în camera de zi. N-am vrut să aprind lumina, pentru că ar fi observat Papa-Nnukwu, așa că am rămas lângă ușă, rezemată de perete.

Papa-Nnukwu era pe un scăunel de lemn, cu picioarele arcuite într-un triunghi. Nodul de la șal i se desfăcuse și șalul îi alunecase de pe mijloc acoperind scaunul, atingând podeaua cu marginile lui de albastru șters. O lampă cu petrol, cu flacăra mică, era chiar lângă el. Lumina tremurătoare arunca o lucire de topaz peste veranda îngustă, peste firele de păr încovoiate de pe pieptul lui Papa-Nnukwu, peste picioarele lui cu pielea de culoarea pământului. Se aplecă să tragă o linie pe podea cu *nzu* din mâna lui. Vorbea, cu fața în jos, ca și cum s-ar fi adresat dungii albe de cretă, care acum părea galbenă. Vorbea cu zeii sau cu strămoșii; mi-am amintit că tușica Ifeoma îmi spusese că cele două pot fi schimbate între ele.

— Chineke! Îți mulțumesc pentru această nouă dimineață! Îți mulțumesc pentru soarele care răsare. Buza inferioară îi tremura în timp ce vorbea. Poate că astfel, cuvintele lui igbo curgeau unul într-altul, ca și cum, dacă i-ai fi scris discursul, ar fi ieșit un singur cuvânt lung. Se aplecă să mai tragă altă linie, repede, cu o hotărâre aprigă, care făcu să-i tresară carnea de pe braț, care-i atârna ca o desagă de piele maro.

— Chineke! N-am luat viața nimănui, nu mi-am însușit pământul nimănui, n-am comis adulter. Se aplecă și mai trase o linie. Scaunul scârțâi.

— Chineke! Am dorit binele tuturor. I-am ajutat pe cei care n-au nimic din puținul pe care-l am.

Un cocoș cântă, scoțând un sunet tânguitor, care părea să vină de foarte, foarte aproape.

— Chineke! Binecuvântează-mă! Ajută-mă să am destul cât să-mi hrănesc trupul. Binecuvânteaz-o pe fiica mea, Ifeoma. Dă-i îndestulare ei și familiei ei. Se

mișcă pe scaun. Buricul îi ieșise odată în afară, dar acum arăta ca o vânătă zbârcită, aplecată în jos.

— Chineke! Binecuvântează-l pe fiul meu, Eugene. Nu lăsa soarele să apună peste bunăstarea lui. Ridică blestemul pe care l-au aruncat asupra lui. Papa-Nnukwu se aplecă înainte și mai trase o linie. Am fost surprinsă să văd că se roagă pentru Papa cu aceeași sârguință cu care se ruga pentru sine și pentru tușica Ifeoma.

— Chineke! Binecuvântează-i pe copiii copiilor mei. Cu purtarea ta de grijă, ține-i departe de rău și îndreaptă-i spre bine. Papa-Nnukwu zâmbea în timp ce vorbea. Cei câțiva dinți pe care-i mai avea în față păreau mai galbeni în lumină, ca boabele proaspete de porumb. Golurile largi din gingie aveau o nuanță roșiatică delicată.

— Chineke! Fă-le bine celor care doresc binele altora. Iar celor care doresc răul altora dă-le pe măsură. Papa-Nnukwu trase o ultimă linie, mai lungă decât celelalte, cu o înfloritură. Terminase.

Când Papa-Nnukwu se ridică și se întinse, întregul său trup, ca și coaja arborelui de gmelina din curtea noastră, capta umbrele aurii de la flacăra lămpii în multele sale cute și încrețituri. Chiar și petele de bătrânețe de pe mâini și picioare străluceau. Nu mi-am ferit privirea, deși era păcat să privești goliciunea altuia. Acum, dungile de pe burta lui Papa-Nnukwu nu mai păreau așa de numeroase, iar buricul i se ridicase mai sus, încă învelit în falduri de piele. Între picioare îi atârna un cocon flasc care părea mai fin și lipsit de ridurile care-i brăzdau restul corpului, ca o plasă de țânțari. Își ridică șalul și-l legă în jurul trupului, legându-l în talie. Sfârcurile îi erau ca niște stafide negre între smocurile de păr de pe piept. Încă mai zâmbea când m-am întors încet și m-am dus înapoi în dormitor. Acasă nu zâmbeam niciodată după ce spuneam rozariul. Niciunul dintre noi nu zâmbea.

•

Papa-Nnukwu se întoarse pe verandă după micul dejun și stătea pe scaun cu Amaka așezată pe o rogojină din plastic la picioarele lui. Îi curăță ușor piciorul cu o piatră ponce, i-l înmuie într-un lighean cu apă, îl masă cu vaselină și apoi trecu la celălalt picior. Papa-Nnukwu se plânse că îi va face picioarele prea fine și că până și pietricelele cele mai fine îl vor înțepa acum la tălpi, pentru că nu purta niciodată sandale în sat, cu toate că tușica Ifeoma îl obligase să le poarte aici. Dar nu-i spuse Amakăi să se oprească.

— Îl voi picta aici, afară, pe verandă, în umbră. Vreau să-i surprind lumina soarelui pe piele, spuse Amaka, atunci când Obiora li se alătură.

Tușica Ifeoma ieși, îmbrăcată într-un șal albastru și o bluză. Voia să meargă la piață cu Obiora care, spunea ea, calcula restul mai repede decât vânzătorul cu

calculatorul.

— Kambili, vreau să mă ajuți și să faci frunzele de *orah*, ca să mă pot apuca de supă când mă întorc, spuse ea.

— Frunzele de *orah*? am întrebat, înghițind în sec.

— Da. Nu știi cum se prepară *orah*?

Am dat din cap.

— Nu, tușico.

— Atunci le va face Amaka, spuse tușica Ifeoma. Își desfășură și-și înfășură din nou șalul pe talie, legându-l într-o parte.

— De ce? izbucni Amaka. Pentru că bogătașii nu prepară *orah* la ei acasă? Nu va participa la mâncatul supei de *orah*?

Ochii tușicăi Ifeoma se înăspriră – nu se uita la Amaka, se uita la mine.

— *O ginidi*, Kambili, n-ai gură? Înfrunt-o!

Am văzut un crin african ofilit căzând de pe tulpină, în grădină. Plantele de croton foșneau în adierea târzie a dimineții.

— Nu trebuie să țipi, Amaka, i-am spus într-un final. Nu știu să pregătesc frunzele de *orah*, dar poți să-mi arăți tu. Nu știam de unde îmi veniseră cuvintele calme. Nu voiam să mă uit la Amaka, nu voiam s-o văd încruntându-se, nu voiam s-o fac să-mi răspundă cu altceva, pentru că știam că nu voi face față. Am crezut că mi se pare când i-am auzit chicotitul, dar apoi m-am uitat la Amaka – și, cu siguranță, râdea.

— Aaa, deci chiar poți avea voce atât de puternică, Kambili, spuse ea.

Îmi arătă cum se prepară frunzele de *orah*. Frunzele alunecoase, de un verde-deschis, aveau cozi fibroase, care nu se înmuiau când erau puse la fiert și care trebuiau smulse cu grijă. Mi-am pus tava de legume în poală și m-am apucat de treabă, smulgând cozile și așezând frunzele într-un castron, la picioare. Terminasem când se întoarse tușica Ifeoma, după vreo oră, și se cufundă într-un scaun, făcându-și vânt cu un ziar. Firicele de sudoare îi șterseseră pudra în linii paralele de culoare mai închisă, de-o parte și de alta a feței. Jaja și Obiora aduceau mâncarea din mașină și tușica Ifeoma îl rugă pe Jaja să pună un mănunchi de banane pe jos, în verandă.

— Amaka, *ka*? Ghici cât? întrebă ea.

Amaka se uită la mănunchi cântărind din priviri, înainte să ghicească o sumă. Tușica Ifeoma dădu din cap și spuse că bananele costaseră cu patruzeci de naira mai mult decât ghicise Amaka.

— Hei! Pentru atât de puțin? strigă Amaka.

— Comercianții spun că le e greu să transporte mâncarea, pentru că nu se găsește combustibil, așa că adaugă costul transportului la preț, spuse tușica Ifeoma.

Amaka luă bananele și le pipăi pe fiecare strângându-le între degete, de parcă voia să înțeleagă de ce costau așa de mult. Le duse înăuntru chiar când părintele Amadi intră în curte cu mașina și parcă în fața apartamentului. Parbrizul strălucea reflectând lumina ce bătea în el. Sări pe cele câteva scări până la verandă, ținându-și sutana ca o mireasă care-și ține rochia de nuntă. Întâi îl salută pe Papa-Nnukwu, apoi o îmbrățișă pe tușica Ifeoma și dădu mâna cu băieții. Am întins mâna ca să ne salutăm, iar buza inferioară începu să-mi tremure.

— Kambili, spuse el, ținându-mi mâna puțin mai mult decât pe a băieților.

— Mergeți undeva, părinte? întrebă Amaka, venind în verandă. Sigur vă coaceți în sutana asta.

— Îi voi duce niște lucruri unui prieten de-al meu, preotul care s-a întors din Papua Noua Guinee. Se întoarce săptămâna viitoare.

— Papua Noua Guinee. Ce zice, cum e acolo? întrebă Amaka.

— Mi-a povestit despre cum au traversat un râu cu canoea și cu crocodili chiar pe sub barca lor. A zis că nu știe ce s-a întâmplat mai întâi, dacă a auzit dinții crocodilului trosnind sau dacă a descoperit că-și udase pantalonii.

— Ar face bine să nu vă trimită într-un loc ca ăsta, spuse tușica Ifeoma râzând, încă făcându-și vânt și sorbind dintr-un pahar cu apă.

— Nici nu vreau să mă gândesc că veți pleca, părinte, spuse Amaka. Încă nu aveți nicio idee unde și când, *okwia*?

— Nu. Undeva la anul, probabil.

— Cine vă trimite? întrebă Papa-Nnukwu, în felul lui brusc, care mă făcea să realizez că urmărise fiecare cuvânt rostit în igbo.

— Părintele Amadi aparține unui grup de preoți, *ndi*, misionari, și merg prin tot felul de țări să convertească oamenii, spuse Amaka. Când vorbea cu Papa-Nnukwu nu prea își presăra discursul cu cuvinte în engleză, așa cum făceam noi ceilalți, inconștient.

— *Ezi okwu*? Papa-Nnukwu se uită în sus înspre părintele Amadi, cu ochiul său lăptos. Serios? Propriii noștri fii merg acum să fie misionari pe teritoriile omului alb?

— Mergem și pe teritoriul omului alb, și pe al celui negru, domnule, spuse părintele Amadi. Oriunde e nevoie de un preot.

— E bine, fiule. Dar nu trebuie să-i mințiți niciodată. Nu-i învățați niciodată să nu-și ia strămoșii în seamă. Papa-Nnukwu își mută privirea, clătinând din cap.

— Ați auzit, părinte? întrebă Amaka. Să nu-i mințiți pe bieții oameni neștiutori.

— Îmi va fi greu, dar voi încerca, spuse părintele Amadi. Ochii i se strângeau la colțuri când zâmbea.

— Știi, părinte, e ca atunci când faci *okpa*, spuse Obiora. Amesteci făina de fasole ochi-negri cu uleiul de palmier, apoi le înăbuși ore întregi. Credeți că se

poate obține doar făina de fasole sau doar uleiul de palmier?

— Despre ce vorbești? întrebă părintele Amadi.

— Religie și opresiune, spuse Obiora.

— Știi vorba aceea – nu numai oamenii goi din piață sunt nebuni? întrebă părintele Amadi. Te-a lovit din nou valul acela de nebunie și te afectează iar, *okwia*?

Obiora râse, la fel și Amaka, în felul acela zgomotos, care părea că numai părintele Amadi i-l provoacă.

— Ați vorbit ca un adevărat preot misionar, părinte, spuse Amaka. Când oamenii vă provoacă, faceți-i nebuni.

— Vedeți cum verișoara voastră tace și privește? întrebă părintele Amadi, arătând spre mine. Ea nu-și irosește energia căutând argumente la nesfârșit. Dar în mintea ei se petrec o mulțime de lucruri, din câte îmi dau seama.

M-am holbat la el. Pete rotunde, umede de sudoare îi încercuiau subsuorile, înnegrind albul sutanei sale. Ochii îi adăstară pe fața mea, iar eu m-am uitat în altă parte. Era prea deranjant să mă uit în ochii lui; mă făcea să uit cine se află în preajmă, unde stau, ce culoare are fusta mea.

— Kambili, n-ai vrut să vii cu noi data trecută.

— Am… am… am dormit.

— Atunci, astăzi vii cu mine. Numai tu, spuse părintele Amadi. Voi veni să te iau când mă întorc din oraș. Mergem la stadion, la fotbal. Poți să joci sau poți privi, cum dorești.

Amaka începu să râdă.

— Kambili pare înfricoșată de moarte. Se uita la mine, dar nu era privirea cu care eram obișnuită, aceea în care ochii ei mă acuzau de lucruri pe care nu le știam. Era o privire diferită, mai blândă.

— N-are de ce să-ți fie frică, *nne*. Te vei distra la stadion, spuse tușica Ifeoma, și m-am întors și spre ea privind în gol. Mărgele minuscule de sudoare, ca niște coșuri, îi acopereau nasul. Părea atât de fericită, atât de împăcată și mă întrebam cum poate toată lumea din jurul meu să se simtă la fel, când prin mine treceau râuri de foc, când frica se unea cu speranța și se prindea de gleznele mele.

După ce părintele Amadi plecă, tușica Ifeoma spuse:

— Du-te și pregătește-te, ca să nu-l faci să te aștepte când se întoarce. Pantalonii scurți sunt cei mai buni, pentru că, chiar dacă nu joci, se va face mai cald înainte să apună soarele și majoritatea tribunelor nu sunt acoperite.

— Pentru că le-au trebuit zece ani să construiască stadionul acela. Banii au intrat în buzunarele unora, murmură Amaka.

— Nu am pantaloni scurți, tușico, am spus.

Tușica Ifeoma nu întrebă de ce, poate pentru că știa deja. O rugă pe Amaka să-

mi împrumute o pereche de pantaloni scurți. Mă așteptam să mă ia în râs, dar îmi dădu o pereche de pantaloni scurți de parcă era normal ca eu să nu am deloc. Mi-am luat pantalonii fără grabă, dar n-am stat prea mult în fața oglinzii, așa cum făcea Amaka, ca să nu mă încerce sentimentul de vinovăție. Vanitatea era un păcat. Jaja și cu mine ne uitam în oglindă doar cât să ne asigurăm că aveam nasturii încheiați cum trebuie.

Am auzit Toyota intrând în curte puțin mai târziu. Am luat rujul Amakăi de pe dulap și m-am dat pe buze. Arăta ciudat, nu la fel de fermecător cum arăta pe buzele ei; nici măcar nu avea același luciu de bronz. L-am șters. Buzele mele păreau palide, un maroniu mohorât. M-am dat iar cu ruj, iar mâinile îmi tremurau.

— Kambili, părintele Amadi claxonează afară, strigă tușica Ifeoma. Am șters rujul din nou, cu dosul mâinii și am ieșit.

•

Mașina părintelui Amadi avea mirosul lui, un parfum curat, care te ducea cu gândul la un cer limpede, azuriu. Pantalonii lui păruseră mai lungi data trecută când îl văzusem în ei, trecându-i mult peste genunchi. Acum, se opreau mai sus, lăsând la vedere o coapsă musculoasă, presărată cu fire de păr negru. Spațiul dintre noi era prea mic, prea strâmt. În apropierea unui preot, la spovedanie, mă simțeam mereu penitentă. Dar era foarte greu să mă simt așa acum, cu parfumul părintelui Amadi umplându-mi plămânii. M-am simțit vinovată că nu mă pot concentra asupra păcatelor mele, că nu mă pot gândi la nimic în afară de faptul că e foarte aproape de mine.

— Dorm în aceeași cameră cu bunicul meu. El e păgân, am trântit-o, în cele din urmă.

Se întoarse scurt înspre mine și, înainte să-și întoarcă privirea, m-am întrebat dacă lumina din ochii lui reflecta amuzament.

— De ce spui asta?

— E un păcat.

— De ce e un păcat?

M-am uitat la el. M-am simțit de parcă îi lipsea un rând din scenariu.

— Nu știu.

— Tatăl tău ți-a spus asta.

M-am uitat afară pe geam. Nu voiam să-l implic pe Papa, din moment ce era evident că părintele Amadi nu e de acord.

— Jaja mi-a spus câte ceva despre tatăl vostru ieri, Kambili.

Mi-am mușcat buza de jos. Ce-i spusese Jaja? Oricum, ce era în neregulă cu Jaja? Părintele Amadi nu mai spuse nimic până când ajunserăm la stadion și cercetă repede puținii oameni care alergau pe piste. Băieții lui nu ajunseseră încă, așa că terenul de fotbal era gol. Ne-am așezat pe scări, într-una din cele două

tribune care erau acoperite.
— Ce-ar fi să jucam un set până vin băieții? întrebă el.
— Nu știu să joc.
— Joci handbal?
— Nu.
— Dar volei?
M-am uitat întâi la el și apoi în zare. Mă întrebam, dacă Amaka l-ar picta vreodată, dacă i-ar surprinde vreodată pielea fină ca argila, sprâncenele drepte, care erau ușor ridicate când mă privea.
— Am jucat volei în clasa întâi, am spus. Dar n-am mai jucat pentru că eu… nu eram așa de bună și nimănui nu-i plăcea să mă aleagă. Îmi țineam ochii fixați pe rândurile de locuri pentru spectatori, deprimante, nevopsite, abandonate de atâta timp că plante minuscule începuseră să-și împingă capetele verzi prin crăpăturile de ciment.
— Îl iubești pe Iisus? întrebă părintele Amadi, ridicându-se în picioare.
Eram uluită.
— Da, da, îl iubesc pe Iisus.
— Atunci arată-mi. Încearcă să mă prinzi, arată-mi că-l iubești pe Iisus.
Abia termină de vorbit, că o și luă la fugă și i-am văzut fulgerul albastru de pe maiou. N-am stat să mă gândesc; m-am ridicat și am fugit după el. Vântul îmi bătea în față, în ochi, peste urechi. Părintele Amadi era ca o adiere de azur, îmi scăpa printre degete. Nu l-am ajuns din urmă până când nu s-a oprit lângă poarta de fotbal.
— Deci nu-l iubești pe Iisus, mă necăji el.
— Alergați prea repede, am spus, gâfâind.
— Te las să te odihnești și după aceea îți mai dau o șansă să mă prinzi și să-mi arăți că-l iubești pe Domnul.
Mai alergarăm de patru ori. N-am reușit să-l prind. Într-un final, ne-am prăbușit pe iarbă și-mi puse o sticlă de apă în mână.
— Ai picioare bune de alergat. Ar trebui să exersezi mai des, spuse el.
M-am uitat în altă parte. Nu mai auzisem așa ceva până atunci. Părea prea apropiat, prea intim, să se uite la picioarele mele sau la oricare altă parte a mea.
— Știi să zâmbești? mă întrebă.
— Poftim?
Se întinse și trase ușor de colțurile gurii mele.
— Zâmbește.
Voiam să zâmbesc, dar n-am putut. Buzele și obrajii îmi înghețaseră, în ciuda transpirației care îmi curgea de-o parte și de alta a nasului. Eram prea conștientă de faptul că mă privește.

— Ce-i cu pata aceea roșiatică pe mâna ta? întrebă.

M-am uitat în jos, la mâna mea, la dâra de ruj șters la repezeală, care se vedea pe dosul mâinii mele transpirate. Nu-mi dădusem seama cât de mult pusesem.

— E… o pată, am spus, simțindu-mă ca o idioată.

— Ruj?

Am dat din cap că da.

— Te dai cu ruj? Te-ai dat vreodată cu ruj?

— Nu, am spus. Apoi am simțit un zâmbet insinuându-se încet pe fața mea, întinzându-mi buzele și obrajii, un zâmbet jenat și amuzat. Știa că încercasem să mă dau cu ruj pentru prima dată azi. Am zâmbit. Am mai zâmbit o dată.

— Bună seara, părinte! se auzi din toate părțile și opt băieți coborâră până la noi. Erau cam toți de vârsta mea, cu pantaloni scurți găuriți ici-colo și cu tricouri spălate atât de des, că nu mai aveai de unde ști ce culoare avuseseră la început și aveau toți pete de mușcături de insecte pe picioare. Părintele Amadi își dădu jos maioul, aruncându-mi-l în brațe înainte să li se alăture băieților pe terenul de fotbal. Cu jumătatea de sus a trupului goală, umerii lui formau un dreptunghi lat. Nu m-am uitat în jos la maioul din brațele mele în timp ce mâna mi se mișca încet spre el. Ochii îmi erau la terenul de fotbal, la picioarele alergând ale părintelui Amadi, la mingea alb cu negru zburând pe sus, la multitudinea de picioare ale băieților, care arătau toate ca un singur picior. Mâna mea reușise în sfârșit să atingă maioul din brațe, mișcându-se nesigură deasupra lui ca și cum acesta putea respira, ca și cum era parte din părintele Amadi, când el fluieră pentru pauză de apă. Aduse din mașină portocale decojite și apă învelite în formă conică în pungi de plastic. Se așezară toți pe iarbă să mănânce portocale și l-am privit pe părintele Amadi râzând zgomotos, cu capul lăsat pe spate și cu coatele rezemate pe iarbă. Eram curioasă dacă băieții se simțeau la fel ca mine în preajma lui, dacă numai pe ei îi vedea.

N-am lăsat maioul din brațe în timp ce urmăream restul meciului. Începuse să bată un vânt răcoros, răcindu-mi transpirația de pe corp, când părintele Amadi fluieră de final, de trei ori, și ultima dată mai tare. Atunci băieții se adunară în jurul lui, stând cu capetele plecate, în timp ce spuse o rugăciune.

— La revedere, părinte! se auzea din toate părțile, în timp ce își făcea drum spre mine. Avea un pas sigur, ca un cocoș responsabil pentru toate găinile din vecinătate.

În mașină, puse o casetă. Era un cor ce cânta cântece de adorație în igbo. Știam primul cântec. Mama îl cânta uneori când eu și Jaja aduceam acasă carnetele de note. Părintele Amadi cântă și el. Vocea lui era mai lină decât a cântărețului de pe casetă. Când se termină primul cântec, îi dădu mai încet și întrebă:

— Ți-a plăcut meciul?

— Da.
— Îl văd pe Hristos pe fețele lor, pe fețele băieților.
M-am uitat la el. Nu reușeam să împac figura blondă a lui Iisus răstignit pe crucea aurită de la St. Agnes cu picioarele pline de înțepături de insecte ale băieților acelora.
— Locuiesc în Ugwu Oba. Majoritatea nu mai merg la școală pentru că părinții lor nu-și permit. Ekwueme – ți-l amintești, cu tricou roșu?
Am dat din cap că da, deși nu mi-l aminteam. Toate tricourile îmi păruseră la fel de lipsite de culoare.
— Tatăl lui a fost șofer aici la universitate. Dar l-au dat afară, iar Ekwueme a fost nevoit să renunțe la Liceul Nsukka. Acum lucrează ca taxator pe autobuz și se descurcă foarte bine. Mă inspiră băieții ăștia. Părintele Amadi se opri din vorbit ca să se alăture corului.
— *I na-asi m esonaya*! *I na-asi m esonaya*!
Am dat și eu din cap, în ritmul muzicii. Chiar nu aveam nevoie de muzică, pentru că vocea lui era suficient de muzicală. Mă simțeam ca acasă, undeva unde trebuia să fiu de multă vreme. Părintele Amadi mai cântă o vreme; apoi dădu volumul mai încet, ca să șoptească din nou.
— Nu mi-ai pus nicio întrebare, spuse el.
— Nu știu ce să întreb.
— Trebuia să înveți arta interogării de la Amaka. De ce coroanele arborilor cresc în sus și rădăcinile în jos? De ce există cer? Ce e viața? Păi de ce?
Am râs. Suna ciudat, ca și cum ascultam râsul înregistrat al unei străine pe casetă. Nu eram prea sigură că mă auzisem vreodată râzând.
— De ce v-ați făcut preot? îmi scăpă, și în clipa următoare mi-am dorit să nu fi întrebat asta, golurile de aer din gât să nu fi lăsat cuvintele să iasă. Firește că avusese chemare, aceeași chemare despre care vorbeau măicuțele la școală, când ne cereau să ascultăm chemarea, când se rugau. Câteodată, îmi imaginam că mă cheamă Dumnezeu; cu o voce joasă, cu accent britanic. Nu-mi spunea numele corect; ca și părintele Benedict, punea accentul pe a doua silabă în loc de prima.
— Prima dată, am vrut să fiu medic. Apoi, am mers odată la biserică și am auzit preotul vorbind și mi s-a schimbat viața definitiv, spuse părintele Amadi.
— Aa.
— Glumeam. Părintele Amadi se uită la mine. Părea surprins că nu îmi dădusem seama că glumește. E mult mai complicat decât atât, Kambili. Aveam o mulțime de întrebări pe măsură ce creșteam. Preoția s-a apropiat cel mai mult de răspunsurile pe care le căutam.
Eram curioasă ce întrebări avusese și dacă și părintele Benedict avusese aceleași întrebări. Apoi m-am gândit, cu o tristețe ascuțită, lipsită de sens, la

faptul că pielea fină a părintelui Amadi nu avea să fie moștenită de un copil, că umerii lui drepți nu aveau să poarte un prunc care vrea să atingă cu mâinile ventilatorul din tavan.

— *Ewo,* am întârziat la o ședință cu consiliul capelei, spuse el uitându-se la ceas. Te las acasă și plec imediat.

— Îmi pare rău.

— De ce? Am petrecut o după-amiază foarte plăcută împreună cu tine. Trebuie să mai vii cu mine la stadion. Te leg de mâini și de picioare și te duc pe sus dacă trebuie. Râse.

M-am uitat la bord, la abțibildul albastru cu auriu cu Fecioara Maria de pe el. Nu știa că nu mai vreau să plece, niciodată? Că nu trebuia să mă convingă să vin la stadion sau oriunde în altă parte cu el? După-amiaza mi se derula în minte la nesfârșit în timp ce coboram din mașină, în fața casei. Zâmbisem, alergasem, râsesem. Pieptul mi-era plin de ceva ce semăna cu spuma de baie. Ușor. Senzația de libertate era atât de dulce, că îi simțeam gustul pe limbă, dulceața unui fruct galben de acaju foarte copt.

Tușica Ifeoma stătea în spatele lui Papa-Nnukwu pe verandă, masându-i umerii. I-am salutat.

— Kambili, *nno,* spuse Papa-Nnukwu. Părea obosit. Avea ochii goi.

— Te-ai simțit bine? întrebă tușica Ifeoma zâmbind.

— Da, tușico.

— A sunat tatăl vostru în după-amiaza asta, spuse ea, în engleză.

M-am uitat la ea, studiindu-i alunița neagră de deasupra buzei și dorindu-mi s-o aud râzând cu râsul ei zgomotos și chicotit și să-mi spună că glumise. Papa nu suna niciodată după-amiaza. În afară de asta, sunase înainte să meargă la muncă, așa că de ce mai sunase o dată? Sigur ceva era în neregulă.

— Cineva din sat – sunt sigură că e un membru al familiei noastre lărgite – i-a spus că am venit să-l iau pe bunicul vostru din sat, spuse tușica Ifeoma, tot în engleză, ca să nu înțeleagă Papa-Nnukwu. Tatăl vostru spune c-ar fi trebuit să-i spun, că merita să știe că bunicul vostru e aici, în Nsukka. A ținut-o întruna cu faptul că un păgân stă în aceeași casă cu copiii săi. Tușica Ifeoma dădu din cap, de parcă ceea ce simțea Papa era o excentricitate minoră. Dar nu era. Papa avea să fie extrem de furios că nici Jaja, nici eu n-am spus nimic când a sunat. Capul mi se umplea repede cu sânge, apă sau sudoare. Orice ar fi fost, știam că voi leșina când mi se umplea capul.

— A spus că vine mâine să vă ducă pe amândoi înapoi, dar l-am calmat. I-am spus că vă voi duce eu acasă poimâine și cred că a fost de acord. Să sperăm că găsim combustibil, spuse tușica Ifeoma.

— Bine, tușico. M-am întors spre casă, simțindu-mă amețită.

— Aa. Și l-a scos pe redactor din închisoare, spuse tușica Ifeoma. Dar abia am auzit-o.

•

Amaka mă scutură, deși mișcările ei deja mă treziseră. Zăbovisem la granița care desparte somnul de trezie, imaginându-mi-l pe Papa venind să ne ia el însuși, imaginându-mi furia din ochii lui injectați, explozia de cuvinte igbo din gura lui.

— Hai să mergem să aducem apă. Jaja și Obiora sunt deja afară, spuse Amaka, întinzându-se. De-acum îmi spunea asta în fiecare dimineață. Acum mă lăsa și să car o găleată înăuntru.

— *Nekwa*, Papa-Nnukwu încă doarme. Va fi supărat că medicamentele l-au făcut să doarmă mai mult și nu s-a trezit să privească răsăritul. Se aplecă și-l scutură ușor.

— Papa-Nnukwu, Papa-Nnukwu, *kunie*. Îl întoarse ușor, când nu se mișcă. Șalul i se desfăcuse și scotea la iveală o pereche de pantaloni scurți albi cu o bandă elastică tocită pe talie. Mamă! Mamă! țipă Amaka. Își trecu mâna pe pieptul lui Papa-Nnukwu, încercând cu înfrigurare să surprindă o bătaie de inimă. Mamă!

Tușica Ifeoma intră grăbită în cameră. Nu-și legase șalul peste cămașa de noapte și, pe sub țesătura transparentă, se distingea curbura sânilor și umflătura ușoară a burții. Se lăsă în genunchi și prinse trupul lui Papa-Nnukwu, scuturându-l.

— *Nna anyi*! *Nna anyi*! Avea vocea disperat de puternică, era ca și cum, dacă ridica vocea, Papa-Nnukwu ar fi auzit-o mai bine și ar fi răspuns. *Nna anyi*! Când se opri din vorbit, prinzând încheietura mâinii lui Papa-Nnukwu, așezându-și capul pe pieptul lui, liniștea fu tulburată doar de strigătul cocoșului din vecini. Mi-am ținut răsuflarea – mi se păru dintr-odată prea zgomotoasă, ca tușica Ifeoma să-i poată auzi bătaia inimii lui Papa-Nnukwu.

— *Ewuu*, a adormit. A adormit, spuse tușica Ifeoma într-un târziu. Își îngropa capul în umărul lui Papa-Nnukwu, legănându-se înainte și înapoi.

Amaka trase de mama ei.

— Oprește-te, mamă. Fă-i respirație gură la gură.

Tușica Ifeoma continuă să se legene și, preț de o clipă, pentru că și trupul lui Papa-Nnukwu se mișca înainte și înapoi, m-am întrebat dacă tușica Ifeoma se înșelase, iar Papa-Nnukwu doar dormea.

— *Nna m o*! Tatăl meu! Vocea mătușii Ifeoma se auzi atât de clar și de tare, că păru să vină din tavan. Era același ton, aceeași adâncime pătrunzătoare, pe care o auzisem uneori în Abba, când bocitoarele dansau trecând prin fața casei noastre, ținând în mână fotografia unui membru al familiei și strigând.

— *Nna m o*! strigă tușica Ifeoma, încă ținându-l strâns pe Papa-Nnukwu.

Amaka făcu încercări timide să o tragă la o parte. Obiora și Jaja se repeziră în cameră. Și mi i-am imaginat pe înaintașii noștri, cu un secol în urmă, strămoșii cărora li se ruga Papa-Nnukwu, năvălind să-și apere cătunul, întorcându-se cu capetele dușmanilor înfipte în bețe înalte.

— Ce s-a întâmplat, mamă? întrebă Obiora. Partea de jos a pantalonilor i se lipise de picioare, acolo unde fuseseră stropiți de apa de la robinet.

— Papa-Nnukwu trăiește, spuse Jaja în engleză, autoritar, ca și cum asta i-ar fi transformat cuvintele în realitate. Dumnezeu trebuie să fi folosit același ton când a rostit „Să fie Lumină!” Jaja purta doar pantalonii de pijama, care erau și ei stropiți cu apă. Pentru prima dată, i-am observat firele răzlețe de păr de pe piept.

— *Nna m o*! tușica Ifeoma încă se ținea de Papa-Nnukwu.

Obiora începu să respire zgomotos și ascuțit. Se aplecă peste tușica Ifeoma și o prinse, trăgând-o ușor de lângă trupul lui Papa-Nnukwu.

— *O zugo*, destul, mamă. S-a dus alături de ceilalți. Vocea lui avea un timbru ciudat. O ajută pe tușica Ifeoma să se ridice și o duse să se așeze pe pat. Avea aceeași privire goală ca și Amaka, stând acolo și uitându-se fix la trupul lui Papa-Nnukwu.

— Îl voi suna pe doctorul Nduoma, spuse Obiora.

Jaja se aplecă și-i acoperi trupul lui Papa-Nnukwu cu un șal, dar nu-i acoperi fața, chiar dacă șalul era destul de lung. Voiam să mă duc să-l ating pe Papa-Nnukwu, să-i ating smocurile albe de păr pe care le unsese Amaka, să-i netezesc pielea zbârcită de pe piept. Dar nu m-am dus. Papa ar fi fost furios la culme. Apoi mi-am închis ochii, ca, dacă Papa m-ar fi întrebat dacă-l văzusem pe Jaja atingând trupul mort al lui Papa-Nnukwu, să pot spune nu, cu sinceritate, pentru că nu văzusem tot ce făcuse Jaja. Am stat cu ochii închiși multă vreme și îmi părea că am și urechile închise, pentru că, cu toate că auzeam sunetul vocilor, nu reușeam să deslușesc ce spun. Când mi-am deschis în cele din urmă ochii, Jaja stătea pe jos, lângă trupul neînsuflețit al lui Papa-Nnukwu. Obiora stătea pe pat cu tușica Ifeoma, care vorbea.

— Treziți-l pe Chima, să-i spunem și lui, înainte să vină cei de la pompe funebre.

Jaja se ridică să-l trezească pe Chima. Își șterse lacrimile care-i curgeau pe obraji și ieși.

— Voi face eu curat unde a stat *ozu*, mamă, spuse Obiora. Scotea sporadic sunete icnite, plângând adânc, din gât. Știam că motivul pentru care nu plângea tare era că era *nwoke* din casă, bărbatul pe care-l avea tușica Ifeoma alături.

— Nu, spuse tușica Ifeoma. Mă voi ocupa eu de asta. Apoi se ridică și-l luă în brațe pe Obiora și stătură așa, îmbrățișați, vreme îndelungată.

M-am dus la baie, cu cuvântul *ozu* răsunându-mi în urechi. Papa-Nnukwu era un

ozu acum, un cadavru.

Ușa de la baie nu cedă când am încercat s-o deschid și am apăsat mai tare ca să mă asigur că e cu adevărat încuiată. Câteodată, se înțepenea pentru că lemnul se umfla sau se contracta. Apoi am auzit-o pe Amaka hohotind. Se auzea tare și gutural; râdea la fel cum plângea. Nu învățase arta plânsului mut; nu avusese nevoie. Am vrut să mă întorc și să plec, s-o las cu durerea ei. Dar mă udasem deja pe chiloți și a trebuit să-mi mut greutatea de pe un picior pe altul ca să mă pot ține.

— Amaka, te rog, am nevoie la baie, am șoptit și, când am văzut că nu răspunde, am repetat, mai tare. Nu voiam să bat; bătaia în ușă i-ar fi deranjat lacrimile prea tare. În cele din urmă, Amaka descuie ușa și o deschise. Am făcut pipi cât am putut de repede, pentru că știam că stă chiar în fața ușii, așteptând să intre la loc și să plângă în hohote în spatele ușii încuiate.

•

Cei doi bărbați care au venit cu doctorul Nduoma au dus trupul lui Papa-Nnukwu, care se înțepenea, unul ținându-l de subsuoară și celălalt de glezne. Nu putuseră aduce targa de la Centrul Medical pentru că și personalul administrativ era în grevă. Doctorul Nduoma ne spuse *Ndo* tuturor, și acum, cu același zâmbet pe față. Obiora spuse că vrea să însoțească „ozu” la morgă; voia să-i vadă punând „ozu” în frigider. Dar tușica Ifeoma spuse că nu, nu trebuia să-l vadă pe Papa-Nnukwu pus în frigider. Cuvântul *frigider* îmi plutea în minte. Știam că locul unde se pun cadavrele la morgă e diferit, și totuși îmi imaginam trupul lui Papa-Nnukwu învelit și pus într-un frigider domestic, cum aveam noi în bucătărie.

Obiora se învoi să nu plece la morgă, dar îi urmări pe oameni și-i supraveghe atent în timp ce așezau *ozu* în dubița ambulanței. Se uită în spatele mașinii, să se asigure că au acolo un preș, ceva, ca să nu așeze *ozu* direct pe podeaua ruginită.

După ce a plecat ambulanța, urmată de mașina doctorului Nduoma, am ajutat-o pe tușica să ducă salteaua lui Papa-Nnukwu pe verandă. O frecă bine cu detergent Omo și cu aceeași perie pe care Amaka o folosea la curățatul cadei.

— Ai văzut fața lui Papa-Nnukwu, după ce a murit, Kambili? întrebă tușica Ifeoma, întinzând salteaua curată pe gardul de metal ca să se usuce.

Am dat din cap că nu. Nu mă uitasem la fața lui.

— Zâmbea, spuse. Zâmbea.

M-am uitat în altă parte ca tușica să nu-mi vadă lacrimile de pe obraz și să nu i le văd nici eu pe ale ei. Nu prea vorbea nimeni în casă; liniștea era grea și apăsătoare. Chiar și Chima s-a ghemuit într-un colț, desenând în liniște. Tușica Ifeoma a fiert niște felii de yam pe care le-am mâncat înmuiate în ulei de palmier cu ardei roșu tocat în el. Amaka a ieșit din baie la câteva ore după ce mâncaserăm, cu ochii umflați și vocea răgușită.

— Du-te și mănâncă, Amaka. Am fiert yam, spuse tușica Ifeoma.

— N-am terminat desenul cu el. A spus că îl vom termina azi.

— Du-te și mănâncă, *inugo*, repetă tușica.

— Astăzi, ar mai trăi dacă Centrul Medical n-ar fi fost în grevă, spuse Amaka.

— Îi venise ceasul, spuse tușica Ifeoma. Înțelegi? Pur și simplu, îi venise ceasul.

Amaka se uită la tușica Ifeoma și apoi se întoarse. Voiam s-o iau în brațe, să-i spun *ebezi na* și să-i șterg lacrimile. Voiam să plâng și eu tare, în fața ei, cu ea. Dar știam că s-ar putea s-o înfurie. Era deja suficient de furioasă. În plus, nu aveam dreptul să-l jelesc pe Papa-Nnukwu împreună cu ea; fusese bunicul ei, Papa-Nnukwu, mai mult decât al meu. Îi unsese părul, în timp ce eu păstrasem distanța și mă întrebam ce ar spune Papa dacă ar ști.

Jaja o cuprinse cu brațul și o conduse în bucătărie. Se scutură de el, ca să arate că nu are nevoie de sprijin, dar continuă să meargă aproape de el. Mă uitam după ei, dorindu-mi să fi făcut eu asta în locul lui Jaja.

— Cineva tocmai a parcat în fața casei, spuse Obiora. Își scosese ochelarii ca să plângă, dar acum îi avea la loc și și-i împinse în sus pe nas, în timp ce se ridica să se uite afară.

— Cine e? întrebă tușica Ifeoma, obosită. N-o interesa câtuși de puțin cine e.

— Unchiul Eugene.

Am înghețat pe locul meu și mi-am simțit pielea de pe brațe topindu-se și devenind una cu ratanul de pe fotolii. Moartea lui Papa-Nnukwu eclipsase totul, împinsese figura lui Papa într-un spațiu vag, de fundal. Dar acum figura înviase iar. Era la ușă, uitându-se în jos, spre Obiora. Sprâncenele acelea stufoase nu-mi erau familiare; și nici nuanța aceea de ten cafeniu. Poate că, dacă Obiora n-ar fi spus „unchiul Eugene”, n-aș fi știut că străinul acela înalt, în tunica albă bine croită e Papa.

— Bună ziua, Papa, am spus mecanic.

— Kambili, ce mai faci? Unde e Jaja?

Jaja ieși din bucătărie și se opri, uitându-se la Papa.

— Bună ziua, Papa, spuse în sfârșit.

— Eugene, te-am rugat să nu vii, îi spuse tușica Ifeoma, cu aceeași voce obosită, a cuiva căruia nu-i păsa. Ți-am spus că îi voi aduce eu mâine.

— Nu mai puteam să-i las încă o zi, spuse Papa, uitându-se de-a lungul camerei de zi, de parcă s-ar fi așteptat ca Papa-Nnukwu să apară într-un nor de fum păgân.

Obiora îl luă pe Chima de mână și ieși pe verandă.

— Eugene, tatăl nostru a adormit, spuse tușica Ifeoma.

Papa se uită la ea o vreme, iar surpriza îi lărgea ochii lui înguști care se injectau atât de repede.

— Când?

— Azi-dimineață. În somn. L-au dus la morgă abia acum o oră.

Papa se așeză și-și lăsă încet capul în mâini, și m-am întrebat dacă plânge, dacă e acceptabil să plâng și eu. Dar când privi în sus, n-am văzut urme de lacrimi în ochii lui.

— Ai chemat un preot să-i facă miruirea cea din urmă?

Tușica Ifeoma îl ignoră și continuă să se uite la mâinile ei, împreunate în poală.

— Ifeoma, ai chemat un preot? întrebă Papa.

— Ce, Eugene, asta e tot ce poți să spui? Nu mai ai altceva de spus, *gbo*? Tatăl nostru a murit! Ai căzut în cap? Nu vrei să mă ajuți să-l îngrop pe tatăl nostru?

— Nu pot participa la o înmormântare păgână, dar putem vorbi cu preotul paroh să-i facă o înmormântare catolică.

Tușica Ifeoma se ridică și începu să strige. Avea vocea șovăielnică.

— Voi vinde mormântul soțului meu mort, Eugene, înainte să-i fac tatălui nostru o înmormântare catolică. Ai auzit? Am spus că voi vinde mormântul lui Ifediora înainte! Tatăl nostru a fost catolic? Te întreb, Eugene, tatăl nostru a fost catolic? *Uchu gba gi*! Tușica Ifeoma pocni din degete către Papa, arunca un blestem asupra lui. Lacrimile i se rostogoleau pe obraji. Scotea sunete înecate și se întoarse și se duse la ea în dormitor.

— Kambili și Jaja, haideți, spuse Papa, ridicându-se. Ne luă strâns în brațe, pe amândoi deodată. Ne sărută pe creștetul capului înainte să spună: Mergeți și faceți-vă bagajele.

Majoritatea hainelor mele erau deja în geantă. Am stat o vreme, uitându-mă la fereastra cu șipcile lipsă din oblon și cu plasa ruptă de țânțari, întrebându-mă ce s-ar întâmpla dacă aș rupe mai tare plasa și m-aș strecura afară.

— *Nne*. Tușica Ifeoma intră ușor în cameră și-și trecu mâna peste codițele mele împletite. Îmi înmână programul, împăturit în patru, așa cum i-l dădusem.

— Spune-i părintelui Amadi că eu am plecat, că noi am plecat, spune-i rămas-bun din partea noastră, am zis, întorcându-mă. Își ștersese lacrimile de pe față și acum arăta cum o știam, neînfricată.

— Îi voi spune, zise ea.

Îmi ținu mâna într-a ei, în timp ce ieșeam pe ușa din față. Afară, vântul harmattan bătea peste curtea din față, răvășind plantele din grădina circulară, forțând voința și crengile copacilor să se plece, învelind mașinile parcate în și mai mult praf. Obiora ne duse bagajele la Mercedes, unde Kevin aștepta cu portbagajul deschis. Chima începu să plângă; știam că nu voia ca Jaja să plece.

— Chima, *o zugo*. Îl vei revedea pe Jaja în curând. Va mai veni la noi, spuse tușica Ifeoma, ținându-l lipit de ea. Papa nu spuse „da” ca să întărească ce spusese tușica Ifeoma. În loc de asta, ca să-l facă pe Chima să se simtă mai bine,

spuse „*0 zugo*, ajunge”, îl îmbrățișă și îndesă un teanc mic de naira în mâna tușicăi Ifeoma ca să-i cumpere un cadou lui Chima, ceea ce îi scoase un zâmbet lui Chima. Amaka clipi des în timp ce-și lua rămas-bun și nu eram sigură dacă e de la vântul prăfos sau ca să-și înfrâneze lacrimile. Praful de pe genele ei arăta șic, ca o mascara ciocolatie. Îmi puse ceva împachetat în celofan negru în mâini, apoi se întoarse și fugi înapoi în casă. Mi-am dat seama prin ambalaj că e desenul neterminat cu Papa-Nnukwu. L-am ascuns repede în geantă și am urcat în mașină.

•

Mama era la ușă când am intrat cu mașina în curte. Avea fața tumefiată și zona din jurul ochiului drept era negru-vânătă, de culoarea unui avocado copt. Zâmbea.

— *Umu m,* bine ați venit. Bine ați venit! Ne îmbrățișă în același timp, îngropându-și capul în gâtul lui Jaja și apoi în al meu. Mi s-a părut atât de mult, mult mai mult decât zece zile.

— Ifeoma era ocupată îngrijind un păgân, spuse Papa, turnându-și un pahar cu apă dintr-o sticlă pe care Sisi o pusese pe masă. Nici măcar nu i-a dus în pelerinaj la Aokpe.

— Papa-Nnukwu a murit, spuse Jaja.

Mama își duse mâna la piept.

— *Chi m*! Când?

— Azi-dimineață, spuse Jaja. A murit în somn.

Mama își strânse brațele în jurul trupului.

— *Ewuu,* deci s-a dus să-și găsească odihna, *ewuu.*

— S-a dus să stea la Judecată, spuse Papa, punând jos paharul cu apă. Ifeoma n-a avut minte să cheme un preot înainte să moară. Poate l-ar fi convertit înainte să moară.

— Poate că nu voia să se convertească, spuse Jaja.

— Odihnească-se în pace! spuse mama repede.

Papa se uită la Jaja.

— Ce-ai spus? Asta ai învățat locuind în aceeași casă cu un păgân?

— Nu, spuse Jaja.

Papa se uită la Jaja, apoi la mine, mișcându-și ușor capul, de parcă ne schimbaserăm cumva la față.

— Mergeți și îmbăiați-vă și coborâți la masă, spuse el.

În timp ce urcam la etaj, Jaja mergea în fața mea și eu mă străduiam să pun picioarele exact pe locul unde și le punea el. Rugăciunea lui Papa înainte de masă a fost mai lungă decât de obicei; îi ceru lui Dumnezeu să-i curețe pe copiii lui, să îndepărteze orice spirit care îi făcuse să-l mintă despre statul în casă cu un păgân.

— Este păcatul prin omisiune, Doamne, spuse el, de parcă Dumnezeu n-ar fi știut.

Am spus „Amin” tare. La cină, aveam fasole cu orez și carne de pui. În timp ce mâncam, m-am gândit că fiecare bucată de carne de pe farfuria mea ar fi fost tăiată în trei, acasă la tușica Ifeoma.

— Papa, poți să-mi dai cheia de la camera mea, te rog? întrebă Jaja, punându-și furculița jos. Eram cam la mijlocul mesei. Am tras adânc aer în piept și am stat așa. Cheile de la camerele noastre fuseseră întotdeauna păstrate de Papa.

— Poftim? întrebă Papa.

— Cheia de la camera mea. Aș vrea să mi-o dai. *Makana*, pentru că am nevoie de puțină intimitate.

Pupilele lui Papa păreau să azvârle săgeți pe albul ochilor.

— Ce? Pentru ce-ți trebuie intimitate? Ca să păcătuiești împotriva propriului tău corp? Asta vrei să faci? Să te masturbezi?

— Nu, spuse Jaja. Își mișcă mâna și-și răsturnă paharul cu apă.

— Vezi ce au pățit copiii mei? Papa întrebă tavanul. Vezi cum i-a schimbat că au stat cu un păgân, cum i-a învățat la rău?

Am terminat masa în liniște. După aceea, Jaja l-a urmat pe Papa sus. Eu am stat cu mama în camera de zi, întrebându-mă de ce ceruse Jaja cheia. Normal că Papa nu avea să i-o dea niciodată, și el știa asta, știa că Papa nu avea niciodată să ne lase să încuiem ușa de la camera noastră. Preț de o clipă, m-am întrebat dacă Papa are dreptate, dacă faptul că stătusem cu Papa-Nnukwu îl făcuse rău pe Jaja, dacă ne înrăise pe amândoi.

— Te simți altfel după ce te-ai întors, *okwia*? întrebă mama. Se uita la mostre de țesături, să aleagă o nuanță pentru perdelele noi. Înlocuiam perdelele în fiecare an, pe la sfârșitul harmattanului. Kevin îi aducea mamei să vadă mostre, apoi ea alegea câteva și îi arăta lui Papa, ca să ia el decizia finală. De obicei, alegea ce-i plăcea ei cel mai mult. Bej-închis anul trecut. Bej-nisipiu acum doi ani.

Voiam să-i spun mamei că mă simțeam într-adevăr altfel după ce mă întorsesem, că îmi părea că livingul nostru are prea mult spațiu gol, prea multă pardoseală de marmură care strălucea de la lustruitul lui Sisi și care nu adăpostea nimic. Tavanele erau prea înalte. Mobila noastră era lipsită de viață: mesele de sticlă nu se cojeau în timpul harmattanului, salutul canapelelor de piele era de o răceală neprimitoare, covoarele persane erau prea luxoase ca să reflecte vreun sentiment. Dar am spus:

— Ai lustruit etajera.

— Da.

— Când?

— Ieri.

M-am uitat la ochiul ei. Acum părea să se deschidă puțin. Probabil că ieri se umflase de nu mai putuse deschide ochiul deloc.

— Kambili! se auzi vocea lui Papa, limpede, de sus.

Mi-am ținut respirația și am stat nemișcată.

— Kambili!

— *Nne,* du-te, spuse mama.

Am urcat încet la etaj. Papa era în baie, cu ușa întredeschisă. Am bătut la ușa deschisă și m-am oprit, întrebându-mă de ce mă chemase când era în baie.

— Intră, spuse el. Stătea în picioare, lângă cadă. Urcă-te în cadă.

M-am holbat la Papa. De ce îmi cerea să mă urc în cadă? M-am uitat în jur, pe gresia din baie; nu era niciun băț, nicăieri. Poate că avea să mă lase în baie, iar el se va duce jos, prin bucătărie, să rupă un băț dintr-unul din copacii din curte. Când Jaja și cu mine eram mai mici, de prin clasa a doua până într-a cincea, ne punea să ne aducem singuri bețele de afară. Alegeam întotdeauna pin șuierător, pentru că ramurile erau maleabile, nu la fel de dureroase ca ramurile țepene de gmelina sau avocado. Iar Jaja înmuia bețele în apă rece, pentru că spunea că asta le face mai puțin dureroase când te atingeau. Cu cât ne făceam mai mari, cu atât aduceam crengi mai mici, până când Papa începu să meargă să aducă el singur bățul.

— Urcă în cadă, spuse Papa din nou.

Am urcat în cadă și am stat acolo, uitându-mă la el. Nu părea că va merge să aducă vreun băț, și am simțit frica, înțepătoare și aspră, umplându-mi vezica și urechile. Nu știam ce are de gând să-mi facă. Era mai simplu când vedeam un băț, pentru că puteam să-mi frec palmele unele de altele, și să-mi încordez mușchii de pe pulpe pregătindu-mă de bătaie. Nu-mi mai ceruse niciodată să intru în cadă. Apoi am văzut ibricul pe jos, aproape de picioarele lui Papa, ibricul verde în care Sisi fierbea apă pentru ceai și *garri*, cel care șuiera când apa începea să fiarbă. Papa îl luă de jos.

— Știai că bunicul vostru vine la Nsukka, nu-i așa? întrebă în igbo.

— Da, Papa.

— Ai pus mâna pe telefon să mă anunți despre asta, *gbo*?

— Nu.

— Știai că urmează să dormi în aceeași casă cu un păgân?

— Da, Papa.

— Deci ai văzut păcatul limpede și ai pășit drept în el?

Am dat din cap.

— Da, Papa.

— Kambili, ești o comoară. Vocea îi tremura acum, de parcă ar fi vorbit la o înmormântare, înecat de emoție. Ar trebui să cauți perfecțiunea. Nu trebuie să vezi păcatul și să pășești direct în el. Coborî ibricul în cadă, înclinându-l spre picioarele mele. Îmi turnă apa fiartă pe picioare, încet, de parcă ar fi făcut un

experiment și voia să vadă ce se întâmplă. Acum plângea, iar lacrimile îi șiroiau pe față. Am văzut aburul umed înainte să văd apa. Am urmărit apa părăsind ibricul, curgând aproape cu încetinitorul, într-un arc, spre picioarele mele. Durerea atingerii fu atât de pură, atât de ascuțită, încât, preț de o secundă, n-am simțit nimic. Și apoi am urlat.

— Asta îți faci singură, când pășești în păcat. Îți arzi picioarele, spuse el.

Am vrut să spun „Da, Papa”, pentru că avea dreptate, dar arsura de pe picioare mi se urca în sus, în cicluri rapide de durere înfiorătoare, spre cap și buze, și ochi. Papa mă ținea cu o mână mare, turnând apa cu grijă, cu cealaltă. Nu mi-am dat seama că vocea care hohotea – „Îmi pare rău! Îmi pare rău!” era a mea, până când apa se opri și am realizat că îmi mișcam gura, iar cuvintele ieșeau. Papa puse ibricul jos, își șterse ochii. Stăteam în cada opărită; îmi era prea frică să mă mișc – pielea de pe picioare mi s-ar fi jupuit dacă aș fi încercat să mă dau jos din cadă.

Papa mă prinse cu mâinile de subsuoară ca să mă scoată, dar am auzit-o pe mama spunând:

— Lasă-mă pe mine, te rog. Nu observasem că mama venise în baie. Îi curgeau lacrimi pe obraz. Îi curgea și nasul și mă întrebam dacă se va șterge înainte să-i ajungă în gură, pe limbă. Amestecă sare cu apă rece și așeză cu grijă amestecul granulat pe picioare. Mă ajută să ies din cadă, vru să mă care în spate înapoi în cameră, dar am refuzat. Era prea mică. Puteam cădea amândouă. Mama nu vorbi până când ajunserăm amândouă în cameră.

— Ar trebui să iei Panadol, spuse ea.

Am dat din cap afirmativ și am lăsat-o să-mi dea tabletele, cu toate că știam că nu îmi vor alina prea mult picioarele, care acum îmi pulsau cu un ritm constant și dogoritor.

— Ai fost în camera lui Jaja? am întrebat și mama dădu din cap că da.

Nu-mi spuse despre el, iar eu n-am întrebat.

— Pielea de pe picioare se va umfla până mâine, am spus.

— Picioarele ți se vor vindeca până începe școala, spuse mama.

După ce mama plecă, m-am uitat îndelung la ușa închisă, la suprafața netedă și m-am gândit la ușile din Nsukka, la vopseaua lor albastră decojită. M-am gândit la vocea muzicală a părintelui Amadi, la strungăreața largă dintre dinții Amakăi când râdea, la tușica Ifeoma care amesteca în tocăniță pe soba ei pe petrol lampant. M-am gândit la Obiora și la felul în care își împingea ochelarii pe nas. Și la Chima dormind adânc, ghemuit pe canapea. M-am ridicat și m-am dus șchiopătând să iau desenul cu Papa-Nnukwu din geantă. Era încă în învelitoarea neagră. Chiar dacă era într-un buzunar lateral obscur al genții, mi-a fost prea frică să-l desfac. Papa ar fi aflat cumva. Ar fi simțit mirosul desenului în casa lui. Mi-

am trecut degetul peste folia de plastic, peste cutele fine de vopsea care alcătuiau silueta aplecată a lui Papa-Nnukwu, mâinile liniștit împreunate, picioarele lungi întinse în fața lui.

Tocmai ajunsesem cu chiu cu vai înapoi în pat, când Papa deschise ușa și intră. Știa. Am vrut să mă mișc în pat și să-mi schimb poziția, ca și cum asta ar fi mascat ceea ce tocmai făcusem. Voiam să îi cercetez privirea ca să aflu ce știe, cum a aflat despre desen. Dar n-am făcut-o. Nu eram în stare. Frica. Frica îmi era cunoscută, și totuși, ori de câte ori o simțeam, nu era niciodată la fel ca dățile anterioare, de parcă venea în diverse culori și arome.

— Tot ce fac pentru tine fac pentru binele tău, spuse Papa. Știi asta?

— Da, Papa. Încă nu eram sigură dacă știe de desen.

Se așeză pe pat și mă luă de mână.

— Am comis și eu odată un păcat împotriva propriului meu trup, spuse el. Și bunul părinte, cel cu care locuiam când mergeam la St Gregory, a intrat și m-a văzut. Mi-a cerut să fierb apă pentru ceai. A turnat apa într-un castron și mi-a înmuiat mâinile în ea. Papa se uita drept în ochii mei.

Nu știam că făcuse vreun păcat.

— N-am mai păcătuit niciodată împotriva propriului meu trup de atunci. Bunul părinte a făcut asta pentru binele meu, spuse.

După ce plecă Papa, nu m-am gândit la mâinile lui înmuiate în apă fiartă pentru ceai, cu pielea jupuită și cu fața încordată de durere. În loc de asta, m-am gândit la desenul cu Papa-Nnukwu din geantă.

•

N-am apucat să-i spun lui Jaja de desen decât a doua zi, o sâmbătă, când veni la mine în cameră în timpul programului de studiu. Purta șosete groase și-și punea cu grijă un picior înaintea altuia, așa cum făceam și eu. Dar n-am vorbit despre picioarele noastre pansate. După ce mângâie desenul cu degetele, spuse că are și el să-mi arate ceva. Ne-am dus jos, în bucătărie. Era înfășurat tot în hârtie neagră de celofan și-l ascunsese în frigider, sub sticlele de Fanta. Când îmi văzu privirea mirată, îmi spuse că nu erau niște simple bețe; erau tije de hibiscus purpuriu. Voia să le dea grădinarului. Eram încă în sezonul harmattanului, și pământul era setos, dar tușica Ifeoma îi spusese că se putea ca tijele să prindă rădăcină și să crească dacă erau udate regulat, pentru că hibiscușilor nu le plăcea apa multă, dar nu le plăcea nici pământul uscat.

Ochii lui Jaja străluceau când vorbea de hibiscuși; îi ținea în palme ca să pot atinge tijele reci și umede. Îi spusese lui Papa despre ele și, cu toate acestea, le puse repede la loc în frigider când am auzit că vine Papa.

•

La prânz, aveam budincă de yami, iar mirosul plutea în toată casa chiar dinainte

să mergem la masa din sufragerie. Mirosea bine – bucăți de pește uscat plutind în sos galben, lângă legume și cubulețe de yam. După rugăciune, în timp ce mama punea mâncarea în farfurii, Papa spuse:

— Înmormântările acestea păgâne sunt foarte scumpe. Un grup fetiș îți cere o vacă, apoi un vraci îți cere o capră, pentru vreun zeu de piatră, apoi altă vacă pentru sat și alta pentru *umuada*. Nimeni nu se întreabă de ce așa-numiții zei nu mănâncă niciodată animalele și, în loc de asta, oameni lacomi împart carnea între ei. Pentru păgâni, moartea unui om e doar o scuză să se ospăteze.

Eram curioasă de ce spune Papa asta, ce-l stârnise. Noi ceilalți am rămas tăcuți până când mama a terminat de împărțit mâncarea.

— I-am trimis Ifeomei bani pentru înmormântare. I-am dat tot ce are nevoie, spuse Papa. După o pauză, adăugă: Pentru înmormântarea lui *nna nay*.

— Să mulțumim Domnului, spuse mama, iar eu și Jaja repetarăm după ea.

Sisi intră înainte să terminăm masa, să-i spună lui Papa că Ade Coker e la poartă cu încă un bărbat. Adamu le ceruse să aştepte la poartă; făcea asta de fiecare dată când ne vizitau oamenii în timpul mesei la sfârșit de săptămână. Mă așteptam ca Papa să le spună să aștepte în curte până când terminam de mâncat, dar îi spuse lui Sisi să-l anunțe pe Adamu să le dea drumul înăuntru și să deschidă ușa din față. Spuse rugăciunea de după masă când încă mai aveam mâncare în farfurii, apoi ne spuse să terminăm de mâncat, că vine imediat.

Oaspeții intrară și se așezară în camera de zi. Nu puteam să-i văd de la masa din sufragerie, dar în timp ce mâncam, am încercat din răsputeri să disting ce spun. Știam că și Jaja ascultă. Vedeam cum își aplecase ușor capul, cu privirea fixată în gol, în fața lui. Vorbeau pe o tonalitate joasă, dar, era ușor de distins numele Nwankiti Ogechi, mai ales când vorbea Ade Coker, pentru că nu-și cobora vocea așa cum făceau Papa și cu celălalt bărbat.

Spunea că secretarul Marelui Oga – Ade Coker se referea la șeful statului ca la Marele Oga, chiar și în editorialele sale – sunase să-i spună că Marele Oga e dispus să-i acorde un interviu în exclusivitate.

— Dar vor să anulez știrea cu Nwankiti Ogechi. Imaginați-vă ce om prost; mi-a spus că ei știu că niște neisprăviți mi-au spus niște povești pe care am de gând să le folosesc în articolul meu și că poveștile acelea sunt minciuni…

L-am auzit pe Papa întrerupându-l cu o voce joasă, apoi celălalt om a adăugat și el ceva, ceva despre oamenii de seamă din Abuja care nu vor asemenea știri acum că se întâlneau statele membre ale Commonwealth-ului.

— Știți ce înseamnă asta? Sursele mele au avut dreptate. Chiar l-au distrus pe Nwankiti Ogechi, spuse Ade Coker. De ce nu le-a păsat când am scris ultima știre despre el? De ce intervin acum?

Știam la ce știre se referă Ade Coker, pentru că fusese publicată în *Standard* cu

vreo șase săptămâni în urmă, chiar pe când Nwankiti Ogechi dispăruse fără urmă. Îmi aminteam semnul mare de întrebare, negru, deasupra titlului „Unde este Nwankiti Ogechi?" Și îmi aminteam că articolul era plin de citate din declarațiile familiei și ale colegilor îngrijorați. Nu semăna deloc cu primul articol pe care-l citisem despre el în *Standard,* intitulat „Un sfânt printre noi", care se concentrase pe activismul lui, pe întrunirile în favoarea democrației care umpleau stadionul de la Surulere.

— Îi tot spun lui Ade că ar trebui să așteptăm, domnule, zicea musafirul. Să-l lăsăm să realizeze interviul cu Marele Oga. Putem face articolul despre Nwankiti Ogechi mai târziu.

— Nici vorbă, izbucni Ade Coker, și dacă n-aș fi cunoscut vocea aceea ușor ascuțită, mi-ar fi fost greu să mi-l închipui pe rotofeiul și veselul Ade Coker atât de furios. Nu vor ca Nwankiti Ogechi să devină o problemă acum. Simplu! Și știți ce înseamnă asta! Înseamnă că i-au făcut felul! Care e de acord ca Marele Oga să încerce să mă mituiască cu un interviu? Vă întreb, hmm? Care e acela?

Papa îl întrerupse atunci, dar n-am auzit mare lucru din ce a spus, pentru că vorbea pe un ton jos, liniștitor, ca să-l calmeze pe Ade Coker. Următorul lucru pe care l-am auzit spunându-l a fost:

— Haide, să mergem la mine în birou. Copiii mei iau masa.

Au trecut pe lângă noi în drum spre etaj. Ade zâmbi când ne salută, dar era un zâmbet forțat.

— Pot să vin să termin eu de mâncat în locul tău? mă necăji el, mimând o încercare de a-mi înfuleca mâncarea.

După masă, în timp ce stăteam în camera mea și studiam, am încercat din răsputeri să aud ce discută Papa și Ade Coker în birou. Dar n-am reușit. Jaja trecu prin fața biroului de câteva ori, dar când m-am uitat la el a dat din cap că nici el nu aude nimic prin ușa închisă.

Aceasta a fost ziua când, înainte de masa de seară, au venit agenții guvernamentali, bărbații în negru, care au smuls flori de hibiscus când au plecat, bărbații despre care Jaja spusese că veniseră să-l mituiască pe Papa cu un camion plin de dolari și cărora Papa le ceruse să iasă din casa noastră.

•

Când am primit următoarea ediție din *Standard* știam că îl va avea pe Nwankiti Ogechi pe prima pagină. Povestea era detaliată, furioasă, plină de citate aparținând cuiva numit „Sursa". Soldații l-au împușcat pe Nwankiti Ogechi într-un tufiș, în Minna. Și apoi i-au turnat acid pe trup ca să-i dizolve carnea de pe oase, chiar dacă era deja mort.

În timpul programului în familie, când eu și Papa jucam șah, iar Papa era pe cale să câștige, am auzit la radio că Nigeria fusese suspendată din cadrul

Commonwealth-ului din cauza crimei, iar Canada și Olanda își retrăgeau ambasadorii, în semn de protest. Crainicul citi un fragment scurt din comunicatul de presă al guvernului canadian, în care se făcea referire la Nwankiti Ogechi ca la „un om de onoare”.

Papa își ridică ochii de pe tabla de șah și spuse:

— Aici trebuia să se ajungă. Știam că se va ajunge la asta.

La puțin timp după ce am luat masa de seară, veniră niște oameni și am auzit-o pe Sisi spunându-i lui Papa că spun că sunt de la Coaliția Democratică. Au stat în curte cu Papa și, cu toate că m-am străduit, n-am reușit să aud conversația. A doua zi, veniră și mai mulți oaspeți în timpul mesei de seară. Și mai mulți, în ziua următoare. Cu toții îi spuneau lui Papa să fie cu băgare de seamă. Nu te mai duce cu mașina oficială la serviciu. Nu te duce în locuri publice. Adu-ți aminte de explozia de la aeroport atunci când călătorea avocatul de drept civil. Amintește-ți-o și pe cea de la stadion din timpul mitingului în favoarea democrației. Ține-ți ușile încuiate. Adu-ți aminte de bărbatul acela împușcat în dormitor de mascați negri.

Mama ne spunea mie și lui Jaja. Părea speriată când vorbea și voiam s-o mângâi pe umăr și să-i spun că Papa va fi bine. Știam că el și cu Ade Coker erau de partea adevărului și știam că vor fi în regulă.

— Credeți că oamenii fără Dumnezeu au rațiune? întreba Papa în fiecare seară la masă, de multe ori după o lungă perioadă de tăcere. Părea să bea foarte multă apă la masă și obișnuiam să-l privesc, întrebându-mă dacă într-adevăr îi tremură mâinile sau doar mi se pare.

Eu și Jaja nu vorbeam despre oamenii care veneau acasă. Voiam să vorbesc despre asta, dar Jaja se uita în altă parte când aduceam vorba din priviri și schimba subiectul când deschideam discuția. Singura dată când l-am auzit spunând ceva a fost când a sunat tușica să afle ce face Papa, pentru că auzise despre furoarea pe care o iscase *Standard*. Papa nu era acasă, așa că vorbi cu mama. După aceea, mama îi dădu telefonul lui Jaja.

— Tușico, nu-l vor atinge pe Papa, l-am auzit spunând pe Jaja. Știu că are multe relații în străinătate.

În timp ce-l ascultam pe Jaja continuând să-i spună tușicăi Ifeoma că plantase tijele de hibiscus, dar că încă e prea devreme să spui că vor trăi, mă întrebam de ce mie nu-mi spusese niciodată asta despre Papa.

Când am luat telefonul, tușica Ifeoma părea foarte aproape și se auzea tare. După ce ne-am salutat, am inspirat adânc și am spus:

— Salută-l pe părintele Amadi.

— Întreabă mereu de tine și de Jaja, spuse tușica Ifeoma. Stai așa, *nne*, e și Amaka aici.

— Kambili, *ke kwanu*? Vocea Amakăi suna diferit la telefon. Degajată. Mult mai puțin predispusă să înceapă o ceartă. Mult mai puțin dispusă să te ia peste picior sau poate aceasta era doar pentru că nu-i vedeam surâsul superior.

— Sunt bine, am spus. Mulțumesc. Mulțumesc pentru desen.

— M-am gândit că ți-ar plăcea să-l păstrezi. Vocea ei era încă răgușită când vorbea despre Papa-Nnukwu.

— Mulțumesc, am șoptit. Nu-mi închipuisem că Amaka se gândea măcar la mine, nici că știa ce vreau, nici că știa că vreau ceva.

— Știi că *akwam ozu* lui Papa-Nnukwu e săptămâna viitoare?

— Da.

— Ne vom îmbrăca în alb. Negrul e prea deprimant, mai ales nuanța pe care o poartă oamenii când jelesc, ca tăciunele. Eu voi conduce dansul nepoților. Părea foarte mândră.

— Se va odihni în pace, am spus. Mă întrebam dacă-și dă seama că și eu aș fi vrut să port alb și să intru în dansul funerar al nepoților.

— Da, așa va fi. Făcu o pauză. Mulțumim unchiului Eugene.

Nu știam ce să spun. Mă simțeam de parcă stăteam într-un loc unde un copil vărsase pudră de talc și trebuia să merg cu grijă, ca să nu alunec și să cad.

— Papa-Nnukwu chiar își făcea griji că nu va avea o înmormântare cum se cuvine, spuse Amaka. Acum știu că se va odihni în pace. Unchiul Eugene i-a dat mamei atâția bani că poate cumpăra șapte vaci pentru înmormântare!

— Asta e bine. Am bâiguit.

— Sper ca tu și Jaja să puteți veni de Paști. Epifaniile încă mai au loc, așa că, poate de data asta, putem merge în pelerinaj la Aokpe, dacă asta îl convinge pe unchiul Eugene să vă lase. Și îmi fac confirmarea în Duminica Paștilor și mi-ar plăcea ca tu și Jaja să fiți aici.

— Și eu vreau să vin, am spus zâmbind, pentru că vorbele pe care tocmai le rostisem, întreaga conversație cu Amaka erau ca într-un vis. M-am gândit la propria mea confirmare, de anul trecut, la Sfânta Agnes. Papa îmi cumpărase rochia albă de dantelă și un voal fin, în mai multe straturi, pe care femeile din grupul de rugăciune al mamei l-au atins, îngrămădindu-se în jurul meu după liturghie. Episcopul se chinui puțin să-mi ridice voalul de pe față ca să-mi facă semnul crucii pe frunte și să spună: „Ruth, primește pecetea darului Sfântului Duh”. Ruth. Papa îmi alesese numele de confirmare.

— Ți-ai ales un nume de confirmare? am întrebat.

— Nu, spuse Amaka. *Ngwanu,* mama vrea să-i amintească ceva mătușii Beatrice.

— Salută-i pe Chima și pe Obiora, am spus, înainte să-i dau telefonul mamei.

Înapoi în cameră, mă uitam la manualul meu, întrebându-mă dacă părintele

Amadi chiar întrebase de noi sau dacă tușica Ifeoma spusese asta doar din curtoazie – dacă își amintea și el de noi cum ne aminteam și noi de el. Dar tușica Ifeoma nu era așa. Ea n-ar fi spus asta dacă el n-ar fi întrebat. Eram curioasă dacă întrebase de noi, de mine și de Jaja, în același timp, ca despre două lucruri care merg împreună. Porumb și *ube*. Orez și tocăniță. Yam și ulei. Sau dacă vorbise separat despre noi, dacă mai întâi întrebase de mine și apoi de Jaja. Când l-am auzit pe Papa venind de la serviciu, m-am dezmeticit și m-am uitat la carte. Umplusem o foaie de hârtie cu mâzgălituri, siluete de omuleți și „părintele Amadi”, scris de o sută de ori. Am rupt foaia de hârtie.

Am mai rupt multe altele în săptămânile ce au urmat. Pe toate era scris „părintele Amadi” de zeci de ori. Pe unele încercam să-i surprind vocea, folosind simboluri muzicale. Pe altele, desenasem literele din numele lui folosind numerale romane. Totuși, nu trebuia să-i scriu numele ca să-l văd. Recunoșteam o secvență din mersul lui, pasul acela săltat și sigur pe el, în cel al grădinarului. Îi vedeam constituția musculară în Kevin și, când începu din nou școala, o secvență din zâmbetul lui, în zâmbetul maicii Lucy. În a doua zi de școală, m-am dus împreună cu fetele pe terenul de volei. N-am auzit șoptindu-se „snoaba sălbatică”, nici râsete batjocoritoare. N-am observat ghionturile amuzate pe care și le dădeau una alteia. Am așteptat, cu mâinile încrucișate, până când am fost aleasă. Vedeam doar pielea părintelui Amadi de culoarea lutului și auzeam doar „Ai picioare bune de alergat”.

•

A plouat tare în ziua în care a murit Ade Coker, o ploaie stranie, furioasă în mijlocul harmattanului pârjolitor. Ade Coker lua micul dejun cu familia lui când un curier i-a adus un pachet. Fiica lui, în uniforma de școală primară, stătea în fața lui la masă. Bebelușul era în apropiere, într-un scaun înalt. Soția lui îi dădea bebelușului Cerelac cu lingurița. Ade Coker a sărit în aer când a deschis pachetul – un pachet despre care știa toată lumea că era de la șeful statului, chiar dacă soția lui Yewande nu spusese că Ade Coker se uitase la plic și spusese: „Are ștampila Casei Statului”, înainte să-l deschidă.

Când eu și Jaja am venit acasă de la școală, ne-am udat aproape până la piele de la mașină până la ușa de la intrare; ploua atât de tare că se formase o mică piscină lângă hibiscuși. Mă mâncau picioarele în sandalele mele de piele ude. Papa era prăbușit pe o canapea în camera de zi, hohotind. Părea atât de mic. Papa, care era atât de înalt că uneori își lăsa capul în jos când trecea pragul, atât de înalt încât croitorul lui folosea mereu material în plus ca să-i coasă pantalonii. Acum părea mic, arăta ca un sul de material boțit.

— Trebuia să-l oblig pe Ade să nu publice articolul ăla, spunea Papa. Trebuia să-l protejez. Trebuia să-l fac să oprească știrea aia.

Mama îl ținea aproape de ea, cu fața cuibărită la pieptul ei.

— Nu, spuse ea. *O zugo,* nu.

Jaja și cu mine stăteam și ne uitam. M-am gândit la ochelarii lui Ade Coker, mi-am imaginat lentilele lui groase, albăstrii, ramele albe topindu-se într-o mâzgă lipicioasă. Mai târziu, după ce mama ne povesti ce se întâmplase, cum se întâmplase, Jaja spuse: „Așa a fost voia Domnului, Papa”, și Papa zâmbi și-l bătu ușor pe spate.

Papa organiză înmormântarea lui Ade Coker; înființă un cont pentru Yewande și copii, le cumpără o casă nouă. Le plăti bonusuri uriașe angajaților de la *Standard* și le ceru tuturor să-și ia un concediu prelungit. Îi apărură cearcăne sub ochi în săptămânile acelea, de parcă cineva i-ar fi supt carnea delicată, lăsându-i ochii cufundați în orbite.

Atunci, am început să am coșmaruri, în care vedeam rămășițele carbonizate ale lui Ade Coker împroșcate pe masa din sufragerie, pe uniforma fiicei lui, pe castronul de cereale al bebelușului, pe farfuria lui cu ochiuri. În unele coșmaruri, eu eram fiica, și rămășițele carbonizate erau ale lui Papa.

•

La câteva săptămâni după moartea lui Ade Coker, cearcănele erau încă săpate pe figura lui Papa și avea o încetineală în mișcări de parcă i-ar fi fost greu să-și ridice picioarele și să-și miște mâinile. Îi lua mai mult timp să răspundă când vorbeai cu el, să-și mestece mâncarea, chiar și să găsească pasajele corecte de citit din Biblie. Dar se ruga mult mai mult și, câteodată, când mă trezeam noaptea să merg la baie, îl auzeam strigând de pe balconul care dădea în curtea din față. Chiar dacă stăteam pe toaletă și ascultam, nu reușeam niciodată să înțeleg ce spune. Când i-am spus despre asta lui Jaja, a dat din umeri și mi-a spus că probabil Papa vorbește în limbi necunoscute nouă, cu toate că știam amândoi că Papa nu era de acord cu cei care vorbeau în alte limbi, pentru că asta făceau pastorii aceia falși de la bisericile penticostale care apăreau precum ciupercile după ploaie.

Mama ne spunea adesea mie și lui Jaja să nu uităm să-l îmbrățișăm mai strâns pe Papa, să știe că suntem alături de el, pentru că era foarte solicitat și stresat. Niște soldați se duseseră la una din fabricile lui cu niște șobolani morți într-o cutie și apoi închiseseră fabrica, spunând că găsiseră șobolanii acolo și că puteau răspândi boli prin napolitane și biscuiți. Papa nu mai mergea la celelalte fabrici atât de des ca înainte. Uneori, părintele Benedict venea înainte ca eu și Jaja să mergem la școală și era tot în biroul lui Papa când veneam acasă. Mama spunea că rostesc novene speciale. În zile din acestea, Papa nu mai urca să verifice dacă eu și Jaja ne urmăm programul zilnic, așa că Jaja venea la mine în cameră să vorbim sau doar să stea pe pat cât eu învățam, înainte să meargă în camera lui.

Într-una din zilele acelea, Jaja veni la mine în cameră și mă întrebă:

— Pot să văd desenul cu Papa-Nnukwu?

Ochii mei zăboviră asupra ușii. Nu mă uitam niciodată la desen când Papa era acasă.

— E cu părintele Benedict, spuse Jaja. Nu va veni.

Am scos desenul din geantă și l-am desfăcut. Jaja se uită la el, trecându-și degetul deformat peste vopsea, degetul cu care nu mai simțea mare lucru.

— Am brațele lui Papa-Nnukwu, spuse Jaja. Vezi? Am brațele lui. Vorbea de parcă era în transă, de parcă uitase unde e și cine e. De parcă uitase că nu mai simte mare lucru cu degetul lui mic.

Nu i-am spus lui Jaja să înceteze, nici nu i-am atras atenția că își trecea degetul deformat peste desen. N-am pus desenul la loc imediat. În loc de asta, m-am dus mai aproape de el și ne-am uitat amândoi la desen, în liniște, îndelung. Suficient de mult ca părintele Benedict să plece. Știam că va veni Papa să îmi spună noapte bună, să mă sărute pe frunte. Știam că va fi îmbrăcat cu pijamalele stacojii, care împrumutau ochilor lui o lucire roșiatică. Știam că Jaja nu va avea destul timp să strecoare desenul înapoi în geantă și că Papa va arunca o privire peste el, obrajii i se vor umfla ca niște fructe necoapte de *udala* și va scuipa cuvinte igbo din gură.

Și asta s-a și întâmplat. Poate asta voiam amândoi să se întâmple, fără să fim conștienți de asta. Poate că ne schimbaserăm cu toții după Nsukka – chiar și Papa – și lucrurile trebuiau să se schimbe, să-și modifice ordinea originală.

— Ce e asta? Ați luat-o cu toții pe căi păcătoase? Ce faceți cu desenul acela? De unde îl aveți? întrebă Papa.

— *O nkem*. E al meu, spuse Jaja. Strânse desenul la piept, învelindu-l cu brațele.

— E al meu, am spus.

Papa se legănă ușor de pe o parte pe alta, șovăind, ca un om pe cale să cadă la picioarele unui pastor charismatic, după punerea mâinilor. Papa nu șovăia adesea. Șovăitul lui era ca agitarea unei sticle de coca-cola care exploda într-o spumă violentă când o deschideai.

— Cine a adus desenul ăla în casa asta?

— Eu, am spus.

— Eu, spuse Jaja.

Dacă Jaja s-ar fi uitat la mine, i-aș fi cerut să nu ia vina asupra lui. Papa înhăță desenul de la Jaja. Mâinile i se mișcară cu iuțeală, acționând împreună. Desenul nu mai era. Deja reprezenta ceva pierdut, ceva ce nu avusesem niciodată, ce nu aveam să posed vreodată. Acum, chiar și acea amintire dispăruse și, la picioarele lui Papa, stăteau bucățele de hârtie brăzdate de culori pământii. Bucățile erau foarte mărunte, foarte exacte. Dintr-odată și nebunește, mi-am imaginat trupul lui

Papa-Nnukwu tăiat în bucăți mici și așezat în frigider.

— Nu! am țipat. M-am repezit la bucățelele de hârtie de pe jos ca și cum aș fi vrut să le salvez, ca și cum, salvându-le pe ele, l-aș fi salvat pe Papa-Nnukwu.

— Ce te-a apucat? întrebă Papa. Ce-ai pățit?

Stăteam întinsă pe jos, ghemuită ca un copil în uter din manualul meu de Științe Integrate pentru Școli Gimnaziale.

— Ridică-te! Pleacă de lângă desenul ăla!

Am rămas întinsă, fără să mă mișc.

— Ridică-te! spuse din nou Papa. Tot nu m-am mișcat. A început să dea în mine cu picioarele. Cataramele de metal de pe papucii lui de casă mă înțepau ca niște mușcături de țânțari uriași. Vorbea non-stop, necontrolat, într-o combinație de igbo și engleză, carne moale cu oase ascuțite. Lipsă de credință. Adorație păgână. Flăcările iadului. Ritmul loviturilor se întețea, iar eu mă gândeam la muzica Amakăi, la muzica ei inspirată din cultură, care uneori începea cu un saxofon calm și apoi o lua la goană într-un ritm nebunesc. M-am ghemuit mai tare, în jurul bucăților de desen; erau fine, pufoase. Încă mai aveau mirosul metalic al paletei de desen a Amakăi. Înțepăturile erau aspre acum, semănau mai tare cu niște mușcături, pentru că metalul cădea pe carnea vie de pe spate, picioare, mijloc. Șuturi. Șuturi. Șuturi. Poate acum era o curea, pentru că mi se părea foarte grea catarama de metal. Pentru că auzeam șuieratul în aer. O voce joasă spunea „Te rog, *biko,* te roog”. Și mai multe înțepături. Mai multe palme. Gura mi s-a umplut de o umezeală sărată. Mi-am închis ochii și m-am cufundat în tăcere.

•

Când am deschis ochii, am știut imediat că nu sunt în patul meu. Salteaua era mai tare decât a mea. Am dat să mă ridic, dar durerea mi-a săgetat tot trupul, în înțepături insuportabile. Am căzut la loc.

— *Nne*, Kambili. Slavă Domnului! Mama se ridică și-mi așeză mâna pe frunte și apoi obrazul ei, pe obrazul meu. Slavă Domnului. Slavă Domnului că te-ai trezit.

Îi simțeam obrazul plin de lacrimi. Atingerea ei era ușoară și totuși îmi trimitea ace dureroase în tot corpul, începând de la cap. Era ca apa fierbinte pe care mi-o turnase Papa pe picioare, doar că acum mă ardea tot trupul. Mă durea chiar și gândul la orice mișcare.

— Mă arde în tot corpul, am spus.

— Șșșșșt, spuse ea. Odihnește-te numai. Slavă Domnului că te-ai trezit.

Nu voiam să fiu trează. Nu voiam să simt durerea vie dintr-o parte. Nu voiam să simt ciocanul greu care mă lovea în cap. Chiar și să trag aer în piept era agonie. Un doctor în alb era în cameră, la picioarele patului. Îi cunoșteam vocea; era lector la biserică. Vorbea încet și sigur, așa cum făcea când își citea prima și a

doua prelegere, și totuși, nu puteam auzi mai nimic. Coastă ruptă. Vindecat frumos. Hemoragie internă. Se apropie și-mi ridică ușor mâneca de la cămașă. Injecțiile mă speriaseră dintotdeauna – de câte ori avusesem malarie, mă rugam să fiu nevoită să iau tablete de Novalgin în loc de injecții cu clorochină. Dar acum, o înțepătură de ac era nimica toată. Aș fi luat injecții în fiecare zi în locul durerilor din tot corpul. Fața lui Papa era aproape de a mea. Părea atât de aproape că nasul lui aproape că-l atingea pe al meu, și totuși îmi dădeam seama că avea privirea blândă, că vorbește și plânge în același timp.

— Fiica mea. Comoara mea. Nu ți se va întâmpla nimic. Comoara mea.

Nu eram sigură că nu visez. Mi-am închis ochii.

Când i-am deschis din nou, părintele Benedict stătea deasupra mea. Îmi făcea semnul crucii pe picioare cu ulei, uleiul avea miros de ceapă și mă durea și atingerea lui ușoară. Papa era aproape de mine. Și el murmura rugăciuni, cu mâinile așezate ușor pe mine. Mi-am închis ochii.

— Nu înseamnă nimic. Fac miruirea ultimă oricui e grav bolnav, șopti mama, când plecară Papa și părintele Benedict.

Mă uitam fix la mișcările buzelor ei. Nu eram grav bolnavă. Știa doar. De ce spune că sunt grav bolnavă. Ce caut aici, la spitalul St. Agnes?

— Mama, cheam-o pe tușica Ifeoma, am spus.

Mama se uită în altă parte.

— *Nne,* trebuie să te odihnești.

— Cheam-o pe tușica Ifeoma, te rog.

Mama se întinse să mă țină de mână. Avea fața umflată de plâns și avea buzele crăpate, cu fâșii mici de piele care se decojeau. Voiam să mă ridic și s-o iau în brațe și în același timp îmi venea s-o dau la o parte, s-o împing atât de tare de să se răstoarne cu scaun cu tot.

•

Fața părintelui Amadi mă privea când am deschis ochii. Era un vis, era în imaginația mea și totuși îmi doream să nu mă doară așa de tare să zâmbesc, ca să pot zâmbi.

— La început, nu puteau să-i găsească o venă, mi-a fost atât de frică. Era vocea mamei, reală, lângă mine. Nu visam.

— Kambili. Kambili. Te-ai trezit? Vocea părintelui Amadi era mai profundă, mai puțin melodioasă decât în visurile mele.

— *Nne,* Kambili, *nne*. Era vocea tușicăi Ifeoma; fața ei apăru lângă cea a părintelui Amadi. Își prinsese în sus părul împletit în codițe, într-un coc imens care arăta de parcă avea un coș de rafie așezat pe cap. Am încercat să zâmbesc. Mă simțeam amețită. Ceva se scurgea din mine, alunecând, secătuindu-mi forța fizică și psihică și nu mă puteam împotrivi.

— Medicația o adoarme, spuse mama.

— *Nne*, verișorii tăi îți transmit salutări. Ar fi venit, dar sunt la școală. Părintele Amadi e aici cu mine. *Nne*…

Tușica Ifeoma îmi prinse mâna, dar eu am tresărit și mi-am retras-o. Chiar și efortul de a-mi retrage mâna durea. Voiam să-mi țin ochii deschiși, voiam să-l văd pe părintele Amadi, să-i simt parfumul, să-i aud vocea, dar mi se închideau pleoapele.

— Nu mai puteți continua așa, *nwunye m,* spuse tușica Ifeoma. Când o casă ia foc, fugi afară înainte să ți se prăbușească acoperișul în cap.

— Nu s-a mai întâmplat niciodată așa. N-a mai pedepsit-o niciodată așa, spuse mama.

— Kambili vine la Nsukka după ce iese din spital.

— Eugene nu va fi de acord.

— Îi voi spune eu. Tatăl nostru a murit, așa că nu mai există nicio amenințare păgână la mine în casă. Vreau ca Jaja și Kambili să stea la mine, cel puțin până la Paști. Fă-ți și tu bagajele și vino la Nsukka. Îți va fi mai ușor să pleci când copiii nu sunt acolo.

— Nu s-a mai întâmplat niciodată așa.

— Ai auzit ce-am spus, *gbo*? zise tușica Ifeoma, ridicând vocea.

— Am auzit.

Vocile se îndepărtau, de parcă mama și tușica Ifeoma erau într-o barcă ce plutea repede pe mare și valurile le înghițeau vocile. Înainte să le pierd vocile, m-am întrebat unde dispăruse părintele Amadi. Mi-am deschis ochii câteva ore mai târziu. Era întuneric afară și becurile erau stinse. În licărirea de lumină ce pătrundea de pe hol pe sub ușa închisă am văzut crucifixul pe perete și silueta mamei pe un scaun la picioarele patului.

— *Kedu*? Voi fi lângă tine toată noaptea. Dormi. Odihnește-te, spuse mama. Se ridică și se așeză pe pat. Îmi mângâie perna; știam că îi e frică să mă atingă și să-mi provoace astfel durere. Tatăl tău a stat lângă tine în fiecare noapte în ultimele trei zile. N-a închis un ochi.

Mi-a fost greu să-mi întorc capul, dar am făcut-o și m-am uitat în altă parte.

•

Meditatoarea mea particulară veni în săptămâna următoare. Mama îmi spuse că Papa intervievase zece oameni înainte s-o aleagă pe ea. Era o soră tânără și nu-și depusese încă jurământul final. Mărgelele din rozariu, care erau prinse în jurul taliei peste veșmântul ei de culoarea cerului, foșneau când se mișca. Părul blond, subțire îi ieșea de sub maramă. Când îmi dădu mâna și spuse *Kee ka ime*? am fost uimită. Nu auzisem niciodată un alb vorbind igbo, și atât de bine. Vorbea încet în engleză când aveam lecții și în igbo, cu toate că nu atât de des, când nu aveam. Își

crea propria ei liniște, așezându-se în ea și trecându-și degetele peste rozariu în timp ce eu citeam pasaje la literatură. Dar știa multe lucruri; vedeam asta în adâncul ochilor ei căprui. Știa, de exemplu, că puteam să-mi mișc mai multe părți ale corpului decât îi ziceam doctorului, cu toate că nu spunea nimic. Chiar și durerea ascuțită din coaste devenise suportabilă și capul nu îmi mai pulsa ca înainte. Dar îi spuneam doctorului că e la fel de rău ca înainte și urlam când încerca să-mi pipăie coastele. Nu voiam să plec de la spital. Nu voiam să mă duc acasă.

Mi-am dat examenele pe patul de spital, în timp ce maica Lucy, care a adus personal subiectele, a așteptat pe un scaun lângă mama. Mi-a dat timp în plus pentru fiecare examen, dar am terminat cu mult înainte să expire timpul. Mi-a adus carnetul câteva zile mai târziu. Ieșisem prima. Mama nu a cântat cântecele ei de laudă în igbo; a spus doar „Mulțumesc Domnului".

Colegele de clasă m-au vizitat în după-amiaza aceea, cu ochii plini de admirație și respect. Auziseră că supraviețuisem unui accident. Sperau să mă întorc cu un ghips pe care să-și pună toate semnătura. Chinwe Jideze îmi aduse o carte poștală mare pe care scria „Însănătoșire grabnică, unei persoane speciale" și se așeză pe patul meu și vorbi cu mine în șoaptă, confidențial, ca și cum fusesem prietene apropiate dintotdeauna. Îmi arătă chiar și carnetul ei de note – ieșise a doua. Înainte să plece, Ezinne mă întrebă:

— Așa-i că de acum n-o să mai fugi acasă imediat după ore?

Mama îmi spuse că aveau să mă externeze în două zile. Dar că nu voi merge acasă, ci la Nsukka, timp de o săptămână, și Jaja avea să vină cu mine. Nu știa cum îl convinsese tușica Ifeoma pe Papa, dar el fusese de acord că aerul de la Nsukka e bun pentru mine, pentru recuperarea mea.

•

Ploaia stropea pe jos, în verandă, deși soarele ardea, și a trebuit să-mi mijesc ochii ca să mă uit afară prin ușa de la camera de zi a tușicăi Ifeoma. Mama obișnuia să ne spună, mie și lui Jaja, că Dumnezeu nu se poate hotărî ce să trimită, soare sau ploaie. Stăteam în camerele noastre și ne uitam pe geam la stropii de ploaie scânteind în lumina soarelui, așteptând ca Dumnezeu să se hotărască.

— Kambili, vrei un mango? întrebă Obiora din spatele meu.

Voise să mă ajute să intru în casă când am ajuns, după-amiaza devreme, și Chima insistase să mă ajute să-mi duc geanta. De parcă le era teamă că starea mea gravă se păstrase undeva înăuntru și va izbucni iar dacă fac efort prea mare. Tușica Ifeoma le spusese că fusesem grav bolnavă și aproape că murisem.

— Voi mânca mai târziu, i-am spus, întorcându-mă.

Obiora lovea cu un mango galben în peretele camerei de zi. Făcea asta până când interiorul devenea o pulpă moale. Apoi mușca puțin într-un capăt al fructului

și sugea până când sâmburele se mișca în gol în coajă, ca un om îmbrăcat în haine prea mari. Amaka și tușica Ifeoma mâncau și ele mango, dar cu cuțitul, tăind felii de pulpă portocalie și tare de pe sâmbure.

M-am dus afară pe verandă și m-am sprijinit de balustrada metalică, privind ploaia subțiindu-se până la câțiva picuri și apoi oprindu-se. Dumnezeu hotărâse să fie soare. Era un miros de prospețime în aer, parfumul acela comestibil pe care pământul copt de căldură îl lasă la prima atingere a ploii. Mi-am imaginat că merg în grădină, unde Jaja e așezat în genunchi, scoțând un bulgăre de pământ cu degetele și mușcând din el.

— *Aku na-efe*! *Aku* zboară! strigă un copil într-unul din apartamentele de sus.

Aerul se umplu de aripi multicolore plutind de jur împrejur. Copiii fugiră afară din casă cu ziare împăturite și cutii goale de Bournvita. Loveau *aku* în zbor cu ziarele și apoi se aplecau să îi adune și să-i pună în cutiile de metal. Unii dintre ei alergau pur și simplu încolo și încoace, lovind *aku* doar de dragul de a o face. Alții se lăsau pe vine să îi privească pe cei care își pierduseră aripile târându-se pe jos, să-i urmărească în timp ce se prindeau unii de alții și se mișcau ca o sfoară neagră, un colier mobil.

— E interesant cum mănâncă oamenii *aku*. Dar pune-i să mănânce termitele fără aripi și nu mai e același lucru. Și, cu toate acestea, cei fără aripi sunt doar cu un stadiu sau două mai jos decât *aku*, spuse Obiora.

Tușica Ifeoma râse.

— Ia uită-te la tine, Obiora. Acu' vreo câțiva ani erai primul care alerga după ei. Și, în afară de asta, n-ar trebui să vorbești de copii cu atâta dispreț, îl necăji Amaka. Până la urmă, sunt toți la fel ca tine.

— Eu n-am fost niciodată copil, spuse Obiora, îndreptându-se spre ușă.

— Unde te duci? întrebă Amaka? Să alergi după *aku*?

— Nu mă duc să alerg după termitele acelea zburătoare, mă duc numai să mă uit, spuse Obiora. Să observ.

Amaka râse, iar tușica Ifeoma îi ținu isonul.

— Pot să mă duc și eu, mami? întrebă Chima. Deja se îndrepta spre ușă.

— Da, dar știi că n-o să le prăjim, da?

— Pe acelea pe care le prind i le dau lui Ugochukwu. Ei prăjesc *aku* la ei acasă, spuse Chima.

— Ai grijă să nu-ți intre în urechi, *inugo*? Sau o să te facă să asurzești! strigă tușica Ifeoma în timp ce Chima se repezea afară.

Tușica Ifeoma își luă papucii și urcă la etaj să vorbească cu o vecină. Am rămas singură cu Amaka, stând alături, lângă balustradă. Făcu un pas înainte să se aplece peste balustradă, iar umărul ei s-a atins de al meu. Vechea senzație de stinghereală dispăruse.

— Ai devenit iubita părintelui Amadi, spuse ea. Avea același ton relaxat pe care-l avusese cu Obiora. N-avea cum să știe cât de tare tânjește inima mea. A fost foarte îngrijorat când ai fost bolnavă. Vorbea atât de mult despre tine. Și, *amam*, nu era doar grija preotului față de un credincios.

— Ce spunea?

Amaka s-a întors să-mi studieze fața nerăbdătoare.

— Te-ai îndrăgostit de el, nu-i așa?

„Îndrăgostit” era puțin spus. Nici măcar nu se apropia de ce simțeam, de cum mă simțeam, dar am spus „Da”.

— Ca toate celelalte fete din campus.

Mi-am încleștat mâna pe balustradă. Știam că Amaka nu îmi va spune mai multe dacă nu întreb. De fapt, voia să-mi dau drumul la gură.

— Ce vrei să spui? am întrebat.

— Oo, toate fetele de la biserică sunt îndrăgostite de el. Chiar și câteva dintre femeile măritate. Oamenii se îndrăgostesc de preoți tot timpul, știi? E palpitant să ai de-a face cu Dumnezeu ca rival. Amaka își trecu mâna peste balustradă, să șteargă picăturile de ploaie.

— Cu tine e altfel. Nu l-am auzit niciodată vorbind așa despre cineva. Spunea că nu râzi niciodată. Că ești foarte timidă, deși se întâmplă multe în căpșorul acela al tău. A insistat s-o ducă pe mama la Enugu ca să te vadă. I-am spus că se poartă ca un om a cărui soție e bolnavă.

— M-am bucurat că a venit la spital, am spus. Am rostit asta cu ușurință, lăsând cuvintele să se rostogolească pe limbă. Ochii Amakăi încă mă sfredeleau.

— Unchiul Eugene ți-a făcut asta, *okwia*? întrebă ea.

Am dat drumul balustradei, simțind dintr-odată nevoia să fac pipi. Nu mă întrebase nimeni, nici măcar doctorul de la spital sau părintele Benedict. Nu știam ce le spusese Papa. Sau dacă le spusese ceva.

— Ți-a spus tușica Ifeoma? am întrebat.

— Nu, dar am presupus că e așa.

— Da, el, am spus, și apoi am fugit la baie. Nu m-am întors să văd reacția Amakăi.

•

În seara aceea, s-a oprit curentul, chiar înainte să apună soarele. Frigiderul tremură, se scutură, apoi amuți. Nu mi-am dat seama cât de tare hârâia până când s-a oprit. Obiora a adus lămpile pe petrol în verandă și ne-am așezat în jurul lor plesnind insectele minuscule care urmăreau orbește lumina gălbuie și se loveau de abajurul de sticlă. Părintele Amadi veni mai târziu cu porumb copt și *ube* împachetate în ziare vechi.

— Părinte, sunteți cel mai grozav! Exact la asta mă gândeam, porumb și *ube*,

spuse Amaka.

— Am adus toate astea cu condiția să nu începi nicio dispută azi, spuse părintele Amadi. Vreau doar să văd cum se simte Kambili.

Amaka râse și duse pachetul înăuntru să pună conținutul pe farfurie.

— Mă bucur să văd că ți-ai revenit, spuse părintele Amadi, studiindu-mă, de parcă voia să se asigure că sunt întreagă. Am zâmbit. Îmi făcu semn să mă ridic pentru o îmbrățișare. Atingerea trupului lui a fost încordată și fermecătoare. M-am retras. Aș fi vrut ca Jaja, Chima și Obiora, și tușica Ifeoma, și Amaka să dispară cu toții o vreme. Aș fi vrut să fiu singură cu el. Aș fi vrut să-i spun cât de bine mă simt pentru că e acolo, că nuanța de lut aprins a pielii lui e acum culoarea mea preferată.

O vecină bătu la ușă și intră cu o cutie de plastic plină cu *aku*, frunze de *anara* și ardei roșii. Tușica Ifeoma îmi spuse că n-ar fi bine să mănânc, pentru că s-ar putea să-mi facă rău la stomac. L-am privit pe Obiora turtindu-și o frunză de *anara* în palmă. Presără pe frunză *aku*, prăjite în bețigașe crocante, și ardeii și apoi o rulă. Câteva căzură afară în timp ce-și îndesa frunza în gură.

— Oamenii din popor spun că după ce *aku* zboară devine iarăși larvă, zise părintele Amadi. Băgă mâna în castron și-și azvârli câteva în gură. Când eram copil, îmi plăcea la nebunie să alerg după *aku*. Era doar o joacă, oricum, pentru că, dacă voiai să le prinzi, așteptai până seara, când își pierdeau toate aripile și cădeau. Vorbea cu nostalgie.

Mi-am închis ochii și i-am lăsat vocea să mă dezmierde mi l-am imaginat copil, înainte să i se lățească umerii, alergând după *aku* pe afară, prin pământul înmuiat de ploi proaspete.

•

Tușica Ifeoma spuse că încă nu trebuie să ajut la căratul apei, până nu e sigură că m-am înzdrăvenit suficient. Așa că m-am trezit ultima, când razele soarelui pătrundeau deja în cameră, făcând oglinda să scânteieze. Amaka stătea la geamul din camera de zi când am ieșit. M-am dus și m-am așezat lângă ea. Se uita spre verandă, unde tușica Ifeoma stătea pe un scaun și vorbea. Femeia care stătea lângă tușica avea o privire pătrunzătoare, buze serioase și nu era machiată deloc.

— Nu putem sta cu mâinile în sân, *mba*. Unde ai mai auzit de așa ceva ca unic administrator într-o universitate? spuse tușica aplecându-se înainte, de pe scaun. În rujul arămiu îi apăreau crăpături fine când își strângea buzele. Consiliul de administrație votează un vicecancelar. Așa e de când s-a construit universitatea și așa trebuie să fie, *oburia*?

Femeia se uită în depărtare, dând întruna din cap, cum fac oamenii când caută cuvintele potrivite să vorbească. Atunci când vorbi, o făcu foarte încet, de parcă s-ar fi adresat unui copil încăpățânat.

— Se spune că circulă o listă, Ifeoma, de lectori care nu sunt loiali universității. Se spune că s-ar putea să fie concediați. Și numele tău e pe ea.

— Nu sunt plătită să fiu loială. Când spun adevărul, asta devine pentru ei trădare.

— Ifeoma, crezi că ești singura care știe adevărul? Crezi că nu știm adevărul cu toții, ha? Dar, *gwakenem*, adevărul le va ține de foame copiilor tăi? Adevărul le va plăti taxele școlare? El îi va îmbrăca?

— Când vom deschide gura, ai? Când soldații vor fi numiți lectori, și studenții se vor duce la cursuri cu armele îndreptate spre tâmplă? Când vom deschide gura? Tușica Ifeoma avea vocea ridicată. Dar vâlvătaia din ochii ei nu era îndreptată spre femeie; era furioasă pe ceva mult mai mare decât femeia din fața ei.

Femeia se ridică. Își netezi fusta galben-albastră, lungă de abia i se vedeau papucii maro.

— Ar trebui să mergem. La ce oră este cursul tău?

— Două.

— Ai benzină?

— *Ebekwanu*? Nu.

— Hai că te duc eu. Am ceva benzină.

Le-am urmărit pe tușica Ifeoma și pe femeia aceea mergând încet spre ușă, de parcă le apăsa și ceea ce vorbiseră și ceea ce nu spuseseră. Amaka așteptă ca tușica să închidă ușa după ea, înainte să plece de la geam și să se așeze pe un scaun.

— A spus mama să nu uiți să-ți iei analgezicele, Kambili, spuse ea.

— Despre ce vorbea tușica Ifeoma cu prietena ei? am întrebat. Știam că înainte n-aș fi întrebat. Aș fi fost curioasă, dar n-aș fi întrebat.

— Unicul administrator, spuse Amaka scurt, de parcă aș fi înțeles imediat despre ce e vorba. Își trecea mâna de-a lungul scaunului de ratan întruna.

— Este echivalentul șefului statului, la universitate, spuse Obiora. Universitatea devine un microcosmos al țării.

Nu-mi dădusem seama că e acolo, citind o carte întins pe jos în camera de zi. Nu mai auzisem pe nimeni care să folosească termenul de „microcosmos” până atunci.

— Îi spun mamei să tacă din gură, zise Amaka. Ține-ți gura dacă nu vrei să-ți pierzi slujba, pentru că poți fi concediată *fiam*, uite-așa. Amaka pocni din degete ca să arate cât de repede puteau s-o dea afară pe tușica Ifeoma.

— Ar trebui s-o concedieze, ca să putem pleca în America, spuse Obiora.

— *Mechie onu*, spuse Amaka. Taci din gură.

— America? M-am uitat de la Amaka la Obiora.

— Tușa Phillipa o cheamă pe mama să se ducă acolo. Cel puțin acolo oamenii sunt plătiți la timp, spuse Amaka cu amărăciune, de parcă ar fi acuzat pe cineva de ceva.

— Iar munca mamei va fi recunoscută în America, fără alte tâmpenii politice, spuse Obiora dând din cap afirmativ, aprobându-se singur, în caz că n-avea cine.

— Ți-a zis mama că pleacă undeva, *gbo*? Acum Amaka bătea în scaun cu mișcări rapide.

— Știi de când îi tot analizează dosarul? întrebă Obiora. Trebuia să fie lector principal de câțiva ani buni.

— Ți-a spus asta tușica Ifeoma? am întrebat prostește, fără să fiu măcar sigură ce vreau să spun, pentru că nu știam ce altceva să spun, pentru că nu-mi mai puteam imagina viața fără tușica Ifeoma, fără Nsukka.

N-au răspuns nici Obiora, nici Amaka. Se uitau unul la altul în liniște și aveam senzația că nu vorbiseră cu mine de fapt. M-am dus afară și m-am rezemat de balustrada de pe verandă. Plouase toată noaptea. Jaja îngenunchease în grădină și scotea buruienile. Nu mai era nevoie să ude, pentru că se ocupa cerul de asta. Mușuroaie de furnici răsăriseră în pământul roșiatic afânat din grădină, ca niște castele în miniatură. Am tras adânc aer în piept și l-am ținut acolo, să savurez mirosul frunzelor verzi spălate de ploaie, așa cum îmi imaginam că savurează un fumător ultimul fum din țigară. Tufele de allamanda care mărgineau grădina erau înflorite din plin, cu flori galbene, cilindrice.

Chima trăgea de flori și-și înfigea degetele în ele, unul după altul. Îl priveam cercetând floare după floare, căutând o floare mică, să-i încapă pe degetul mic.

•

În seara aceea, părintele Amadi se opri pe la noi în drum spre stadion. Voia să ne ia pe toți cu el. Antrena niște băieți din Ugwu Agidi, pentru campionatele locale de sărituri în înălțime. Obiora împrumutase un joc video de la un vecin de sus și băieții erau toți îngrămădiți pe canapea în fața televizorului, în camera de zi. Nu voiau să meargă la stadion, pentru că trebuiau să înapoieze jocul în scurt timp.

Amaka râse când părintele îi spuse să vină.

— Nu încercați să fiți amabil, părinte, știți că preferați să fiți singur cu iubita dumneavoastră, spuse ea. Și părintele Amadi zâmbi și nu spuse nimic.

M-am dus singură cu el. Aveam gura încleștată din cauza stingherelii în timp ce conducea spre stadion. Am fost recunoscătoare că n-a spus nimic despre afirmația Amakăi și în loc de asta a vorbit despre ploile parfumate și a cântat odată cu corul igbo puternic de pe caseta lui din mașină. Băieții din Ugwu Agidi erau deja acolo când am ajuns la stadion. Erau versiuni mai înalte și mai mature ale băieților pe care îi văzusem data trecută; pantalonii lor plini de găuri erau la fel

de tociți, iar tricourile la fel de zdrențuite. Părintele Amadi ridică vocea – își pierdea muzicalitatea când făcea asta – în timp ce îi încuraja și le arăta ce puncte slabe au. Când nu se uitau, ridica bara mai sus, apoi striga: „Încă o dată, gata, start”, iar ei săreau peste ea, unul după altul. O mai ridică de vreo câteva ori până când se prinseră și îi spuseră: „Ai! Ai! Fada[24]”. Râse și le spuse că el crede că pot sări mai sus decât cred ei că pot. Și că tocmai îi demonstraseră că are dreptate.

Era exact ce făcea și tușica Ifeoma cu verișorii mei, mi-am dat atunci seama, fixându-le limite tot mai sus, prin felul în care vorbea cu ei, prin așteptările pe care le avea de la ei. Făcea asta tot timpul, crezând că sunt în stare să sară și mai sus. Și ei reușeau. Cu mine și cu Jaja era altfel. Noi nu săream peste bară pentru că știam că putem, ci pentru că eram îngroziți că nu vom reuși.

— Ce-ți umbrește fruntea? mă întrebă părintele Amadi, așezându-se lângă mine. Umărul lui îl atingea pe al meu. Mirosul nou de sudoare și cel vechi, de parfum, îmi umplură nările.

— Nimic.

— Atunci vorbește-mi despre acest nimic.

— Credeți în băieții aceștia, am articulat în sfârșit.

— Da, spuse el privindu-mă. Iar ei n-au nevoie să cred în ei, cât am eu personal nevoie de asta.

— De ce?

— Pentru că am nevoie să cred în ceva ce nu pun niciodată la îndoială. Luă sticla de apă și bău cu sete din ea. I-am privit mișcările gâtului în timp ce înghițea apa. Aș fi vrut să fiu eu apa, să pătrund în el, să fiu cu el. Nu fusesem niciodată atât de invidioasă pe apă. Ochii lui îi surprinseră pe ai mei și mi-am ferit privirea, întrebându-mă dacă-mi văzuse dorința în ochi.

— Părul tău trebuie împletit, spuse el.

— Părul meu?

— Da. Te voi duce la femeia care-i împletește părul mătușii tale, la piață.

Atunci se întinse și-mi atinse părul. Mama îmi împletise părul la spital, dar, din cauza durerilor îngrozitoare de cap pe care le avusesem, nu îmi strânsese codițele foarte tare. Începeau să se desfacă, și părintele Amadi își trecu mâna peste codițele mele slăbite din legături, netezindu-mi părul cu mișcări tandre. Mă privea drept în ochi. Era prea aproape. Atingerea lui era atât de ușoară că voiam să-mi las capul pe mâna lui, să-i simt apăsarea mâinii. Voiam să mă las cu totul peste el. Voiam să-i simt mâna apăsată pe capul meu, pe abdomen, ca să simtă căldura care îmi străbătea trupul.

Dădu drumul părului meu și l-am privit ridicându-se și fugind înapoi spre băieți pe teren.

•

Era foarte devreme când mișcările Amakăi m-au trezit în dimineața următoare; în cameră încă nu pătrunseseră razele violete ale zorilor. În licărirea slabă ce venea de la lumina de pe stradă am văzut-o legându-și șalul în jurul pieptului. Ceva nu era în regulă; nu-și legase șalul doar ca să meargă la toaletă.

— Amaka, *o gini*?

— Ascultă, spuse ea.

Am deslușit vocea tușicăi Ifeoma de pe verandă și m-am întrebat ce face așa devreme. Apoi am auzit cântecele. Era cântatul măsurat al unui grup mare de oameni și venea de afară.

— Studenții se revoltă, spuse Amaka.

M-am ridicat și am urmat-o în camera de zi. Ce însemna asta, că studenții se revoltă? Eram în pericol? Jaja și Obiora erau pe verandă cu tușica Ifeoma. Simțeam aerul rece și aspru pe mâinile mele goale de parcă se ținea de picături de ploaie care nu voiau să cadă.

— Stingeți luminile de afară, spuse tușica Ifeoma. Dacă trec și văd lumina, s-ar putea să arunce cu pietre încoace.

Amaka stinse luminile. Scandările se auzeau mai limpede acum, tare și rezonant. Trebuiau să fie cel puțin cinci sute de oameni. „Administratorul unic să plece. N-are pantaloni, oh! Șeful statului să plece! N-are pantaloni, oh! Unde e apa curentă? Unde e lumina? Unde e benzina?

— Strigă atât de tare că am crezut că sunt chiar în fața casei, spuse tușica Ifeoma.

— Vor veni aici? am întrebat.

Tușica Ifeoma mă luă de umeri cu o mână și mă trase înspre ea. Mirosea a pudră de talc.

— Nu, *nne,* suntem bine. Cei care ar trebui să-și facă griji sunt cei care locuiesc lângă vicecancelar. Data trecută, studenții au dat foc mașinii unui profesor principal.

Scandările se auzeau mai tare, dar nu păreau mai aproape. Studenții se învioraseră acum. Fumul se ridica în vălătuci groși, opaci care se amestecau pe cerul înstelat. Scandările erau presărate de sunete de sticlă spartă.

— Nu vrem decât să plece administratorul unic! Nu vrem decât să plece! Nu pleacă? E de rău!

Strigăte și țipete acompaniau scandările. O voce solo se ridică, și mulțimile aclamară. Vântul rece de noapte, greu de miros de ars, aducea unde clare din vocea rezonantă ce vorbea într-o engleză stricată, la o stradă distanță.

— Mari Lei și Leoaice! Vrem oameni care poartă izmene curate, nu-i așa? Abi, șeful statului, ei poartă izmene obișnuite, să nu mai vorbim de curat? Nu!

— Uite, spuse Obiora, coborându-și vocea de parcă grupul de vreo patruzeci de studenți care treceau pe acolo l-ar fi putut auzi. Arătau ca un râu întunecat și repede, iluminat de torțele și bețele aprinse pe care le purtau în mâini.

— Poate vor să-i ajungă pe restul din campus, spuse Amaka, după ce trecură studenții.

Am mai stat să ascultăm o vreme, până când tușica Ifeoma ne spuse că trebuie să intrăm și să ne culcăm la loc.

•

Tușica Ifeoma veni acasă în după-amiaza aceea cu noutăți despre revoltă. Fusese cea mai violentă din ultimii câțiva ani, de când revoltele deveniseră evenimente obișnuite. Studenții dăduseră foc casei administratorului unic; până și casa de oaspeți din spatele casei mari arsese până în temelie. Șase mașini ale universitarilor fuseseră arse și ele.

— Am auzit că administratorul unic și soția lui au fost scoși pe ascuns în portbagajul unui Peugeot 404, *o di egwu,* spuse tușica Ifeoma fluturând o circulară.

Când am citit-o, am simțit un disconfort puternic în piept, ca arsurile pe care le simțeam după ce mâncam akara gras. Era semnată de secretar. Universitatea era închisă până la noi dispoziții, din cauza pagubelor provocate proprietății universității și a atmosferei de dezordine. Mă întrebam ce semnifică asta; dacă înseamnă că tușica Ifeoma va pleca în curând și dacă înseamnă că nu vom mai veni niciodată la Nsukka.

În timpul somnului de după-amiază, am visat că unicul administrator îi turna apă fiartă pe picioare tușicăi Ifeoma, în cada noastră de acasă, din Enugu. Apoi tușica Ifeoma a sărit din cadă și, ca-n vise, a sărit în America. Nu s-a uitat înapoi când am strigat după ea ca să se oprească.

Încă mă mai gândeam la visul meu, în timp ce stăteam cu toții în camera de zi, seara, uitându-ne la televizor. Am auzit o mașină intrând în curte și parcând în fața casei și mi-am încleștat mâinile tremurânde, sigură că e părintele Amadi. Dar, după bătaia din ușă, nu părea să fie el; era tare, nepoliticoasă, invazivă.

Tușica Ifeoma sări de pe scaun la ușă.

— *Onyezi*? Cine vrea să-mi dărâme ușa?

Crăpă ușor ușa, dar două mâini mari se întinseră și împinseră ușa la o parte.

Capetele celor patru inși care năvăliseră în apartament atingeau tocul ușii. Dintr-odată, apartamentul păru foarte înghesuit, prea neîncăpător pentru uniformele și caschetele albastre pe care le purtau, pentru mirosul îmbibat de țigară și transpirație care intră odată cu ei, pentru mușchii umflați care se vedeau pe sub haine.

— Ce se întâmplă? Cine sunteți? întrebă tușica Ifeoma.

— Am venit să vă percheziționăm casa. Căutăm documente concepute pentru a sabota pacea din universitate. Avem informații că ați colaborat cu grupările radicale de studenți care au orchestrat revoltele.

Vocea suna mecanic, ca vocea cuiva care recită ceva scris. Bărbatul care vorbea avea însemne tribale pe tot obrazul; nu părea să mai aibă nicio zonă de piele fără linii vopsite. Ceilalți trei bărbați intrară brusc în apartament în timp ce vorbea. Unul deschise sertarele de la bufet, lăsându-le pe toate deschise. Doi merseră în dormitoare.

— Cine v-a trimis aici? întrebă tușica Ifeoma.

— Suntem de la o unitate specială de securitate din Port Harcourt.

— Aveți să-mi arătați vreun document? Nu puteți intra așa, pur și simplu, la mine în casă.

— Uită-te la această *yeye*, femeie, hăi! Am spus că suntem de la o unitate specială de securitate. Însemnele tribale se arcuiră și mai puternic când se încruntă și o împinse într-o parte pe tușica Ifeoma.

— Cum să veniți și intrați așa? Unde mai văz’t aș’ ceva? spuse Obiora ridicându-se, iar frica din ochii nu-i fusese complet mascată de accentele masculine neobrăzate din engleza stricată în care vorbise.

— Obiora, *nodu ani*, spuse tușica Ifeoma cu calm, și Obiora se așeză repede la loc. Părea ușurat că i se ceruse să stea locului. Tușica Ifeoma ne spuse să rămânem unde suntem, să tăcem din gură și apoi îi urmă pe bărbați în camere. Nu s-au uitat în sertarele pe care le deschideau, doar au aruncat hainele și orice mai găseau în ele, pe jos. Au întors pe dos toate cutiile și valizele din camera tușicăi Ifeoma, dar n-au cotrobăit în ele ca să vadă ce conțin. Au împrăștiat tot, dar n-au percheziționat. Când au plecat, bărbatul cu desenele tribale pe față îi spuse tușicăi Ifeoma, arătându-i un deget cioturos cu o unghie încovoiată:

— Ai grijă, ai mare grijă!

Am stat nemișcați până când n-am mai auzit mașina.

— Trebuie să mergem la poliție, spuse Obiora.

Tușica Ifeoma zâmbi; mișcarea buzelor nu-i lumină fața.

— De acolo au venit. Toți lucrează mână în mână.

— De ce te acuză că ai încurajat revolta, tușico? întrebă Jaja.

— E o tâmpenie. Vor să mă sperie. De când au nevoie studenții ca o persoană să le spună când să se revolte?

— Nu-mi vine să cred că tocmai au intrat cu forța la noi în casă și au întors totul cu fundul în sus, spuse Amaka. Nu-mi vine să cred!

— Slavă Domnului că Chima doarme, spuse tușica Ifeoma.

— Ar trebui să plecăm, spuse Obiora. Mamă, ar trebui să plecăm. Ai mai vorbit de data trecută cu tușica Phillipa?

Tușica Ifeoma dădu din cap că nu. Așeza la loc cărțile și șervetele de masă din sertarele de la bufet. Jaja merse s-o ajute.

— Ce vrei să spui, să plecăm? De ce trebuie să fugim din propria noastră țară? De ce nu putem face ceva? întrebă Amaka.

— Să facem ce? Obiora avea o expresie de batjocură.

— Deci trebuie să fugim? Asta e răspunsul, să fugim? întrebă Amaka cu o voce stridentă.

— Nu înseamnă să fugim. Înseamnă să fim realiști. Până când ajungem la universitate, profesorii buni se satură de atâtea absurdități și pleacă în străinătate.

— Tăceți din gură, amândoi, și haideți să facem ordine aici, se răsti tușica Ifeoma. Era prima dată când nu se uita cu mândrie și plăcere la discuțiile dintre verii mei.

•

O râmă se târa în cada de la baie, lângă scurgere, când m-am dus să fac baie dimineața. Trupul ei maro-purpuriu contrasta cu albul căzii. Țevile erau vechi, îmi spusese Amaka, și în fiecare sezon ploios râmele își găseau drum până în cadă. Tușica Ifeoma scrisese departamentului de lucrări despre țevi, dar, bineînțeles, dura secole până când cineva se ocupa de această problemă. Obiora spuse că îi place să studieze râmele; descoperise că mureau dacă turnai sare peste ele. Dacă le tăiai în două, fiecare parte creștea pur și simplu la loc, formând o nouă râmă.

Înainte să mă sui în cadă, am luat vietatea ca de sârmă pe o crenguță ruptă dintr-o mătură și am aruncat-o în toaletă. Nu puteam să trag apa, că nu era nimic de tras apa, ar fi fost doar risipă de apă. Băieții vor trebui să facă pipi uitându-se la râma plutind în vasul de toaletă.

Când mi-am terminat baia, tușica Ifeoma îmi puse un pahar cu lapte. Îmi feliase și *okpa,* și feliile roșii de ardei erau separate de feliile galbene.

— Cum te simți, *nne*? mă întrebă.

— Sunt bine, tușico. Nici măcar nu-mi aminteam că la un moment dat sperasem să nu mai deschid ochii niciodată, nu-mi aminteam nici focul ce îmi sălășluise odată în trup. Am ridicat paharul și m-am uitat la laptele de o culoare curioasă, bej și consistență granuloasă.

— Lapte de soia de casă, spuse tușica Ifeoma. Foarte hrănitor. Îl vinde unul dintre lectorii noștri specializați în agricultură.

— Are gust de apă de cretă, spuse Amaka.

— De unde știi, ai băut vreodată apă de cretă? întrebă tușica. Râse, dar i-am văzut liniile, fine ca niște piciorușe de păianjen, în jurul gurii, și privirea pierdută.

— Pur și simplu, nu-mi mai permit lapte, adăugă obosită. Ar trebui să vedeți

cum urcă prețurile la lapte praf în fiecare zi, de parcă cineva le fugărește.

Sună soneria. Stomacul mi se strânse când am auzit, deși știam că părintele Amadi de obicei bătea încet la ușă.

Era o studentă de-a tușicăi Ifeoma, într-o pereche de blugi strâmți. Avea pielea deschisă pe față, dar culoarea era de la cremele de albire – avea mâinile de culoarea neagră ca Bournvita fără lapte. Ducea în mână un pui gri uriaș. E un simbol prin care anunța oficial că se mărită, spuse ea. Când logodnicul ei aflase de noua închidere a universității, îi spusese că nu o mai poate aștepta până când absolvă facultatea, din moment ce nu știa nimeni când se redeschide universitatea. Nunta avea să fie luna viitoare. Nu-i spunea pe nume, îl numea „dim", „soțul meu", pe tonul plin de mândrie al cuiva care câștigase un premiu, și-și scutura părul împletit, vopsit roșcat-auriu.

— Nu știu dacă mă întorc la facultate când se redeschide. Vreau să fac mai întâi un copil. Nu vreau ca *dim* să creadă că s-a căsătorit cu mine ca să aibă o casă goală, spuse ea, cu un râs strident, de fetiță. Înainte să plece, și-a scris adresa tușicăi Ifeoma, ca să-i trimită invitația la nuntă.

Tușica Ifeoma rămase în picioare, uitându-se la ușă.

— N-a fost niciodată extrem de strălucită, așa că n-ar trebui să mă întristez, spuse ea pe gânduri, și Amaka râse și spuse:

— Mamă!

Puiul cârâia. Stătea pe o parte, pentru că avea picioarele legate.

— Obiora, te rog taie puiul ăsta și pune-l în congelator înainte să slăbească, din moment ce n-are deloc ce mânca pe-aici, spuse tușica Ifeoma.

— Au oprit curentul electric prea des în ultima săptămână. Eu zic să mâncăm tot puiul astăzi, spuse Obiora.

— Ce-ar fi să mâncăm jumătate și să punem cealaltă jumătate în congelator și să ne rugăm ca NEPA să ne dea curent ca să nu se strice, spuse Amaka.

— De acord, spuse tușica Ifeoma.

— Îl tai eu, spuse Jaja, și ne-am întors cu toții să ne holbăm la el.

— *Nna m,* n-ai mai tăiat niciodată pui până acum, așa-i? întrebă tușica Ifeoma.

— Nu, dar pot să-l tai.

— Fie, spuse tușica Ifeoma, și m-am întors să mă uit la ea, uimită de ușurința cu care spusese asta. Era cu mintea în altă parte, pentru că se gândea la studenta ei? Oare credea serios că Jaja era în stare să taie puiul?

L-am urmat pe Jaja afară în curte, l-am privit prinzând aripile păsării sub picior. Lăsă capul păsării pe spate. Cuțitul luci la întâlnirea cu razele soarelui, scoțând scânteieri. Puiul nu mai cârâia; poate că se hotărâse să accepte inevitabilul. Nu m-am uitat când Jaja i-a retezat capul plin de pene, dar am privit puiul dansând pe ritmurile frenetice ale morții. Dădea din aripile gri prin praful

roșiatic zbătându-se de colo-colo. În cele din urmă, căzu într-un nor de pene mânjite. Jaja îl ridică și-l azvârli în ligheanul cu apă fiartă pe care-l adusese Amaka. Avea Jaja o precizie și o hotărâre în gesturi, rece, clinică. S-a apucat să smulgă repede penele și n-a spus nimic până când puiul ajunse o formă subțire, acoperită de piele alb-gălbuie. Nu-mi dădusem seama niciodată cât de lung e gâtul unui pui înainte să fie retezat.

— Dacă tușica Ifeoma pleacă, atunci vreau să plec și eu cu ei, spuse el.

N-am spus nimic. Aveam atâtea lucruri de spus și erau tot atâtea pe care nu voiam să le spun. Doi vulturi plutiră deasupra și apoi aterizară în curte, suficient de aproape că aș fi putut să îi prind, dacă săream repede. Gâturile pleșuve le străluceau în lumina soarelui de dimineață.

— Vedeți cum vin acum vulturii? întrebă Obiora. El și Amaka ieșiseră lângă ușă. Devin din ce în ce mai flămânzi. Nimeni nu mai taie pui zilele astea, așa că nu prea mai au de unde mânca măruntaie. Luă o piatră de jos și o aruncă înspre vulturi. Zburară și se cocoțară pe crengile mangotierului, nu prea departe.

— Papa-Nnukwu obișnuia să spună că vulturii și-au pierdut prestigiul, spuse Amaka. Pe vremuri, oamenii îi plăceau, pentru că atunci când coborau pe pământ să mănânce măruntaiele animalelor sacrificate însemna că zeii sunt mulțumiți.

— În zilele noastre, ar trebui să aibă bunul-simț să aștepte să terminăm de tăiat puiul, înainte să coboare, spuse Obiora.

Părintele Amadi veni după ce Jaja tăiase puiul, iar Amaka pusese jumătate într-o pungă de plastic, la congelator. Tușica Ifeoma zâmbi când părintele Amadi îi spuse că are de gând să mă ducă să-mi fac părul.

— Faci treaba în locul meu, părinte, mulțumesc, spuse ea. Salut-o pe Mama Joe. Spune-i că vin și eu în curând să-mi împletesc părul de Paști.

•

În baraca Mamei Joe din piața Ogige abia încăpeau scaunul mai înalt pe care stătea ea și cel mic din fața ei. M-am așezat pe scaunul cel mic. Părintele Amadi rămase afară, lângă cărucioarele și porcii, și oamenii, și puii care treceau prin față, pentru că nu încăpea înăuntru cu umerii lui lați. Mama Joe purta o pălărie de lână, cu toate că sudoarea îi făcuse pete gălbui pe sub mânecile bluzei. În barăcile alăturate lucrau femei și copii, răsucind păr, țesând păr, împletind păr cu fire de ață. Pe scaunele strâmbe din fața barăcilor erau așezate tăblii de lemn pe care scria, cu litere de tipar, MAMA CHINEDU COAFOR SPECIAL sau MAMA BOMBOY PĂR INTERNAȚIONAL. Femeile și copiii strigau la fiecare femeie care trecea pe acolo. „Haide să-ți împletim părul!” „Haide să te facem frumoasă!” „Îl voi împleti bine pentru tine!” De cele mai multe ori, femeile se scuturau de mâinile care trăgeau de ele și mergeau mai departe.

Mama Joe mă primi de parcă îmi împletea părul de când mă știu. Dacă eram

nepoata tușicăi Ifeoma, atunci eram deosebită. Voia să știe ce face tușica Ifeoma.

— N-am văzut-o pe femeia asta de treabă de aproape o lună. Aș fi în fundul gol dacă n-ar fi tușica ta, să-mi dea mie hainele ei vechi. Știu că nici ea nu are cine știe ce. Se străduiește așa de tare să-i crească așa cum se cade pe copiii ăia. *Крau*! Femeie tare! spuse Mama Joe. Dialectul ei igbo suna straniu, sărea peste cuvinte; era greu de înțeles. Îi spuse părintelui Amadi că e gata într-o oră. Cumpără o sticlă de coca-cola și o așeză la piciorul scaunului meu înainte să plece.

— E fratele tău?

— Nu. E preot. Am vrut să adaug că e omul a cărui voce îmi dictează visurile.

— Ai spus că e părinte?

— Da.

— Un părinte catolic adevărat?

— Da. Mă întrebam dacă există și preoți catolici neadevărați.

— Toată bărbăția asta irosită, spuse ea, pieptănându-mi părul gros cu blândețe. Puse pieptenele jos și descâlci capetele cu degetele. Mă simțeam ciudat, pentru că întotdeauna mama îmi împletise părul.

— Vezi cum se uită la tine? Asta înseamnă ceva, îți spun eu.

— Aa, am spus, pentru că nu știam ce se aștepta Mama Joe să spun. Dar deja striga ceva către Mama Bomboy de pe partea cealaltă a aleii. În timp ce-mi împletea părul, pălăvrăgea întruna cu Mama Bomboy și cu Mama Caro, a cărei voce o auzeam, dar pe care n-o vedeam, pentru că era la câteva barăci distanță. Coșul acoperit de la intrarea în baraca Mamei Joe se mișcă. O cochilie maronie și spiralată se târî de dedesubt. Aproape c-am sărit în sus – nu știam că acel coș era plin de melci vii pe care Mama Joe îi avea de vânzare. Se ridică, recuperă melcul și-l puse la loc.

— Doamne apără și păzește! murmură ea. Ajunsese la ultima codiță când o femeie veni la baraca ei și vru să vadă melcii. Mama Joe dădu la o parte coșul de deasupra.

— Sunt mari, spuse ea. Copiii surorii mele i-au adunat astăzi în zori de lângă lacul Adada.

Femeia ridică încet coșul și-l scutură, căutând cochilii mai mici ascunse pe sub cele mari. Într-un final, spuse că oricum nu sunt chiar așa de mari și plecă.

Mama Joe strigă după femeie:

— Cine n-are poftă de mâncare nu trebuie să le-o strice și altora! Nu vei găsi melci așa de mari nicăieri în toată piața!

Apucă un melc întreprinzător care se târa din coșul deschis. Îl aruncă înapoi și murmură „Doamne apără și păzește”. Eram curioasă dacă era același melc cel care se târa afară și care era apoi aruncat la loc și apoi iar se târa afară.

Perseverent. Aș fi vrut să cumpăr tot coșul ca să eliberez melcul ăla.

Mama Joe îmi termină părul înainte să se întoarcă părintele Amadi. Îmi dădu o oglindă roșie, crăpată neted în două, așa că îmi vedeam noua coafură pe bucăți.

— Mulțumesc. E frumos, am spus.

Se întinse să îndrepte o codiță care nu avea nevoie să fie îndreptată.

— Un bărbat nu aduce o fată tânără să-și facă părul decât dacă o iubește pe fata aia, ascultă-mă pe mine. Nu se întâmplă, spuse ea.

Am aprobat din cap, pentru că, din nou, nu știam ce-aș putea spune.

— Nu se întâmplă, repetă Mama Joe, de parcă aș fi contrazis-o.

Un gândac ieși din spatele scaunului ei și îl strivi cu piciorul gol.

— Doamne apără și păzește!

Scuipă în palmă, își frecă mâinile, trase coșul mai aproape și se apucă să așeze melcii. Mă întrebam dacă își scuipase în mână înainte să înceapă să-mi aranjeze părul. O femeie cu un șal albastru înfășurat pe corp și cu o geantă vârâtă la subsuoară cumpără tot coșul de melci chiar înainte să vină părintele Amadi să mă ia. Mama Joe îi spuse „nwanyi oma”, chiar dacă nu era frumoasă deloc și mi-am imaginat melcii prăjiți crocant plutind în oala de supă a femeii.

— Mulțumesc, i-am spus părintelui Amadi în timp ce mergeam la mașină. O plătise pe Mama Joe atât de bine încât protestase, fără convingere, și spusese că n-ar trebui să ia atâția bani pentru că-i împletise părul nepoatei mătușii Ifeoma.

Părintele Amadi îmi respinse mulțumirile în felul lui blând, de parcă și-ar fi făcut doar datoria.

— *O maka,* îți pune fața în valoare, îmi spuse, privindu-mă. Știi, încă tot nu avem pe nimeni să joace rolul Fecioarei Maria în piesă. Ar trebui să încerci. Când eram la seminar, întotdeauna rolul Fecioarei era jucat de cea mai frumoasă fată de la școala mănăstirii.

Am tras adânc aer în piept și m-am rugat să nu mă bâlbâi.

— Nu știu să joc teatru. N-am jucat niciodată.

— Poți încerca, spuse el. Răsuci cheia în contact, și mașina porni scuturându-se și scârțâind. Înainte să iasă pe strada aglomerată de la piață, se uită la mine și spuse: Poți să faci orice vrei, Kambili.

În timp ce conducea, am cântat împreună refrene de melodii igbo. Mi-am înălțat vocea, până când deveni limpede și melodioasă ca a lui.

•

Semnul verde de la biserică era iluminat cu lumini albe. Cuvintele „CAPELA CATOLICĂ ST. PETRU, UNIVERSITATEA NIGERIA” păreau a clipi atunci când Amaka și cu mine am pășit în biserica impregnată cu mireasmă de tămâie. M-am așezat lângă ea în prima strană, cu coapsele lipite una de alta. Veniserăm singure; tușica Ifeoma fusese la slujba de dimineață împreună cu ceilalți.

Capela St. Petru nu avea candelele uriașe sau altarul de marmură sculptată de la St. Agnes. Femeile nu-și puneau baticurile pe cap cum se cuvine, ca să-și acopere cât mai mult părul. Unele își puneau doar un voal negru transparent pe cap; altele purtau pantaloni sau chiar și blugi. Papa ar fi fost scandalizat. Părul unei femei trebuie să fie acoperit în casa Domnului și o femeie nu trebuie să poarte haine de bărbat, mai cu seamă în casa Domnului, ar fi spus el.

Mi-am imaginat crucifixul simplu de lemn legănându-se înainte și înapoi în timp ce părintele Amadi înălță ostia pentru consacrare. Avea ochii închiși și știam că nu se mai află în spatele altarului drapat în pânză albă de bumbac, că era în alt loc, pe care numai el și Dumnezeu îl știu. Îmi dădu împărtășania și când îmi atinse în treacăt limba cu degetul am vrut să mă arunc la picioarele lui. Dar cântecul răsunător al corului mă susținu și mă întări să mă întorc la locul meu.

După ce rostirăm Rugăciunea Mântuitorului, părintele Amadi nu spuse „Oferiți-vă unul altuia semnul păcii”. În loc de asta, începu să cânte un cântec igbo.

— *Ekene nke udo – ezigbo nwanne m nye m aka gi*. „Salutul păcii – dragă frate, dragă soră, dă-mi mâna”.

Oamenii se luară de mâini și se îmbrățișară. Amaka mă îmbrățișă, apoi se întoarse să strângă în brațe familia care stătea în spate. Părintele Amadi îmi zâmbi de la altar, iar buzele i se mișcară. Încă mă mai gândeam la asta, întrebându-mă ce spusese, în timp ce ne conduse acasă pe mine și pe Amaka, după slujbă.

Îi aminti verișoarei mele că nu primise de la ea numele de confirmare. Avea nevoie de asta, ca să facă o listă cu toate numele și s-o dea capelanului să se uite peste ea, până a doua zi, sâmbătă. Amaka spuse că n-o interesează să-și aleagă un nume englezesc, iar părintele Amadi râse și se oferi s-o ajute să-și aleagă un nume dacă vrea. M-am uitat pe geam în timp ce mergeam cu mașina. Nu era curent electric, așa că întreg campusul arăta de parcă era acoperit de o pătură albastră gigantică. Străzile pe lângă care treceam erau ca niște tunele întunecate de gardurile-vii de pe fiecare parte. Lumini galben-aurii de la lămpile pe gaz licăreau în ferestre și pe verandele caselor, ca sute de ochi de pisici sălbatice.

Tușica Ifeoma stătea pe un scaun în verandă, față în față, cu o prietenă de-a ei. Obiora stătea pe preș, așezat între două lămpi pe gaz. Ambele erau date încet, răspândind umbre pe toată veranda. Amaka și cu mine am salutat-o pe prietena mătușii Ifeoma care purta o rochie boubou colorată și avea părul tuns scurt, natural. Zâmbi și spuse *Kedu*?

— Mamă, părintele Amadi îți transmite salutări. N-a putut să rămână, îi vin oameni în vizită la casa parohială. Făcu un gest să ia lampa pe gaz.

— Păstrează lampa. Jaja și Chima au aprins o lumânare înăuntru, închide ușa să nu intre insectele după tine, spuse tușica Ifeoma.

Mi-am dat eșarfa jos și m-am așezat lângă tușica Ifeoma, privind insectele

îngrămădindu-se în jurul lămpii. Erau o mulțime de gândaci minusculi, cu ceva ieșit în afară pe spate, de parcă uitaseră să-și închidă aripile de tot. Nu erau la fel de activi ca musculițele galbene, care câteodată zburau de lângă lampă, prea aproape de ochii mei. Tușica Ifeoma povestea cum veniseră agenții de securitate la ea acasă. Lumina obscură îi estompa trăsăturile. Făcea pauze dese, ca să adauge suspans povestirii, și chiar dacă prietena ei îi tot spunea *Gini mezia*? – „Și, după aceea ce s-a întâmplat?" – tușica Ifeoma spunea *Chelu nu* – „ai răbdare" – și nu se grăbea.

Prietena ei tăcu multă vreme după ce tușica Ifeoma își termină povestea. Atunci, greierii părură să preia conversația; muzica lor gălăgioasă părea foarte aproape, deși puteau la fel de bine să se audă de la mare depărtare.

— Ai auzit ce s-a întâmplat cu fiul profesorului Okafor? întrebă într-un târziu prietena tușicăi Ifeoma. Vorbea mai mult în igbo decât în engleză, dar toate cuvintele englezești îi ieșeau cu un puternic accent britanic, nu ca al lui Papa, care îi ieșea numai când vorbea cu albi și câteodată sărea câteva cuvinte, astfel încât jumătate de frază suna nigeriană și cealaltă jumătate englezește.

— Care Okafor? întrebă tușica Ifeoma.

— Okafor care locuiește pe Bulevardul Fulton. Fiul lui, Chidifu.

— Cel care e prieten cu Obiora?

— Da, acela. A furat subiectele de examen ale tatălui său și le-a vândut studenților lui.

— *Ekwuzina*! Băiatul acela mic?

— Da. Acum că s-a închis universitatea, studenții au venit acasă la ei să-l hărțuiască pe băiat să le dea banii. Firește că i-a cheltuit. Okafor l-a bătut pe fiul său ieri de i-a rupt dintele din față. Totuși, e același Okafor care nu spune cu voce tare ce nu merge bine în universitatea asta, care face orice ca să obțină favoruri de la marii ștabi din Abuja. El e cel care face listele cu lectorii care nu sunt loiali. Am auzit că ne-a trecut și pe noi două pe listă.

— Și eu am auzit același lucru. *Mana,* ce legătură are asta cu Chidifu?

— Păi, trebuie să tratezi durerile cauzate de cancer sau cancerul în sine? Nu ne permitem să le dăm bani de buzunar copiilor noștri. Nu ne permitem să mâncăm carne. Nu ne permitem pâine. Așa că fiul tău fură, iar asta te ia prin surprindere? Trebuie să încerci să vindeci cancerul, pentru că altfel durerile vor reveni mereu.

— *Mba,* Chiaku. Nu poți scuza hoția.

— Nu caut scuze. Spun doar că Okafor n-ar trebui să fie surprins și n-ar trebui să-și irosească energia rupând bățul pe spatele bietului copil. Asta se întâmplă când stai deoparte și nu faci nimic împotriva tiraniei. Copilul tău se transformă într-un străin.

Tușica Ifeoma oftă din greu și se uită la Obiora, întrebându-se dacă și el s-ar

putea transforma în ceva ce i-ar fi greu să recunoască.

— Am vorbit cu Phillipa zilele trecute, spuse ea.

— Da? Cum e? Cum se poartă cu ea tărâmul *oyinbo*?

— E bine.

— Și viața de cetățean de mâna a doua în America?

— Chiaku, sarcasmul tău e nelalocul lui.

— Dar așa e. În toți anii mei la Cambridge am fost o maimuță care-și dezvoltase capacitatea de gândire.

— Acum nu mai e chiar așa.

— Asta spun ei! În fiecare zi, doctorii noștri merg acolo și sfârșesc prin a spăla vase pentru *oyinbo*, pentru că *oyinbo* nu cred că noi studiem medicina cum trebuie. Avocații noștri merg acolo și conduc taxiuri, pentru că *oyinbo* nu au încredere în pregătirea lor în drept.

Tușica Ifeoma interveni repede, întrerupându-și prietena.

— I-am trimis Phillipei CV-ul meu.

Prietena ei își așeză capetele rochiei *boubou* una peste alta și le împinse între picioarele întinse. Privi afară, în noaptea întunecată, cu ochii micșorați, fie pentru să se gândea, fie într-o încercare de a vedea cât de departe sunt greierii.

— Deci, și tu, Ifeoma, spuse într-un final.

— Nu e vorba despre mine, Chiaku. Tușica Ifeoma făcu o pauză. Ce profesori vor avea Amaka și Obiora la universitate?

— Cei educați pleacă, cei care ar putea îndrepta nedreptățile, îi lasă pe cei slabi în urmă. Tiranii continuă să conducă întrucât cei slabi nu se pot opune. Cine va rupe lanțul?

— Astea sunt numai tâmpenii cu care să prostești masele, tușico Chiaku, spuse Obiora.

Vedeam tensiunea coborând de sus și învăluindu-ne pe toți. Plânsetul unui copil de sus tulbură liniștea.

— Du-te în camera mea și așteaptă-mă acolo, Obiora, spuse tușica Ifeoma.

Obiora se ridică și se duse. Avea un aer grav, de parcă tocmai își dăduse seama ce făcuse. Tușica Ifeoma își ceru iertare de la prietena ei. Dar după asta, n-a mai fost la fel. Insulta unui copil – unul de paisprezece ani – atârna între ele și le îngreuna limbile, iar discursul devenise trudnic. Prietena ei plecă la scurt timp, și Tușica Ifeoma se repezi înăuntru, de aproape răsturnă lampa. Am auzit plesnitul unei palme și apoi vocea ei ridicată.

— Nu te acuz pentru că nu ești de acord cu prietena mea. Dar nu îmi place felul în care ai făcut-o. Eu n-am crescut copii lipsiți de respect în casa asta, ai auzit? Nu ești singurul copil care a lipsit de la ore la școală. Nu tolerez tâmpeniile astea de la tine, clar? *I na-anu*? Apoi își coborî vocea. Am auzit cum s-a închis ușa de

la camera ei.

— Eu am luat întotdeauna bătaie cu bățul la palmă, spuse Amaka, venind lângă mine pe verandă. Și Obiora a luat mereu bătaie la fund. Cred că mama s-a gândit că, dacă mă bate la fund, asta mi-ar putea afecta în vreun fel creșterea și poate nu mi-ar mai crește sânii sau așa ceva. Totuși, am preferat mereu bățul în locul palmelor, pentru că are o mână din oțel, *ezi okwum.* Amaka râse. După aceea, vorbeam ore întregi despre asta. Uram chestia asta. Trage-mi câteva și lasă-mă în pace. Dar nu, ea stă să-ți explice de ce ai luat bătaie și ce așteaptă în continuare de la tine ca să nu mai iei bătaie. Asta face acum cu Obiora.

M-am uitat în altă parte. Amaka îmi luă mâna într-a ei. Era caldă, ca mâna cuiva care tocmai s-a vindecat de malarie. Nu spuse nimic, dar aveam senzația că ne gândim la același lucru – cât de diferit era în cazul meu și al lui Jaja.

Mi-am dres glasul.

— Se pare că Obiora vrea cu tot dinadinsul să plece din Nigeria.

— E un prost, spuse Amaka. Mă strânse tare de mână înainte să-mi dea drumul.

•

Tușica Ifeoma curăța frigiderul care prinsese miros din cauza perioadelor îndelungate fără curent electric. Șterse băltoaca de zeamă de carne dezghețată de culoarea vinului, care cursese pe jos și apoi scoase pungile de carne și le așeză într-un castron. Bucățelele de carne de vită se făcuseră maro pestriț. Bucățile din puiul pe care îl tăiase Jaja se făcuseră de un galben intens.

— Atâta carne irosită, am spus.

Tușica Ifeoma râse.

— Irosită, *kwa*? O voi fierbe bine cu condimente și nu se va mai simți că este alterată.

— Mamă, ea vorbește ca o fiică de ștab ce este, spuse Amaka, și am fost recunoscătoare că nu s-a încruntat la mine, și, în loc de asta, copie râsul mamei ei.

Eram pe verandă, alegând orezul de pietricele. Stăteam pe jos, pe rogojini, dincolo de umbră, ca să simțim soarele blând de dimineață, ridicându-se după o noapte ploioasă. Orezul curat și cel neales era pus în două grămăjoare pe tăvile de email din fața fiecăruia, iar pietricele erau puse pe rogojină. Amaka împărțea orezul în porții mai mici ca să poată sufla pleava din ele după aceea.

— Problema cu orezul ăsta ieftin e că prin fierbere devine un fel de budincă, indiferent cât de puțină apă pui în el. Începi să te întrebi dacă ceea ce mănânci e *garri* sau orez, murmură Amaka, atunci când tușica Ifeoma ieși.

Am zâmbit. Nu mai simțisem niciodată prietenia pe care o simțeam stând lângă ea, ascultând casetele ei cu Fela și Onyeka, la micul radiocasetofon în care pusese baterii. Nu mai simțisem niciodată liniștea confortabilă pe care o împărtășeam în timp ce curățăm orezul cu grijă, pentru că boabele erau sfrijite și uneori arătau ca

pietricelele sticloase. Chiar și aerul părea liniștit, deplasându-se ușor după ploaie. Norii începeau să se risipească, precum niște vălătuci de vată care ezită să se despartă unul de altul.

Un zgomot de mașină venind spre casa noastră ne tulbură liniștea. Știam că părintele Amadi are de lucru la birou dimineața, la capelă, și totuși speram să fie el. Mi-l imaginam pășind pe verandă, ținându-și sutana într-o mână, ca să poată urca repede scările joase, zâmbind.

Amaka se întoarse să vadă cine e.

— Mătușă Beatrice!

M-am întors ca fulgerul. Mama cobora dintr-un taxi galben cam rablagit. Ce căuta aici? Ce se întâmplase? De ce purta șlapii de cauciuc tocmai de la Enugu? Mergea încet, ținându-și șalul, care părea atât de lăbărțat că stătea să-i cadă dintr-o clipă într-alta. Părea să aibă bluza necălcată.

— Mamă, *o gini*? S-a întâmplat ceva? am întrebat îmbrățișând-o repede ca să pot apoi să mă trag înapoi și să-i examinez fața. Avea mâna rece.

Amaka o îmbrățișă și-i luă geanta.

— Mătușă Beatrice, *nno*.

Tușica Ifeoma ieși în grabă pe verandă, ștergându-și mâinile pe pantalonii scurți. O îmbrățișă pe mama, apoi o conduse în camera de zi, sprijinind-o așa cum ai sprijini un infirm.

— Unde e Jaja? întrebă mama.

— E afară cu Obiora, spuse tușica Ifeoma. Stai jos, *nwunye m*. Amaka, ia bani de la mine din geantă și fugi și ia un suc pentru mătușa ta.

— Nu-ți face griji. Beau apă, spuse mama.

— N-am avut curent și apa nu e rece.

— Nu contează, o voi bea așa. Mama se așeză cu grijă pe marginea unui scaun de ratan. Am văzut că are privirea opacă, în timp ce privea în jur. Mi-am dat seama că nu vede nici desenul cu rama crăpată, nici crinii africani proaspeți din vaza orientală.

— Nu știu dacă am capul cum trebuie, spuse ea, și-și apăsă fruntea cu dosul mâinii, așa cum faci când vrei să vezi dacă ai febră. M-am întors de la spital azi. Doctorul mi-a spus să mă odihnesc, dar i-am luat banii lui Eugene, l-am rugat pe Kevin să mă ducă până în parc. Am închiriat un taxi și am venit aici.

— Ai fost în spital? Ce s-a întâmplat? întrebă încet tușica Ifeoma.

Mama se uită de jur împrejur. Se uită fix la ceasul de perete un răstimp, acela cu secundarul rupt, apoi se întoarse spre mine.

— Știi măsuța aceea unde ținem Biblia familiei, *nne*? Tatăl tău a spart-o pe burta mea. Vorbea de parcă se referea la altcineva, de parcă masa n-ar fi fost din lemn masiv. Mi s-a scurs tot sângele pe jos, înainte să mă ducă la St. Agnes.

Doctorul a zis că nu mai poate face nimic să-l salveze. Mama clătină încet din cap. Linii fine de lacrimi i se scurgeau pe obraji, de parcă se chinuiseră să-i iasă din ochi.

— Să-l salveze? șopti tușica Ifeoma. Ce vrei să spui?

— Eram gravidă în șase săptămâni.

— *Ekwuzina*! Nu mai spune asta! Ochii mătușii Ifeoma se lărgiră.

— Așa e. Eugene nu știa, nu-i spusesem încă, dar e adevărat. Mama alunecă jos. Stătea cu picioarele întinse în față. Era atât de lipsită de demnitate, dar m-am lăsat în jos și m-am așezat lângă ea, umăr lângă umăr.

Plânse vreme îndelungată. Plânse până când mâna cu care o țineam îmi amorți. Plânse până când tușica Ifeoma termină de gătit carnea aproape stricată într-o tocăniță condimentată. Plânse până când adormi, cu capul pe scaun. Jaja o așeză pe o saltea, pe jos, în camera de zi.

Papa sună în seara aceea, în timp ce stăteam pe verandă, în jurul lămpii pe gaz. Tușica Ifeoma răspunse la telefon și veni să-i spună mamei cine fusese.

— I-am închis. I-am spus că nu te las să vii la telefon.

Mama sări de pe scaun.

— De ce? De ce?

— *Nwunye m*, stai jos imediat! se răsti tușica Ifeoma.

Dar mama nu se așeză. Intră în camera tușicăi Ifeoma și-l sună pe Papa. Telefonul sună scurt după aceea și știam că sunase înapoi.

Ieși din cameră după vreun sfert de oră.

— Plecăm mâine. Și eu, și copiii, spuse ea uitându-se fix înainte, peste privirile celorlalți.

— Unde veți pleca? întrebă tușica Ifeoma.

— Enugu. Mergem înapoi acasă.

— Ești nebună la cap, *gbo*? Nu pleci nicăieri.

— Eugene vine chiar el să ne ia.

— Ascultă-mă. Tușica Ifeoma își îmblânzi vocea; cu siguranță știa că o voce fermă nu avea cum să treacă de zâmbetul fix de pe fața mamei. Ochii mamei erau încă opaci, dar părea altă femeie decât cea care coborâse din taxi de dimineață. Părea posedată de un alt demon.

— Cel puțin mai stai câteva zile, *nwunye m*, nu pleca așa de repede.

Mama dădu din cap că nu. Cu excepția buzelor întinse, avea fața lipsită de orice expresie.

— Eugene nu se simte bine. A tot avut migrene și febră, spuse. Duce mult mai multe decât ar trebui să ducă un om. Știi ce i-a făcut moartea lui Ade? E prea mult pentru un singur om.

— *Ginidi*, ce tot spui acolo? Tușica Ifeoma pocni nerăbdător spre o insectă

care-i zbura aproape de urechi. Când trăia Ifediora, au fost câteva dăți, *nwunye m,* când universitatea nu ne-a dat salariile luni de zile. Eu și Ifediora nu aveam nimic, auzi, și totuși n-a ridicat o singură dată mâna la mine.

— Știi că Eugene plătește taxele școlare pentru până la o sută de oameni? Știi câți oameni trăiesc datorită fratelui tău?

— Nu asta e ideea, și o știi foarte bine.

— Unde să mă duc dacă plec din casa lui Eugene? Spune-mi, unde să mă duc? Nu așteptă ca tușica Ifeoma să-i răspundă. Știi câte mame și-au împins fetele către el? Știi câte i-au cerut să le insemineze, fără să plătească măcar prețul pentru mireasă?

— Și ce-i cu asta? Te întreb: și ce-i cu asta? Tușica Ifeoma striga de acum.

Mama se lăsă pe podea. Obiora întinsese o rogojină și mai era loc pe ea, dar se așeză pe cimentul gol, sprijinindu-și capul de balustradă.

— Vii iar cu discursul tău de universitate, Ifeoma, spuse ea, blajin, apoi își întoarse capul, să arate că discuția se încheiase.

N-o văzusem niciodată pe mama așa, nu-i văzusem niciodată expresia aceea în priviri, n-o auzisem niciodată spunând atâtea lucruri într-un timp atât de scurt.

Mult timp după ce ea și tușica Ifeoma se duseseră la culcare, am stat pe verandă cu Amaka și Obiora și am jucat *whot* – Obiora mă învățase să joc toate jocurile de cărți.

— Ultima carte! anunță Amaka, încrezută, punând jos o carte.

— Sper ca tușica Beatrice să doarmă bine, spuse Obiora, luând o carte de jos. Trebuia să ia o saltea. Rogojina e tare.

— Va fi bine, spuse Amaka. Se uită la mine și repetă. Va fi bine.

Obiora se întinse și mă mângâie pe umăr.

N-am știut ce să fac, așa că am întrebat:

— E rândul meu? chiar dacă știam că așa e.

— Unchiul Eugene nu e un om rău, serios, spuse Amaka. Oamenii au probleme. Oamenii mai greșesc.

— Hm, spuse Obiora, împingându-și ochelarii pe nas.

— Vreau să spun că unii oameni nu fac față stresului, spuse Amaka, uitându-se la Obiora de parcă se aștepta ca el să spună ceva. În schimb, el tăcu, uitându-se atent la cartea pe care o ținea în față.

Amaka luă o altă carte de jos.

— Până la urmă, a plătit pentru înmormântarea lui Papa-Nnukwu. Încă tot se mai uita la Obiora. Dar el nu-i răspunse; în loc de asta, își puse cartea jos și spuse: „V-am bătut!” Câștigase din nou.

Stând întinsă în pat, nu m-am gândit la întoarcerea la Enugu, ci la câte jocuri pierdusem la cărți.

•

Când Papa ajunse cu Mercedesul, mama ne făcu ea bagajele și le puse în mașină. Papa o îmbrățișă pe mama, strângând-o la piept, iar ea își lăsă capul pe pieptul lui. Papa slăbise, de obicei, mâinile micuțe ale mamei abia îl cuprindeau, dar de data aceasta, reuși să-i cuprindă mijlocul. Nu i-am observat iritațiile de pe față, până când m-am apropiat să-l îmbrățișez. Erau ca niște coșuri mici, fiecare cu puroi albicios în vârf, și-i acopereau toată fața, chiar și pleoapele. Avea fața umflată, unsuroasă, decolorată. Avusesem de gând să-l îmbrățișez și să-l las să mă sărute pe frunte, dar, în loc de asta, am stat nemișcată, zgâindu-mă la fața lui.

— Am o mică alergie, spuse el. Nimic grav.

Când mă luă în brațe, mi-am închis ochii în timp ce mă sărută pe frunte.

— Ne vedem în curând, șopti Amaka înainte să ne îmbrățișăm de rămas-bun. Îmi spuse *nwanne m nwanyi* – sora mea. Stătu acolo, în fața verandei, și ne făcu semne cu mâna până când n-am mai putut-o vedea prin parbriz.

Când Papa începu rozariul în timp ce ieșeam cu mașina din curte, vocea îi suna diferit, obosită. Mă uitam fix la ceafa lui, care nu era acoperită de coșuri, și arăta și ea diferit – mai mică și avea cute de piele mai subțiri.

M-am întors să mă uit la Jaja. Voiam să ni se întâlnească privirile, ca să-i pot spune cât de mult mi-aș fi dorit să petrecem Paștele la Nsukka, să participăm la confirmarea Amakăi și la slujba pascală a părintelui Amadi; că îmi plănuisem să cânt cu vocea puternică. Dar Jaja își lipi ochii de geam și, în afară de murmurat rugăciunile, rămase tăcut până când ajunserăm la Enugu.

Parfumul fructelor îmi umplu nările când Adamu ne deschise porțile de la curte. Parcă zidurile înalte ținuseră închis parfumul fructelor de acaju și de mango și de avocado. Mi se făcu greață.

— Vezi, hibiscușii purpurii stau să înflorească, spuse Jaja în timp ce ne dădeam jos din mașină. Îmi arăta cu mâna, deși nu era nevoie. Bobocii ovali, somnoroși se vedeau în curtea din față, legănându-se în adierea serii.

A doua zi, a fost Duminica Floriilor, ziua în care Jaja nu se duse la împărtășanie, ziua în care Papa își azvârli cartea grea de rugăciuni cât colo și sparse figurinele.

FĂRÂME DE ZEI

După Duminica Floriilor

Totul se prăbuși după Duminica Floriilor. Vânturi șuierătoare veniră cu ploaie furioasă, scoțând din rădăcini pomii de frangipan din curtea din față. Erau întinși pe gazon, cu florile albe și roz atingând iarba și cu rădăcinile fluturând bulgări de pământ în aer. Antena parabolică de pe vârful garajului se prăbuși și ateriză pe aleea din față, ca o navă spațială extraterestră în vizită. Ușa de la dulapul meu de haine se dislocă de tot. Sisi sparse un set întreg de porțelan de-al mamei.

Chiar și liniștea ce coborî peste casă era neașteptată, de parcă vechea liniște se spărsese și rămăsesem doar cu niște bucăți ascuțite din ea. Când mama o rugă pe Sisi să șteargă pe jos în camera de zi ca să nu rămână pe undeva cioburi periculoase din figurinele sparte, nu-și coborî vocea până la șoaptă. Nu-și ascunse micul zâmbet care îi trasa linii în colțul gurii. Nu se furișă în camera lui Jaja cu mâncare învelită în pânză, ca să pară că i-a adus hainele de la spălat. Îi duse mâncarea pe o tavă albă, cu farfurie asortată.

Atârna ceva deasupra tuturor. Uneori, îmi doream ca totul să fie un vis – cartea de rugăciuni zburând spre etajeră, figurinele sfărâmate, aerul fragil. Era prea nou, prea străin și nu știam ce să fiu sau cum să fiu. Mergeam pe vârfuri la baie, la bucătărie și în sufragerie. La cină, stăteam cu ochii ațintiți la fotografia bunicului, cea în care arăta ca un mare erou îndesat, în mantia și capa cavalerilor St. Mulumba, până când venea vremea rugăciunii și îmi închideam ochii. Jaja nu ieși din cameră, chiar dacă Papa îi ceruse să coboare. Prima dată când Papa îi ceruse să iasă, în ziua de după Duminica Floriilor, Papa nu putu să deschidă ușa, pentru că o blocase cu masa de studiu.

— Jaja, Jaja, spuse Papa, împingând ușa. Trebuie să mănânci cu noi la masă în seara aceasta, mă auzi?

Dar Jaja nu ieși din cameră, și Papa nu spuse nimic despre asta la masă; mâncă foarte puțin, dar bău multă apă, rugând-o pe mama să-i zică „fetei aceleia” să aducă mai multe sticle de apă. Iritația de pe chip părea să i se fi tumefiat, iar fața îi părea chiar mai umflată decât la început.

Yewande Coker veni cu fetița ei cea mică în timp ce luam masa de seară. În timp ce am salutat-o și am dat mâna cu ea, i-am studiat fața, corpul, căutând semne care să ateste cât era de diferită viața acum că murise Ade Coker. Dar arăta la fel, cu excepția veșmântului – un șal negru, o bluză neagră și o eșarfă neagră care-i acoperea aproape tot părul și mare parte din frunte. Fiica ei stătea țeapănă pe canapea, trăgând de funda roșie cu care avea părul legat în coadă de cal. Când

mama o întrebă dacă bea niște Fanta, dădu din cap că nu, trăgând în continuare de fundă.

— În sfârșit, a început să vorbească, domnule, spuse Yewande, cu ochii pe fiica ei. A spus „mami” azi-dimineață. Am venit să vă anunț că a vorbit, în sfârșit.

— Slavă Domnului! spuse Papa, așa de tare că am sărit în sus.

— Mulțumim Domnului, spuse mama.

Yewande se ridică și îngenunche în fața lui Papa.

— Mulțumesc, domnule, spuse ea. Mulțumesc pentru tot. Dacă nu mergeam la spital peste hotare, ce s-ar fi ales de fiica mea?

— Ridică-te, Yewande, spuse Papa. E Dumnezeu. Toate vin de la Dumnezeu.

•

În seara aceea, când Papa era în birou rugându-se – îl auzeam citind un psalm cu voce tare –, m-am dus la ușa lui Jaja, am împins-o și am auzit hârșâitul biroului cu care fusese blocată, în timp ce se deschidea. I-am spus lui Jaja despre vizita Yewandei, iar el dădu din cap și-mi spuse că mama îi povestise despre asta. Fiica lui Ade Coker nu vorbise de când îi murise tatăl. Papa plătise ca să o consulte cei mai buni medici și terapeuți din Nigeria și din străinătate.

— N-am știut că n-a mai vorbit de când a murit tatăl el, am spus. Au trecut aproape patru luni deja. Slavă Domnului!

Jaja mă privi în tăcere un răstimp. Expresia lui îmi amintea de privirile pe care mi le arunca Amaka la început, care mă făceau să-mi pară rău, fără să știu exact pentru ce.

— Nu se va vindeca niciodată, spuse Jaja. Poate că a început să vorbească acum, dar nu-i va trece niciodată.

Când am ieșit din camera lui Jaja, am împins biroul puțin la o parte. Și m-am întrebat de ce Papa nu putuse să deschidă ușa lui Jaja mai devreme, când fusese la el; biroul nu era așa de greu.

•

Mă gândeam cu groază la Duminica Paștilor. Mi-era groază de ce avea să se întâmple dacă Jaja nu se ducea iar la împărtășanie. Și știam că nu se va duce. Îmi dădeam seama din tăcerile lui lungi, din felul în care-și ținea buzele, în ochii care păreau să i se fixeze îndelung pe obiecte invizibile.

În Vinerea Mare, sună tușica Ifeoma. Ar fi putut să nu ne găsească acasă dacă ne-am fi dus la slujba de dimineață, așa cum plănuise Papa. Dar la micul dejun, mâinile lui Papa tremurară încontinuu, atât de tare că-și vărsă ceaiul; am privit lichidul prelingându-se pe masa de sticlă. După aceea, ne spuse că trebuie să se odihnească și că vom merge la slujba de seară, pe care o ținea părintele Benedict după sărutarea crucii. Anul trecut, merseserăm tot la slujba de seară în Vinerea Mare, pentru că Papa avusese de lucru la *Standard* în dimineața aceea. Eu și cu

Jaja mergeam alături către altar, să sărutăm crucea, iar Jaja își apăsă primul buzele pe crucifixul de lemn, înainte ca preotul să șteargă crucea și să o întindă spre mine. Am simțit-o rece pe buze. M-a trecut un fior prin tot trupul și am simțit cum mi s-a făcut pielea de găină pe brațe. După aceea, când ne-am așezat, am plâns – un plânset mut, cu lacrimi prelingându-mi-se pe obraji. Multă lume plângea în jurul meu, așa cum făceau la Drumul Calvarului, când gemeau și spuneau „Oo, ce-a făcut Domnul pentru mine!” sau „A murit pentru mine omul de rând!” Papa era încântat de lacrimile mele; îmi aminteam limpede cum s-a aplecat spre mine și m-a mângâiat pe obraz. Și, cu toate că nu eram prea sigură de ce plâng sau dacă plâng din aceleași motive precum ceilalți oameni îngenuncheați în fața stranelor, am fost mândră că îl mulțumisem pe Papa.

Încă mă mai gândeam la asta când sună tușica Ifeoma. Telefonul sună îndelung și am crezut că mama va ridica receptorul, din moment ce Papa dormea. Dar n-a făcut-o, așa că m-am dus în birou și am răspuns.

Vocea mătușii Ifeoma era cu multe tonuri mai joasă decât de obicei.

— Mi-au dat preaviz, spuse ea, fără să aștepte să-i răspund la „Ce mai faci?” Pentru ceea ce ei numesc activități ilegale. Am o lună la dispoziție. Mi-am depus actele pentru viză la ambasada americană. Și părintele Amadi a primit preaviz. Pleacă la muncă misionară în Germania, luna viitoare.

Era o dublă lovitură. Am șovăit, descumpănită. Mă simțeam de parcă aveam saci de fasole legați de picioare. Tușica Ifeoma vru să vorbească și cu Jaja și era cât pe ce să alunec, aproape să cad când m-am dus la el în cameră să-l chem la telefon. După ce Jaja vorbi cu tușica Ifeoma, puse receptorul în furcă și spuse:

— Mergem la Nsukka astăzi. Vom petrece Paștele la Nsukka.

Nu l-am întrebat ce vrea să spună cu asta sau cum are de gând să-l convingă pe Papa să ne lase să plecăm. L-am privit bătând în ușa lui Papa și intrând.

— Mergem la Nsukka, eu și Kambili, l-am auzit spunând.

N-am auzit ce a spus Papa, apoi l-am auzit iar pe Jaja.

— Mergem la Nsukka azi, nu mâine. Dacă nu ne duce Kevin, vom merge oricum. Mergem pe jos dacă trebuie.

Am stat nemișcată în capul scărilor, cu mâinile tremurându-mi ca varga. Cu toate astea, nu m-am gândit să-mi închid ochii; nu mi-a trecut prin minte să număr până la douăzeci. În loc de asta, m-am dus în cameră și m-am așezat la geam, uitându-mă la pomii de acaju de afară. Jaja veni să-mi spună că Papa fusese de acord să ne ducă Kevin. Avea în mână o geantă împachetată atât de repede că nici măcar nu-i încheiase fermoarul și mă privi aruncându-mi și eu niște lucruri într-o geantă, fără să spună nimic. Își muta nerăbdător greutatea de pe un picior pe altul.

— Papa mai e încă în pat? am întrebat, dar Jaja nu răspunse, pentru că se întorsese să coboare la parter.

Am bătut la ușa lui Papa și am deschis-o. Stătea în capul oaselor, în pat; pijamalele lui roșii de mătase erau mototolite, arătau dezordonat. Mama îi turna apă într-un pahar.

— La revedere, Papa! am spus.

Se ridică să mă ia în brațe. Fața îi arăta mult mai luminoasă decât în timpul dimineții, iar iritația părea să i se atenueze.

— Ne vedem în curând, spuse el, sărutându-mă pe frunte.

Am îmbrățișat-o pe mama înainte să ies din cameră. Dintr-odată, scările îmi părură fragile, de parcă aveau să se prăbușească și o gaură imensă avea să-mi apară în față, să mă împiedice să plec. Am coborât încet, până când am ajuns jos. Jaja mă aștepta în capul scărilor și se întinse să-mi ia geanta.

Kevin stătea lângă mașină când am ieșit din casă.

— Acum cine îl va duce pe tatăl vostru la biserică? întrebă el, uitându-se suspicios la noi. Tatăl vostru nu se simte destul de bine încât să conducă singur.

Jaja rămase tăcut atât de mult că mi-am dat seama că n-are de gând să-i răspundă lui Kevin și atunci am spus:

— A zis că trebuie să ne duci la Nsukka.

Kevin ridică din umeri și mormăi:

— Nu puteați să faceți mâine călătoria asta? înainte să pornească mașina. Nu mai scoase niciun cuvânt tot drumul, dar îl vedeam săgetându-ne cu privirea prin oglinda retrovizoare.

•

O peliculă de transpirație mă acoperi de sus până jos, ca un al doilea strat transparent de piele. Făcu loc unei umezeli ce mi se scurgea pe ceafă, frunte, pe sub sâni. Lăsasem ușa de la bucătăria mătușii Ifeoma deschisă, cu toate că intrau muște, rotindu-se deasupra unei oale cu ciorbă veche. Aveam de ales între muște și mai multă căldură, spunea Amaka, încercând să le alunge.

Obiora purta o pereche de pantaloni scurți kaki. Era aplecat peste soba de gaz, încercând să facă focul să se propage pe tot fitilul. Avea ochii injectați de la fum.

— Fitilul ăsta s-a subțiat atât de mult că nu prea mai are ce să țină focul, spuse el, după ce reuși în sfârșit să facă focul să se propage de jur împrejur. Ar trebui să folosim aragazul permanent acum, din moment ce nu ne mai trebuie pentru mult timp. Se întinse, iar broboanele de transpirație îi rămaseră pe coaste. Luă un ziar vechi și-și făcu vânt o vreme și apoi pocni niște muște cu el.

— *Nekwa*! Nu mi le arunca în oală, spuse Amaka. Turna ulei de palmier portocaliu-roșiatic într-o oală.

— N-ar trebui să mai decolorăm ulei de palmier. Ar trebui să ne lăfăim cu ulei vegetal în săptămânile care au mai rămas, spuse Obiora, încă plesnind muștele.

— Vorbești de parcă mama a primit deja viza, se răsti Amaka. Puse oala pe

arzătorul pe gaz. Flăcările se prelingeau pe marginile oalei; aveau încă o culoare portocalie și scoteau fum; încă nu se stabilizaseră la un albastru curat.

— Va primi viza. Trebuie să gândim pozitiv.

— N-ai auzit cum îi tratează cei de la ambasada americană pe nigerieni? Te insultă și te fac mincinos și, pe deasupra, nu-ți dau nici viza.

— Mama va primi viza. O sponsorizează o universitate, spuse Obiora.

— Și? Universitățile sponsorizează mulți oameni și nu-și iau viza cu toții.

Am început să tușesc. Fum gros și alb de la uleiul de palmier decolorat umplu bucătăria, și de la toată combinația aceea de fumuri și căldură, și muște mi-a venit să leșin.

— Kambili, spuse Amaka, du-te pe verandă până iese fumul de aici.

— Nu, n-am nimic, am spus.

— Du-te, *biko*.

M-am dus pe verandă, încă tușind. Era clar că nu eram obișnuită cu decoloratul uleiului de palmier, că eram obișnuită cu uleiul vegetal, care nu trebuia decolorat. Dar nu fusese niciun resentiment în privirea Amakăi, nicio încruntătură și nu-și lăsase în jos colțurile gurii. Am fost recunoscătoare când mă chemă înapoi puțin mai târziu, să mă roage s-o ajut să taie *ugu* pentru supă. Nu numai c-am tăiat *ugu*, dar am și făcut *garri*. Fără ochii ei neclintiți îndreptați amenințător asupra mea, n-am turnat prea multă apă fiartă, și *garri* a ieșit vârtos și fin. Am scos *garri* cu lingura pe o farfurie întinsă, am pus-o lângă mine și apoi mi-am pus supa peste el. M-am uitat cum se întinde supa și se infiltrează pe sub *garri*. Nu mai făcusem asta niciodată; acasă, eu și Jaja mâneam *garri* și supă din farfurii separate.

Am mâncat pe verandă, cu toate că și acolo era aproape la fel de cald ca în bucătărie. Barele balustradei erau încinse ca mânerele de oală pusă pe foc.

— Papa-Nnukwu obișnuia să spună că un soare atât de furios în sezonul ploios înseamnă că va veni o ploaie torențială. Soarele ne previne că va ploua, spuse Amaka, în timp ce ne așezam pe rogojină cu mâncarea.

Am mâncat repede din cauza căldurii, pentru că până și supa avea gust de transpirație. După aceea, ne-am dus grămadă în apartamentul vecinilor de la etajul de sus și am stat pe veranda lor, încercând să prindem o adiere de vânt. Eu și Amaka stăteam lângă balustradă, privind în jos. Obiora și Chima se ghemuiră să se uite la copiii care se jucau jos, adunați în jurul unei table de Ludo de plastic cu niște zaruri. Cineva turnă o găleată cu apă rece pe verandă, și băieții se întinseră cu spatele pe cimentul ud.

M-am uitat dedesubt, la Bulevardul Marguerite Cartwright și la un Volkswagen roșu care trecea pe acolo. Tură zgomotos când trecu peste opritoare și chiar de acolo, de pe verandă, se vedea unde culoarea pălise într-un portocaliu ruginit. Am simțit o nostalgie în timp ce priveam Volkswagenul dispărând în josul străzii și nu

eram sigură de ce. Poate pentru că motorul scotea același sunet ca mașina tușicăi Ifeoma și îmi amintea de faptul că, în curând, nu aveam s-o mai văd nici pe ea, nici mașina ei. Se dusese la poliție să ia o declarație de care avea nevoie la ambasada americană pentru interviul pentru viză, ca să dovedească faptul că nu fusese condamnată pentru nicio infracțiune. Jaja se dusese cu ea.

— Bănuiesc că în America nu va trebui să ne acoperim ușile cu metal, spuse Amaka, de parcă știa la ce mă gândesc. Își făcea vânt energic cu un ziar împăturit.

— Ce?

— Studenții mamei i-au spart odată biroul și au furat subiectele de examen. A spus la departamentul de lucrări că vrea gratii de metal la ușile și ferestrele de la birou, iar ei au spus că nu sunt bani pentru asta. Știi ce a făcut?

Amaka s-a întors să se uite la mine; un mic zâmbet îi apăru în colțul gurii. Am dat din cap că habar nu am.

— S-a dus la un șantier de construcții și i-au dat drugi de metal gratis. Apoi ne-a rugat pe mine și pe Obiora s-o ajutăm să le monteze. Am dat găuri cu burghiul și am fixat drugii cu ciment, la uși și la geamuri.

— Hmm, am spus, simțind nevoia să mă întind și s-o ating pe Amaka.

— Și apoi a pus un bilet pe ușă pe care scria SUBIECTELE DE EXAMEN SUNT LA BANCĂ. Amaka zâmbi. Și apoi începu să împăturească și să reîmpăturească ziarul. Nu voi fi fericită în America. Nu va fi același lucru.

— Vei bea lapte proaspăt la sticlă. Gata cu cutiile anemice de lapte praf, gata cu laptele de soia de casă, am spus.

Amaka râse, un râs din toată inima, care-i dezveli strungăreață.

— Ce figură ești!

Nu mai auzisem asta niciodată, de la nimeni. Am păstrat expresia pentru mai târziu, să rumeg încă o dată și încă o dată faptul că o făcusem să râdă, că fusesem în stare să o fac să râdă.

Atunci, începu ploaia, curgând cu găleata, în pelicule groase care nu te lăsau să vezi garajele din partea opusă a curții. Cerul și ploaia, și pământul se uniră într-o ceață argintie care părea să dureze la nesfârșit. Am fugit repede acasă și am pus găleți pe verandă ca să adunăm apă de ploaie și am stat acolo privind cât de repede se umpluseră. Toți copiii fugiră afară în curte în pantaloni scurți, învârtindu-se și dansând, pentru că asta era o ploaie curată, nu din aceea care venea cu praf și lăsa pete maronii pe haine. S-a oprit la fel de repede precum începuse și ieși iar soarele, blând, de parcă ar fi căscat după un pui de somn. Gălețile erau pline; am pescuit din ele frunzele și crenguțele căzute și le-am dus înăuntru.

Am văzut mașina părintelui Amadi virând spre curtea noastră când am ieșit iar pe verandă. Și Obiora o văzu și întrebă, râzând:

— Mi se pare mie sau părintele Amadi ne vizitează mai des de câte ori Kambili e aici?

El și Amaka mai râdeau încă atunci când părintele Amadi urcă pe cele câteva trepte până la noi.

— Știu că Amaka tocmai a spus ceva despre mine, zise el, învârtindu-l pe Chima. Stătea în picioare, acoperind soarele care apunea. Soarele era roșu, de parcă roșise, și îi făcea pielea să pară radioasă.

Vedeam cum se agăța Chima de el, cum străluceau ochii lui Obiora și ai Amakăi, când se uitau la el. Amaka îl întreba despre munca misionară în Germania, dar nu auzeam mare lucru din ce spunea. N-o ascultam. Simțeam atâtea lucruri învârtindu-se în mine, sentimente care îmi făceau stomacul să o ia la goană în vârtejuri.

— O vedeți pe Kambili că mă necăjește așa cum faceți voi? o întrebă părintele Amadi pe Amaka. Se uita la mine și știam că spusese asta ca să mă includă și pe mine, să-mi câștige atenția.

— Misionarii albi ne-au adus Dumnezeul lor, spunea Amaka. Care era de aceeași culoare cu ei, adorat în limbile lor și împachetat în ambalajele făcute de ei. Acum că le ducem Dumnezeul înapoi, n-ar trebui cel puțin să-L reambalăm?

Părintele Amadi zâmbi superior și spuse:

— Mergem mai mult în Europa și America, unde rămân fără preoți. Așa că nu există cultură indigenă de îmblânzit, din păcate.

— Părinte, fiți serios! Amaka râdea.

— Numai dacă încerci să te porți ca și Kambili și nu mă mai necăjești atât.

Telefonul începu să sune, și Amaka se strâmbă la el înainte să meargă înăuntru.

Părintele Amadi se așeză lângă mine.

— Pari îngrijorată, spuse el. Înainte să mă pot gândi la ce-aș putea să spun, se întinse și mă plesni peste gamba piciorului. Își deschise palma să-mi arate țânțarul însângerat făcut praf. Avea palma cupă, ca să nu mă doară prea tare, și totuși să omoare țânțarul. Părea atât de încântat să se hrănească din tine, spuse el, privindu-mă.

— Mulțumesc, am spus.

Se întinse și șterse cu degetul pata de pe piciorul meu. Avea degetul cald, plin de viață. Nu-mi dădusem seama că verișorii mei plecaseră; acum era atâta liniște pe verandă că auzeam sunetul picăturilor de ploaie alunecând de pe frunze.

— Deci spune-mi la ce te gândești, zise el.

— N-are importanță.

— Ce gândești tu va fi mereu important pentru mine, Kambili.

M-am ridicat și m-am dus spre grădină. Am smuls niște flori galbene de allamanda, așa cum văzusem că face Chima. Parcă purtai o mănușă parfumată.

— Mă gândeam la tatăl meu. Nu știu ce se va întâmpla când ne vom întoarce.

— A sunat?

— Da. Jaja a refuzat să meargă la telefon și nici eu nu m-am dus.

— Ai vrut să te duci? Mă întrebase cu blândețe. Nu mă așteptasem să întrebe asta.

— Da, am șoptit, astfel ca Jaja să nu mă audă, chiar dacă nu era prin preajmă.

Chiar voisem să vorbesc cu Papa, să-i aud vocea, să-i spun ce am mâncat și pentru ce m-am rugat, ca să mă aprobe și să zâmbească, până când i se încrețesc colțurile ochilor. Și totuși n-am vrut să vorbesc cu el; aș fi vrut să plec cu părintele Amadi sau cu tușica Ifeoma și să nu mă mai întorc niciodată.

— Școala începe în două săptămâni, și tușica Ifeoma va fi plecată până atunci, am spus. Nu știu ce vom face. Jaja nu vorbește despre mâine, nici despre săptămâna viitoare.

Părintele Amadi veni spre mine, oprindu-se atât de aproape că, dacă îmi umflam burta, i-aș fi atins trupul. Îmi luă mâna într-a lui, îmi dezlipi cu grijă o floare de pe deget și o lipi pe al lui.

— Mătușa ta crede că tu și Jaja ar trebui să mergeți la internat. Mă voi duce la Enugu săptămâna viitoare să vorbesc cu părintele Benedict; știu că tatăl tău îl ascultă. Îl voi ruga să-l convingă pe tatăl vostru să vă trimită la internat, ca tu și Jaja să puteți începe de trimestrul viitor. Va fi bine, *inugo*?

Am aprobat din cap și m-am uitat în altă parte. Îl credeam, credeam că o să fie bine, pentru că așa spunea el. Apoi m-am gândit la orele de catehism, când recitam în cor răspunsul la întrebări, un răspuns care era „pentru că așa a grăit el, iar cuvântul său este adevărul”. Nu reușeam să-mi amintesc întrebarea.

— Uită-te la mine, Kambili.

Mi-era teamă să privesc spre căldura ochilor lui căprui. Mi-era teamă că voi leșina, că îmi voi arunca brațele în jurul lui și îmi voi încleșta degetele în jurul gâtului lui și nu voi mai vrea să-i dau drumul. M-am întors.

— Asta e floarea din care se poate sorbi? Care are suc dulce? întrebă el. Își luase allamanda de pe deget și îi examina petalele galbene. Am zâmbit.

— Nu, ixora se suge.

Aruncă floarea și se strâmbă.

— Aha.

Am râs. Am râs pentru că florile de allamanda erau atât de galbene. Am râs imaginându-mi cât de amar ar fi gustul sucului lor albicios, dacă părintele Amadi le-ar fi supt seva. Am râs, pentru că ochii părintelui Amadi erau atât de căprui că puteam să-mi văd imaginea oglindită în ei.

•

În seara aceea când am făcut baie, cu o jumătate de găleată de apă de ploaie, nu

mi-am frecat mâna stângă, cea pe care părintele Amadi o atinsese ușor ca să îmi desprindă floarea de pe deget. Nici n-am încălzit apa de ploaie, pentru că mi-era teamă că termoplonjorul va face ca apa să-și piardă mireasma de ploaie din văzduh. Am cântat cât am făcut baie. Erau câteva râme în cadă, dar le-am lăsat în pace și am privit apa prinzându-le și ducându-le în jos pe scurgere.

•

Adierea de după ploaie era atât de rece că mi-am luat un pulover pe mine, iar tușica Ifeoma, o bluză cu mâneci lungi, deși de obicei umbla prin casă doar înfășurată într-un șal. Stăteam cu toții vorbind pe verandă când mașina părintelui Amadi își croi drum spre intrare.

— Spuneați că azi veți fi foarte ocupat, părinte, zise Obiora.

— Spun lucrurile astea ca să arăt că-mi merit pâinea cea de toate zilele de la biserică, zise părintele Amadi. Părea obosit. Îi dădu Amakăi o foaie de hârtie și-i spuse că scrisese pe ea niște nume potrivit de plicticoase și că ea trebuia doar să aleagă unul și apoi el va pleca. După ce episcopul avea să-l folosească la confirmarea ei, nu mai trebuia să-l pomenească niciodată. Părintele Amadi își roti privirea, vorbind încet și cu efort, și chiar dacă Amaka râse nu-i luă foaia din mână.

— V-am spus că nu-mi iau niciun nume englezesc, părinte, zise ea.

— Și te-am întrebat de ce?

— De ce trebuie?

— Pentru că așa se face. Hai să uităm dacă e bine sau nu e bine o vreme, spuse părintele Amadi, și i-am observat cearcănele de sub ochi.

— Când au venit misionarii la început, numele igbo nu li s-au părut destul de potrivite. Au insistat ca oamenii să-și ia nume englezești ca să fie botezați. N-ar trebui să depășim momentul?

— Acum e altfel, Amaka, nu transforma asta în ceva ce nu e, spuse părintele Amadi, calm. Nimeni nu trebuie să-și folosească numele. Uită-te la mine. Eu mi-am folosit întotdeauna numele igbo, dar am fost botezat Michael și confirmat Victor.

Tușica Ifeoma își ridică ochii din formularele pe care le studia.

— Amaka, *ngwa*, alege un nume și lasă-l pe părintele Amadi să plece să-și vadă de treburi.

— Dar atunci ce sens are? îi spuse Amaka părintelui Amadi, de parcă n-ar fi auzit-o pe mama ei. Ceea ce spune Biserica e că doar dacă iei un nume englezesc confirmarea ta e valabilă. „Ciamaka” înseamnă „Dumnezeu e minunat”, „Chima” înseamnă „Dumnezeu știe cel mai bine”. Chiebuka înseamnă „Dumnezeu e cel mai mare”. Nu-l laudă toate pe Dumnezeu, la fel ca Paul sau Petru sau Simon?

Tușica Ifeoma începea să se enerveze. Se vedea din vocea ridicată și tonul ei

răstit.

— *O gini*! Nu e cazul să dovedești nimic aici! Ia-ți un nume și confirmă-te, nu zice nimeni să-l mai folosești vreodată!

Dar Amaka refuză.

— *Ekwerom*, îi spuse ea mătușii Ifeoma – nu sunt de acord. Apoi se duse la ea în cameră și dădu muzica tare, până când tușica Ifeoma îi bătu la ușă și-i spuse că o așteaptă o palmă dacă nu dă muzica imediat mai încet. Amaka dădu muzica mai încet. Părintele Amadi plecă, purtând un zâmbet cumva uimit pe figură.

În seara aceea, nervii s-au calmat și am luat masa împreună, dar nu s-a râs prea mult. Și a doua zi, în Duminica Paștilor, Amaka nu se alătură celorlalți tineri care purtau cu toții veșminte albe și duceau lumânări aprinse, cu hârtie împachetată ca să nu se scurgă ceara topită. Aveau cu toții niște bilete de hârtie prinse cu un ac de haine, cu numele scrise pe ele. Paul. Mary. James. Veronica. Unele dintre fete arătau ca niște mirese și mi-am amintit de propria mea confirmare, când Papa îmi spusese că sunt o mireasă, mireasa lui Hristos, și fusesem surprinsă, pentru că eu învățasem că Biserica e mireasa lui Hristos.

•

Tușica Ifeoma dori să mergem în pelerinaj la Aokpe. Nu știa sigur de ce voia să meargă așa, dintr-odată, ne spuse, poate pentru că se gândea că va fi plecată vreme îndelungată. Eu și Amaka am spus că mergem cu ea. Dar Jaja spuse că nu vrea să meargă și tăcu ca bolovanul, de parcă ne provoca să-l întrebăm de ce. Obiora spuse că stă și el acasă, cu Chima. Tușica Ifeoma nu păru deranjată. Zâmbi și spuse că, din moment ce nu aveam un bărbat cu noi, îl va întreba pe părintele Amadi dacă nu vrea să ne însoțească.

— Să mă transform în liliac dacă părintele Amadi acceptă, spuse Amaka.

Dar el acceptă. Când tușica Ifeoma puse receptorul jos după ce vorbi cu el și ne spuse că va veni cu noi, Amaka spuse:

— E din cauza lui Kambili. N-ar fi venit niciodată dacă nu era Kambili.

Tușica Ifeoma ne duse cu mașina în sătucul prăfos situat la vreo două ore distanță. Am stat în spate cu părintele Amadi, despărțită de el de spațiul din mijloc. Amaka și el cântară pe drum; șoseaua unduitoare făcea mașina să se legene dintr-o parte în alta, iar mie mi se părea că dansează. Uneori, mă alăturam și eu lor, alte dăți tăceam și ascultam, întrebându-mă ce-ar fi dacă m-aș duce mai aproape, dacă aș acoperi spațiul dintre noi și mi-aș sprijini capul de umărul lui.

Când în cele din urmă am intrat pe drumul de pământ pe care era un semn scris de mână cu „BUN VENIT LA AOKPE, LOCUL EPIFANIILOR”, tot ce am văzut la început a fost haos. Sute de mașini, multe având semne scrijelite cu CATOLICI ÎN PELERINAJ, se îngrămădeau să încapă în sătucul care, spunea tușica Ifeoma, nu văzuse mai mult de zece mașini înainte ca o fată localnică să înceapă să aibă

viziuni cu Frumoasa Doamnă. Oamenii erau atât de înghesuiți, încât mirosul altor oameni le devenise la fel de familiar ca propriul miros. Femeile se prăbușeau în genunchi. Bărbații strigau rugăciuni. Rozariile foșneau. Oamenii arătau cu degetul și strigau: „Uite acolo, pe copac, acolo e Doamna Noastră!” Alții arătau înspre soarele strălucitor: „Uite-o acolo!”

Ne-am oprit sub un arbore de „văpaia pădurii”. Era înflorit, iar florile i se întindeau în evantai pe ramurile întinse, iar pământul de dedesubt era acoperit de petale de culoarea focului. Când tânăra fu condusă afară, arborele se legănă, iar pe jos căzură flori. Fata era zveltă și avea un aer grav, îmbrăcată în alb; bărbați bine făcuți stăteau în jurul ei ca să nu fie călcată în picioare. Abia trecuse pe lângă noi, când alți copaci din apropiere începură să tremure cu o forță înfricoșătoare, de parcă cineva i-ar fi scuturat. Și panglicile care delimitau zona unde aveau loc epifaniile începură să tremure. Cu toate acestea, nu bătea niciun vânt. Soarele se albi, de culoarea și forma azimei. Și atunci am văzut-o, Binecuvântata Fecioară: o imagine în lumina palidă a soarelui, o strălucire roșiatică pe dosul mâinii mele, un zâmbet pe fața bărbatului împodobit de rozarii, a cărui mână o atingea pe a mea. Era pretutindeni.

Am vrut să mai stau, dar tușica Ifeoma spuse că trebuie să plecăm, pentru că ne va fi imposibil să ieșim dacă va trebui să așteptăm până când vor pleca majoritatea oamenilor. Cumpără rozarii și medalioane, și sticluțe cu apă sfințită de la vânzători în drum spre mașină.

— Nu contează dacă Doamna Noastră a apărut sau nu, spuse Amaka, când ajunserăm la mașină. Aokpe va fi mereu un loc special, pentru că a fost motivul pentru care Kambili și Jaja au venit prima dată la Nsukka.

— Asta înseamnă că nu crezi în epifanie? întrebă părintele Amadi tachinând-o.

— Nu, n-am spus asta, zise Amaka. Și dumneavoastră? Credeți?

Părintele Amadi nu spuse nimic. Părea foarte concentrat să deschidă geamul ca să alunge o muscă bâzâitoare.

— Eu am simțit-o pe Binecuvântata Fecioară acolo. Am simțit-o, am izbucnit. Cum ar putea cineva să nu creadă după ceea am văzut cu toții? mă gândeam. Oare ei nu simțiseră și nu văzuseră ca mine?

Părintele Amadi se întoarse să mă studieze; l-am văzut cu coada ochiului. Avea un zâmbet blajin pe față. Tușica Ifeoma îmi aruncă o privire și apoi se întoarse cu fața la drum.

— Kambili are dreptate, spuse ea. Ce s-a întâmplat acolo a fost de la Dumnezeu.

M-am dus cu părintele Amadi să-și ia la revedere de la familiile din campus. Mulți dintre copiii lectorilor se agățau strâns de el, ca și cum, cu cât l-ar fi strâns mai tare, cu atât scădeau șansele ca el să plece din Nsukka. Nu ne-am spus prea

multe unul altuia. Am cântat refrene din cântece igbo de pe casetofonul lui. Unul dintre acele cântece – *Abum onye n'uwa, onye ka m bu n'uwa* – a fost cel care mi-a alinat uscăciunea din gât, în timp ce ne urcam în mașină, și i-am spus:

— Te iubesc.

Se întoarse spre mine cu o expresie pe care n-o mai văzusem niciodată, cu ochii aproape triști. Se aplecă peste maneta de viteze și-și apăsă fruntea de a mea. Voiam ca buzele să ni se întâlnească și să stea așa, dar își retrase fața.

— Ai aproape șaisprezece ani, Kambili. Ești frumoasă. Vei avea parte de mai multă iubire decât ai nevoie într-o viață întreagă, spuse el. Și nu știam dacă ar trebui să râd sau să plâng. Se înșela atât de amarnic.

În timp ce mergeam spre casă cu mașina, m-am uitat pe geam la curțile pe lângă care treceam. Găurile din gardurile-vii se umpluseră și crengi verzi se întindeau una spre alta ca să se întâlnească. Mi-ar fi plăcut să văd curțile din spate, ca să-mi pot ține mintea ocupată cu viețile ce se conturau în spatele hainelor atârnate la uscat și a pomilor fructiferi, și a leagănelor. Îmi doream să mă pot gândi la ceva, orice, ca să nu mai simt nimic. Îmi doream să fac să-mi dispară lichidul din ochi într-o clipită.

Când am ajuns acasă, tușica Ifeoma mă întrebă dacă mă simt bine, dacă se întâmplase ceva.

— Sunt bine, tușico, am spus.

Se uita la mine de parcă știa că nu mi-e bine.

— Ești sigură, *nne*?

— Da, tușico.

— Hai, revino-ți, *inugo*? Și, te rog, roagă-te pentru interviul meu pentru viză. Mâine mă voi duce la Lagos.

— Aha, am spus și am simțit că mă năpădește un nou val de tristețe. Așa voi face, tușico.

Cu toate astea, știam că nu o voi face, n-aș fi putut să mă rog ca ea să primească viza. Știam că asta își dorește, că nu prea avea alte opțiuni. Sau nicio altă opțiune. Și totuși nu aveam să mă rog să-și primească viza. Nu mă puteam ruga pentru ceva ce nu-mi doream să se întâmple.

Amaka era în dormitor, întinsă pe pat, ascultând muzică, cu radiocasetofonul la ureche. M-am așezat pe pat și mă rugam să nu mă întrebe cum fusese ziua petrecută cu părintele Amadi. Nu spuse nimic. Continuă să dea din cap pe ritmul muzicii.

— Cânți și tu, spuse după o vreme.

— Poftim?

— Tocmai te-am auzit cântând odată cu Fela.

— Da? m-am uitat la Amaka, întrebându-mă dacă nu cumva își imaginase.

— De unde voi găsi casete cu Fela în America, ha? Cum le voi găsi?

Am vrut să-i spun că sunt sigură că va găsi casete cu Fela în America și multe alte casete pe care și le-ar fi putut dori, dar n-am făcut-o. Asta ar fi însemnat că se subînțelegea că tușica Ifeoma ar fi obținut viza – și, în afară de asta, nu eram sigură că Amakăi i-ar fi plăcut să audă asta.

•

Îmi tremură stomacul până când tușica Ifeoma se întoarse din Lagos. O așteptasem pe verandă, deși era curent și am fi putut sta înăuntru să ne uităm la televizor. Nu mai bâzâiau insecte în jurul nostru, poate pentru că lampa pe gaz nu era aprinsă sau pentru că simțeau tensiunea. În loc de asta, roiau în jurul becului electric de deasupra ușii, scoțând bufnituri surde, pline de surpriză când se loveau de el. Amaka adusese ventilatorul afară, și bâzâitul lui acompania muzica hârâită a frigiderului de dinăuntru.

Când o mașină se opri în fața casei, Obiora sări în sus și fugi afară.

— Mamă, cum a fost? Ai luat-o?

— Am luat-o, spuse tușica Ifeoma urcând spre verandă.

— Ai luat viza! Obiora țipă și Chima îl imită prompt, grăbindu-se să-și îmbrățișeze mama. Eu, Jaja și Amaka nu ne-am ridicat; i-am urat bun venit tușicăi Ifeoma și am privit-o intrând să se schimbe. Ieși repede, cu un șal legat simplu în jurul pieptului. Șalul care i se oprea deasupra gambelor i-ar fi ajuns la glezne unei femei de statură mijlocie. Se așeză și-l rugă pe Obiora să-i aducă o cană de apă.

— Nu pari bucuroasă, tușico, spuse Jaja.

— Oh, *nna m*, sunt. Știi câți oameni sunt refuzați? O femeie de lângă mine a plâns de credeam că va începe să-i curgă sânge în loc de lacrimi. Îi întreba: „Cum puteți să-mi refuzați viza? V-am arătat că am bani în bancă. Cum puteți spune că nu mă mai întorc? Am proprietăți aici. Am proprietăți, zicea întruna. Am proprietăți”. Cred că voia să meargă la nunta surorii ei în America.

— De ce au refuzat-o? întrebă Obiora.

— Nu știu. Dacă sunt în toane bune, îți dau viza, dacă nu, nu. Asta se întâmplă când nu faci doi bani în ochii cuiva. Suntem ca niște mingi de fotbal pe care le pot șuta în ce direcție au chef.

— Când plecăm? întrebă Amaka cu oboseală în glas și mi-am dat seama că acum n-o interesau deloc femeia care plânsese până la sânge sau nigerienii care erau dați de colo-colo sau nimic altceva.

Tușica Ifeoma bău tot paharul de apă înainte să vorbească.

— Trebuie să ne mutăm din apartamentul ăsta în două săptămâni. Știu că sunt nerăbdători să vadă că nu reușesc, ca să-și poată trimite oamenii de la securitate să-mi arunce lucrurile în stradă.

— Adică, plecăm din Nigeria în două săptămâni? întrebă Amaka ascuțit.

— Sunt cumva magician, hmm? îi replică tușica Ifeoma. Nu era nicio undă de umor în vocea ei. De fapt, nu era nimic în tonul ei, în afară de extenuare totală. Trebuie să fac rost de bani pentru bilete mai întâi. Nu sunt ieftine. Va trebui să-l rog pe unchiul vostru Eugene să mă ajute, așa că mă gândesc că vom merge la Enugu cu Kambili și cu Jaja, probabil săptămâna viitoare. Vom sta în Enugu până când suntem gata de plecare; asta îmi va da și posibilitatea să vorbesc cu unchiul vostru Eugene despre faptul că Jaja și Kambili ar trebui să meargă la internat. Tușica Ifeoma se întoarse spre mine și spre Jaja. Voi face tot ce pot ca să-l conving pe tatăl vostru. Și părintele Amadi s-a oferit să-l roage pe părintele Benedict să vorbească cu tatăl vostru. Cred că e cel mai bine pentru voi acum, să mergeți la o școală departe de casă.

Am aprobat din cap. Jaja se ridică și intră în casă. Sfârșitul atârna în aer, greu și adânc.

•

Ultima zi a părintelui Amadi mă luă pe nepregătite. Veni dimineața, mirosind a parfumul acela bărbătesc pe care ajunsesem să-l simt în nări chiar și când nu era prezent, purtând aceeași sutană și același zâmbet copilăresc pe față.

Obiora își ridică privirea spre el și intonă:

— Din Africa cea întunecată acum vin misionari porniți să reconvertească Occidentul.

Părintele Amadi începu să râdă.

— Obiora, oricine îți dă să citești cărțile alea eretice ar trebui să înceteze.

Avea și același râs. Nimic nu părea să se fi schimbat la el, și totuși viața mea nouă și fragilă era pe cale să se rupă în bucăți. Furia mă cuprinse dintr-odată, obstrucționându-mi căile respiratorii, apăsându-mi pe nări ca să nu mai intre aer. Furia era străină și reconfortantă. Cu ochii, i-am urmărit liniile buzelor, deschiderea nărilor, în timp ce vorbea cu tușica Ifeoma și cu verii mei, hrănindu-mi furia în tot acest timp. La sfârșit, mă rugă să-l conduc la mașină.

— Trebuie să merg la masă cu membrii comitetului parohial; am fost invitat la prânz. Dar haide să stai o oră-două cu mine până când mă ocup de curățenia finală la biroul parohial, spuse el.

— Nu.

Se opri și mă fixă cu privirea.

— De ce?

— Nu. Nu vreau.

Stăteam cu spatele la mașina lui. Veni spre mine și se opri în fața mea.

— Kambili, spuse el.

Am vrut să-l rog să-mi pronunțe numele altfel, pentru că nu avea dreptul să-l pronunțe ca până atunci. Nimic n-ar mai trebui să fie la fel, nimic nu mai era la

fel. El pleca; acum respiram pe gură.

— Prima dată când m-ai dus la stadion, te-a rugat tușica Ifeoma? am întrebat.

— Își făcea griji pentru tine, că nu poți purta o conversație nici măcar cu copiii din vecini. Dar nu m-a rugat să te duc. Se întinse ca să-mi netezească manșeta cămășii. Eu am vrut să te iau cu mine. Și după aceea am vrut să te iau cu mine în fiecare zi.

M-am aplecat să culeg un fir de iarbă, subțire, ca un ac verde.

— Kambili, spuse el. Uită-te la mine.

Dar nu m-am uitat la el. Mi-am ațintit ochii pe firul de iarbă din palmă, de parcă aș fi ținut în mâini un cod pe care-l puteam descifra dacă mă uitam insistent la el, de parcă asta mi-ar fi putut explica de ce îmi doream să fi spus că nu voise să mă ia cu el în seara aceea, ca să am un motiv să fiu și mai furioasă, să nu mai simt nevoia asta nestăpânită de a plânge întruna.

Se urcă în mașină și porni motorul.

— Voi reveni diseară să te văd.

M-am uitat lung după mașina lui până când dispăru dincolo de panta care ducea spre Bulevardul Ikejiani. Aveam încă privirea pierdută în zare când Amaka veni înspre mine. Își puse mâna ușor pe umărul meu.

— Obiora spune că sigur te-ai culcat cu părintele Amadi sau ceva asemănător. Nu l-am văzut niciodată pe părintele Amadi cu fața atât de luminoasă. Amaka râdea.

Nu știam dacă vorbește serios sau nu. Nu voiam să stărui asupra faptului că-mi părea atât de straniu să discut dacă mă culcasem sau nu cu părintele Amadi.

— Poate când vom fi la facultate vei face propagandă cu mine pentru celibat opțional în preoție, spuse ea. Sau poate păcatul trupesc ar trebui permis din când în când tuturor preoților. Să zicem, o dată pe lună?

— Amaka, te rog, încetează! M-am întors și m-am îndreptat spre verandă.

— Vrei să se lase de preoție? Amaka părea mai serioasă acum.

— Nu se va lăsa niciodată.

Amaka își înclină capul gânditoare și apoi zâmbi.

— Nu se știe niciodată, spuse ea, înainte să intre în camera de zi.

Am copiat adresa părintelui Amadi din Germania de nenumărate ori în caiet. O copiam iar și iar, încercând diferite stiluri de scris, când se întoarse. Îmi luă caietul și-l închise. Am vrut să-i spun „Îmi va fi dor de tine”, dar în loc de asta am spus „Îți voi scrie”.

— Îți voi scrie eu primul, spuse el.

Nu mi-am dat seama că-mi curgeau lacrimi pe obraz, până când părintele Amadi se întinse și mi le șterse trecându-și palma deschisă peste fața mea. Apoi mă cuprinse în brațe și mă ținu așa o vreme.

•

Tușica Ifeoma îl invită pe părintele Amadi la masa de seară și mâncarăm cu toții orez și fasole la masa din sufragerie. Știam că toată lumea râde, că vorbesc cu toții despre stadion și alte amintiri, dar nu simțeam că aș fi implicată. Eram preocupată să încui bine părticele din mine, pentru că nu mai aveam nevoie de ele dacă părintele Amadi nu mai era aici.

N-am dormit bine în noaptea aceea; m-am sucit încontinuu pe toate părțile până când am trezit-o și pe Amaka. Am vrut să-i povestesc visul în care un bărbat mă urmărea pe o cărare pietroasă plină de frunze strivite de allamanda. La început, bărbatul era părintele Amadi, cu sutana fluturându-i la spate, apoi era Papa, în sacul gri, lung până la pământ pe care-l purtase când împărțise cenușă în Miercurea Cenușii. Dar nu i-am spus. Am lăsat-o să mă țină în brațe și să mă aline ca pe un copil mic, până când am adormit din nou. Am fost fericită să mă trezesc, să văd razele dimineții intrând pe fereastră, în fâșii luminoase de culoarea portocalei coapte.

•

Terminasem de împachetat; holul arăta ciudat de mare acum că rafturile de cărți dispăruseră. În camera tușicăi Ifeoma rămăseseră doar câteva lucruri pe podea, de care mai aveam nevoie până când plecam cu toții la Enugu: un sac de orez, o cutie de lapte, o cutie de Bournvita. Celelalte cutii și cufere fuseseră golite sau date de pomană. Când tușica Ifeoma le-a dat niște haine vecinilor, femeia din apartamentul de deasupra îi spuse:

— *Mh,* de ce nu-mi dai mie rochia aceea albastră pe care o porți la biserică? Oricum, îți vei lua altele în America!

Tușica Ifeoma se încruntă, deranjată. Nu știam sigur dacă o deranjase că femeia îi ceruse rochia sau că adusese America în discuție. Dar nu-i dădu rochia albastră.

Era un iz de nerăbdare ce plutea în aer de acum, de parcă împachetasem totul prea bine și prea repede și trebuia să ne găsim altceva de făcut.

— Avem benzină, haideți la o plimbare cu mașina, ne propuse tușica Ifeoma.

— Un tur de adio prin Nsukka, spuse Amaka, cu un zâmbet silit.

Ne-am urcat cu toții în mașină. Se dezechilibră când tușica Ifeoma viră pe străduța mărginită de Facultatea de inginerie și mă întrebam ce s-ar întâmpla dacă s-ar prăbuși în șanț și atunci tușica Ifeoma nu va mai lua toți banii pe care i-i oferise cineva din oraș pe ea. Ne spusese că banii pe care îi ia pe mașină acoperă numai biletul lui Chima, care costa jumătate din prețul unui bilet de adulți.

De când avusesem visul, cu o noapte în urmă, trăiam un sentiment puternic că ceva important se va întâmpla. Părintele Amadi se va întoarce; asta trebuia să se întâmple. Poate că era o greșeală în data de plecare. Poate că-și amânase

călătoria. Așa că, în timp ce tușica Ifeoma conducea, mă uitam la mașinile de pe drum, căutându-l pe părintele Amadi, căutând cu privirea mica Toyota de culoare pastelată.

Tușica Ifeoma se opri la poalele dealului Odim și spuse:

— Haideți să urcăm în vârf.

M-a luat prin surprindere. Nu eram sigură dacă tușica Ifeoma plănuise de la început să ne pună să urcăm pe deal; părea un impuls de moment. Obiora propuse să facem un picnic sus pe deal și tușica Ifeoma spuse că e o idee bună. Ne-am dus în oraș și am cumpărat *moi-moi* și sticle de *Ribena* de la Magazinul Oriental și ne-am întors pe deal. Urcarea era ușoară, pentru că erau multe cărări șerpuitoare. În aer era un miros proaspăt și, din când în când, un pârâit în iarba înaltă care mărginea cărarea.

— Cosașii scot sunetul ăsta cu aripile, spuse Obiora. Se opri lângă un mușuroi uriaș de furnici, cu cute ce brăzdau lutul roșu, de parcă erau decorate intenționat.

— Amaka, ar trebui să pictezi ceva de genul ăsta, spuse el. Dar Amaka nu răspunse; în loc de asta, începu să alerge în susul dealului. Chima fugi după ea. Jaja se luă după ei. Tușica Ifeoma se uită la mine.

— Ce mai aștepți? întrebă ea, în timp ce-și ridica șalul, aproape mai sus de genunchi, și fugi după Jaja. Am luat-o și eu din loc, simțind vântul bătându-mi pe lângă urechi. Alergatul mă făcu să mă gândesc la părintele Amadi, îmi aminti de felul în care ochii lui adăstaseră pe picioarele mele goale. Am trecut de tușica Ifeoma, de Jaja și Chima și am ajuns în vârful dealului cam în același timp cu Amaka.

— Hei! spuse ea uitându-se la mine. Ar trebui să te faci sprinter. Se aruncă în iarbă, gâfâind. M-am așezat lângă ea și am dat jos un păianjen mic care se așezase pe piciorul meu. Tușica Ifeoma se oprise din alergat înainte să ajungă în vârful dealului.

— *Nne,* îmi spuse. Îți voi găsi un antrenor, să știi că se fac bani serioși din atletism.

Am râs. Îmi părea atât de ușor acum să râd. Atâtea lucruri îmi păreau simple acum. Și Jaja râdea, și Amaka, și stăteam cu toții în iarbă, așteptând ca Obiora să ajungă în vârf. Urcă încet, ținând în mâini ceva ce se dovedi a fi un cosaș.

— E atât de puternic, spuse el. Îi simt tensiunea din aripi. Își întinse palma și privi cosașul zburând mai departe.

Am dus mâncarea în clădirea în ruine ascunsă pe partea cealaltă a dealului. Se prea poate să fi fost o magazie odată, dar acoperișul și ușile fuseseră aruncate în aer în timpul războiului civil, cu mulți ani în urmă, și rămăsese așa. Arăta lugubru și nu voiam să mănânc acolo, cu toate că Obiora spuse că oamenii întindeau rogojini pe dușumelele carbonizate și făceau picnicuri tot timpul. Examina

mesajele scrijelite pe pereții clădirii și pe unele le citea cu voce tare. „Obinna o va iubi veșnic pe Nnenna”, „Emeka și Unoma au făcut-o aici”, „O singură iubire, Chimsimdi și Obi”.

Am răsuflat ușurată când tușica Ifeoma spuse că mâncăm afară pe iarbă, pentru că nu aveam rogojină. În timp ce mâneam *moi-moi* și beam Ribena, am văzut o mașină micuță târându-se la poalele dealului. Am încercat să mă concentrez, să văd ce e înăuntru, cu toate că era prea departe. Forma capului semăna destul de bine cu cea a părintelui Amadi. Am mâncat repede, m-am șters la gură și mi-am netezit părul. Nu voiam să arăt neîngrijit când apare.

Chima vru să alergăm în jos pe partea cealaltă a dealului, care nu avea atâtea cărări, dar tușica Ifeoma spuse că e prea abrupt. Așa că se așeză și se târî pe fund în jos pe deal. Tușica Ifeoma strigă:

— Vei spăla pantalonii scurți cu mânuțele tale, ai auzit?

Știam că, altă dată, l-ar fi certat mai mult și probabil l-ar fi făcut să înceteze. Am stat cu toții și ne-am uitat la el cum alunecă în jos pe deal, iar vântul iute făcu să ne curgă ochii. Soarele se înroșise și stătea să apună când tușica Ifeoma ne spuse că trebuie să plecăm, în timp ce ne târâm picioarele în josul dealului, am încetat să mai sper că va veni părintele Amadi.

Eram cu toții în camera de zi, jucând cărți, când sună telefonul în seara aceea.

— Amaka, te rog, răspunde, spuse tușica Ifeoma, deși ea era cel mai aproape de ușă.

— Pun pariu că e pentru tine, mamă, spuse Amaka, concentrată la cărțile ei. O fi vreunul din oamenii ăia care vor să le dai farfuriile și oalele, și chiar și chiloții de pe noi.

Tușica Ifeoma se ridică râzând și se grăbi să răspundă. Televizorul era stins și eram cu toții absorbiți de cărțile noastre în liniște, așa că am auzit-o limpede strigând-o pe tușica Ifeoma. Un strigăt scurt, sugrumat. O fracțiune de secundă, m-am rugat ca ambasada americană să-i fi revocat viza, înainte să mă reculeg și să-L rog pe Dumnezeu să nu-mi asculte rugăciunea. Am fugit cu toții în cameră.

— *Hei, Chi m o*! *nwunye m*! *Hei*! Tușica Ifeoma stătea lângă masă, cu mâna liberă pe frunte, așa cum fac oamenii când sunt în stare de șoc. Ce se întâmplase cu mama? Ținea telefonul întins; știam că vrea să i-l dea lui Jaja, dar eram mai aproape și l-am luat eu. Îmi tremura mâna atât de tare că receptorul îmi sări de la ureche la tâmplă.

Vocea joasă a mamei plutea pe linia telefonică și tremurul mâinilor mi s-a calmat.

— Kambili, e vorba de tatăl vostru. M-au sunat de la fabrică, l-au găsit mort în birou.

Am apăsat telefonul mai tare de ureche.

— Ce-i?
— E vorba de tatăl vostru. M-au sunat de la fabrică, l-au găsit întins, mort în birou. Vocea mamei suna ca o înregistrare. Mi-o imaginam spunându-i același lucru lui Jaja, pe exact același ton. Urechile mi se umplură de lichid. Cu toate că o auzisem bine, auzisem că fusese găsit mort în birou, am întrebat:
— A primit o scrisoare-bombă? A fost o scrisoare-bombă?
Jaja luă telefonul. Tușica Ifeoma mă conduse spre pat. M-am așezat și am fixat cu privirea punga de orez sprijinită de peretele din dormitor și știam că îmi voi aminti mereu sacul acela de orez, cu țesătura maronie de iută, cuvintele ADADA LONG GRAIN scrise pe el, felul în care se aplecase spre perete, lângă masă. Nu luasem niciodată în considerare posibilitatea ca Papa să moară, nu mă gândisem niciodată că ar putea muri. El era altfel decât Ade Coker, altfel decât alți oameni pe care îi omorâseră. Îmi păruse mereu nemuritor.

•

Am stat cu Jaja în camera noastră de zi cu ochii ațintiți pe locul unde fuseseră etajera și figurinele cu balerine. Mama era sus, împachetând lucrurile lui Papa. Fusesem sus să-i dau o mână de ajutor și am văzut-o îngenuncheată pe covorul de pluș, cu pijamalele lui roșii lipite de obraz. Nu s-a uitat în sus când am intrat; mi-a spus doar:
— Du-te, *nne*, du-te și stai cu Jaja, iar mătasea îi înăbușea vocea.
Afară, ploaia cădea în valuri oblice, lovind geamurile închise într-un ritm furios. Dădea jos fructe de acaju și mango din copaci și începuseră să putrezească pe pământul umed, răspândind mirosul acela dulce-acrișor.
Porțile erau încuiate. Mama îi spusese lui Adamu să nu deschidă porțile tuturor celor care voiau să se înghesuie la *mgbalu*, să-și exprime condoleanțele. Chiar și membri din *umunna* noastră, care veniseră de la Abba, fură refuzați. Adamu spuse că nu mai văzuse așa ceva, să nu-i lași să intre pe cei care veneau la priveghi. Dar mama îi spusese că vrem să-l jelim în intimitate și că puteau să dea singuri slujbe pentru odihna sufletului lui Papa. N-o auzisem niciodată pe mama vorbindu-i în felul acesta lui Adamu; nici măcar n-o auzisem vorbindu-i vreodată.
— Doamna a spus că ar trebui să beți niște Bournvitta, spuse Sisi, intrând în camera de zi. Aducea o tavă pe care erau așezate aceleași cești pe care Papa le folosise mereu când luam ceaiul împreună. Puteam simți mirosul de curry și cimbru care i se impregnaseră în haine. Chiar și după ce făcea baie, tot așa mirosea. Din toată casa, Sisi fusese singura care plânsese, cu suspine zgomotoase, care se potoliseră repede în fața liniștii noastre uluite.
M-am întors spre Jaja după ce plecă și am încercat să-i vorbesc din priviri. Dar ochii lui erau goi, ca o fereastră cu oblonul tras.
— Nu vrei să bei niște Bournvitta? am întrebat, într-un târziu.

Dădu din cap că nu.

— Nu din ceștile astea. Se foi pe scaun și adăugă: Trebuia să am grijă de mama. Uită-te cum ține Obiora echilibrul familiei pe umerii lui, iar eu sunt mai mare decât el. Ar fi trebuit să am grijă de mama.

— Dumnezeu știe cel mai bine, am spus. Căile Lui sunt necunoscute. Și m-am gândit cât de mândru ar fi fost Papa că am spus asta și cum ar fi aprobat ceea ce spun.

Jaja râse. Râsul lui suna ca niște pufnituri legate una de alta.

— Sigur că așa face Dumnezeu. Uite ce I-a făcut servitorului său credincios și chiar propriului Său fiu. Dar te-ai gândit vreodată de ce? De ce trebuia să-Și omoare propriul fiu ca să fim noi mântuiți? De ce nu ne-a salvat pur și simplu El?

Mi-am dat jos papucii de casă. Marmura rece de pe jos îmi trăgea căldura din picioare. Voiam să-i spun lui Jaja că ochii mi-erau plini de lacrimi nevărsate, că încă mai ascultam să aud pașii lui Papa pe scări. În mine erau dureros împrăștiate bucăți pe care nu le mai puteam pune niciodată la loc, pentru că locurile în care se potriveau dispăruseră.

În loc de asta am spus:

— St. Agnes va fi plină la slujba de înmormântare a lui Papa.

Jaja nu răspunse.

Telefonul începu să sune. Sună îndelung; cine sunase sigur formase numărul de mai multe ori până când mama răspunse într-un târziu. Veni în camera de zi la puțin timp după aceea. Șalul legat neglijent deasupra pieptului îi atârna în jos, dezvelindu-i semnul de la naștere, un mugur micuț și negru, deasupra sânului stâng.

— S-a făcut o autopsie, spuse ea. S-a găsit otravă în trupul tatălui vostru. Vorbea de parcă otrava era ceva despre care știuserăm cu toții, ceva ce pusesem expres pentru a fi găsit acolo, ca în cărțile pe care le citeam despre oamenii albi care ascundeau ouăle de Paști în grădină ca să fie găsite de copii.

— Otravă? am spus.

Mama își strânse șalul, apoi merse la geam, dădu draperiile la o parte și verifică dacă erau închise obloanele, ca să nu plouă înăuntru. Avea mișcările încete și calme. Când vorbi, o făcu pe o voce la fel de înceată și calmă.

— Am început să-i pun otrava în ceai înainte să vin la Nsukka. Sisi mi-a făcut rost de ea; unchiul ei e un vraci foarte puternic.

Preț de o clipă lungă, tăcută, nu m-am putut gândi la nimic. Aveam mintea goală. Eram goală pe dinăuntru. Apoi m-am gândit la gurile de ceai pe care le sorbeam din ceașca lui Papa, gurile de iubire, la lichidul fierbinte care îi ardea iubirea pe limba mea.

— De ce i-ai pus-o în ceai? am întrebat-o pe mama ridicându-mă. Aveam

vocea tare. Aproape că țipam. De ce tocmai în ceai?

Dar mama nu răspunse. Nici măcar când m-am ridicat și am scuturat-o până când Jaja mă smulse cu forța de lângă ea.

•

Ofițerii de poliție veniră cu câteva ore mai târziu. Spuneau că vor să ne pună niște întrebări. Cineva de la Spitalul St. Agnes îi contactase și aveau la ei o copie a raportului de autopsie. Jaja nu așteptă să audă întrebările lor; le spuse că folosise otravă de șoareci, pe care o pusese în ceaiul lui Papa. I-au dat voie să-și schimbe cămașa înainte să-l ridice.

UN ALT FEL DE LINIȘTE

Prezentul

Drumul spre închisoare îmi e familiar. Știu casele și magazinele, cunosc fețele femeilor care vând portocale și banane chiar înainte să virezi pe drumul plin de gropi care dă în curtea închisorii.

— Vrei să cumperi portocale, Kambili? întreabă Celestine, încetinind mașina, în timp ce vânzătorii ambulanți încep să facă cu mâna și să strige la noi. Are vocea blândă. Mama spune că acesta a fost motivul pentru care l-a angajat când i-a spus lui Kevin să plece. Asta și faptul că nu are o cicatrice în formă de pumnal pe gât.

— Ar trebui să fie de ajuns ce avem în portbagaj, spun eu. Mă întorc spre mama. Vrei să cumpărăm ceva de aici?

Mama dă din cap că nu, și eșarfa de pe cap începe să-i alunece. Se întinde s-o lege, tot așa de lejer ca înainte. Are șalul legat la fel de lejer pe talie, dar îl înnoadă și deznoadă des, de parcă ar fi una dintre femeile lălâi din Piața Ogbete, care-și lasă șalurile să se dezlege de li se vede combinezonul plin de petice de dedesubt.

Nu pare s-o deranjeze că arată așa; nici măcar nu pare să-și dea seama. S-a schimbat de când Jaja a fost închis, de când s-a dus peste tot spunându-le oamenilor că ea l-a omorât pe Papa, că ea i-a pus otravă în ceai. A scris până și scrisori la ziare. Dar n-a luat-o nimeni în serios; nici acum n-o fac. Cred că durerea și negarea – că soțul ei a murit și că fiul ei e în închisoare – au transformat-o în acest trup numai piele și os, cu fața plină de puncte negre cât niște sâmburi de pepene. Poate din această cauză îi iartă faptul că nu se îmbracă numai în negru sau în alb timp de un an de zile. Poate din cauza asta n-a criticat-o nimeni că nu s-a dus la slujbele de comemorare în primul și în al doilea an, că nu și-a tăiat părul.

— Încearcă să-ți strângi puțin eșarfa, mamă, spun eu, întinzându-mă s-o ating pe umăr.

Ea dă din umeri, uitându-se mai departe pe geam.

— E destul de strânsă.

Celestine se uită la noi în oglinda retrovizoare. Are privirea blajină. Mi-a sugerat odată că ar trebui s-o ducem pe mama la un *dibia,* în satul lui natal, un bărbat care e expert în „chestii din astea”. Nu eram sigură ce voia să spună Celestine cu „chestii din astea” și dacă sugera cumva că mama o luase razna, dar i-am mulțumit și i-am spus că nu vrem să mergem. E bine intenționat Celestine.

Am văzut cum se uită la mama uneori, cum o ajută să coboare din mașină și știu că-și dorește s-o vadă întreagă din nou.

Mama și cu mine rar venim la închisoare împreună. De obicei, Celestine mă aduce la o zi-două după ce o aduce pe ea, în fiecare săptămână. Ea preferă așa, cred. Dar azi e altfel, este o zi deosebită – ni s-a spus în sfârșit, cu certitudine, că Jaja va fi eliberat.

După ce a murit șeful statului, acum câteva luni – se spune că a murit deasupra unei prostituate, făcând spume la gură și în spasme –, am crezut că Jaja va fi eliberat imediat, că avocații noștri vor găsi repede o soluție. Mai ales cu grupările prodemocratice demonstrând întruna și cerând o investigație guvernamentală în cazul morții lui Papa, insistând că vechiul regim îl omorâse. Dar a durat vreo câteva săptămâni până când guvernul civil interimar a anunțat că-i va elibera pe toți deținuții de conștiință și alte câteva săptămâni până când avocații noștri au reușit să-l treacă pe Jaja pe listă. Numele lui e al patrulea pe o listă cu două sute de nume. Va fi eliberat săptămâna viitoare.

Ne-au spus ieri doi dintre avocații noștri cel mai recent angajați; ambii au alături de numele lor prestigiosul titlu de ASN (Avocat Senior al Nigeriei). Au venit acasă la noi cu veștile și cu o sticlă de șampanie legată cu o fundă roz. După ce au plecat, mama și cu mine n-am vorbit despre asta. Ne-am văzut de treabă, purtând, dar neîmpărtășindu-ne aceeași nouă pace, aceeași speranță, pentru prima dată concrete.

Sunt încă atâtea lucruri despre care mama și cu mine nu vorbim. Nu vorbim despre cecurile uriașe pe care le-am scris, pentru mită către judecători și ofițeri de poliție, și gardieni de închisoare. Nu vorbim despre câți bani avem, chiar și după ce jumătate din averea lui Papa s-a dus spre St. Agnes și spre nevoile misiunilor Bisericii. Și nu vorbeam niciodată despre faptul că Papa donase anonim către spitalele de copii și către orfelinate și veteranii infirmi din războiul civil. Mai sunt încă atâtea lucruri despre care nu vorbim cu voce tare, pe care nu le rostim în cuvinte.

— Celestine, te rog pune caseta cu Fela, spun eu, lăsându-mă în scaun. Vocea îndrăzneață invadează mașina în curând. Mă întorc să văd dacă o deranjează pe mama, dar ea se uită drept înainte spre scaunul din față; mă îndoiesc că aude ceva. De cele mai multe ori, răspunsurile ei sunt mișcări din cap, încuviințează sau clatină și mă întreb mereu dacă într-adevăr a auzit ce i-am spus. O mai rugam pe Sisi să vorbească uneori cu ea, pentru că stătea ore întregi cu Sisi în camera de zi, dar mi-a spus că mama nu-i răspundea, că pur și simplu stătea și se uita în gol. Când Sisi s-a căsătorit anul trecut, mama i-a dat seturi peste seturi de porțelan și Sisi stătea pe jos în bucătărie, plângând în hohote, în timp ce mama se uita la ea. Sisi mai vine din când în când pe la noi, ca să-l instruiască pe noul nostru

administrator, Okon, și să întrebe dacă mama are nevoie de ceva. Mama de obicei nu spune nimic, doar dă din cap că nu și se leagănă.

Nici luna trecută, când i-am spus că merg la Nsukka, n-a spus nimic, nu m-a întrebat de ce, cu toate că acum nu mai știu pe nimeni în Nsukka. Pur și simplu, a aprobat din cap. Celestine m-a dus și am ajuns în jurul prânzului, tocmai pe când soarele devenea astrul pârjolitor despre care îmi imaginasem întotdeauna că poate să-ți usuce până și măduva din oase. Majoritatea pajiștilor din incinta universității erau necosite; firele lungi de iarbă se înalță ca niște săgeți verzi. Statuia leului mândru nu mai lucește în soare.

Am întrebat familia care locuia în apartamentul tușicăi Ifeoma dacă pot intra și, cu toate că s-au uitat straniu la mine, m-au invitat înăuntru și mi-au dat un pahar cu apă. E călâie, au spus ei, pentru că nu au curent. Paletele ventilatorului din tavan erau încărcate de praf lânos, așa că mi-am dat seama că nu mai avuseseră curent de ceva vreme, pentru că altfel praful ar fi zburat la o parte când s-ar fi învârtit ventilatorul. Am băut toată apa, așezată pe o canapea cu găuri inegale pe margini. Le-am dat fructele pe care le cumpărasem la Ninth Mile și mi-am cerut scuze pentru că bananele se înnegriseră din cauza căldurii din portbagaj.

În timp ce mergeam înapoi spre Enugu, am râs tare, în hohote, acoperind cântecul strident al lui Fela. Am râs, pentru că străzile neasfaltate din Nsukka acoperă mașinile cu o peliculă groasă de praf în sezonul harmattanului și cu tină cleioasă în anotimpul ploios. Pentru că pe drumurile asfaltate răsar gropi ca niște cadouri-surpriză, iar aerul miroase a dealuri și istorie și lumina împrăștie nisipul și-l transformă în pulbere de aur. Pentru că Nsukka e în stare să-ți elibereze ceva din stomac, care ți se ridică până în gât și apoi se transformă în cântec de libertate. Ca și râsul.

— Am ajuns, spune Celestine.

Suntem la intrarea în incinta închisorii. Zidurile deprimante au petice urâcioase de mucegai albastru-verzui. Jaja s-a întors în vechea lui celulă, atât de aglomerată că unii oameni trebuie să stea în picioare pentru ca alții să se poată întinde puțin. Toaleta lor e o pungă neagră de plastic și se întrec care mai de care s-o ducă afară în fiecare după-amiază, pentru că persoana aceea apucă să vadă pentru puțin timp lumina zilei. Jaja mi-a spus într-o zi că unii nu se deranjau să folosească punga, mai ales cei care erau supărați. Nu-l deranjează să doarmă cu șoareci și gândaci, dar nu-i place să doarmă cu fecalele altuia în față. A stat într-o celulă mai bună până luna trecută, cu saltea numai pentru el și cărți la dispoziție, pentru că avocații noștri au știut pe cine să mituiască. Dar directorul închisorii l-a mutat aici pentru că a scuipat un gardian în față fără niciun motiv după ce l-au dezbrăcat la piele și l-au biciuit cu un *koboko*[25]. Cu toate că nu cred că Jaja ar face așa ceva neprovocat, nu am altă versiune a întâmplării, pentru că Jaja nu vrea să vorbească

despre asta cu mine. N-a vrut nici măcar să-mi arate urmele de bici de pe spate, despre care doctorul pe care l-am mituit mi-a spus că erau tumefiate și umflate ca niște cârnați lungi. Dar văd alte părți ale corpului lui Jaja, pe care nu trebuie să mi le arate, cum ar fi umerii lui. Umerii aceia care înfloriseră în Nsukka, care se lărgiseră și arătaseră puternici, s-au încovoiat în cele treizeci și una de luni de când e aici. Aproape trei ani. Dacă cineva ar fi dat naștere unui copil când Jaja a intrat la închisoare, acum acesta ar vorbi și ar merge la grădiniță. Câteodată, mă uit la el și mă apucă plânsul, iar el dă din umeri și-mi spune că Oladipupo, șeful celulei sale – au un sistem ierarhic în celule –, își așteaptă procesul de opt ani. Statutul oficial al lui Jaja, în tot acest timp, a fost „în așteptarea procesului".

Amaka a scris de câteva ori la biroul șefului statului și chiar și ambasadorului Nigeriei în America, să se plângă de proasta condiție a sistemului juridic nigerian. Mi-a spus că nimeni nu îi confirmase primirea scrisorilor, dar totuși era important pentru ea să facă *ceva*. Nu-i spune nimic din toate astea lui Jaja în scrisorile pe care i le trimite. Le citesc. Îi scrie verzi și uscate despre viața de zi cu zi de acolo. Nu vorbește niciodată despre Papa în ele și abia de face referire la închisoare. În ultima ei scrisoare, i-a spus cum se vorbise despre Aokpe într-o revistă americană seculară; autorul se arătase sceptic că Sfânta Fecioară Maria se poate arăta în vreun fel, mai cu seamă în Nigeria – cu toată corupția și toată căldura de aici. Amaka spunea că scrisese o scrisoare revistei să le spună ce părere are ea despre toate acestea. Nici nu mă așteptam la altceva, firește.

Spune că înțelege de ce nu-i scrie Jaja. Ce-ar putea să-i spună? Tușica Ifeoma nu-i scrie lui Jaja, în schimb îi trimite casete cu vocile lor înregistrate. Câteodată, mă lasă să le ascult la casetofonul meu când merg în vizită, și cu alte ocazii îmi cere să n-o fac. Totuși, tușica Ifeoma ne scrie mamei și mie. Ne scrie despre cele două slujbe ale ei, una la un colegiu public și alta la o farmacie sau magazin universal, cum se spune pe-acolo. Ne scrie despre roșiile uriașe și despre pâinea ieftină. Însă mai mult ne scrie despre lucrurile care îi lipsesc acolo și de care-i este dor, de parcă ar ignora prezentul ca să zăbovească asupra trecutului și a viitorului. Câteodată, scrisorile ei durează la nesfârșit, până când cerneala devine neclară și nu mai sunt foarte sigură despre ce vorbește. Există oameni, mi-a scris odată, care cred că nu suntem în stare să ne conducem singuri, pentru că în puținele dăți când am încercat am dat greș, de parcă celor care se conduc singuri în zilele noastre le-a ieșit din prima. E ca și cum i-ai spune unui copil, care încercă să facă primii pași și cade înapoi în fund, să rămână jos. De parcă adulții care merg pe lângă el nu au mers niciodată de-a bușilea.

Cu toate că mă interesa ce are de spus, atât de tare încât memoram cea mai mare parte a scrisorilor, încă nu-mi dau seama de ce-mi scrie mie lucrurile astea.

Și scrisorile Amakăi sunt la fel de lungi de cele mai multe ori și nu uită

niciodată să-mi scrie, în fiecare dintre ele, că toată lumea se îngrașă, că hainele lui Chima îi rămân mici de la o lună la alta. Firește, n-a existat niciodată vreo pană de curent sau de apă caldă, dar nu mai râdem ca înainte, spune ea, pentru că nu mai avem timp să râdem, pentru că abia ne mai vedem unii cu alții. Scrisorile lui Obiora sunt cele mai vesele și trimise cu cea mai mare lipsă de regularitate. Are bursă la o școală particulară, unde, spune el, e lăudat, și nu pedepsit pentru că-și provoacă profesorii.

— Lasă-mă pe mine, spune Celestine. A deschis portbagajul, și eu sunt pe cale să scot punga de plastic cu fructe și plasa de pânză cu mâncare și cu farfurii.

— Mulțumesc, spun, dându-mă la o parte.

Celestine duce plasele și ne-o ia înainte spre clădirea închisorii. Mama vine în spate. Polițistul de la biroul de la intrare are o scobitoare între dinți. Are ochii gălbejiți, atât de gălbejiți că par vopsiți. Nu e nimic pe birou, cu excepția unui telefon negru, un jurnal de casă mare, gros și jerpelit, un teanc de ceasuri și batiste, și lănțișoare mototolite într-un colț.

— Ce faci, soră? îmi spune când mă vede, radiind, deși are ochii ațintiți pe geanta lui Celestine. Ah, ați venit cu doamna azi? Bună ziua, doamnă.

Eu zâmbesc, și mama dă din cap distrată. Celestine pune plasa cu fructe pe tejghea în fața gardianului. Înăuntru, se află o revistă cu un plic îndesat cu bancnote noi de naira, proaspăt scoase din bancă.

Bărbatul își pune jos scobitoarea și ia geanta. Dispare în spatele biroului. Apoi ne conduce pe mine și pe mama într-o cameră neaerisită cu o masă joasă, cu bănci de ambele părți.

— O oră, mormăie înainte să plece.

Ne așezăm de aceeași parte a mesei, nu suficient de aproape ca să ne atingem. Știu că Jaja va sosi în curând și încerc să mă pregătesc. Încă n-am reușit să mă obișnuiesc să-l văd aici, chiar și după atâta timp. Va fi chiar mai greu cu mama așezată lângă mine. Va fi cel mai greu, pentru că, în sfârșit, avem vești bune, pentru că emoțiile pe care ne-am obișnuit să le reținem se dizolvă și sunt înlocuite de altele. Trag adânc aer în piept și îl țin acolo.

Jaja va veni acasă în curând, mi-a scris părintele Amadi în ultima scrisoare, pe care o am împăturită în geantă. Trebuie să crezi asta. Și am crezut, l-am crezut, chiar dacă nu auzisem nimic de la avocați și nu eram sigure. Cred ce spune părintele Amadi; cred în scrisul lui aplecat și ferm. *Pentru că el așa a grăit și cuvântul lui este adevărul.*

Am întotdeauna la mine ultima lui scrisoare, până când ajunge următoarea. Când i-am spus Amakăi, m-a necăjit în următoarea scrisoare că eu și părintele Amadi suntem „puișor și pui” și a desenat o față zâmbitoare. Dar nu port scrisorile lui cu mine de dragul dulcegăriilor; oricum nu prea sunt de găsit acolo.

Se semnează mereu cu nimic mai mult decât „ca întotdeauna”. Nu-mi răspunde nici „da”, nici „nu” când îl întreb dacă e fericit. Îmi răspunde mereu că va merge acolo unde-l va trimite Domnul. Abia dacă-mi scrie despre noua lui viață, în afară de scurte anecdote, cum ar fi cea cu nemțoaica în vârstă, care refuză să dea mâna cu el pentru că nu crede că un negru ar trebui să fie preotul ei, sau cu văduva cea bogată, care insistă să ia masa cu ea în fiecare seară.

Scrisorile lui îmi stăruie în minte. Le port cu mine pentru că sunt lungi și detaliate, pentru că-mi amintesc de valoarea mea, pentru că îmi ating sufletul. Acum câteva luni, mi-a scris că nu vrea ca eu să caut „de ce-urile”, pentru că nu putem formula „de ce-uri” pentru o parte din lucrurile care ni se întâmplă, căci pentru unele lucruri pur și simplu nu există „de ce-uri”, poate pentru că nu e nevoie de ele. Nu a amintit de Papa – abia de-l amintește pe Papa în scrisorile lui –, dar am știut la ce se referă, am înțeles că scormonește ceea ce mi-era frică să caut singură.

Și le port cu mine și pentru că îmi dau har. Amaka spune că oamenii îi iubesc pe preoți pentru că vor să se ia la întrecere cu Dumnezeu, vor să-L aibă pe Dumnezeu ca rival. Dar noi nu suntem rivali, eu și Dumnezeu, ci pur și simplu împărțim. Am renunțat să mă mai întreb dacă am dreptul să-l iubesc pe părintele Amadi; pur și simplu, îmi dau voie să-l iubesc… Nu mă mai întreb dacă cecurile pe care le-am scris Preoților Misionari ai Căii Binecuvântate sunt mite către Dumnezeu; pur și simplu, le trimit. Nu mă mai întreb dacă am ales să merg mai nou la biserica Sfântului Andrei din Enugu pentru că preotul de acolo e un Preot Misionar al Căii Binecuvântate, ca și părintele Amadi; pur și simplu, merg acolo.

— Am adus cuțitele? întreabă mama. Vorbește cu voce tare. Așază vasul cilindric de mâncare plin cu orez *jollof* și pui pe masă. Așază și o farfurie frumoasă de porțelan, ca și cum ar aranja o masă festivă, așa cum făcea Sisi pe vremuri.

— Mamă, lui Jaja nu-i trebuie cuțite, spun. Știe că Jaja mănâncă întotdeauna direct din vasul termic și cu toate astea, de fiecare dată ia cu ea o farfurie de porțelan, de altă culoare și alt model în fiecare săptămână.

— Ar fi trebuit să le aducem, ca să poată tăia carnea.

— Nu taie carnea, o mușcă, pur și simplu. Îi zâmbesc mamei și mă întind – o mângâi pe braț, ca s-o calmez. Așază o lingură și o furculiță lustruite pe masa de lemn murdară și se lasă pe spate, să o vadă în ansamblu. Se deschide ușa și intră Jaja. I-am adus tricoul, nou, abia acum două săptămâni, dar are deja pete maronii de suc de acaju care nu ies niciodată la spălat. Când eram copii, mâncam fructul de acaju aplecați înainte, pentru ca sucul dulce care țâșnea din ele să nu curgă pe haine. Pantalonii scurți i se termină mult deasupra genunchilor și-mi întorc privirea de la râia de pe coapse. Nu ne ridicăm să-l îmbrățișăm, pentru că nu-i

place.

— Bună ziua, mamă. Kambili, *ke kwanu*? spune. Deschide vasul termic și începe să mănânce. O simt pe mama tremurând lângă mine și, pentru că nu vreau să-și piardă cumpătul, vorbesc repede. Poate sunetul vocii mele îi oprește lacrimile.

— Avocații te vor scoate de aici săptămâna viitoare.

Jaja ridică din umeri. Chiar și pielea de pe gât îi e acoperită de râie, care arată uscată, până când se scarpină, și puroiul gălbui de dedesubt se prelinge afară. Mama i-a mituit ca să-i dea tot felul de unguente, dar niciunul nu pare să aibă efect.

— Celula asta are multe personaje interesante, spune Jaja. Își duce orezul la gură cu lingura cât poate de repede. Are obrajii umflați de parcă și i-a umplut cu guave întregi, necoapte.

— Vreau să spun afară din închisoare, Jaja. Nu în altă celulă, spun.

Se oprește din mestecat și se uită fix la mine, tăcut, cu privirea aceea care i s-a înăsprit puțin câte puțin cu fiecare lună petrecută aici; acum, arată ca scoarța de palmier, neîmblânziți, rigizi. Am început să mă întreb dacă am avut vreodată o *asusu anya*, un limbaj al ochilor sau dacă totul a fost doar în imaginația mea.

— Vei ieși de aici săptămâna viitoare, spun. Vii acasă săptămâna viitoare.

Vreau să-l iau de mână, dar știu că se va scutura să-i dau drumul. Are ochii prea plini de vină ca să mă vadă cu adevărat, să-și vadă chipul reflectat în ochii mei, reflecția eroului meu, a fratelui care a încercat întotdeauna să mă protejeze cum a putut mai bine. Nu va crede niciodată că a făcut destul și nu va înțelege niciodată că nu cred că ar fi trebuit să facă mai mult.

— Nu mănânci, spune mama.

Jaja apucă lingura și începe să înfulece iar orezul. Liniștea atârnă deasupra noastră, dar e un alt fel de liniște, una care îmi dă voie să respir. Mai am coșmaruri cu celălalt fel de liniște, aceea care ne înconjura când Papa trăia. În coșmarurile mele, e amestecată cu rușine și durere, și multe alte lucruri pe care nu le pot numi și deasupra mea se aprind limbi albăstrui de foc, care-mi stau deasupra creștetului ca la Rusalii, până când mă trezesc urlând și udă de transpirație. Nu i-am spus lui Jaja că dau slujbe pentru Papa în fiecare duminică, că vreau să-l văd în vis și că îmi doresc asta atât de tare că uneori îmi fac singură visele, când nu sunt nici trează, nici adormită. Îl văd pe Papa, se întinde să mă ia în brațe, mă întind și eu spre el, dar trupurile nu ni se ating niciodată și ceva mă trezește de fiecare dată și-mi dau seama că nu-mi pot controla nici măcar visele cu ochii deschiși. Mai sunt încă atâtea lucruri nespuse între mine și Jaja. Poate că, în timp, vom învăța să vorbim mai mult sau poate nu vom fi niciodată în stare să punem toate cărțile pe masă, să îmbrăcăm gândurile în cuvinte, gânduri ce au fost

goale multă vreme.

— Nu ți-ai legat eșarfa bine, îi spune Jaja mamei.

Casc ochii plină de uimire. Jaja n-a observat niciodată ce poartă lumea din jur. Mama își dezleagă eșarfa și o leagă la loc – și de data asta, o leagă de două ori, strâns, la spate.

— A expirat timpul! Gardianul intră în cameră. Jaja rostește un *Ka o di* scurt și distant, fără să se uite în ochii nici uneia dintre noi, înainte să-l lase pe gardian să-l ducă.

— Ar trebui să mergem la Nsukka atunci când iese Jaja, îi spun mamei, în timp ce ieșim din încăpere. Acum pot vorbi despre viitor.

Mama ridică din umeri și tace. Merge încet; mersul ei ușor șchiopătat a devenit mai evident, trupul aplecându-i-se într-o parte cu fiecare pas. Suntem aproape de mașină când se întoarce spre mine și-mi spune: „Mulțumesc, *nne*”. Asta e una dintre puținele dăți în ultimii trei ani când îmi vorbește fără să-i fi vorbit eu întâi. Nu vreau să mă gândesc la motivul pentru care îmi mulțumește sau ce înseamnă asta. Știu doar că, dintr-odată, nu mai simt mirosul de gunoi și urină din curtea închisorii.

— Mai întâi îl ducem pe Jaja la Nsukka, apoi mergem în America s-o vizităm pe tușica Ifeoma, spun. Când ne întoarcem, vom planta alți portocali în Abba, Jaja va planta și hibiscuși purpurii, iar eu voi planta ixora ca să putem bea sucul din flori, râd eu. Mă întind și îmi pun mâna de după umărul mamei, iar ea se apleacă spre mine și zâmbește.

Deasupra, norii ca niște vălătuci de vată vopsită atârnă jos, atât de jos încât îmi pare că mă pot întinde să storc umezeala din ei. Vor veni în curând alte ploi, proaspete.

Sfârșit

[1] *Harmattan* – vânt de nord sau nord-est care bate pe coastele Nigeriei în perioada decembrie-februarie. (n.tr.).
[2] Dans tradițional nigerian. (n.tr.).
[3] Semințe de plante înrudite cu pepenele, populare în Africa de Vest. (n.tr.).
[4] Plantă africană cu gust amărui, folosită la supe și sosuri. (n.tr.).
[5] Un fel de pastă din cartofi dulci. (n.tr.).
[6] Un fel de supă de pește cu frunze de *onugbu* (plantă africană amăruie). (n.tr.).
[7] Un fel de supă-cremă cu tăiței. (n.tr.).
[8] Familia lărgită – în Africa de Vest. (n.tr.).
[9] Plantă africană folosită ca leac în diverse afecțiuni. (n.tr.).
[10] Budincă din boabe de fasole specifică Nigeriei. (n.tr.).
[11] Orez cu legume și carne. (n.tr.).
[12] Tapioc. (n.tr.).
[13] Un soi de cartof dulce. (n.tr.).
[14] Un fel de ciorbă condimentată din carne de ied. (n.tr.).
[15] Monedă nigeriană. (n.tr.).
[16] Un fel de unt de arahide. (n.tr.).
[17] Un fel de mămăligă. (n.tr.).
[18] Transcriere nigeriană a „Good afternoon, sir!” (n.tr.).
[19] În orig. „Gudu morni” – variantă în dialectul englez-nigerian de la „Good morning”. (n.tr.).
[20] Un fel de gogoși dulci, specific nigeriene. (n.tr.).
[21] Instrument de cântat igbo, dintr-o placă din lemn de mahon, în care se bate ritmul cu un băț. (n.tr.).
[22] Joc de cărți cu un pachet de cărți non-standard în cinci seturi: cercuri, cruci, triunghiuri, stele și pătrate. (n.tr.).
[23] Prescurtare de la „madam” – doamnă, în engleza nigeriană. (n.tr.).
[24] Transcriere fonetică de la „father” – părinte, în engleza nigeriană. (n.tr.).
[25] Bici pentru cai. (n.tr.).

Table of Contents